

INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI

**ZKRÁCENÉ FORMY TRESTNÍHO ŘÍZENÍ
– MOŽNOSTI A LIMITY**

Petr Zeman a kol.

Praha 2013

Autoři:

JUDr. Petr Zeman, Ph.D.

JUDr. Simona Diblíková

Mgr. Vladan Slavětínský

JUDr. Michaela Štefunková, Ph.D.

Recenzenti:

JUDr. Jana Hulmáková, Ph.D. (Fakulta práva Panevropské vysoké školy)

JUDr. Miroslav Růžička, Ph.D. (Nejvyšší státní zastupitelství)

Technická spolupráce: Zuzana Jagrová

Tento text neprošel jazykovou korekturou

ISBN 978-80-7338-133-2

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013

www.kriminologie.cz

OBSAH

I. Úvod	7
I.1. Předmět a cíl výzkumu	7
I.2. Metodologie výzkumu	8
II. Teoretický vstup do problematiky zkrácených forem trestního řízení.....	9
II.1. Zkracování a zjednodušování trestního řízení jako trestněpolitická tendence	9
II.2. Zkrácené řízení v českém trestním procesu	11
II.3. Zjednodušené formy trestního řízení ve vybraných evropských zemích	14
II.3.1 Úvodní poznámka	14
II.3.2. Slovensko	17
II.3.3. Velká Británie (Anglie a Wales)	20
II.3.4. Francie	21
II.3.5. Nizozemsko	24
II.3.6. Švédsko	26
II.3.7. Polsko	28
II.3.8. Německo.....	31
II.3.9. Maďarsko	32
II.3.10. Španělsko	34
II.3.11. Zkracování trestního řízení v evropském kontextu.....	37
III. Právní úprava zkráceného řízení a souvisejících institutů a její vývoj	39
III.1. Zkrácené řízení.....	39
III.1.1. Podmínky pro konání zkráceného přípravného řízení.....	40
III.1.2. Postup ve zkráceném přípravném řízení	42
III.1.3. Vyřízení věci ve zkráceném přípravném řízení.....	45
III.1.4. Zjednodušené řízení před samosoudcem - výslech zadrženého podezřelého a přezkoumání návrhu na potrestání.....	48
III.1.5. Hlavní líčení	51
III.2. Odklony v trestním řízení	52
III.2.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání	53
III.2.2. Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání.....	55
III.2.3. Narovnání.....	57

III.2.4. Dohoda o vině a trestu	59
III.2.5. Odstoupení od trestního stíhání.....	65
III.2.6. Trestní příkaz	66
IV. Odras aplikace zkrácených forem řízení v justičních statistikách.....	70
IV.1. Podíl věcí projednávaných ve zkráceném řízení	71
IV.2. Charakteristika odsouzených osob.....	75
IV.3. Trestné činy projednávané ve zkráceném řízení.....	79
IV.4. Tresty ukládané ve zkráceném řízení.....	81
IV.5. Délka řízení	86
IV.6. Srovnání statistických údajů o zkráceném a standardním řízení	89
IV.7. Využívání dalších institutů zjednodušujících trestní řízení	91
V. Zkrácené řízení v praxi – analýza trestních spisů	94
V.1. Výzkumný soubor a metodologie analýzy spisového materiálu	94
V.2. Trestné činy a jejich pachatelé	95
V.3. Délka řízení.....	97
V.4. Průběh řízení.....	99
V.5. Rozhodnutí ve zkráceném řízení	100
V.6. Srovnání s výsledky z roku 2007	101
VI. Expertní dotazníkové šetření	103
VI.1. Metodologie dotazníkového šetření	103
VI.2. Výsledky dotazníkového šetření.....	104
VI.2.1. Řešení problému vysokého nápadu bagatelní kriminality	104
VI.2.2. Celkový pohled na zkrácené řízení	105
VI.2.3. Právní úprava zkráceného přípravného řízení.....	112
VI.2.4. Právní úprava zjednodušeného řízení před samosoudcem a její aplikace..	119
VI.2.5. Využití trestního příkazu při rozhodování ve zkráceném řízení	124
VI.2.6. Vzájemné hodnocení orgánů činných v trestním řízení při vedení zkráceného řízení.....	127
VI.2.7. Zajištění práva na obhajobu ve zkráceném řízení	130
VI.2.8. Další poznatky a připomínky	134
VII. Kriminální kariéra pachatelů odsouzených ve zkráceném řízení	140
VII.1. Složení výzkumného souboru	141
VII.2. Rozsah trestné činnosti v kriminální kariéře	141
VII.3. Struktura trestné činnosti v kriminální kariéře	143

VII.4. Zkušenosti s nepodmíněným trestem odnětí svobody a jeho výkonem	143
VIII. Závěr a diskuse	145
Resumé	156
Summary	165
Použité prameny	175
Příloha: dotazník použitý v expertním šetření	178

Poděkování

Autoři této monografie děkují všem pracovníkům jednotlivých složek systému trestní justice, kteří jim při řešení výzkumného úkolu poskytli neocenitelnou součinnost. Zejména děkují soudcům, státním zástupcům a policistům, kteří se aktivně zúčastnili expertního dotazníkového šetření, jakož i předsedkyním a předsedům příslušných soudů za svolení k nahlédnutí do vybraných trestních spisů pro účely analýzy spisového materiálu, a dalším pracovníkům těchto soudů za praktickou pomoc při práci se spisy.

Zvláštní poděkování patří JUDr. Janě Hulmákové, Ph.D., z Fakulty práva Panevropské vysoké školy, a JUDr. Miroslavu Růžičkovi, Ph.D., řediteli analytického a legislativního odboru Nejvyššího státního zastupitelství, za provedení externí recenze této monografie a poskytnutí cenných připomínek a námětů.

I. Úvod

Snaha o zrychlení a zjednodušení trestního řízení patří v České republice, tak jako v řadě jiných zemí, dlouhodobě k nejvýraznějším trendům ve vývoji trestního práva procesního i systému trestní justice jako celku. Předkládaná monografie představuje výsledky dvouletého výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP), který byl zaměřen na využívání zkrácených forem trestního řízení v ČR, a to z hlediska současného stavu i výhledu do budoucna.

I.1. Předmět a cíl výzkumu

K hlavním cílům činnosti IKSP patří přispívat výzkumnou, teoretickou, analytickou, publikační a další činností k fungování justičního systému a ke tvorbě kvalitní legislativy. Podle § 4 Statutu IKSP, vydaného Instrukcí Ministerstva spravedlnosti č. j. 113/2008-OANA, ze dne 4. 7. 2008, je předmětem činnosti IKSP mj. výzkum v oblasti trestního práva pro potřeby resortu Ministerstva spravedlnosti. Zkoumání a ověřování účinnosti vybraných institutů trestního práva hmotného i procesního patří mezi hlavní obsahové směry výzkumné činnosti IKSP, vytyčené v Koncepti rozvoje Institutu na léta 2010 – 2015.

V souladu s uvedenými tezemi a při zohlednění probíhajících prací na rekodifikaci trestního práva procesního se IKSP ve své výzkumné činnosti soustavně věnuje zkoumání praktické aplikace institutů trestního řízení. Do Střednědobého plánu výzkumné činnosti IKSP na období 2012 – 2015¹ byl na základě těchto skutečností zařazen výzkumný úkol „Zkrácené formy trestního řízení – možnosti a limity“, s dobou řešení 2012 – 2013.

Předmětem výzkumu byla právní úprava zkráceného přípravného řízení a zjednodušeného řízení před soudem a její praktická aplikace v českém trestním procesu. Zkoumány byly také další procesní instituty, které mají přispívat ke zkrácení trestního řízení v ČR, jakož i přístupy ke zrychlování a zjednodušování trestního řízení ve vybraných evropských zemích. Cílem výzkumu bylo získání podrobných poznatků o aplikaci zkrácených forem trestního řízení, zejména zkráceného přípravného řízení a zjednodušeného řízení před soudem, a posouzení možností a limitů jejich dalšího využívání v ČR.

¹ Schválen rozhodnutím ministra spravedlnosti, č.j. 1/2011-SNI-SNK/66.

I.2. Metodologie výzkumu

K řešení výzkumného úkolu byly použity následující výzkumné metody a techniky²:

- *analýza dokumentů - české právní úpravy*, jež umožnila získat přehled o stavu a vývoji právní úpravy zkoumaných institutů;
- *analýza statistických údajů Ministerstva spravedlnosti ČR a Nejvyššího státního zastupitelství*, která poskytla bližší kvantifikovaný pohled na využívání zkráceného přípravného řízení a zjednodušeného řízení před soudem, jakož i dalších alternativních postupů v trestním řízení v ČR;
- *analýza dokumentů - odborné literatury a relevantních oficiálních dokumentů* za účelem získání informací o stavu poznání v oblasti využívání zkrácených forem trestního řízení v ČR i v zahraničí;
- *expertní dotazníkové šetření mezi soudci, státními zástupci a policisty* doplnilo výzkum o názory odborníků, zabývajících se zkoumanou problematikou v praxi;
- *analýza dokumentů - vybraného vzorku trestních spisů* poskytla především kvalitativní údaje o praktickém využívání zkrácených forem trestního řízení v praxi;
- *analýza údajů z rejstříku trestů* sloužila k získání doplňujících informací o kriminální kariéře (ve smyslu historie odsouzení) výběrového souboru pachatelů, kteří byli v minulosti (v letech 2002, 2004 či 2006) pravomocně odsouzeni ve zjednodušeném řízení před samosoudcem, následujícím po zkráceném přípravném řízení.

Pro základní trestněprávní předpisy jsou v této publikaci užívány následující zkratky:

tr. zák. – zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

TZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

tr. ř. – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

ZSM – zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

² Údaje o výzkumných souborech, metodologických omezeních a další podrobnosti o použitých metodách jsou uvedeny v příslušných kapitolách této monografie.

II. Teoretický vstup do problematiky zkrácených forem trestního řízení

II.1. Zkracování a zjednodušování trestního řízení jako trestněpolitická tendence

Charakteristickým rysem trestního procesu je jeho kolizní povaha a z toho pramenící napětí mezi povinností právního státu zajistit ochranu občanů před kriminalitou a nutností garantovat ochranu individuálních lidských práv a svobod.³ Systémy trestní justice vyspělých zemí byly v uplynulých desetiletích zasaženy na jedné straně vysokým nárůstem bagatelní trestné činnosti a na straně druhé nástupem nových, často velmi sofistikovaných forem závažné kriminality (ekonomická kriminalita, počítačová kriminalita, organizovaný zločin apod.). Tento vývoj nejenže přináší potřebu hledání účinnějších způsobů prosazování práva, ale činí naléhavějšími i zásadní otázky ohledně role trestního práva a trestní justice v soudobé společnosti.

V této souvislosti se často za základní problém systémů trestní justice označuje jejich přetížení ve smyslu příliš vysokého nápadu trestních věcí vzhledem ke kapacitám policie, orgánů veřejné žaloby, soudů, věznic, probačních služeb apod. Obvyklé reakce na tento problém lze rozdělit do tří okruhů – zvyšování kapacity systému trestní justice, snížení počtu projednávaných trestních věcí cestou dekriminalizace, depenalizace a využívání odklonů a alternativních opatření, a zkracování délky trestního řízení zaváděním zjednodušených forem procesu.⁴

Samozřejmě tyto přístupy nebývají používány v čisté podobě, ale ve vzájemné kombinaci, a do určité míry se i překrývají. Trestní řízení s využitím některého odklonu může být vnímáno jako specifická (zkrácená) forma řízení, v jiných případech může důsledné uplatňování odklonu řízení naopak spíše prodloužit. V odborné literatuře nepanuje jednota ani v pojetí termínu „odklon“ (*diversion*). Někteří autoři za odklon pokládají jakoukoli odchylku od „standardního“ průběhu trestního řízení, včetně např. rozhodnutí formou trestního příkazu, jiní se drží užšího pojetí, podle něhož se odklonem rozumí postup, při němž trestní řízení nekončí rozhodnutím soudu o vině a trestu.⁵ Někdy se také pojem „odklon“ užívá k označení

³ Musil, J.: Ochrana práv obviněného v trestním řízení – tendence. *Trestní právo*, 11/2006, str. 3 - 8.

⁴ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, str. 5.

⁵ Palovský, T.: K některým problematickým aspektům odklonů v trestním řízení. *Státní zastupitelství*, 3/2007, str. 23 - 28.

příslušných procesních institutů, zatímco se jedná spíše o výsledek aplikace těchto institutů (tj. věc je odkloněna od standardního trestního řízení, příp. z trestního řízení vůbec). Výzkum, jehož výsledky shrnuje tato monografie, byl zaměřen na zkrácené formy trestního řízení. Zabýval se tedy zejména využíváním zkráceného přípravného řízení a na něj navazujícího zjednodušeného řízení před samosoudcem, ovšem nepomíjel ani další instituty českého trestního práva procesního, které mají potenciál přispět ke zkrácení trestního řízení.

Rychlost, s jakou je pachatel trestného činu odhalen a potrestán, bývá pokládána za rozhodující faktor účinnosti trestního řízení a následného trestu. K vyšší míře preventivní účinnosti trestu přispívá z kriminologického hlediska nepochybně kromě spravedlnosti a neodvratnosti trestu významnou měrou též včasnost jeho ukládání.⁶ Oprávněně bývá poukazováno na skutečnost, že zatímco prospěch z trestné činnosti pachatel získává zpravidla okamžitě, případné negativní dopady (sankce, společenské stigma...) pro něj přicházejí se zpožděním.⁷ Zároveň rychlost trestního řízení podstatně ovlivňuje důvěru veřejnosti v práci bezpečnostních a justičních orgánů. Mezi konkrétními trestnými činy jsou velké rozdíly v jejich závažnosti, skutkové i právní složitosti. Stav, kdy se o všech trestných činech koná přípravné řízení za stejných pravidel a formálních náležitostí, a kdy i v řízení před soudem je diferenciací podle závažnosti a složitosti případu nízká, k naplnění požadavku rychlosti a individualizace trestní spravedlnosti nepřispívá.⁸

Česká právní úprava trestního řízení byla v devadesátých letech minulého století tvořena a měněna ve snaze umožnit účinný postup zejména vůči pachatelům nově se objevující závažné trestné činnosti. V oblasti bagatelní kriminality se však postupy a mechanismy dosavadního trestního řádu ukázaly být zbytečně komplikované a nadměrně zatěžující orgány činné v trestním řízení. Vzhledem k rozdílné závažnosti a skutkové i právní složitosti jednotlivých druhů trestných činů bylo standardní, jednotné přípravné řízení, jakož i řízení před soudem v některých případech zbytečně složité a zdlouhavé.⁹ Využití zvláštního, v maximální možné míře zjednodušeného řízení v trestních věcech nízké závažnosti, je též obsahem Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R (87) 18, přijatého Výborem dne 17.

⁶ Kuchta, J., Válková, H. a kol.: *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2005, str. 187.

⁷ Nagin, D. S., Pogarsky, G.: Time and Punishment: Delayed Consequences and Criminal Behavior. *Journal of Quantitative Criminology*, Vol. 20, No. 4, December 2004, str. 295 – 296.

⁸ Zeman, P.: Právní úprava zkráceného řízení z perspektivy rekodifikace trestního procesu. *Trestněprávní revue*, 10/2008, str. 293.

⁹ Špundová, J.: Diferenciací přípravného řízení pohledem právní úpravy podmínek konání zkráceného přípravného řízení. *Trestní právo*, č. 1, 2004. str. 14.

září 1987.¹⁰ Různé formy zkráceného trestního řízení jsou běžné i ve vyspělých zahraničních právních úpravách.¹¹

Ani ekonomický faktor není zanedbatelný. Komplikovanost procesu přispívá k prodlužování a k vyšším nákladům trestního řízení. Zároveň však obvykle platí, že čím je procesní systém „komplikovanější“, tím méně skýtá prostoru pro svévoli, a tím nepřímo i pro nespravedlivé rozhodnutí.¹² Zlevnění trestního procesu by tak mělo být až druhotným cílem, neboť primárně je účelem trestního řízení spravedlivé potrestání pachatele a řádný proces, jakožto nevyhnutelné podmínky existence demokratického právního státu.¹³ Zároveň nelze při snaze o zjednodušení trestního řízení ani v bagatelních věcech rezignovat na zásady spravedlivého procesu, zejména na důsledné zachování práva na obhajobu. Není možné zjednodušení řízení ztotožňovat s okleštěním práv obviněného (podezřelého) či s ústupem od důrazu na zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti (§ 2 odst. 5 tr.ř.). Hledání kompromisu mezi požadavkem na rychlý a účinný postup při odhalování a stíhání kriminality a požadavkem na spravedlnost rozhodnutí ve věci (k níž mj. přispívá i řádné uplatnění práva na obhajobu) je obecným problémem trestní legislativy a trestní politiky vůbec. I zkracování a zjednodušování trestního řízení má nepochybně své limity a nelze přeslechnout hlasy, které tuto tendenci kritizují jako přehnanou.¹⁴

II.2. Zkrácené řízení v českém trestním procesu

Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. s účinností od 1. 1. 2002 zavedla institut zkráceného přípravného řízení a na něj navazujícího zjednodušeného řízení před samosoudcem (souhrnně „zkrácené řízení“). Důvodová zpráva k návrhu novely shrnovala hlavní cíle této změny následovně:

- o nejméně závažné kriminalitě bude vedeno řízení, jehož podstatou je rychlé a neformální objasnění skutku, ve kterém je spatřován trestný čin, zjištění osoby, důvodně

¹⁰ Zjednodušení trestního řízení. Doporučení RE č. R (87) 18 přijaté Výborem ministrů RE 17. září 1987 s odůvodněním. IKSP, Praha 1993.

¹¹ Fenyk, J.: Zkrácené přípravné řízení. Příspěvek přednesený na diskusním setkání České národní skupiny Mezinárodní společnosti pro trestní právo „Zkrácené formy trestního řízení“, konaném dne 5. 6. 2008 v Praze. Přístupno z http://www.ok.cz/iksp/aidp_080605.html (citace 10-1-2013). Podrobněji viz Kapitulu II.3.

¹² Ježek, V.: Zkrácené řízení a zjednodušené řízení před soudem. *Bulletin Advokacie*, č. 11-12, 2001, str. 79.

¹³ Tamtéž, str. 78 – 79; srov. též nález Ústavního soudu ČR, vyhlášený pod č. 214/1994 Sb.

¹⁴ Srov. Novotný, O.: Je naše trestní právo procesní v krizi? Příspěvek přednesený na diskusním setkání „Lidská práva a závažné formy zločinnosti“, pořádaném Českou národní skupinou Mezinárodní společnosti pro trestní právo, konaném dne 11. 5. 2006 v Praze. Přístupno z http://www.ok.cz/iksp/docs/aidp_060511n.doc (citace 10-1-2013).

podezřelé z jeho spáchání a vyhledání (nikoliv provedení) důkazů pro potřeby soudního řízení s cílem v co nejkratší době postavit obviněného před soud;

- zjednodušené soudní řízení má být maximálně jednoduché a neformální, aby se zrychlení řízení projevilo nejen u orgánů přípravného řízení, ale i v řízení před soudem;
- předpokladem koncentrace a zrychlení řízení je znalost stanovisek stran před hlavním líčením, zaměření dokazování na podstatné a sporné okolnosti a oproštění hlavního líčení od úkonů „technické povahy“, které neúměrně hlavní líčení zdržují.¹⁵

Dopady zavedení zkráceného řízení na průběh trestního řízení byly jedním z předmětů výzkumu IKSP z let 2004 – 2007.¹⁶ Autoři studie dospěli k závěru, že „zkrácené řízení jako nový typ trestního řízení o nejméně závažných a skutkově i právně jednoduchých případech trestné činnosti se celkově osvědčilo, orgány činné v trestním řízení si tento postup osvojily, přičemž práva osob, vůči nimž se zkrácené řízení vede, jsou zachována na standardní úrovni a je zajištěna jejich realizace. (...) záměry autorů novely se do značné míry podařilo naplnit ve fázi zkráceného přípravného řízení, které skutečně umožňuje v bagatelních věcech pachatele rychlým a poměrně neformálním způsobem předat soudu. Zjednodušení a zrychlení soudní fáze řízení se již tolik nezdařilo, především proto, že se nepodařilo zjednodušené řízení před soudem oprostit od obecných nedostatků soudního řízení v ČR, nicméně i v této oblasti novela přinesla pozitivní a funkční prvky. Z hlediska podmínek pro práci orgánů činných v trestním řízení představovalo zavedení zkráceného řízení pozitivní změny a tyto orgány si nový postup rychle a kvalitně osvojily (...) Nebyly získány poznatky o tom, že by právo obviněného (podezřelého) na obhajobu bylo ve zkráceném řízení oproti standardnímu typu trestního řízení významně omezeno.“¹⁷

Z výzkumu vyplynulo, že ve sledovaném období (2002 – 2006) počet osob, jejichž věc byla projednávána ve zkráceném řízení, jakož i jejich podíl na celkovém počtu osob, vůči nimž bylo vedeno trestní řízení, narůstaly. V roce 2006 byly ve zkráceném řízení projednávány věci více než čtvrtiny všech osob, vůči nimž bylo trestní řízení vedeno. Okruh trestných činů, které byly ve zkráceném řízení projednávány nejčastěji, odpovídal zákonem stanoveným podmínkám pro vyřízení věci tímto způsobem. Jednalo se tedy o bagatelní případy trestných činů krádeže dle § 247 tr. zák., maření výkonu úředního rozhodnutí dle §

¹⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 265/2001 Sb.; přístupno z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=785&CT1=0> (citace 11-7-2012).

¹⁶ Zeman, P. a kol.: *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: IKSP, 2008.

¹⁷ Tamtéž, str. 53.

171 tr. zák. a od r. 2006 i řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění dle § 180d tr. zák. Průměrná doba trvání zkráceného přípravného řízení byla oproti průměrné době trvání přípravného řízení výrazně kratší, a to zejména v řízení u policejního orgánu. Zhruba poloviční proti průměrné době trvání řízení před soudem byla též průměrná doba trvání zjednodušeného řízení před soudem.

Zjednodušování a zrychlování trestního řízení zůstává i nadále jednou z priorit rekonstrukce trestního práva procesního.¹⁸ Úspěšné zavedení zkráceného řízení před více než deseti lety je v tomto směru nepochybně povzbuzením. Odpovídají tomu i dílčí legislativní kroky, které využitelnost zkráceného řízení zvýšily.¹⁹ Na druhou stranu nelze přeslechnout hlasy, jež vybízejí k opatrnosti, či jsou ve vztahu ke snahám o neustálé zrychlování trestního řízení přímo otevřeně kritické. Prohlášení o nutnosti dalšího zkrácování trestního řízení tak někdy bývají vnímána jako mantra všech významnějších legislativních aktivit v oblasti trestního procesu, aniž by pro výraznější zkrácování řízení existoval prostor: „Kde se dokazuje a dbá přitom práva na obhajobu a zájmy poškozeného, nelze očekávat výrazné zrychlení procesu“.²⁰ Objevují se poznatky, že v praxi bývá zkrácené řízení nadužíváno, resp. používáno i v případech, které pro tento typ řízení nejsou vhodné, a to zejména v důsledku novely č. 274/2008 Sb., která s účinností od 1. ledna 2009 posunula počátek dvoutýdenní lhůty pro ukončení zkráceného přípravného řízení na den, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, že spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován.²¹ Zároveň se poukazuje na to, že extenzivní využívání zkráceného řízení²² přináší i některá negativa pro trestní proces jako celek, např. omezení aplikace odklonů.²³ Samozřejmě je též otázkou za situace, kdy počet věcí, v nichž je konáno zkrácené řízení, přesáhl polovinu všech trestních věcí v ČR, jak posoudit, který typ trestního řízení je standardem a který jeho alternativou.

¹⁸ Srov. např. Ministerstvo spravedlnosti ČR: Věcný záměr trestního řádu. Přístupno z <http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4980&d=281460> (citace 5-12-2012).

¹⁹ Zejména novely trestního řádu č. 274/2008 Sb. a č. 459/2011 Sb.

²⁰ Coufal, P.: Nad dalším zrychlením a zefektivněním trestního řízení. *Státní zastupitelství*, 10/2009, str. 21 - 24.

²¹ Tuzar, V.: Jak krátké je zkrácené přípravné řízení? *Trestní právo*, 4/2011, str. 13 - 14.

²² Viz kapitolu o statistikách zkráceného řízení.

²³ Šabata, K., Růžička, M.: Zkrácené přípravné řízení a jeho místo mezi formami přípravného řízení. *Státní zastupitelství*, 2/2010, str. 6 - 14.

II.3. Zjednodušené formy trestního řízení ve vybraných evropských zemích

II.3.1 Úvodní poznámka

Za posledních několik dekád je možné sledovat celoevropský nárůst trestněprávní agendy. Možností, jak řešit kvantitativní přetíženost orgánů činných v trestním řízení se nabízí několik. Kromě navýšení personálních kapacit v rámci trestní justice nebo hmotněprávní dekriminalizace či depenalizace bagatelní trestné činnosti se jako efektivní řešení jeví různé formy odklonů a procesních variant za účelem zjednodušení, zrychlení a alternativního řešení trestních věcí²⁴. K využívání principu oportunity, odklonů a zjednodušených forem řízení v rámci trestní justice nabádá mimo jiné i Doporučení výboru ministrů Rady Evropy č. R (87)18, ze dne 17. září 1987, týkající se zjednodušení trestní spravedlnosti²⁵.

Tato kapitola se pokusí přiblížit přístupy vybraných evropských zemí ve vztahu k alternativním (zjednodušeným) formám řešení trestních věcí mimo „standardní“ trestní řízení. Přehled je zaměřen na 9 vybraných evropských států (Slovensko, Anglie a Wales, Francie, Holandsko, Švédsko, Polsko, Německo, Maďarsko a Španělsko)²⁶

Výběr zemí reflektuje různorodost trestně procesních přístupů v rámci Evropy²⁷. Nicméně právě z tohoto důvodu je nutné k tomuto přehledu přistupovat s určitou obezřetností. Komparace národních právních úprav je vždy velmi problematická. Pokud je zvolena angličtina jako pracovní jazyk, může se stát, že právní instituty a termíny užívané běžně v kontinentálním právním systému, nebude možné adekvátně interpretovat. Kromě toho, na

²⁴ Jehle, J., Wade, M. and Elsner, B.: Prosecution and Diversion within Criminal Justice Systems in Europe. Aims and Design of a Comparative Study. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2008, vol. 14, no. 2-3., pp. 93-99. ProQuest Criminal Justice. ISSN 09281371. DOI 10.1007/s10610-008-9074-7. Srov. Palovský, T.: K některým problematickým aspektům odklonů v trestním řízení. *Státní zastupitelství*, 3/2007, str. 23 - 28.

²⁵ Zjednodušení trestního řízení. Doporučení RE č. R (87) 18 přijaté Výborem ministrů RE 17. září 1987 s odůvodněním. IKSP, Praha 1993.

²⁶ Kromě Slovenska, jehož zařazení do přehledu jsme považovali za vhodné zejména vzhledem k historické a geopolitické blízkosti s Českou republikou, vychází výběr prezentovaných úprav zejména z mezinárodní komparativní studie z roku 2008. Viz více Jehle, J., Wade, M. and Elsner, B.: Prosecution and Diversion within Criminal Justice Systems in Europe. Aims and Design of a Comparative Study. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2008, vol. 14, no. 2-3. pp. 93-99 ProQuest Criminal Justice. ISSN 09281371. DOI 10.1007/s10610-008-9074-7.

²⁷ Různá velikost a geografická poloha států; zástupci západoevropských i postkomunistických zemí; „common law“ a kontinentální právní systém.

první pohled stejné instituty mohou v jednotlivých zemích vykazovat specifické odlišnosti²⁸. Stejně problémy pak vznikají při následném překladu do češtiny.

V prostředí České republiky nepanuje shoda v pojetí konceptu odklonů²⁹. V přehledu se v tomto směru zaměříme jen na zjednodušené formy trestního řízení, tedy různé procedurální postupy, jejichž primárním cílem je zvyšovat efektivitu a rychlost řešení trestní věci vynecháním určitých kroků vyžadovaných v „klasickém“ trestním řízení (v přípravném řízení, nebo v řízení před soudem).³⁰ Není přitom rozhodné, jestli dojde v konečném důsledku k vyslovení viny a uložení trestu soudem.

Mezi sledované instituty budou tedy patřit zejména různé varianty **trestního příkazu**³¹ (*penal order*), jehož důsledkem je formální odsouzení a potrestání pachatele bez ústního jednání před soudem. Dále budou předmětem našeho zájmu řízení, která se v daných zemích v důsledku specifických postupů a menší formálnosti výslovně označují jako tzv. **zrychlené (zjednodušené) řízení** (*accelerated/simplified proceedings*). V neposlední řadě přehled rovněž mapuje i zrychlené dosažení meritorního rozhodnutí prostřednictvím **dohody stran** (*negotiated case-ending settlements*). I když jde o institut typický spíše pro anglo-americkou právní kulturu (*guilty-plea, plea bargaining*), kde je pozice soudce spíše pasivnější, v posledních letech tento způsob řešení trestních věcí proniká i do kontinentálního právního systému³².

Naopak například institutu narovnání (příp. obdobným institutům s prvky mediace), který je typicky zařazovaný mezi odklony, a v němž dominují zejména prvky restorativní justice³³ před rychlostí, pozornost věnována nebude.

²⁸ Jehle, J., Wade, M. and Elsner, B.: Prosecution and Diversion within Criminal Justice Systems in Europe. Aims and Design of a Comparative Study. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2008, vol. 14, no. 2-3. pp. 93-99. ProQuest Criminal Justice. ISSN 09281371. DOI 10.1007/s10610-008-9074-7.

²⁹ Viz Palovský, T.: K některým problematickým aspektům odklonů v trestním řízení. *Státní zastupitelství*, 3/2007, str. 23 - 28.

³⁰ Wade M., et al.: When the Line is Crossed... Paths to Control and Sanction Behaviour Necessitating a State Reaction. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2008, vol. 14, no. 2-3, pp. 101-122. ProQuest Criminal Justice. ISSN 09281371. DOI 10.1007/s10610-008-9075-6.

³¹ Bez ohledu na to, jestli trestní příkaz vydává samostatně veřejný žalobce bez nutnosti schválení soudem (např. Švédsko, Holandsko); návrh podává státní zástupce, ale příkaz vydává soud (např. Německo, Francie, Maďarsko); nebo je trestní příkaz považován za ryze soudní rozhodnutí (např. Polsko, Slovensko)

³² Viz. Peters, J., Cavarley, A.D., Lewis, C. and Sobota, P.: Negotiated Case-Ending Settlements: Ways of Speeding Up the (Court) Process. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2008, vol. 14, no. 2-3, pp. 145-159 ProQuest Criminal Justice. ISSN 09281371. DOI 10.1007/s10610-008-9077-4.

³³ Srov. Palovský T.: K příčinám institucionalizace odklonů v trestním řízení. *Státní zastupitelství*, 7-8/2010, str. 5 – 11.

Na úvod lze poznamenat, že Jehle a Wadeová³⁴ shrnuli současné tendence a doporučení pro zrychlování a zjednodušování trestních řízení v předsoudní fázi v rámci Evropy s ohledem na základní principy legality a oportunité následovně:

- V Evropě neexistuje téměř žádná země, která uplatňuje princip legality v trestním řízení bez výjimky.
- Specifické formy odchylek od principu legality musí být vždy posuzovány s ohledem na místní právní kulturu a národní právní systém jako celek. Tento fakt do značné míry limituje možnosti komparace konkrétních přístupů aplikovaných v jednotlivých státech.
- Pokud je to možné, hmotněprávní dekriminalizace by měla mít přednost před procesními odklony. Nemá význam kriminalizovat jednání, u kterého není zájem stíhat ho jako trestný čin.
- Policie by měla být v co největší míře vázána principem legality. V opačném případě se vytváří prostor pro korupci a ovlivňování. Pokud jsou odklony na úrovni policie považovány za nevyhnutné pro fungování systému trestní justice, měly by být omezeny na nejméně závažné trestné činy a podléhat kontrole a/nebo schválení veřejné žaloby.
- Na úrovni veřejné žaloby by nicméně určitá míra diskreční pravomoci měla být zachována. Měla by se týkat jen méně závažné trestné činnosti a mít určitá pravidla.
- Odklony realizované veřejnou žalobou (i podmíněné) by neměly představovat ekvivalent odsuzujícího rozsudku. Postupu se pachatel musí podvolit vždy dobrovolně a tato opatření by měla vždy podléhat přezkoumání /schválení soudu.
- Legalita a oportunita nepředstavují alternativy, ale dva základní principy, které se vzájemně limitují a doplňují.

Tato kapitola nemá ambice poskytnout vyčerpávající přehled o všech trestněprávních možnostech vedoucích k rychlejšímu a jednoduššímu vyřízení věci, spíše má za cíl nastínit, jakou cestou se ubírají systémy trestní justice jednotlivých zemí při hledání efektivnějších způsobů prosazování práva.

³⁴ Jehle, J., Wade, M. (eds.): *Coping with overloaded criminal justice systems – The rise of prosecutorial power across Europe*. Berlin: Springer, 2006.

II.3.2. Slovensko

Z důvodu historické i geopolitické blízkosti se v přehledu nejdříve zaměříme na Slovenskou republiku. Na Slovensku proběhla rekodifikace trestního práva v roce 2005, a v jejím rámci byl přijat i nový trestní řád, který nahradil dříve platný zákon č. 141/1961 Sb. (*o trestnom konaní súdnom - Trestný poriadok*). I když podle některých autorů praxe ukazuje něco jiného, jedním z deklarovaných záměrů rekodifikace bylo i zjednodušení a zrychlení předsoudního řízení a přenesení těžiště dokazování na řízení před soudem, kde mají být důkazy prováděny kontradiktorním způsobem³⁵. V aktuálně platném trestním řádu, zákoně č. 301/2005 Z.z. (*Trestný poriadok*, dále TP), můžeme najít několik forem zkráceného trestního řízení.

Co se týče přípravného řízení, **zkrácené vyšetřování** (*skrátene vyšetovanie*) jako samostatná forma byla do slovenského trestního řízení zavedená již v roce 2002, kdy v podstatě nahradila policejní prověřování³⁶. Aktuálně je možné jej vykonat v zásadě u všech³⁷ přečinů³⁸. U přečinů, na které trestní zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři roky, vykonává zkrácené vyšetřování pověřený policista³⁹, v ostatních případech vyšetřovatel⁴⁰.

Oproti „klasickému“ vyšetřování vykazuje zkrácené vyšetřování následující odlišnosti⁴¹:

- výslech svědka se vykoná, jen pokud jde o neopakovatelný nebo neodkladný úkon, případně jde o svědka, který byl osobně přítomen při spáchání trestného činu. V ostatních případech se vyžádá jen vysvětlení;
- důkazy se vyhledávají a zajišťují, aby mohly být provedeny v dalším řízení;
- jelikož je hlavním účelem zefektivnění trestního řízení, je zkrácené vyšetřování nutné skončit zpravidla do dvou měsíců od vznesení obvinění. V případě, že jej ve stanovené lhůtě není možné skončit, policista písemně oznámí prokurátorovi důvody a úkony,

³⁵ Sepeši, P.: Úvahy o efektívite trestného konania v Slovenskej republike – hľadanie nástrojov a riešení na jeho časové a ekonomické zefektívnenie cestou zmeny právnej úpravy predsúdneho konania, *Magister Officiorum*, 3/2012, str. 59 – 79. Přístupno z <http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/Main/TPrintWithHeader.ascx&MID=224&phContent=~/E/DL/ShowArticlePrint.ascx&ArticleId=37806> (citace 24-5-2013).

³⁶ Klátik, J.: Skrátene vyšetovanie v Slovenskom trestnom konaní, In: *Sborník příspěvků z mezinárodní konference: Dny veřejného práva*, Brno: PF MU, 2007, str. 685-696.

³⁷ Výjimky stanoví § 200 odst. 2 TP.

³⁸ Trestný čin spáchaný z nedbalosti nebo úmyslný trestný čin, na který trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující pět let.

³⁹ Uvedený v § 10 odst. 8 písm. c) až h) TP.

⁴⁰ Uvedený v § 10 odst. 8 písm. a) a b) TP.

⁴¹ Srov. § 203 TP.

které je ještě nutné provést. Prokurátor pak může policistovi pokynem rozsah těchto úkonů podle nutnosti změnit, nebo pokud považuje případ za příliš komplikovaný, nařídít ve věci vyšetřování.

Soudní řízení probíhá před samosoudcem⁴², který může vydat **trestní rozkaz**⁴³, nebo nařídít ve věci hlavní líčení.

V případech, kdy je pachatel přistižen při činu nebo bezprostředně po něm, lze využít specifického institutu „**super rychlého řízení**“⁴⁴ (*zrýchlené skrátene vyšetovanie; osobitne skrátene vyšetovanie*⁴⁵), jehož účelem je rychlé a neformální vyřízení věci. Zadržená osoba je odevzdána prokurátorovi, který pokud jí nepropustí, předá ji do 48 hodin od zadržení spolu s obžalobou soudu. Pokud prokurátor shledá důvody vazby, podá rovněž návrh na vzetí do vazby. Tento postup lze využít jen při přečinech, za něž pachateli hrozí trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let.

Na tento zrychlený postup navazuje zvláštní **soudní řízení před soudcem pro přípravné řízení**⁴⁶ (*konanie pred sudcom pre prípravné konanie*).

Po výslechu obviněného soudce pro přípravné řízení ve lhůtě 48 hodin od převzetí obviněného rozhodne o návrhu na vzetí do vazby, pokud byl podán, a se souhlasem obžalovaného může vykonat i hlavní líčení bezodkladně po jeho výslechu, pokud nevyřídí věc trestním rozkazem. Jinak do 48 hodin určí termín hlavního líčení zpravidla do 15 dnů od podání obžaloby⁴⁷. Z uvedeného vyplývá, že v rámci „super rychlého řízení“ může být za určitých podmínek věc skončena pravomocným rozsudkem do 3-4 dnů od spáchání trestného činu.

Mezi dalšími odklony⁴⁸ má z hlediska zrychlení a zefektivnění řízení význam zejména relativně nový institut **dohody o vině a trestu** (*dohoda o vine a treste*), který byl do slovenského trestního procesu zaveden rekodifikací v roce 2005. Podstatou tohoto institutu je uzavření oboustranně výhodné dohody mezi prokurátorem a obviněným. Dohodu lze uzavřít v případě jakéhokoliv trestného činu a podléhá schválení soudu. Tímto řízením se však obviněný vzdává práva na projednání své věci před nezávislým a nestranným soudem v rámci

⁴² Samosoudce koná řízení o přečinech a zločinech, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje osm let.

⁴³ § 353; trestním rozkazem lze uložit jen omezený okruh sankcí.

⁴⁴ Ustanovení § 204 TP.

⁴⁵ Srov. Klátik, J.: *Skrátene vyšetovanie v Slovenskom trestnom konaní*, In: *Sborník příspěvků z mezinárodní konference: Dny veřejného práva*, Brno: PF MU, 2007, str. 685-696, str. 192.

⁴⁶ Ustanovení § 348 TP.

⁴⁷ Srov. Minárik, Š. a kol.: *Trestný poriadok, Stručný komentár*, Bratislava: Iura edition, 2006.

⁴⁸ Podmíněné zastavení trestního stíhání; podmíněné zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného; smír (obdoba narovnání v ČR).

hlavního líčení a trest mu soud uloží bez dokazování viny. Jde v podstatě o odklon od klasického a zpravidla zdlouhavého soudního řízení⁴⁹. Tento zvláštní procesní postup lze uplatnit v případě, že se obviněný přiznává ke spáchání činu a důkazy nasvědčují pravdivosti jeho doznání. Řízení zahajuje prokurátor⁵⁰ na podnět obviněného, nebo i bez tohoto podnětu. Řízení se může kromě obviněného zúčastnit i jeho obhájce a poškozený. Pokud se strany dohodnou⁵¹, prokurátor podá v tomto rozsahu⁵² návrh na schválení dohody soudy⁵³.

Pokud předseda senátu navrženou dohodu neodmítne pro závažné porušení procesních předpisů nebo zřejmou nepřiměřenost, nařídí veřejné zasedání.

V případě odmítnutí dohody se věc vrací do přípravného řízení, pokud by pak věc byla projednávána v hlavním líčení, přiznání obviněného během řízení o dohodě není možné v tomto líčení použít jako důkaz.

Strany musí mít na přípravu na veřejné zasedání pět pracovních dní, tuto lhůtu lze zkrátit jen s jejich souhlasem⁵⁴. Po zahájení zasedání, na kterém musí být strany přítomny, pronese prokurátor návrh na dohodu a vině a trestu. Předseda senátu pak formou otázek zjišťuje, jestli obviněný:

1. Rozumí podanému návrhu na dohodu o vině a trestu;
2. Souhlasí, aby jeho trestní věc byla projednána touto zkrácenou formou (čímž se vzdává práva na veřejný soudní proces);
3. Rozumí, co tvoří podstatu skutku, jenž se mu klade za vinu;
4. Byl jako obviněný poučen o svých právech, zejména o právu na obhajobu, jestli mu byla dána možnost na svobodnou volbu obhájce a jestli se s obhájcem mohl radit o způsobu obhajoby;
5. Rozuměl podstatě řízení o návrhu na dohodu o vině a trestu;
6. Rozuměl právní kvalifikaci skutku jako trestného činu;
7. Byl obeznámen s trestními sazbami, které zákon stanoví na trestné činy, jež jsou mu kladeny za vinu;

⁴⁹ Minárik, Š. a kol.: *Trestný poriadok, Stručný komentár*, Bratislava: Iura edition, 2006.

⁵⁰ Podmínky a pravidla postupu prokurátora při iniciování, přijetí podnětu obviněného a vedení vyjednávání o dohodě upravuje zvláštní předpis - vyhláška ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 619/2005 Z.z. o podmienkach a postupe prokurátora pri konaní o dohode o uznaní viny a prijatí trestu.

⁵¹ Pokud mladistvý v době řízení o dohodě nedovršil 18. rok věku, musí s dohodou souhlasit i jeho obhájce a zákonný zástupce.

⁵² V částech, ve kterých nedošlo k dohodě, podá prokurátor obžalobu.

⁵³ Pokud nedošlo k dohodě o náhradě škody, prokurátor navrhne soudu, aby poškozeného s jeho nárokem odkázal na civilní řízení.

⁵⁴ U ostatních osob, které se na veřejné zasedání předvolávají nebo se o něm uvědomují, je potřebné zachovat aspoň třídní lhůtu.

8. Dobrovolně se přiznal a uznal vinu za spáchaný skutek, který se v návrhu dohody kvalifikuje jako trestný čin;
9. Souhlasí s navrhovaným trestem, trest přijímá a ve stanovených lhůtách se podřídí výkonu trestu a ochrannému opatření a nahradí škodu v rozsahu dohody;
10. Uvědomuje si, že jestli soud přijme návrh na dohodu a vynese rozsudek, nebude možné proti tomuto rozsudku podat odvolání.

Soud dohodu neschválí, pokud obviněný neodpoví na všechny otázky „ano“. Pokud soud nepovažuje dohodu za spravedlivou, oznámí své výhrady stranám. Ty mohou navrhnout nové znění. Pokud se strany dohodnou, soud dohodu schválí. Pokud nesouhlasí jen poškozený, může ho soud s jeho nárokem odkázat na občanskoprávní řízení.

Dohodu soud schvaluje rozsudkem, který nabývá právní moci okamžikem jeho veřejného vyhlášení. Možnost podání opravných prostředků je značně omezena⁵⁵.

II.3.3. Velká Británie (Anglie a Wales)

Velká Británie je typickým reprezentantem systému „common law“. Oproti kontinentální Evropě má policie relativně širokou samostatnou diskreční pravomoc (může rozhodnout, že z důvodu nedostatku veřejného zájmu nebude pachatele stíhat; se souhlasem pachatele může udělovat podmíněné či nepodmíněné výstrahy, tzv. *cautions*⁵⁶) a institut veřejného žalobce, jenž byl zaveden poměrně nedávno⁵⁷, stojí více v pozadí.

V případech méně závažných deliktů, ke kterým se pachatel přiznal (dopravní přestupky, drobné krádeže) může policie ukládat pokuty, zpravidla do 100 GBP⁵⁸. Toto policejní rozhodnutí (*caution*) je ekvivalentem odsouzení a zaznamenává se do místního rejstříku trestů.

V případech, jejichž rozhodování již nepřísluší do pravomoci policie, disponují zase soudy možností rychle a efektivně vyřešit jednoduché trestní věci s dostatečně prokázanou vinou pachatele. Podobné případy bývají rozhodovány v tzv. **zrychleném řízení** (*Accelerated*

⁵⁵ Proti tomuto rozsudku není přípustné odvolání, a dovolání je přípustné, jen jestliže bylo zásadním způsobem porušeno právo na obhajobu.

⁵⁶ Tak, P. J. P.: *Methods of Diversion Used by the Prosecution Services in the Netherlands And Other Western European Countries. Resource Material Series*, Tokyo: UNAFEI, 2008, pp. 53-64.

⁵⁷ *Crown Prosecution Service* vznikla v polovině 80. let minulého století.

⁵⁸ Wade, M., et al.: *When the Line is Crossed... Paths to Control and Sanction Behaviour Necessitating a State Reaction. European Journal on Criminal Policy and Research*, 2008, vol. 14, no. 2-3, pp. 101-122. ProQuest Criminal Justice. ISSN 09281371. DOI 10.1007/s10610-008-9075-6.

Court Proceedings) (dopravní delikty, neplacení poplatků). Tento proces je realizován obvykle písemně (poštou), uloženou sankcí bývá pokuta.

Institut dohody o vině a trestu (*guilty plea*) je dalším nástrojem pro zvýšení procesní ekonomie. Za účelem snížení celkových nákladů řízení, časové hospodárnosti nebo v případech, kdy je možné a účelné se tímto způsobem vyhnout participaci traumatizované oběti (násilná, sexuální trestná činnost) na hlavním líčení, může soudce obviněnému nabídnout snížení trestu, pokud se k činu dozná. Dohoda se uzavírá mezi obviněným a veřejným žalobcem. Pokud obviněný přizná vinu, dokazování je dále zaměřeno jen na zjištění pravdivosti doznání.

Guilty plea vyvolává značnou kontroverzi. Odpůrci argumentují zejména oslabením práva na obhajobu. Tento institut se totiž často využívá v případech, kdy veřejný žalobce předpokládá, že by se mohl dostat do důkazní nouze, pokud by se případ řešil ve standardním řízení. Obvykle jde tedy o vyjednávání právníků (*plea bargain*), kde se zvažují všechna pro a proti pro jednotlivé strany.

Navzdory tomu, že snížení trestu je garantovaným právním následkem pachatelova doznání, neexistují jasná pravidla, která by určovala konkrétní výšku finálního trestu. V průběhu vyjednávání na neveřejném zasedání proto soudce stranám předem sděluje, jaký trest uloží. Trest se pachateli obvykle snižuje o jednu třetinu.

Institut *guilty plea* je v anglickém trestním řízení využíván velmi často a možnosti použití moderních technologií při dokazování tomuto trendu jen nahrávají⁵⁹.

II.3.4. Francie

Země s nejdelsí tradicí institutu veřejného žalobce a vyšetřujícího soudce (*Juge d'Instruction*) je příkladem románské právní kultury. Francouzské trestní právo rozlišuje 3 základní kategorie deliktů⁶⁰:

- *contraventions* - delikty nižší závažnosti, trestněprávní postih je v této kategorii možný jen za delikty 5. stupně (pokuta 750-1500 EUR)
- *délits* - střední kategorie trestných činů (trest odnětí svobody od 6 měsíců do 10 let)

⁵⁹ Peters, J., Cavarlay, A.D., Lewia, C. and Sobota, P.: Negotiated Case-Ending Settlements: Ways of Speeding Up the (Court) Process. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2008, vol. 14, no. 2-3. pp. 145-159. ProQuest Criminal Justice. ISSN 09281371. DOI 10.1007/s10610-008-9077-4.

⁶⁰ Srov. Article 111-1, Code pénal.

- *crimes* - nejzávažnější kategorie trestných činů (trest odnětí svobody nad 10 let)

Kromě *crimes* a závažnějších *délits* (kde do předsoudní fáze zasahuje vyšetřující soudce) je u všech těchto trestných činů možné uplatnit různé alternativní formy řešení.

Princip oportunity a možnost využití odklonů se uplatňuje již před zahájením trestního stíhání. Prokurátor se může rozhodnout, jestli vůči pachateli deliktu, o kterém se dověděl, zahájí trestní stíhání nebo využije alternativní formy řešení této věci⁶¹ (odložení věci, podmíněné odložení trestního stíhání, *composition pénale*).

Před zahájením trestního stíhání pachatele, který se k činu doznal a spáchal skutek (*délit*), za který mu jako hlavní trest hrozí peněžitý trest nebo trest odnětí svobody nepřevyšující 5 let⁶², může prokurátor navrhnout tzv. „*composition pénale*“. Jde o návrh opatření, které je pachatel povinen vykonat⁶³. S návrhem musí pachatel vyslovit souhlas. Své stanovisko může konzultovat s advokátem. Odsouhlasený návrh pak schvaluje soud, který za tímto účelem může vyslechnout pachatele i poškozeného pokud to považuje za nutné. Schválený návrh se stává vykonatelným a nelze proti tomuto rozhodnutí podat opravný prostředek. Pravomocné rozhodnutí brání vedení trestního stíhání. Právo poškozeného uplatnit svůj nárok před civilním soudem nicméně zůstává zachováno. Rozhodnutí o „*composition pénale*“ se zaznamenává i do rejstříku trestů.

Pokud je spáchaný čin označen jako *flagrantní*⁶⁴, vyšetřování je za účelem zrychlení omezeno na 8 dní⁶⁵.

V roce 2002 byl do francouzského trestního procesu zaveden institut **trestního příkazu** (*l'ordonnance pénale*)⁶⁶. Původně šlo zejména o způsob řešení dopravních deliktů, nicméně momentálně se okruh trestných činů neustále rozšiřuje. Veřejný žalobce se může rozhodnout využít trestní příkaz v případě stanovených trestných činů, pokud z výsledků policejního vyšetřování vyplývá, že použití tohoto institutu je v daném případě vhodné (skutkově jednoduchá a méně závažná věc) a nebude na újmu práv poškozeného.

⁶¹ Srov. Article 40-1, Code de procédure pénale. O svém rozhodnutí musí uvědomit poškozené a další dotčené osoby, které mají možnost podat proti rozhodnutí opravný prostředek

⁶² *Composition pénale* nelze aplikovat v případě osob mladších 13 let a v případě stanovených druhů deliktů.

⁶³ Zejména různé druhy povinností (náhrada škody, složení peněžité částky, pozastavení řidičského oprávnění, obecně prospěšné práce, zákaz styku se stanovenými osobami...). Maximální výměru jednotlivých opatření stanovuje zákon. Viz. Article 41-2, Code de procédure pénale.

⁶⁴ Pachatel je přistížen při činu nebo bezprostředně po něm, nebo je zcela zřejmé, jak a kým byl čin spáchán.

⁶⁵ Srov. Article 53 a násl., Code de procédure pénale; Srov. Fenyk, J.: Zkrácené přípravné řízení. Příspěvek přednesený na diskusním setkání České národní skupiny Mezinárodní společnosti pro trestní právo „Zkrácené formy trestního řízení“, konaném dne 5. 6. 2008 v Praze. Přístupno z http://www.ok.cz/iksp/aidp_080605.html (citace 10-1-2013).

⁶⁶ Srov. Article 495a násl., Code de procédure pénale

Tento postup nelze využít: a) v případě mladistvého; b) pokud poškozený již před zahájením tohoto řízení podnikl stanovené kroky (např. podání civilní žaloby); c) pokud byl skutek spáchán v souběhu s trestným činem, na který tento postup nelze aplikovat; nebo d) pokud jde o recidivu.

Soud o trestním příkazu rozhoduje bez nařízení hlavního líčení, jako trest může být uložen zejména peněžitý trest (v polovině stanovené trestní sazby, maximálně 5000 EUR) nebo i více sankcí (kromě trestu odnětí svobody) vedle sebe.

Pokud soud dospěje k názoru, že je potřebné nařídit hlavní líčení, nebo uložit trest odnětí svobody, vrátí věc zpět veřejnému žalobci.

Příkaz se doručuje žalobci a obviněnému do vlastních rukou. Obviněný je poučen, že ve lhůtě 45 dnů od doručení může podat opravný prostředek a věc tak bude projednána v hlavním líčení, nicméně v takovém případě může soud obviněnému uložit i přísnější trest, včetně trestu odnětí svobody. Příkaz, proti němuž nebyl podán opravný prostředek, má účinky pravomocného rozsudku.

Zkrácené trestní řízení s předběžným uznáním viny (*la comparution sur reconnaissance préalable de culpabilité*)⁶⁷. Hlavní výhodou tohoto „řízení o dohodě“, které bylo do francouzského trestního práva zavedeno v roce 2004⁶⁸, je možnost vyhnout se standardnímu hlavnímu líčení před soudem. Tento postup lze aplikovat, pokud jde o stanovené trestné činy, za něž lze uložit peněžitý trest nebo trest odnětí svobody nepřevyšující pět let. Použití tohoto postupu není omezeno jen na jednoduché případy, třebaže to směrnice ministerstva spravedlnosti předpokládají.

V předsoudní fázi jde o jednání s prvkem dohody, které může iniciovat pouze veřejný žalobce (obviněný⁶⁹ nebo jeho advokát mohou o jeho iniciaci žalobce požádat). V průběhu jednání musí být obviněný povinně zastoupen obhájcem⁷⁰. Obviněný musí přiznat svou vinu⁷¹, o čemž musí být vyhotoven písemný záznam během slyšení u veřejného žalobce. Žalobce pak navrhuje trest. Co se týče druhu trestu, neexistují pro „dohodu“ žádná omezení. Co do výše je zákonem omezen jen trest odnětí svobody, který nesmí přesahovat 1 rok nebo polovinu stanovené trestní sazby. Po návrhu veřejného žalobce může obviněný navržený trest

⁶⁷ Srov. Article 495-7 a násled., Code de procédure pénale.

⁶⁸ Pradel, J.: Criminal Procedure. In Bermann, G. A., Picard, E. (eds.): *Introduction to French Law*, Kluwer Law International, 2008, p. 138.

⁶⁹ Tento postup nelze aplikovat v případě mladistvého.

⁷⁰ Tohoto práva se nelze vzdát; pokud si obviněný obhájce sám nezvolí, bude mu přidělen.

⁷¹ Přiznání viny je podmínkou zahájení jednání o dohodě, nelze ho učinit až po tom, co veřejný žalobce navrhne trest.

přijmout nebo odmítnout, lhůta na rozmyšlenou činí 10 dnů. Aby veřejný žalobce obviněného motivoval k souhlasu, obvykle navrhne mírnější trest, než ten, který by mu pravděpodobně uložil soud⁷². V případě nepodmíněného trestu odnětí svobody žalobce v návrhu rovněž stanoví, jestli bude hned vykonán, nebo bude pachatel ještě předvolán před soud, který rozhodne o způsobu výkonu trestu. Pokud pachatel návrh přijme, je bez zbytečného odkladu (zpravidla ten samý den) postaven před předsedu příslušného soudu⁷³. Soud o návrhu rozhoduje ve veřejném zasedání, kterého se může zúčastnit i poškozený, pokud je znám. Přítomnost veřejného žalobce na jednání není povinná. Soudce posoudí skutkovou i právní stránku věci a zhodnotí přiměřenost navržené sankce. Poté návrh schválí, nebo zamítne. Příkaz, kterým soud „dohodu“ schválí, má účinky odsuzujícího rozsudku. Právo obou stran odvolat se proti tomuto rozhodnutí nicméně zůstává zachováno⁷⁴.

Pro úplnost je vhodné zmínit i další specifický typ zrychleného řízení (*comparution immédiate*)⁷⁵, který umožňuje postavit zadrženého podezřelého ihned před soud a vyřešit celý případ v průběhu několika dní.

II.3.5. Nizozemsko

Nizozemsko je představitelem menší západoevropské země typické svým neformálním přístupem k řešení trestních věcí se širokou diskreční pravomocí veřejného žalobce i policie. Nizozemský trestní zákon (*Wetboek van Strafrecht*) rozlišuje dva druhy trestných činů - zločiny (*misdrijven*) a přečiny (*overtredingen*)⁷⁶. V posledních letech roste podíl alternativních forem řešení trestních věcí u obou druhů trestné činnosti.

⁷² Nicméně mnoho pachatelů nemá přehled o obvyklém trestu, a rovněž se liší i rozhodovací praxe jednotlivých soudců (Peters, J., Cavarlay, A.D., Lewis C. and Sobota, P.: *Negotiated Case-Ending Settlements: Ways of Speeding Up the (Court) Process*. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2008, vol. 14, no. 2-3. pp. 145-159. ProQuest Criminal Justice. ISSN 09281371. DOI 10.1007/s10610-008-9077-4., str. 150).

⁷³ V obvodech, kde se toto řízení využívá často, se ve stanovených intervalech (jednou týdně, jednou měsíčně) konají slyšení speciálně určené pro tento typ rozhodování.

⁷⁴ Srov. Pradel, J.: *Criminal Procedure*. In Bermann, G. A., Picard, E. (eds.): *Introduction to French Law*, Kluwer Law International, 2008, p. 138.; Peters, J., Cavarlay, A.D., Lewis C. and Sobota, P.: *Negotiated Case-Ending Settlements: Ways of Speeding Up the (Court) Process*. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2008, vol. 14, no. 2-3. pp. 145-159. ProQuest Criminal Justice. ISSN 09281371. DOI 10.1007/s10610-008-9077-4.

⁷⁵ Article 393 až 397-7, Code de procédure pénale ; Srov. Pradel, J.: *Criminal Procedure*. In Bermann, G. A., Picard, E. (eds.): *Introduction to French Law*, Kluwer Law International, 2008, p. 138.

⁷⁶ Brants-Langeraar, C.H.: *Consensual Criminal Procedures: Plea and Confession Bargaining and Abbreviated Procedures to Simplify Criminal Procedure*. *Electronic Journal of Comparative Law*, vol. 11.1, May 2007, <<http://www.ejcl.org/111/article111-6.pdf>> (citace 13-11-2012).

Značná část trestních stíhání končí (podmíněným) zastavením trestního stíhání nebo mimosoudním vyřešením věci prostřednictvím tzv. **transakce** (*transactie*) na úrovni policie nebo veřejné žaloby.

Transakci možno charakterizovat jako formu odklonu s poměrně dlouhou tradicí⁷⁷. Podstata spočívá v tom, že v souladu se zásadou oportunity veřejný žalobce navrhuje obviněnému, aby zaplatil určenou finanční částku státu (nebo splnil další finanční závazky uložené veřejným žalobcem), čímž se vyhne dalšímu trestnímu stíhání a následnému soudnímu řízení. Fakt, že obviněný přijme nabídku veřejného žalobce vyřešit delikt tímto způsobem, ještě neznamená, že se ke spáchání činu přiznává. Nicméně tento postup má pro pachatele nepochybné výhody, vyhne se veřejnému soudnímu procesu, transakce se nezaznamenává do trestního rejstříku a odpadá nejistota ohledně hrozícího trestu. Na straně druhé se pachatel akceptací vzdává práva na spravedlivý soudní proces. Od roku 1993 má oprávnění řešit bagatelní činy (krádeže v obchodě, řízení pod vlivem návykové látky) transakcí i policie⁷⁸.

Nicméně pravomoc veřejného žalobce řešit tímto způsobem trestní věci má i své odpůrce, kteří argumentují hlavně tím, že se rozhodovací pravomoc přesouvá ze soudů na veřejného žalobce a vytváří prostor k vyjednávání, zejména s vlivnými obviněnými, kteří nemají zájem o negativní publicitu⁷⁹.

Obdoba „klasické“ dohody o vině a trestu v Nizozemsku neexistuje a pokus o její zavedení se střetl s námitkami, že jde o institut cizí nizozemské právní tradice⁸⁰. Jediným případem, kde v Nizozemsku lze spatřovat prvky dohody v rámci trestního řízení je institut korunního svědka⁸¹.

Problém přetížených soudů vedl nakonec v roce 2008 k zavedení **trestního příkazu** (*strafbeschikking*), čímž byla diskreční pravomoc žalobce a policie rozhodovat věc bez

⁷⁷ Možnost řešení trestních věcí prostřednictvím finančního plnění má v nizozemském právním řádu velmi dlouhou tradici. Původně se tato možnost aplikovala jen na trestné činy, za něž bylo možné uložit peněžitý trest, od roku 1983 je možné tímto způsobem řešit i trestné činy, za něž hrozí trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující 6 let. Viz TAK, P.: *The Dutch criminal justice system*, WODC, 2003, p. 53; Tak, P. J. P.: *Methods of Diversion Used by the Prosecution Services in the Netherlands And Other Western European Countries*. In *Resource Material Series* (pp. 53-64). Tokyo: UNAFEI, 2008.

⁷⁸ Tak, P. J. P.: *The Dutch criminal justice system*. Hague: WODC, 2003, p. 55.

⁷⁹ Srov. TAK, P. *The Dutch criminal justice system*, WODC, 2003, p. 54.; Brants-Langeraar, C.H.: *Consensual Criminal Procedures: Plea and Confession Bargaining and Abbreviated Procedures to Simplify Criminal Procedure*, *Electronic Journal Of Comparative Law*, vol. 11.1, May 2007. Přístupno z <<http://www.ejcl.org/111/article111-6.pdf>> (citace 13-11-2012).

⁸⁰ Brants-Langeraar, C.H.: *Consensual Criminal Procedures: Plea and Confession Bargaining and Abbreviated Procedures to Simplify Criminal Procedure*, *Electronic Journal Of Comparative Law* .vol. 11.1, May 2007. Přístupno z <<http://www.ejcl.org/111/article111-6.pdf>> (citace 13-11-2012).

⁸¹ Obviněný, který souhlasí, že bude vypovídat proti spoluobviněnému, výměnou za příznivější trest.

schválení soudu ještě posílena. Rozdíl oproti transakci spočívá zejména v tom, že pachatel nemusí s vydáním trestního příkazu souhlasit (pachatel nebo poškozený se ale může proti příkazu ve lhůtě dvou týdnů odvolat, věc se pak postupuje k rozhodnutí soudu), a trestní příkaz je považován za formální odsouzení (záznam v trestním rejstříku - *verklaring omtrent het gedrag*) s uložením sankce s výjimkou trestu odnětí svobody (peněžitý trest, obecně prospěšné práce, zákaz činnosti, zabavení řidičského oprávnění, nařízení léčby závislosti...). Před vydáním trestního příkazu musí být pachatel vyslechnut. Pachatel odsouzen trestním příkazem se nazývá *bestraft*, na rozdíl od pachatelů odsouzených soudem (*veroordeeld*).

Řešení trestních věci v předsoudní fázi prostřednictvím trestních příkazů by mělo postupně zcela nahradit transakce⁸².

Co se týče zrychlení a zefektivnění soudní fáze řízení, v případě že žalobce považuje případ za skutkově jednoduchý a předpokládaný trest není vyšší než jeden rok odnětí svobody, může případ předložit tzv. **policejnímu soudci** (*politierechter*). Jde o samosoudce, který zasedá místo tříčlenného senátu a tyto jednoduché věci zpravidla rozhoduje neprodleně. Pokud samosoudce dospěje k názoru, že věc je příliš komplikovaná, postoupí ji senátu.⁸³

II.3.6. Švédsko

Švédsko jako reprezentant skandinávské právní kultury vykazuje určitá specifika vůči zbytku Evropy. Švédské trestní řízení stojí někde na pomezí kontinentálního a anglo-amerického modelu. Zatímco v přípravném řízení dominují prvky inkvizičního procesu, charakteristickým znakem soudní fáze je aktivní zapojení stran s pasivnějším postavením soudce, což je typické pro země patřící do systému „common law“. Avšak i navzdory podobnostem se zbytkem kontinentální Evropy vykazuje švédské přípravné řízení rovněž jisté odlišnosti zejména v souvislosti s postavením a pravomocí policie a veřejného žalobce. Mnoho důležitých otázek týkajících se vztahů mezi policií a veřejnou žalobou během přípravného řízení není výslovně upraveno právními normami a funguje spíše na neformálním principu vzájemné domluvy. Jde pravděpodobně o důsledek specifického historického vývoje.

⁸² Brants-Langeraar, C.H.: Consensual Criminal Procedures: Plea and Confession Bargaining and Abbreviated Procedures to Simplify Criminal Procedure, *Electronic Journal Of Comparative Law*. vol. 11.1, May 2007. Přístupno z <<http://www.ejcl.org/111/article111-6.pdf>> (citace 13-11-2012).

⁸³ Brants-Langeraar, C.H.: Consensual Criminal Procedures: Plea and Confession Bargaining and Abbreviated Procedures to Simplify Criminal Procedure, *Electronic Journal Of Comparative Law*. vol. 11.1, May 2007. Přístupno z <<http://www.ejcl.org/111/article111-6.pdf>> (citace 13-11-2012).

Ve Švédsku totiž samostatný orgán veřejné žaloby vznikl až v roce 1965 oddělením od policie. Před rokem 1965 plnili úlohu žalobců, postupujících trestní věci před soud, náčelníci policie⁸⁴.

Švédské právo nerozlišuje mezi jednotlivými druhy veřejnoprávních deliktů, bez ohledu na závažnost jsou všechny činy považovány za „*brott*“ (příčemž neexistuje ani kategorie administrativněprávních deliktů). Z praktických důvodů je tedy škála mechanismů filtrujících případy vhodné pro soudní rozhodování široká. Z důvodu procesní ekonomie, byla od 60. let postupně posilována diskreční pravomoc veřejného žalobce⁸⁵. Navzdory uplatňovanému principu legality může veřejný žalobce rozhodnout, že čin nebude z různých důvodů stíhat, nebo může samostatně rozhodnout **trestním příkazem** (*Strafföreläggande*⁸⁶), který má v případě schválení stejnou závaznost jako rozhodnutí soudu a odsouzení se zaznamenává i do rejstříku trestů. Trestním příkazem může žalobce rozhodnout v případech méně závažné trestné činnosti, kdy je možno uložit peněžitý trest nebo podmíněný trest odnětí svobody. Pachateli je doručeno písemné rozhodnutí, se kterým musí ve stanovené lhůtě vyslovit souhlas. Souhlas musí být vyhotoven v písemné formě, musí obsahovat přiznání ke spáchání předmětného skutku a následně musí být zaslán zpět příslušné instituci. Ve stanovených případech může být k souhlasu zplnomocněn i advokát obviněného. Doručené rozhodnutí obsahuje i poučení, že pokud ho obviněný neschválí, může být proti němu zahájeno trestní stíhání. Pokud je jedinou uloženou sankcí peněžitý trest, lze i zaplacení částky považovat za konkludentní schválení rozhodnutí⁸⁷.

Obdobnou pravomocí disponuje i švédská policie, která ve stanovených případech rovněž může vydávat meritorní rozhodnutí. **Trestním příkazem** (*föreläggande av ordningsbot*)⁸⁸ může policie rozhodnout v určených případech, pokud lze za spáchaný trestný čin uložit jen peněžitý trest a pachatel s tímto postupem souhlasí⁸⁹.

⁸⁴ http://www.euro-justice.com/member_states/sweden/country_report/635/(citace 15-12-2012).

⁸⁵ http://www.euro-justice.com/member_states/sweden/country_report/635/ (citace 15-12-2012).

⁸⁶ Viz 48 Kap., § 4-12a Om strafföreläggande, Rättegångsbalk (1942:740).

⁸⁷ Srov. Jehle, J., Smit, P. and Zila, J.: The Public Prosecutor as Key-Player: Prosecutorial Case-Ending Decisions. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2008, vol. 14, no. 2-3, pp. 161-179. ProQuest Criminal Justice. ISSN 09281371. DOI 10.1007/s10610-008-9078-3.

⁸⁸ Viz 48 Kap., § 13-20 Om föreläggande av ordningsbot, Rättegångsbalk (1942:740).

⁸⁹ Srov. Wade, M., et al.: When the Line is Crossed... Paths to Control and Sanction Behaviour Necessitating a State Reaction. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2008, vol. 14, no. 2-3. pp. 101-122. ProQuest Criminal Justice. ISSN 09281371. DOI 10.1007/s10610-008-9075-6.

Co se týče soudní fáze, pokud se obviněný k činu doznal a uložený trest není spojen s odnětím svobody nebo je uložen trest odnětí svobody nepřesahující 6 měsíců, soud může vydat **rozsudek ve zjednodušené formě** (*dom i förenklad form*)⁹⁰

Dalším zjednodušením je možnost vydat **rozhodnutí bez konání hlavního líčení**, pokud pachateli hrozí jen peněžité trest, strany proti tomuto postupu nic nenamítají a případ lze vyřešit i bez konání ústního hlavního líčení⁹¹

II.3.7. Polsko

Oproti většině vybraných zemí se Polsko vyznačuje zejména striktnějším uplatňováním zásady legality při řešení trestních věcí. Pro tuto zemi je typické, že jediným subjektem oprávněným rozhodovat o vině a trestu je soud. Veřejný žalobce (*prokurator*) nemá pravomoc samostatně meritorně rozhodnout o trestním stíhání (např. jej zastavit). Nicméně i zde je patrná snaha o zavádění alternativních forem řešení trestních věcí. Zjednodušení a zrychlení trestního řízení bylo i jednou z priorit nového trestního řádu (*Kodeks postępowania karnego*), přijatého v roce 1997⁹². Potřeba řešení situace přetížené polské justice ještě zesílila v souvislosti s přechodem agendy administrativních deliktů (*wykroczenia*) na soudy v roce 2001.

V roce 2003 byly posíleny hlavně prvky „dohadovacího řízení“, které je možné uplatnit ve dvou základních modalitách.

První možností je tzv. **žádost prokurátora o odsouzení obviněného bez hlavního líčení** (*wniosek o wydanie wyroku bez przeprowadzenia rozprawy*)⁹³. Účelem je, aby trestní řízení bylo méně formální, rychlejší a levnější. Tuto formu odklonu lze uplatnit jen v případech přečinů (*występek*)⁹⁴, za které pachateli hrozí trest odnětí svobody do 10 let. Dalšími podmínkami je, že okolnosti spáchání trestného činu jsou nepochybné⁹⁵ a uvedeným

⁹⁰ Viz 30 Kap., § 6, Rättegångsbalk (1942:740).

⁹¹ Srov. European judicial systems, Edition 2012 (2010 data), Efficiency and quality of justice (country report: Sweden), CEPEJ Studies No. 10, Council of Europe Publishing, 2012, p. 26.

⁹² Kodeks postępowania karnego, ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r.

⁹³ Srov. Art. 335, Kodeks postępowania karnego.

⁹⁴ Viz. Art 7 § 3, Kodeks karny.

⁹⁵ Nejsou žádné pochybnosti o tom, že byl spáchán trestný čin. Nejsou žádné pochybnosti o jeho právní kvalifikaci. Shromážděné důkazy s určitostí prokazují, že trestný čin spáchal obviněný; tyto důkazy nelze nahradit přiznáním.

postupem bude naplněn účel trestního řízení⁹⁶. „Dohodu“ iniciuje prokurátor, který z taktických důvodů navrhuje mírnější trest, podle okolností lze dokonce uplatnit až mimořádné snížení trestu nebo od potrestání úplně upustit. S navrženým trestem musí obviněný výslovně souhlasit. Souhlas musí dát osobně (souhlas obhájce nemá právní účinek) a ze své svobodní vůle, jakákoliv forma donucování je nepřípustná. Přiznání pachatele není podmínkou, ačkoliv si jen těžko lze představit, že by s trestem pachatel souhlasil, pokud by se cítil být nevinný, nebo dokonce že by bylo možno okolnosti spáchání trestného činu považovat za nepochybné, pokud by obviněný tvrdil, že jej nespáchal. Kromě případů nutné obhajoby zastoupení obhájcem není povinné. Pokud dojde k dohodě, přípravné řízení prokurátor končí formální písemnou obžalobou doplněnou o návrh na odsouzení bez hlavního líčení. Obžalovaný může svůj souhlas stáhnout až do vynesení konečného rozhodnutí soudu. Neveřejného zasedání má právo se zúčastnit obžalovaný, prokurátor i poškozený. Soud posoudí splnění všech zákonných podmínek. Pokud nejsou splněny, nebo shledá navržený trest jako nepřiměřený, bude rozhodovat věc „klasickým“ způsobem. Může rovněž navrhnout, aby byl trest modifikován, s tím ale strany nemusejí souhlasit. Proti rozsudku se odsouzený může odvolat⁹⁷.

Dalším odklonem v rámci soudního řízení s prvkem dohody je tzv. **dobrovolné podřízení se trestu nebo trestnímu opatření** (*wniosek o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego bez przeprowadzania postępowania dowodowego*)⁹⁸. Tento institut je v Polsku znám již od roku 1969. Účelem je zkrátit soudní řízení na prvním stupni a minimalizovat důvody podávání opravných prostředků, a to bez porušení práv obviněného nebo oběti. Žádost o využití tohoto institutu musí být podána písemně před prvním výsledkem obviněného před soudem⁹⁹, nebo ústně nejpozději do jeho konce. Oprávněn je jí podat obviněný¹⁰⁰ nebo jeho obhájce. Písemnou žádostí se soud zabývá po přednesení obžaloby a požádá obžalovaného o vysvětlení. Odmítnutí podání vysvětlení nebrání vyhovění žádosti. Žádost lze rovněž podat, když se v rámci opravného řízení případ opětovně projednává před soudem prvního stupně. Žádost musí obsahovat návrh na

⁹⁶ Účelem trestního řízení je aby: byl potrestán skutečný pachatel; trestněprávní opatření byla uplatňována tak, aby měla účinek na boj s kriminalitou a prevenci; byla chráněna práva obětí; odsouzení a potrestání se realizovalo bez zbytečného odkladu. Viz Art. 2 Kodeks postępowania karnego.

⁹⁷ Srov. Peters, J., Cavarlay, A.D., Lewis, C. and Sobota, P.: Negotiated Case-Ending Settlements: Ways of Speeding Up the (Court) Process. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2008, vol. 14, no. 2-3. pp. 145-159. ProQuest Criminal Justice. ISSN 09281371. DOI 10.1007/s10610-008-9077-4.

⁹⁸ Srov. Art. 387, Kodeks postępowania karnego.

⁹⁹ Může být podána již v průběhu přípravného řízení.

¹⁰⁰ Nemůže jí podat obviněný s omezenou způsobilostí k právním úkonům.

odsouzení, návrh trestu, a prohlášení o vzdání se zbytku řízení po výslechu obžalovaného. Obviněný musí mít obhájce jen v případech nutné obhajoby, pokud si ale obhájce nemůže dovolit, může požádat soud o jeho přidělení.

Soud žádosti vyhoví, pokud jsou splněny následující podmínky:

- pachatel je obviněn ze spáchání přečinu;
- okolnosti spáchání trestného činu jsou nepochybné;
- účel trestního řízení bude naplněn i bez hlavního líčení;
- poškozený ani prokurátor nic nenamítají (i když nemusejí přímo souhlasit); o tom musí být poškozený náležitě poučen.

Soud může navrhnout změny pachatelovy žádosti, ten s nimi musí souhlasit, v opačném případě se koná „klasické“ hlavní líčení. Ke změněné žádosti mohou vznést opět námitky poškozený a prokurátor. Pokud soud žádost schválí, nemůže uložit přísnější trest, než ten, na kterém se domluvil s obžalovaným. Výše ukládaného trestu není specificky omezena, ačkoliv pachatel může logicky očekávat trest mírnější, „než by bylo obvykle možno očekávat“. Proti rozhodnutí se můžou strany odvolat, ačkoliv z podstaty tohoto institutu vyplývá, že se tak děje velmi zřídka¹⁰¹.

Další způsoby alternativního řešení trestních věcí představují podmíněné zastavení trestního stíhání¹⁰² nebo **trestní příkaz** (*wyrok nakazowy*)¹⁰³. Trestní příkaz nelze vydat v případě osoby zbavené osobní svobody, v případě tzv. soukromé žaloby (*oskarzenie prywatne*) a v případech nutné obhajoby¹⁰⁴. Trestním příkazem lze uložit trest omezení osobní svobody (odlišný od trestu odnětí svobody), peněžitý trest do výše 200.000 PLN, nebo jiné trestní opatření. Rozhodnutí neobsahuje odůvodnění a strany mají možnost proti němu podat opravný prostředek (*sprzeciw*) ve lhůtě 7 dnů od jeho doručení. Podáním opravného prostředku se trestní příkaz ruší a řízení dále postupuje podle obecných zásad, v opačném případě se toto rozhodnutí stává pravomocným.

V březnu 2007 byla zavedena nová forma zrychleného řízení, tzv. **24 hodinový soud** (*postępowanie przyspieszone*)¹⁰⁵. Cílem novely bylo zavést postup umožňující rychlé

¹⁰¹ Srov. Peters, J., Cavarlay, A.D., Lewis, C. and Sobota, P.: Negotiated Case-Ending Settlements: Ways of Speeding Up the (Court) Process. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2008, vol. 14, no. 2-3. pp. 145-159. ProQuest Criminal Justice. ISSN 09281371. DOI 10.1007/s10610-008-9077-4.

¹⁰² Srov. Palovský, T.: Vybrané otázky k alternativám trestání v Polsku. *Trestněprávní revue*, 8/2009, str. 250 - 255.

¹⁰³ Rozdział 53 Postępowanie nakazowe, Kodeks postępowania karnego.

¹⁰⁴ Art 79 § 1, Kodeks postępowania karnego.

¹⁰⁵ Viz Rozdział 54a Postępowanie przyspieszone, Kodeks postępowania karnego.

odstíhání fotbalových chuligánů a pachatelů méně závažné a důkazně nenáročné trestné činnosti (krádeže, poškození cizí věci, ohrožení pod vlivem návykové látky...). Podezřelý zadržený při páchání trestného činu nebo bezprostředně po něm musí být do 48 hodin od zadržení předán soudu s návrhem na potrestání. Soud v tomto případě vydá meritorní rozhodnutí do 24 hodin. Pachatel tedy může být pravomocně odsouzen do 72 hodin od spáchání trestného činu.¹⁰⁶

II.3.8. Německo

Německý trestní řád (*Strafprozeßordnung*) byl přijat již v roce 1877¹⁰⁷. Navzdory nesčetným novelám si však zachoval svou původní strukturu. V šesté části trestního řádu jsou upraveny zvláštní druhy řízení (*Besondere Arten des Verfahrens*), mezi jinými i řízení o trestním příkazu¹⁰⁸ a zrychlené řízení¹⁰⁹.

V případě, že byl spáchán přečin (*Vergehen*¹¹⁰) může veřejný žalobce podat soudu návrh na vydání **trestního příkazu** (*Strafbefehlen*), pokud na základě výsledků vyšetřování konání hlavního líčení není nutné. Trestním příkazem je možné uložit jen taxativně vymezené druhy sankcí (peněžitý trest, zákaz řízení motorových vozidel, propadnutí věci...). Pokud je obviněný zastoupen obhájcem, lze uložit i trest odnětí svobody do jednoho roku s podmíněným odkladem jeho výkonu. Pokud soud považuje důkazy, které jsou obsaženy ve spise za postačující, trestní příkaz vydá. V opačném případě nařídí konání hlavního líčení. Proti trestnímu příkazu může obviněný ve lhůtě dvou týdnů podat odpor. Pokud byl odpor podán, ve věci se nařídí hlavní líčení, pokud ne, trestní příkaz nabývá uplynutím lhůty účinky pravomocného rozsudku. Při následném projednávání věci není soud vázán trestem uloženým v trestním příkazu.

Pokud jsou skutkové okolnosti jednoduché a důkazy jasné, může žalobce u soudu navrhnout provedení **zrychleného řízení** (*Beschleunigtes Verfahren*). Hlavní líčení se pak koná bezprostředně (nejpozději do 6 týdnů) od podání návrhu. Pokud pachateli hrozí trest

¹⁰⁶ Srov. Grzeszczyk, W.: Przebieg postępowania przyspieszonego – po nowelizacji kodeksu postępowania karnego, *Prokuratura i Prawo* 4, 2007 (pp. 34-44); Sądy 24-godzinne, Přístupno z <http://e-prawnik.pl/artykuly/prawo-karne/sady-24-godzinne-1.html> (citace 12-02-13).

¹⁰⁷ *Strafprozeßordnung* (StPO), nově publikován v roce 1987 (Bundesgesetzblatt, I S. 1074, 1319); Srov. Bohlander, M.: Basic concepts of German Criminal Procedure: an introduction. *Durham law review*. Durham, 2011, vol. 1, pp. 1-26.

¹⁰⁸ Srov. Erster Abschnitt, Verfahren bei Strafbefehlen (§407-412), StPO.

¹⁰⁹ Srov. 2a. Abschnitt, Beschleunigtes Verfahren (§ 417-420), StPO.

¹¹⁰ § 12 Verbrechen und Vergehen, Strafgesetzbuch (StGB).

odnětí svobody nejméně 6 měsíců, musí být zastoupen obhájcem. Pachateli lze uložit jen omezený okruh trestů, trest odnětí svobody nesmí být uložen na víc než 1 rok¹¹¹.

Zrychlené řízení se využívá zejména v případech, kdy obviněný nemá v Německu bydliště a existuje obava, že by se k soudnímu jednání, konanému k pozdějšímu datu, nedostavil. Zrychlené řízení nelze použít u mladistvých.

Kromě výše zmíněných institutů disponuje navzdory zásadě legality žalobce i samostatně určitými diskrečními oprávněními, meritorní rozhodnutí o nestíhání pachatele může nicméně ve většině případů vydat jen se souhlasem soudu¹¹².

II.3.9. Maďarsko

Maďarský trestní zákon (zákon IV z roku 1978¹¹³) rozlišuje dvě základní kategorie trestných činů (*bűncselekmény*¹¹⁴) – zločiny (*bűntett*), což jsou úmyslné trestné činy, za které pachateli hrozí trest odnětí svobody na více než dva roky, a přečiny (*vétség*), tedy všechny ostatní trestné činy. Dělení má nicméně význam jen z hmotněprávního hlediska, na obě kategorie se uplatňují stejné procesní zásady. Tato unifikace byla zavedena přijetím nového trestního řádu (zákon XIX z roku 1998¹¹⁵), který nabyl účinnosti 1. 7. 2003. Navzdory nenaplněným cílům posílit podle vzoru anglo-amerického systému soudní fázi na úkor přípravného řízení¹¹⁶, i v maďarském trestním právu lze najít několik zjednodušených způsobů řízení.

Podle trestního řádu má už veřejný žalobce diskreční pravomoc, kterou může realizovat v několika směrech jako: zastavení vyšetřování, částečné zpětvzetí obžaloby, odložení podání obžaloby a nařízení mediace¹¹⁷.

¹¹¹ Srov. Fenyk, J.: Zkrácené přípravné řízení. Příspěvek přednesený na diskusním setkání České národní skupiny Mezinárodní společnosti pro trestní právo „Zkrácené formy trestního řízení“, konaném dne 5. 6. 2008 v Praze. Přístupno z http://www.ok.cz/iksp/aidp_080605.html (citace 10-1-2013).

¹¹² Šramel, B. K.: Postaveniu verejnej žaloby v trestnom konaní vo vybraných krajinách sveta. *Státní zastupitelství*, Roč. 9, č. 5, 2011, str. 22.

¹¹³ 1978. évi IV. törvény a Bűntető Törvénykönyvről.

¹¹⁴ § 11 Bűntett és vétség, 1978. évi IV. törvény a Bűntető Törvénykönyvről.

¹¹⁵ 1998 évi XIX. törvény a büntetőeljárásról.

¹¹⁶ Róth, E.: New Tendencies in Hungarian Criminal Justice, *Lex ET Scientia International Journal (LESIJ)* (Lex ET Scientia International Journal (LESIJ)), issue: XIX-1/ 2012, pp. 101- 106. Přístupno z www.cceol.com.

¹¹⁷ Róth, E.: New Tendencies in Hungarian Criminal Justice, *Lex ET Scientia International Journal (LESIJ)* (Lex ET Scientia International Journal (LESIJ)), issue: XIX-1/ 2012, pp. 101- 106. Přístupno z www.cceol.com.

Zákon rovněž umožňuje několik dalších alternativ, jejichž účelem je zjednodušit a zrychlit trestní řízení¹¹⁸.

Podstatou institutu **zrychleného řízení** (*bíróság elé állítás*)¹¹⁹ je, že obviněný musí být postaven před soud do 15 dnů od spáchání trestného činu. Žalobce může tuto možnost využít pokud:

- jde o trestný čin s horní hranicí trestní sazby maximálně 8 let;
- jde o jednoduchý případ a k dispozici je dostatek důkazů;
- pachatel byl přistižen při činu, nebo se ke spáchání činu přiznal;
- od spáchání trestného činu neuplynulo víc než 15 dní.

Obviněný má právo na obhájce. V průběhu soudního řízení soud zkoumá, jestli jsou pro využití postupu splněné všechny zákonné podmínky. Pokud podmínky nejsou splněny, vrací se případ veřejnému žalobci k zahájení „normálního“ řízení¹²⁰.

Další možností je **upuštění od konání hlavního líčení** (*lemondás a tárgyalásról*)¹²¹, kdy veřejný žalobce navrhne projednání trestného činu ve veřejném zasedání před samosoudcem bez konání hlavního líčení. Postup může vzhledem k okolnostem případu iniciovat veřejný žalobce i na návrh obviněného. Dalšími podmínkami je, že se jedná o trestný čin s horní hranicí trestní sazby maximálně 8 let a obviněný se k jeho spáchání přiznal v průběhu přípravného řízení¹²². Při veřejném zasedání se neprovádí dokazování a rozhodnutí soudu vychází z přiznání obviněného a důkazů shromážděných během přípravného řízení. Obviněný se tedy vzdává projednání své věci v hlavním líčení, motivací pro jeho souhlas s tímto postupem je vidina nižšího trestu, který se ukládá podle zvláštních pravidel, přičemž trestní sazby mohou být sníženy až o polovinu¹²³. V průběhu řízení soud neustále zkoumá,

¹¹⁸ Róth, E.: The Prosecution Service Function within the Hungarian Criminal Justice System. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2008, vol. 14, no. 2-3. pp. 289 – 309. ProQuest Criminal Justice. ISSN 09281371. DOI 10.1007/s10610-008-9068-5.

¹¹⁹ XXIV. Fejezet, A BÍRÓSÁG ELÉ ÁLLÍTÁS, 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (§ 516-525)

¹²⁰ Srov. RÓTH, E. The Prosecution Service Function within the Hungarian Criminal Justice System. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2008, vol. 14, no. 2-3. pp. 289 - 309 ProQuest Criminal Justice. ISSN 09281371. DOI 10.1007/s10610-008-9068-5.

¹²¹ XXVI. Fejezet, LEMONDÁS A TÁRGYALÁSROÓL, 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (§§ 533-542/C).

¹²² Pokud se pachatel nepřiznal v přípravném řízení, má stále možnost požádat o projednání ve veřejném zasedání do 15 dnů od doručení obžaloby,

¹²³ Viz. 87/C. §, A büntetés kiszabása tárgyalásról lemondás esetén, 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

jestli jsou splněny všechny zákonné podmínky a je možné dosáhnout účelu trestního řízení tímto postupem, přičemž v případě pochybností nařídí „klasické“ hlavní líčení¹²⁴.

Poměrně častou volbou je vydání trestního příkazu bez konání hlavního líčení v případě **upuštění od soudního řízení** (*tárgyalás mellőzése*)¹²⁵. Státní zástupce může vydání trestního příkazu soudu navrhnout, pokud jde o jednoduchý případ, obviněný je stíhán na svobodě za spáchání trestného činu s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující 3 léta, ke kterému se přiznal, přičemž za trestný čin je možné uložit jen stanovené druhy trestů.

Vzhledem k tomu, že v tomto případě je právo na obhajobu omezeno, je další podmínkou, že účelu trestního řízení lze dosáhnout i bez konání hlavního líčení. Rozhodnutí musí být vydáno do 30 dnů od doručení návrhu soudu. Proti rozhodnutí nemohou oprávněné osoby¹²⁶ podat opravný prostředek, nicméně ve lhůtě 8 dnů od doručení rozhodnutí mohou požádat, aby se ve věci konalo hlavní líčení. Pokud strany vyžadují, aby se ve věci konalo hlavní líčení, nemůže v něm soud uložit přísnější trest, než ten, který byl navržen v trestním příkazu. Touto formou jsou nejčastěji ukládány peněžité tresty, probace nebo zákaz činnosti¹²⁷.

II.3.10. Španělsko

I když byl v roce 1995 přijat nový trestní zákoník (*Código Penal* ¹²⁸), který je do značné míry ovlivněn německou trestněprávní doktrínou, v oblasti procesního práva stále platí mnohokrát novelizovaný trestní řád (*Ley de Enjuiciamiento Criminal*) z roku 1882¹²⁹. Již od roku 1988 je jedním z hlavních cílů jeho novelizací hlavně zjednodušit a zrychlit trestní řízení. Následkem nesčetných novelizací je charakteristickým znakem španělského trestního procesu paralelní existence několika různých typů trestního řízení, což často působí poněkud

¹²⁴ Srov. RÓTH, E. The Prosecution Service Function within the Hungarian Criminal Justice System. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2008, vol. 14, no. 2-3. pp. 289 – 309. ProQuest Criminal Justice. ISSN 09281371. DOI 10.1007/s10610-008-9068-5.

¹²⁵ XXVII. Fejezet, A TÁRGYALÁS MELLŐZÉSE, 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (§§ 543-550)

¹²⁶ Veřejný žalobce, poškozený, obviněný, obhájce obviněného, zúčastněná osoba, nebo jiná osoba, která má na věci zájem.

¹²⁷ Srov. RÓTH, E. The Prosecution Service Function within the Hungarian Criminal Justice System. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2008, vol. 14, no. 2-3. pp. 289-309 ProQuest Criminal Justice. ISSN 09281371. DOI 10.1007/s10610-008-9068-5.

¹²⁸ Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal.

¹²⁹ Real decreto de 14 de septiembre de 1882 por el que se aprueba la Ley de Enjuiciamiento Criminal.

zmatečně. Vedle sebe existuje „klasické“ trestní řízení¹³⁰ a několik typů zjednodušeného řízení. Využití konkrétního typu závisí na druhu trestné činnosti.

Ve Španělsku je dominantní princip legality, který brání tomu, aby trestní věci končily rozhodnutím policie nebo veřejného žalobce. Meritorní rozhodnutí v přípravném řízení může vydávat jen vyšetřující soudce (*Juez de Instrucción*), který je zodpovědný za přípravné řízení¹³¹. Hlavní funkce veřejného žalobce spočívá ve formulaci obžaloby a jejím zastupování před soudem. Jeho role je však posílena právě u některých typů zjednodušených řízení¹³².

Z hmotněprávního hlediska lze rozlišovat 3 typy trestných činů¹³³:

1) Přečiny (*faltas*) jsou trestné činy, za něž hrozí tresty a opatření nespojené s odnětím svobody. **Řízení o přečinech** (*juicio de faltas*¹³⁴) je méně formální než „klasické“ řízení. Fáze přípravného řízení je značně zjednodušená a spočívá v podstatě jenom v určení, jestli jde o přečin, nebo ne. Do popředí vystupuje zásada koncentrace řízení, což znamená, že celé řízení (přípravné i soudní) se odehrává v průběhu jednoho slyšení. Obžaloba je přednesena jen ústně a pachatel nemusí být nutně zastoupen advokátem. Autoritou odpovědnou za rozhodování v celém procesu je vyšetřující soudce. Jde tedy o prolomení zásady, že za přípravné a soudní řízení by měly být odpovědné různé subjekty. Argumentem pro tento postup je fakt, že jde o jednoduché případy a vždy existuje možnost proti rozhodnutí vyšetřujícího soudce podat opravný prostředek.

2) Jako méně závažné trestné činy (*delitos menos graves*), se označují trestné činy, za něž hrozí trest odnětí svobody do 9 let. V případě hrozícího trestu odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující 5 let se koná řízení před samosoudcem (*Juzgado de lo Penal*), v opačném případě před senátem. V obou případech se řízení provádí zjednodušeným postupem tzv. **Procedimiento abreviado**¹³⁵. Přípravné řízení vede vyšetřující soudce. Rozdíl oproti „klasickému“ řízení spočívá zejména v tom, že jde o méně závažné případy a proto je přípravné řízení kratší. Dalším specifikem je posílená role veřejného žalobce i policie v řízení¹³⁶. Ve skutečnosti ale tento typ řízení není o moc rychlejší než řízení klasické a může trvat třeba i rok. Z tohoto důvodu byly v roce 2002 zavedeny tzv. **rychlé soudy** (*juicios*

¹³⁰ Které se uplatňuje pouze v případě závažných trestných činů, ze které je možno uložit trest odnětí svobody nad 9 let, viz níže.

¹³¹ Po skončení vyšetřování může vyšetřující soudce rozhodnout o zastavení nebo podmíněném zastavení trestního stíhání, pokud o to jedna nebo obě strany požádají.

¹³² Viz http://www.euro-justice.com/member_states/spain/.

¹³³ Srov. CAPÍTULO I, De los delitos y faltas, Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal.

¹³⁴ Srov. LIBRO VI, Del procedimiento para el juicio sobre faltas, Ley de Enjuiciamiento Criminal.

¹³⁵ Srov. LIBRO IV De los procedimientos especiales, TÍTULO II, Del procedimiento abreviado, Ley de Enjuiciamiento Criminal.

¹³⁶ Srov. Artículo 773, 770, Ley de Enjuiciamiento Criminal.

*rápidos*¹³⁷). Účelem bylo zrychlit řízení v jednoduchých a méně závažných případech. Celá délka řízení trvá jen několik dní. Podmínky pro využití tohoto postupu jsou:

- za spáchaný trestný čin hrozí trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující 5 let, nebo jiný druh trestu nepřevyšující 10 let;
- jde o trestnou činnost taxativně vymezenou¹³⁸;
- řízení bylo zahájeno úkony policie a pachatel trestného činu je policii znám;
- pachatel byl přistižen při činu, nebo bezprostředně po něm;
- existuje důvodný předpoklad, že vyšetřování případu bude jednoduché.

Vyšetřující soudce zadrženou osobu vyslechne do 72 hodin od zadržení. Žalobce pak přednese (ústně nebo písemně) obvinění, na což reaguje obhájce obviněného obhajobou (bezprostředně, nebo si může vyžádat 5 dní na přípravu). Po sdělení obvinění a vyjádření obhájce je stanoven termín soudního jednání.

Ačkoliv ve španělském trestním právu formálně dohoda o vině a trestu neexistuje, lze její prvky spatřovat v rámci zrychlených řízení¹³⁹.

Na zrychlené přípravné řízení totiž může navazovat zjednodušené soudní řízení založené na dohodě stran. Poté, co je pachateli žalobcem písemně sděleno obvinění, mohou se veřejný žalobce a obhájce obviněného dohodnout, že pachateli bude uložen trest, snížený o třetinu, bez konání hlavního líčení. Pokud strany dospějí k dohodě, vyšetřující soudce jí schválí bez toho, že by případ dále postupoval soudu. Dohodu lze uzavřít jen, pokud jsou splněny následující podmínky:

- Písemné obvinění podává státní zástupce (nebyla podána soukromá žaloba ze strany poškozeného);
- Za spáchaný trestný čin hrozí trest odnětí svobody do 3 let;
- Uložený snížený trest nesmí přesáhnout 2 roky odnětí svobody;
- Vyšetřující soudce musí ověřit souhlas obviněného s ukládanou sankcí.

Pokud strany dospějí k dohodě, vyhlášením rozhodnutí (*juicio de conformidad*) se strany zároveň vzdávají práva na odvolání.

¹³⁷ Srov. LIBRO IV, De los procedimientos especiales, TÍTULO III, Del procedimiento para el enjuiciamiento rápido de determinados delitos, Ley de Enjuiciamiento Criminal.

¹³⁸ Srov. Artículo 795, Ley de Enjuiciamiento Criminal.

¹³⁹ Obecnějším vyjádřením tohoto přístupu je pokyn nejvyššího státního zástupce, který nabádá státní zástupce, aby se snažili hledat konsenzus s obhajobou.

Tento způsob řízení je nicméně předmětem kritiky z důvodu porušení zásady dvouinstančnosti řízení, což může představovat porušení práv obviněného. Zastánci naopak argumentují tím, že obviněný s daným postupem a uloženým trestem vyslovil souhlas¹⁴⁰.

3) Za závažné trestné činy (*delitos graves*) se považují ty, za něž pachateli hrozí trest odnětí svobody vyšší než 9 let. Řízení se vždy koná před senátem podle „standardních“ pravidel (*Procedimiento sumario*)¹⁴¹.

II.3.11. Zkracování trestního řízení v evropském kontextu

Je evidentní, že zjednodušování trestního řízení patří na celoevropské úrovni mezi preferovaná řešení problémů přetížené trestní justice. Určujícím prvkem, kam až zjednodušený postup lze posunout, je konkrétní trestněprávní tradice a její základní zásady, jakož i vztahy mezi jednotlivými orgány činnými v trestním řízení či role veřejného žalobce v trestním řízení v návaznosti na striktnost uplatňování zásady legality.

Téměř v každém státě mohou soudy využít možnost zjednodušení řízení ve formě vydání trestního příkazu bez konání hlavního líčení. Rovněž se čím dále tím více do popředí dostávají i prvky tzv. dohodovacího řízení, typického pro anglo-americký právní systém. A to bez ohledu na skutečnost, jestli je pak toto řízení samostatně formálně upraveno, nebo jde ve vhodných případech jen o preferovaný úzus. Otázkou ale zůstává, kdy je tento postup ještě v souladu se základními zásadami kontinentálního právního systému.

Na straně druhé je rovněž zřejmé, že jednotlivé země dbají na to, aby zjednodušení nebylo na újmu práv obviněného nebo poškozeného, nebo v rozporu se základními zásadami trestního řízení. Využití zjednodušených postupů je omezeno na okruh činů, při nichž by aplikace „standardních“ postupů představovala zbytečnou administrativní a časovou zátěž. Vesměs jde o bagatelní trestné činy, při nichž byl pachatel přistižen přímo při páčání nebo bezprostředně po něm a nevyžaduje se ani komplikované dokazování. Využití zjednodušeného postupu je ve většině případů podmíněno souhlasem obviněného, nebo je minimálně zachováno právo na podání opravného prostředku v případě jeho nesouhlasu.

¹⁴⁰ Aebi, M. F., Balcells, M.: The Prosecution Service Function within the Spanish Criminal Justice System. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2008, vol. 14, no. 2-3. pp. 311 – 331. ProQuest Criminal Justice. ISSN 09281371. DOI 10.1007/s10610-008-9069-4.

¹⁴¹ Aebi, M. F., Balcells, M.: The Prosecution Service Function within the Spanish Criminal Justice System. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 2008, vol. 14, no. 2-3. pp. 311 – 331. ProQuest Criminal Justice. ISSN 09281371. DOI 10.1007/s10610-008-9069-4.

Zvýšená ochrana je rovněž věnována mladistvým, vůči kterým tyto postupy v některých případech nelze použít.

Při pohledu na vývoj právní úpravy trestního procesu ve vybraných evropských zemích, a s ohledem na diskusi, vedenou k této problematice v odborné literatuře, lze závěrem této kapitoly konstatovat, že je možné do budoucnosti očekávat spíše posilování těchto alternativních tendencí, směřujících ke zjednodušení a zrychlování trestního řízení.

III. Právní úprava zkráceného řízení a souvisejících institutů a její vývoj

Účelem této kapitoly je poskytnout přehled stavu a vývoje právní úpravy nejvýznamnějších procesních institutů, jež mají přispívat ke zrychlení a zjednodušení trestního řízení v ČR. Kapitola tak popisuje právní úpravu zkráceného řízení a několika institutů, označovaných jako odklony – podmíněného zastavení trestního stíhání, podmíněného odložení podání návrhu na potrestání, narovnání, dohody o vině a trestu, odstoupení od trestního stíhání mladistvého a trestního příkazu. Vývoj právní úpravy je sledován až do stavu ke konci června 2013.

III.1. Zkrácené řízení

Institut zkráceného řízení byl do trestního řádu zaveden novelou č. 265/2001 Sb. s účinností od 1. ledna 2002. V současnosti je upraven na dvou místech trestního řádu, a to v osmém oddíle hlavy desáté a v pátém oddíle hlavy dvacáté. Pojem „zkrácené řízení“, který se sám o sobě v textu trestního řádu nevyskytuje, slouží jako souhrnné označení dvou různých postupů, určených ke zjednodušení řízení o bagatelních trestných činech ve dvou po sobě následujících procesních stádiích – zkráceného přípravného řízení (§ 179a - § 179h tr. ř.) a na něj navazujícího zjednodušeného řízení před samosoudcem (§ 314a – § 314d tr. ř.). Zákonem stanovená návaznost obou postupů a způsob, jakým se doplňují ve snaze dosáhnout zjednodušení a zrychlení řízení o trestných činech nižší závažnosti, umožňují pohlížet na zkrácené přípravné řízení a navazující zjednodušené řízení jako na určitý celek, samostatný druh trestního řízení od jeho zahájení až po pravomocné rozhodnutí ve věci, resp. po vydání rozhodnutí příslušného orgánu prvního stupně ve věci (neboť řízení o opravných prostředcích proti rozhodnutí vydanému ve zkráceném přípravném řízení či zjednodušeném řízení výrazné zvláštnosti nevykazuje).¹⁴²

¹⁴² Zeman, P. a kol.: *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: IKSP, 2008, str. 12.

Studie, shrnující výsledky výzkumu IKSP z let 2004 – 2007, obsahovala i popis a rozbor vývoje právní úpravy zkráceného řízení do konce roku 2007.¹⁴³ V této části aktuálního výzkumu jsme se proto zaměřili především na změny, kterých uvedená úprava doznala od roku 2008.

III.1.1. Podmínky pro konání zkráceného přípravného řízení

Zákon vymezuje podmínky konání zkráceného přípravného řízení tak, že stanoví obecně okruh trestných činů, o kterých se takové řízení konat může, ovšem jeho konání váže ještě na splnění alespoň jedné ze dvou alternativně stanovených podmínek, týkajících se již konkrétního jednání, v němž je daný trestný čin spatřován. Všechny tyto podmínky směřují k tomu, aby byly ve zkráceném řízení vyřizovány věci jednak typově nižší závažnosti a dále skutkově jednodušší a důkazně jasnější.¹⁴⁴

Podle ustanovení § 179a odst. 1 tr. ř. se zkrácené přípravné řízení koná o trestných činech, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, jestliže

a) podezřelý byl přistižen při činu nebo bezprostředně poté, nebo

b) v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání byly zjištěny skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání a lze očekávat, že podezřelého bude možné ve lhůtě, stanovené trestním řádem pro skončení zkráceného přípravného řízení (viz dále), postavit před soud.

Novela č. 459/2011 Sb. s účinností od 1. 1. 2012 mj. změnila okruh trestných činů, o kterých lze za splnění dalších podmínek konat zkrácené přípravné řízení. Podle původní právní úpravy se jednalo o trestné činy, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu, a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta. Novela uvedenou horní hranici trestní sazby zvýšila na pět let.

Okruh v úvahu připadajících trestných činů je tedy vymezen tak, že se jedná o trestné činy, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, s výjimkou těch, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni krajskému soudu. Nelze tedy zkrácené přípravné řízení konat mj. o trestných činech uvedených v § 17 tr. ř. (výlučná

¹⁴³ Tamtéž, str. 22 - 33.

¹⁴⁴ Viz např. Šámal, P. a kol.: *Trestní řád. Komentář*. I. díl. 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, str. 1448.

příslušnost krajského soudu k projednání věci v prvním stupni), byť by na ně byla stanovena trestní sazba s horní hranicí nepřevyšující pět let. Při pozdější změně právní kvalifikace na trestný čin, na který je stanovena vyšší horní hranice trestní sazby odnětí svobody než pět let, nebo jehož projednání v prvním stupni náleží do příslušnosti krajského soudu, je třeba zahájit trestní stíhání dosud podezřelé osoby a v dané věci vést nadále vyšetřování.

Alternativně stanovené podmínky, uvedené pod písm. a) a b) ustanovení § 179a odst. 1 tr. ř. mají zajistit, aby z obecně stanoveného okruhu typově méně závažných trestných činů byly ve zkráceném řízení projednávány jen věci skutkově a důkazně jednodušší. Tuto kombinaci obecné podmínky (typově nižší závažnost trestného činu) s podmínkou, vztahující se na konkrétní okolnosti trestného činu, lze pokládat za rozumný prostředek k dosažení výše uvedeného cíle.¹⁴⁵

Dikce ustanovení § 179a odst. 1 tr. ř. nasvědčuje tomu, že při splnění stanovených podmínek věc ve zkráceném řízení projednána být musí a není tedy na orgánu činném v trestním řízení, zda v takovém případě bude vést zkrácené přípravné řízení nebo vyšetřování. Tento kategorický závěr je poněkud oslabován jistou neurčitostí podmínky uvedené v § 179a odst. 1 písm. b) (očekávání možnosti postavit podezřelého ve stanovené lhůtě před soud) a v tomto případě, na rozdíl od poměrně jednoznačného znění podmínky uvedené v § 179a odst. 1 písm. a)¹⁴⁶, záleží na posouzení policejního orgánu, resp. státního zástupce, zda pokládají věc za natolik jednoduchou, že očekávají postavení podezřelého před soud ve stanovené lhůtě (zákon jim však nedává možnost zvažovat, zda by zkrácené přípravné řízení v této lhůtě nemohlo skončit i jinak než postavením podezřelého před soud). S touto výhradou se však lze přiklonit k závěru, že jsou-li splněny stanovené podmínky, zkrácené přípravné řízení být vedeno musí.¹⁴⁷

Trestní řád stanoví i překážky konání zkráceného přípravného řízení (§ 179f odst. 1). Zkrácené přípravné řízení nelze konat nebo v něm pokračovat zaprvé tehdy, jestliže je dán důvod vazby a nejsou splněny podmínky pro předání zadrženého podezřelého spolu s návrhem na potrestání soudu. V takovém případě ukládá § 179e, věta za středníkem, tr. ř. státnímu zástupci, aby rozhodl o zahájení trestního stíhání zadržené osoby a do 48 hodin od

¹⁴⁵ K podmínkám konání zkráceného přípravného řízení blíže viz např. Špundová, J.: Diferenciace přípravného řízení pohledem právní úpravy podmínek konání zkráceného přípravného řízení. *Trestní právo*, 1/2004, str. 14 – 21.

¹⁴⁶ Byť jednoznačnost podmínky přistižení podezřelého při činu nebo bezprostředně poté bývá také někdy zpochybňována, viz Ježek, V.: Zkrácené přípravné řízení a zjednodušené řízení před soudem. *Bulletin advokacie*, 11 – 12/2001, str. 81 – 84.

¹⁴⁷ Srov. Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: *Trestní právo procesní*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, str. 628 - 629.

zadržení předložil soudu návrh na vzetí obviněného do vazby. Druhým takovým případem je, pokud jsou dány důvody pro konání společného řízení o dvou nebo více trestných činech, a alespoň o jednom z nich je třeba konat vyšetřování.

III.1.2. Postup ve zkráceném přípravném řízení

Smyslem objasňování a prověřování skutečností, které nasvědčují spáchání trestného činu, ve zkráceném přípravném řízení je v co nejkratší době shromáždit podklady pro podání návrhu na potrestání nebo pro jiné rozhodnutí.¹⁴⁸

Zkrácené přípravné řízení konají dle § 179a odst. 2 tr. ř. policejní orgány uvedené v § 12 odst. 2 tr. ř. Podle původní právní úpravy se jednalo zejména o základní útvary Policie ČR (obvodní či místní oddělení PČR), nicméně po zmíněné změně v okruhu trestných činů, o kterých lze zkrácené přípravné řízení konat, spadá nemalá část věcí, řešených ve zkráceném přípravném řízení, do působnosti útvarů Služby kriminální policie a vyšetřování, jež se jinak zabývají vyšetřováním trestných činů.¹⁴⁹ O trestných činech příslušníků Generální inspekce bezpečnostních sborů, příslušníků Bezpečnostní informační služby, příslušníků Úřadu pro zahraniční styky a informace a příslušníků Vojenského zpravodajství anebo Vojenské policie nebo o trestných činech zaměstnanců České republiky, zařazených k výkonu práce v Generální inspekci bezpečnostních sborů, koná zkrácené přípravné řízení státní zástupce.

Ustanovení § 161 odst. 4 a 5 tr. ř. o postupu při vyšetřování takových trestných činů zde platí přiměřeně (§ 179a odst. 3). Rozdílem oproti vyšetřování je, že pokud koná zkrácené přípravné řízení státní zástupce, neužije se ustanovení § 175 odst. 2 tr. ř. o dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení, neboť toto ustanovení se vztahuje výlučně na vyšetřování. Jistou kontrolu nad průběhem zkráceného přípravného řízení, konaného státním zástupcem, lze realizovat prostřednictvím dohledu nad postupem státních zástupců v rámci soustavy státních zastupitelství (§ 12c - § 12e zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, v platném znění).

Trestní řád upravuje postup ve zkráceném přípravném řízení tak, aby byl naplněn jeho smysl, tedy rychlé shromáždění základních podkladů pro rozhodnutí, tedy zejména pro podání

¹⁴⁸ Tamtéž, str. 632.

¹⁴⁹ Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 21. 4. 2009, o plnění úkolů v trestním řízení, stanoví působnost těchto útvarů mj. pro šetření a prověřování trestných činů, pokud jim byly oznámeny a pokud u nich zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje tři roky.

návrhu na potrestání. Orgán konající zkrácené přípravné řízení provádí úkony podle hlavy deváté trestního řádu, tedy úkony určené pro postup před zahájením trestního stíhání. Tzv. zajišťovací úkony podle hlavy čtvrté trestního řádu může provádět jen tehdy, jedná-li se o úkony neodkladné či neopakovatelné (§ 179b odst. 1). Taková úprava odpovídá jednak skutečnosti, že se ve zkráceném řízení projednávají především důkazně jednodušší věci, a vyhovuje také požadavku na zamezení opakovaného dokazování v předsoudním a soudním stadiu řízení. K zodpovězení odborných aspektů skutečností důležitých pro trestní řízení se tak ve zkráceném přípravném řízení využívají především odborná vyjádření, jejichž zpracování bývá rychlejší a jednodušší než je tomu u znaleckých posudků. Výpovědi možných svědků probíhají zásadně formou podání vysvětlení do úředního záznamu.

Ve zkráceném přípravném řízení má podezřelý stejná práva jako obviněný. Zadržený podezřelý má právo zvolit si obhájce a radit se s ním bez přítomnosti třetí osoby již v průběhu zadržení. O tom je třeba podezřelého před jeho výslechem poučit a poskytnout mu plnou možnost uplatnění jeho práv (§ 179b odst. 2).

Pro postup při výslechu podezřelého trestní řád stanoví, že se přiměřeně užijí ustanovení o výslechu obviněného. Podezřelého ze spáchání trestného činu je třeba vyslechnout a nejpozději na počátku výslechu mu sdělit, ze spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován. O sdělení podezření orgán konající zkrácené přípravné řízení učiní záznam do protokolu. Opis záznamu doručí podezřelému a jeho obhájci. Policejní orgán zašle opis záznamu do 48 hodin též státnímu zástupci, který díky tomu může nad zkráceným přípravným řízením vykonávat dohled (§ 179b odst. 3).

Tzv. sdělení podezření je pro zkrácené přípravné řízení zásadním institutem. Podezřelý se z něj dozví, z jakého skutku je podezřelý a jaký je v něm spatřován trestný čin, což vytváří základní předpoklad uplatnění jeho práva na obhajobu v této fázi řízení. Významnou odlišností oproti vyšetřování je, že sdělením podezření se nezahajuje trestní stíhání podezřelého. Sdělení podezření také není rozhodnutím a není proti němu opravný prostředek. Podezřelý může pouze žádat o odstranění závad v postupu policejního orgánu nebo (koná-li zkrácené přípravné řízení státní zástupce) státního zástupce podle § 157a odst. 1, resp. odst. 2 tr. ř.

Novela č. 193/2012 Sb. v souvislosti se zavedením institutu dohody o vině a trestu do českého trestního práva s účinností od 1. 9. 2012 umožnila, aby státní zástupce takovou dohodu sjednal i s podezřelým ve zkráceném přípravném řízení. Na podmínky a postup při

jejím sjednávání se použije obdobně ustanovení § 175a tr. ř. (viz dále). Doručením návrhu na schválení dohody o vině a trestu soudu se zahajuje trestní stíhání (§ 179b odst. 5).

Zkrácené přípravné řízení musí být skončeno nejpozději do dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, ze spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován (§ 179b odst. 4), tedy právě od sdělení podezření. Původní úprava spojovala počátek běhu lhůty pro skončení zkráceného přípravného řízení se dnem, kdy policejní orgán obdržel trestní oznámení nebo jiný podnět k trestnímu stíhání. Změnu přinesla *novela č. 274/2008 Sb.*, která s účinností od 1. 1. 2009 tento počátek posunula ke dni sdělení podezření.¹⁵⁰ Tato změna vzbudila jistou kontroverzi v odborné veřejnosti. Někteří autoři poukazovali na fakt, že tato úprava umožňuje nepřiměřeně prodlužovat fázi policejního prověřování, čímž „zkrácené“ přípravné řízení ztrácí svůj původní smysl¹⁵¹.

Skutečností je, že délka fáze tzv. prověřování v rámci klasického přípravného řízení (tj. fáze od zahájení přípravného řízení do zahájení trestního stíhání) je částečně omezena lhůtami dle § 159 tr. ř., které ovšem pro zkrácené přípravné řízení neplatí, a délka zkráceného přípravného řízení před sdělením podezření tak nijak omezena není. Navíc procesní využitelnost skutečností, zjištěných ve zkráceném přípravném řízení a zachycených ve formě úředního záznamu, jako důkazů v řízení před soudem, byla až do 1. ledna 2012 větší než u skutečností zjištěných v klasickém přípravném řízení před zahájením trestního stíhání, a nelišila se zásadně v závislosti na tom, zda byly dané skutečnosti zjištěny před sdělením podezření či po něm.¹⁵²

¹⁵⁰ Novela, kterou se měnily některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o Policii České republiky, patrně zohlednila některé připomínky z praxe, které ostatně zaznamenal i výzkum IKSP o dopadech velké novely trestního řádu (Zeman, P. a kol.: Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení. IKSP, Praha 2008, str. 46). Důvodová zpráva k návrhu novely k tomu uvádí: „*Stávající právní úprava stanoví dvouměsíční lhůtu pro konání zkráceného přípravného řízení ode dne, kdy policejní orgán obdržel trestní oznámení nebo jiný podnět k trestnímu stíhání. Pokud je pachatel zjištěn byl jen o hodinu později, musí být ve věci konáno standardní, nezkrácené vyšetřování, které je značně nákladné a mnohdy zdlouhavé, a to přesto, že je již k dispozici dostatek usvědčujících důkazů a pachatele by bylo možné postavit před soud řádově v hodinách nebo dnech. Navrhovaná úprava posouvá začátek lhůty na moment, kdy je již zjištěn podezřelý a je mu podezření ze spáchání formálně policií sděleno. Navrhovanou úpravou by se výrazněji zvýšil počet věcí vyřizovaných ve zkráceném přípravném řízení (...), což by zejména policejním orgánům konajícím vyšetřování přineslo odlehčení od zbytečné administrativy.*“ Viz důvodovou zprávu k návrhu zákona č. 274/2008 Sb.; přístupno z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=440&CT1=0> (citace 8-5-2013).

¹⁵¹ Viz např. Coufal P.: Nad dalším zrychlením a zefektivněním trestního řízení. *Státní zastupitelství*, 10/2009, str. 21 – 24.; Vondruška, F.: Jak počítat běh lhůty pro skončení zkráceného přípravného řízení?. *Státní zastupitelství*, 12/2009, str. 25 – 27.; Sladký, J.: Zkrácené přípravné řízení. *Státní zastupitelství*, 12/2009, str. 28 – 30.; Tuzar, V.: Jak krátké je zkrácené přípravné řízení? *Trestní právo*, 4/2011, str. 13 – 14.; Svatoš, R.: Je možné zneužívat novelizovaný institut zkráceného přípravného řízení? *Státní zastupitelství*, 2/2012, str. 55 – 57.

¹⁵² Novela č. 459/2011 Sb. umožnila od 1. 1. 2012 i v hlavním líčení v rámci standardního trestního řízení číst se souhlasem státního zástupce a obžalovaného úřední záznamy o vysvětlení osob a o provedení dalších úkonů (§ 211 odst. 6 tr. ř.).

Není-li zkrácené přípravné řízení skončeno do dvou týdnů od sdělení podezření, dává trestní řád státnímu zástupci možnost s přihlédnutím k okolnostem případu postupovat několikerým způsobem. Může prodloužit dvoutýdenní lhůtu, v níž je třeba zkrácené přípravné řízení skončit, nejvýše však o deset dnů. Pro případ, kdy státní zástupce usiluje o sjednání dohody o vině a trestu, poskytla mu s účinností od 1. 9. 2012 *novela č. 193/2012 Sb.* možnost lhůtu pro skončení zkráceného přípravného řízení prodloužit až o třicet dnů (§ 179f odst. 2 písm. a)).

Jinou možností, která se uplatní zejména tehdy, je-li ze stavu řízení zřejmé, že ukončení přípravného řízení nelze očekávat v dodatečné lhůtě, je zahájení trestního stíhání dosud podezřelé osoby a provedení vyšetřování. Státní zástupce může v tomto směru postupovat buď tak, že zahájení trestního stíhání nařídí policejnímu orgánu, který dosud vedl zkrácené přípravné řízení (§ 179f odst. 2 písm. b)), nebo uloží, aby věc byla k zahájení trestního stíhání předložena příslušnému policejnímu orgánu, tedy podle § 161 odst. 2 tr. ř. útvaru Policie ČR, pověřenému vyšetřováním (§ 179f odst. 2 písm. c)).

III.1.3. Vyřízení věci ve zkráceném přípravném řízení

Konečné vyřízení věci ve zkráceném řízení svěřuje trestní řád policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci. Možnosti, jak může věc ve zkráceném přípravném řízení vyřídit policejní orgán, upravuje § 179c odst. 1 tr. ř. Policejní orgán může po skončení zkráceného přípravného řízení věc usnesením odložit, a to v případech, uvedených v § 159a odst. 1 až 3 nebo 5 tr. ř.. Učiní tak tedy především tehdy, nejde-li ve věci o podezření z trestného činu a není na místě vyřídit věc jinak (zejména věc odevzdat příslušnému orgánu k projednání přestupku nebo jiného správního deliktu, nebo ji odevzdat jinému orgánu ke kázeňskému nebo kárnému projednání).

Dále policejní orgán věc odloží, je-li trestní stíhání nepřípustné podle § 11 odst. 1 tr. ř., je-li trestní stíhání neúčelné vzhledem k okolnostem uvedeným v § 172 odst. 2 písm. a) nebo b) tr. ř., nebo pokud se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání. Nerozhodne-li policejní orgán o odložení věci, předloží státnímu zástupci stručnou zprávu o jeho výsledku. V této zprávě uvede, jaký trestný čin je spatřován ve skutku, pro který je sděleno podezření, a jaké důkazy, jež lze provést před soudem, podezření odůvodňují. Ke zprávě připojí všechny písemnosti a věci shromážděné v průběhu zkráceného přípravného

řízení. V praxi též policejní orgán do zprávy často zahrnuje určitý návrh na další postup, který na základě výsledků dosavadního řízení pokládá za vhodný (tedy zpravidla návrh na podání návrhu na potrestání, ovšem v úvahu přicházejí i návrhy na alternativní způsob vyřízení věci, např. na podmíněně odložení věci).

Státní zástupce, kterému byla doručena zpráva policejního orgánu o výsledku zkráceného přípravného řízení, nebo který sám provedl zkrácené přípravné řízení, pak po posouzení výsledků dosavadního řízení zvolí některý z postupů, které mu trestní řád nabízí v § 179c odst. 2 a 3. Především věc odloží, nejde-li ve věci o podezření z trestného činu (§ 179c odst. 2 písm. c)), nebo jestliže je trestní stíhání nepřijatelné podle § 11 odst. 1 tr. ř. (§ 179c odst. 2 písm. f)). Věc může odložit i tehdy, jestliže je trestní stíhání neúčelné vzhledem k okolnostem uvedeným v § 172 odst. 2 tr. ř. (§ 179c odst. 2 písm. i)). Další možností je, že odevzdá věc příslušnému orgánu k projednání přestupku (§ 179c odst. 2 písm. d)) či jinému orgánu ke kázeňskému nebo kárnému projednání (§ 179c odst. 2 písm. e)), usoudí-li, že věc náleží do přestupkového či disciplinárního řízení. Jestliže je v rámci zkráceného přípravného řízení třeba provést další úkon, věc opatřením vrátí policejnímu orgánu (§ 179c odst. 2 písm. j)). *Novela č. 283/2004 Sb.* rozšířila s účinností od 1. 7. 2004 škálu možných rozhodnutí státního zástupce o možnost věc odložit, rozhodl-li zároveň o schválení narovnání, přičemž ustanovení § 309 a násl. tr. ř. se použije obdobně (§ 179c odst. 2 písm. g)), a o možnost věc podmíněně odložit podle § 179g tr. ř. (§ 179c odst. 2 písm. h)). *Novela č. 193/2012 Sb.* s účinností od 1. 9. 2012 pak výčet rozhodnutí státního zástupce na konci zkráceného přípravného řízení doplnila o možnost podat soudu návrh na schválení dohody o vině a trestu, přičemž použije obdobně ustanovení § 175b tr. ř. (§ 179c odst. 2 písm. b)).

Pokud státní zástupce shledá, že výsledky zkráceného přípravného řízení odůvodňují postavení podezřelého před soud, podá soudu návrh na potrestání (§ 179c odst. 2 písm. a)). Návrh na potrestání obsahuje stejné náležitosti jako obžaloba (viz § 177 tr. ř.) s výjimkou odůvodnění (§ 179d odst. 1). Tato skutečnost přispívá k rychlosti a jednoduchosti řízení, ovšem zároveň je někdy předmětem kritiky pro možný rozpor s garancemi práva na obhajobu, jak jsou vyjádřeny v mezinárodních dokumentech o lidských právech.¹⁵³ K návrhu připojí státní zástupce všechny písemnosti a další přílohy, které mají význam pro soudní řízení a rozhodnutí (§ 179d odst. 2). *Novela č. 79/2006 Sb.* s účinností od 1. 4. 2006 v souvislosti s

¹⁵³ K možnému rozporu s čl. 6 odst. 3 písm. a) a b) Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení FMZV č. 209/1992 Sb.) viz Ježek, V.: Zkrácené přípravné řízení a zjednodušené řízení před soudem. *Bulletin advokacie*, 11 – 12/2001, str. 89 – 90.

novelizací zákona 85/1996 Sb., o advokacii, doplnila ustanovení, že o podání návrhu na potrestání advokáta státní zástupce bez odkladu vyrozumí ministra spravedlnosti a předsedu České advokátní komory (§ 179d odst. 3).

Jestliže je státnímu zástupci předána zadržená podezřelá osoba a státní zástupce ji nepropustí na svobodu, předá ji nejpozději do 48 hodin od zadržení soudu spolu s návrhem na potrestání nebo s návrhem na schválení dohody o vině a trestu. Jinak rozhodne o zahájení trestního stíhání a předloží soudu návrh na rozhodnutí o vazbě obviněného (§ 179e). V této souvislosti je vhodné připomenout, že je třeba důsledně rozlišovat mezi zadržením podezřelé osoby ve zkráceném přípravném řízení (před zahájením trestního stíhání) a vazbou obviněného (tedy osoby trestně stíhané). Zásada, že nelze-li podezřelého, jehož osobní svoboda byla zadržením omezena, do 48 hodin předat soudu s návrhem na potrestání, je třeba zahájit trestní stíhání a další omezení svobody (nyní již) obviněného realizovat jen na základě rozhodnutí soudu o jeho vzetí do vazby, je významnou zárukou zachování práv podezřelého ve zkráceném řízení. Je vhodné zdůraznit, že se zde jedná jen o podezřelého, který byl zadržen a nebyl ze zadržení propuštěn na svobodu. Podmínky zadržení osoby podezřelé ze spáchání trestného činu stanoví obecně § 76 tr. ř. a na jejich dodržení je samozřejmě nutno trvat i v případě zkráceného přípravného řízení.¹⁵⁴

Neučiní-li státní zástupce žádné z výše uvedených rozhodnutí nebo opatření, předá věc příslušnému policejnímu orgánu k zahájení trestního stíhání s poukazem na to, že skutek, pro který se vedlo zkrácené přípravné řízení, má být správně posouzen podle jiného ustanovení zákona, než podle jakého jej posuzoval policejní orgán, a vzhledem k odchylnému právnímu posouzení nelze zkrácené přípravné řízení konat (§ 179c odst. 3).

O odložení věci nebo o rozhodnutí o předání věci k zahájení trestního stíhání vyrozumí orgán, který takové rozhodnutí učinil, poškozeného, pokud je znám, a oznamovatele, pokud o to podle § 158 odst. 2 tr. ř. požádal (§ 179c odst. 4).

¹⁵⁴ Směšování institutů zadržení podezřelého pro účely zkráceného přípravného řízení a vazby obviněného patrně vedlo i k pochybnostem, zda lze ve většině případů projednávaných ve zkráceném řízení vůbec podezřelého zadržet, a to s ohledem na ustanovení § 68 odst. 2 tr. ř., vylučující vzít do vazby obviněného, stíhaného pro trestný čin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující dva (úmyslné trestné činy) resp. tři (nedbalostní trestné činy) roky. K tomu viz Šámal, P. a kol.: *Trestní řád. Komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 1459.

III.1.4. Zjednodušené řízení před samosoudcem - výslech zadrženého podezřelého a přezkoumání návrhu na potrestání

Trestní řád svěřuje rozhodování v soudním stadiu zkráceného řízení samosoudci, což odpovídá obecnému ustanovení § 314a odst. 1 tr. ř., že samosoudce koná řízení o trestných činech, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let. Vzhledem k ustanovení § 314a odst. 2 tr. ř., které vylučuje z působnosti samosoudce věci, v nichž má být uložen souhrnný trest nebo společný trest a dřívější trest byl uložen v řízení před senátem, však mohou vznikat nejasnosti ohledně postupu v případě, kdy samosoudce obdrží návrh na potrestání a následně zjistí (např. z aktualizovaného opisu z rejstříku trestů), že přichází v úvahu uložení souhrnného trestu, přičemž dřívější trest uložil senát. Ve standardním řízení platí, že v takové situaci samosoudce nařídí hlavní líčení v senátu.¹⁵⁵ Ustanovení § 314b odst. 1 věty první tr. ř. však ukládá, aby věci, v nichž se konalo zkrácené přípravné řízení, projednal samosoudce ve zjednodušeném řízení. Vznikají tedy otázky, zda v takovém případě může samosoudce vůbec v řízení jakkoli dále postupovat (např. upustit od uložení souhrnného trestu dle § 44 TZ či zastavit řízení ve věci, v níž proběhlo zkrácené přípravné řízení, pro neúčelnost dle § 172 odst. 2 písm. a) tr. ř.)¹⁵⁶ nebo musí vždy nařídít hlavní líčení v senátu, a zda v případě nařízení hlavního líčení v senátu může senát pokračovat v režimu zjednodušeného řízení, tj. např. využít institut nesporných skutečností atd.

Ve věcech, v nichž se konalo zkrácené přípravné řízení, se trestní stíhání zahajuje tím, že návrh státního zástupce na potrestání byl doručen soudu (§ 314b odst. 1 věta druhá). V té souvislosti je vhodné připomenout, že po zavedení institutu dohody o vině a trestu zná trestní řád nově ještě druhý způsob zahájení trestního stíhání ve zkráceném řízení, a sice doručení návrhu na schválení dohody o vině a trestu, sjednané ve zkráceném přípravném řízení, soudu (§ 179b odst. 5).

Postup v případě, kdy je soudu s doručením návrhu předán zadržený podezřelý, upravuje § 314b odst. 2 tr. ř. Soudce v takové situaci podezřelého do 24 hodin vyslechne jako obviněného. Trestní řád stanoví, čeho se má tento výslech především týkat. Jedná se o okolnosti zadržení a důvody vazby, dále o to, které skutečnosti považuje obviněný za

¹⁵⁵ Šámal, P. a kol.: *Trestní řád. Komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 2358.

¹⁵⁶ Podle judikatury jakmile samosoudce zjistí, že má být uložen souhrnný trest a dřívější trest byl uložen v řízení před senátem, není dále příslušný k projednání věci (Bulletin Nejvyššího soudu ČSR 5/71-59), resp. ustanovení § 314a odst. 1 tr. ř. se neužije ani tehdy, jestliže samosoudce dojde k závěru, že lze upustit od uložení souhrnného trestu, když dřívější trest byl uložen v řízení před senátem (Bulletin Nejvyššího soudu ČSR 5/71-49).

nesporné, a zda souhlasí s tím, aby takové skutečnosti nebyly v hlavním líčení dokazovány. Trestní řád nijak neomezuje okruh skutečností, které mohou být v řízení za nesporné pokládány, a rozsah dokazování tak může být velmi omezen. O tom, zda určitá skutečnost bude za nespornou pokládána, však nerozhoduje svým prohlášením výlučně obviněný, ale jako nespornou ji musí označit i státní zástupce, a především soud musí posoudit, zda s ohledem na další zjištěné skutečnosti není závažného důvodu o těchto prohlášeních obviněného a státního zástupce pochybovat.

Podle povahy věci následně samosoudce buď vydá rozhodnutí, jež může vydat mimo hlavní líčení (např. rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání či trestní příkaz), nebo obviněnému doručí předvolání k hlavnímu líčení, které se může se souhlasem obviněného konat ihned po jeho výslechu. Platí však, že jak obviněný, tak i státní zástupce a obhájce mají právo na poskytnutí obecné lhůty pěti pracovních dní na přípravu k hlavnímu líčení, takže se zkrácením lhůty musejí souhlasit všechny tyto osoby. Nejpozději s předvoláním k hlavnímu líčení také, nedošlo-li k tomu již dříve, doručí samosoudce obviněnému (a příp. jeho obhájci) návrh na potrestání.¹⁵⁷ Okamžik doručení návrhu na potrestání obviněnému má význam mj. proto, že jím nastávají účinky sdělení obvinění, jako je např. ukončení pokračujícího trestného činu.¹⁵⁸

Současně samosoudce rozhodne o vazbě, a vezme-li do vazby obviněného, který dosud nemá obhájce, ani mu nebyl ustanoven, umožní mu, aby si jej ve stanovené lhůtě zvolil, a pokud tak neučiní, obhájce mu ustanoví. V této souvislosti je vhodné upozornit, že hlavní líčení konané ve zjednodušeném řízení proti zadrženému je podle § 36 odst. 4 písm. a) tr. ř. jedním z případů nutné obhajoby.

Nebyl-li podezřelý zadržen, samosoudce podle protokolu o výslechu podezřelého posoudí, zda je třeba obviněného předvolat k výslechu nebo je možné ihned nařídit hlavní líčení (§ 314b odst. 3).

Samosoudce návrh na potrestání předběžně neprojednává, přezkoumá je však z hledisek uvedených v § 181 odst. 1 a § 186 tr. ř. (§ 314c odst. 1). Zkoumá tedy, zda návrh na potrestání poskytuje pro další řízení spolehlivý podklad, tj. zejména zda je dána příslušnost soudu k projednání věci, zda v přípravném řízení nedošlo k závažným procesním vadám, které nelze napravit v řízení před soudem, a zda byly v přípravném řízení objasněny základní skutečnosti, bez kterých není možno hlavní líčení provést a rozhodnout v něm. Dále zkoumá,

¹⁵⁷ Šámal, P. a kol.: *Trestní řád. Komentář. II. díl.* 6. vydání., Praha: C. H. Beck, 2008, str. 2364.

¹⁵⁸ Tamtéž, str. 2361.

zda věc nepatří do příslušnosti jiného soudu, zda nemá být věc postoupena podle § 171 odst. 1 tr. ř., zda tu nejsou okolnosti odůvodňující zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 tr. ř. nebo jeho přerušení podle § 173 odst. 1 písm. a) až d) tr. ř., anebo okolnosti odůvodňující podmíněně zastavení trestního stíhání podle § 307 tr. ř.

Zabývá se též otázkou, zda skutek, který je předmětem návrhu na potrestání, nebude třeba posuzovat podle jiného ustanovení trestního zákona, než podle kterého jej posuzuje návrh na potrestání, dále zda přípravné řízení bylo provedeno podle zákona a nebyly v něm takovým závažným způsobem porušeny procesní předpisy, zejména ustanovení zajišťující právo obhajoby, že by takové porušení procesních předpisů nebylo možno napravit v řízení před soudem, a také zda ve věci jsou v potřebném rozsahu objasněny základní skutkové okolnosti, bez kterých není možné ve věci rozhodnout. *Novela č. 193/2012 Sb.* doplnila s účinností od 1. 9. 2012 další hledisko pro přezkoumání návrhu na potrestání, a sice zda vzhledem k okolnostem případu by nebylo vhodné sjednání dohody o vině a trestu, zejména navrhl-li takový postup státní zástupce nebo obviněný.

Podle výsledků přezkoumání samosoudce postupuje některým ze způsobů, uvedených v § 314c odst. 1 tr. ř. Rozhodne tedy o předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti soudu, který je nejbližše společně nadřízen jemu a soudu, jenž je podle něj příslušný, má-li za to, že sám není příslušný k jejímu projednání, postoupí věc jinému orgánu za podmínek § 171 odst. 1 tr. ř., zastaví trestní stíhání za podmínek § 172 odst. 1 tr. ř., či přeruší trestní stíhání za podmínek § 173 odst. 1 písm. a) až d) tr. ř. Další možností je, že vrátí věc státnímu zástupci k došetření, je-li toho třeba k odstranění závažných procesních vad přípravného řízení, které nelze napravit v řízení před soudem, nebo k objasnění základních skutkových okolností, bez kterých není možné v hlavním líčení ve věci rozhodnout, a v řízení před soudem by takové došetření bylo v porovnání s možnostmi opatřit takový důkaz v přípravném řízení spojeno s výraznými obtížemi nebo by zřejmě bylo na újmu rychlosti řízení. Může též trestní stíhání podmíněně zastavit podle § 307 tr. ř., rozhodnout o schválení narovnání podle § 309 odst. 1 tr. ř., nebo zastavit trestní stíhání pro neúčelnost, jsou-li tu okolnosti uvedené v § 172 odst. 2 tr. ř. Nejsou-li splněny podmínky pro konání zjednodušeného řízení, samosoudce návrh na potrestání odmítne. Od 1. 9. 2012 je na základě *novely č. 193/2012 Sb.* další možností samosoudce stanovit státnímu zástupci přiměřenou lhůtu k podání návrhu na schválení dohody o vině a trestu, má-li za to, že vzhledem k okolnostem případu by ji bylo vhodné sjednat, zejména navrhl-li takový postup státní zástupce nebo obviněný; přitom samosoudce postupuje přiměřeně podle § 187 odst. 4 tr. ř.

Zmíněná novela také upravila postup pro případ, že soudu byl doručen návrh na schválení dohody o vině a trestu, jež může být sjednána i ve zkráceném přípravném řízení. Samosoudce takový návrh předběžně neprojednává, přezkoumá jej však z hledisek uvedených v § 314o a § 314p odst. 1 tr. ř.. Podle výsledků přezkoumání samosoudce učiní některé z rozhodnutí uvedených v § 314p odst. 3 nebo 4 tr. ř., jinak nařídí veřejné zasedání k rozhodnutí o návrhu na schválení dohody o vině a trestu (§ 314c odst. 2).¹⁵⁹

Právní mocí rozhodnutí o odmítnutí návrhu na potrestání se věc vrací do přípravného řízení a státní zástupce nařídí konat vyšetřování (§ 314c odst. 6).

Proti rozhodnutí vydanému v rámci přezkoumání návrhu na potrestání či návrhu na schválení dohody o vině a trestu mohou státní zástupce a obviněný podat stížnost, jež má, nejde-li o přerušení trestního stíhání, odkladný účinek. Proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo o schválení narovnání mohou takovou stížnost podat též obviněný a poškozený (§ 314c odst. 5).

Neučiní-li samosoudce v rámci přezkoumání návrhu na potrestání žádné z výše uvedených rozhodnutí, nařídí hlavní líčení (§ 314d odst. 1).

III.1.5. Hlavní líčení

Při hlavním líčení ve zjednodušeném řízení samosoudce vyslechne obviněného. Na přečtení protokolu o výslechu podezřelého se užije obdobně ustanovení § 207 odst. 2 tr. ř.. Poté může samosoudce rozhodnout o upuštění od dokazování těch skutečností, které státní zástupce a obviněný označili za nesporné a s ohledem na ostatní zjištěné skutečnosti není závažného důvodu o těchto prohlášeních pochybovat (§ 314d odst. 2). V této souvislosti je však třeba připomenout, že i pro zjednodušené řízení před soudem platí zásada zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností, přičemž ani doznání obviněného nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu (§ 2 odst. 5 tr. ř.).¹⁶⁰ Prohlášení obviněného o nesporných skutečnostech je také nutno zásadně odlišovat od jeho doznání.¹⁶¹

Ve zjednodušeném řízení může samosoudce se souhlasem státního zástupce a obviněného přečíst i úřední záznamy o vysvětlení osob a o provedení dalších úkonů (§ 314d

¹⁵⁹ Pro podrobnosti o těchto postupech viz kapitolu o institutu dohody o vině a trestu.

¹⁶⁰ Vrtěl, P.: Ztížené řízení před samosoudcem. *Trestněprávní revue*, 4/2002, str. 111.

¹⁶¹ Šámal, P. a kol.: *Trestní řád. Komentář. II. díl*. 6. vydání., Praha: C. H. Beck 2008, str. 2375.

odst. 2). Trestní řád tedy pro zjednodušené řízení připouští důkazní použití úředních záznamů, váže je však na souhlas státního zástupce a obviněného. Je vhodné na tomto místě uvést, že se zároveň dovozuje možnost použití úředních záznamů o vysvětlení osob a o provedení dalších důkazů jako podkladů pro zjištění skutkového stavu pro účely vydání trestního příkazu ve zjednodušeném řízení. Je pravdou, že jinak by byly možnosti využití institutu trestního příkazu ve zkráceném řízení, kdy soudce s návrhem na potrestání dostává spis tvořený zpravidla převážně úředními záznamy, velmi omezené.¹⁶² Pokud tedy lze z úředních záznamů o provedených úkonech prokázat skutkový stav spolehlivě, není nedostatek formy obvyklé jinak ve vyšetřování při jejich opatřování překážkou.¹⁶³

III.2. Odklony v trestním řízení

Jak již bylo uvedeno, náš výzkum se zaměřil především na zkrácené řízení, které představuje skutečně komplexní alternativu standardního trestního procesu ve skutkově i právně jednodušších věcech nižší typové závažnosti. Pro pochopení prostoru, který české trestní právo procesní poskytuje zjednodušujícím postupům, je však třeba popsat i další instituty, které k tomuto cíli mají vést. Budeme se proto dále věnovat i právní úpravě některých dalších procesních institutů, které jsou určeny ke zjednodušení a zrychlení trestního řízení formou odklonění věci od standardního trestního procesu.

Instituty, jimž se budeme věnovat, označujeme pro zjednodušení souhrnně jako „odklony“ i při vědomí skutečnosti, že tento pojem není v odborné literatuře vykládán vždy jednotně.¹⁶⁴ Zároveň je nesporné, že ke zrychlení a zjednodušení trestního řízení přispívá či může přispívat i celá řada dalších procesních institutů. Pro náš výzkum jsme nicméně vybrali ty, které představují určitý relativně samostatný a ucelený odklonný postup, nikoliv jen dílčí prvek v jinak standardním průběhu řízení. Z uvedeného důvodu se budeme věnovat následujícím institutům:

- podmíněné zastavení trestního stíhání
- podmíněné odložení podání návrhu na potrestání
- narovnání
- dohoda o vině a trestu

¹⁶² Vrtěl, P.: Ztížené řízení před samosoudcem. *Trestněprávní revue*, 4/2002, str. 110.

¹⁶³ Šámal, P. a kol.: *Trestní řád. Komentář. II. díl.* 6. vydání., Praha: C. H. Beck, 2008, str. 2380.

¹⁶⁴ Viz Kapitulu II.1.

- odstoupení od trestního stíhání mladistvého
- trestní příkaz.

Dlužno dodat, že s výjimkou trestního příkazu - a zřejmě i dohody o vině a trestu - není zrychlení a zjednodušení trestního řízení jediným účelem uvedených institutů. Mezi jejich další a neméně významné cíle patří (u různých odklonů v různé míře) dosažení hlubšího resocializačního a výchovného účinku na pachatele, dosažení usmíření mezi pachatelem a obětí, zabránění stigmatizaci spojené s odsouzením, či napravení újmy vzniklé oběti v důsledku trestného činu.¹⁶⁵

III.2.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání

Institut podmíněného zastavení trestního stíhání do trestního řádu zavedl *zákon č. 292/1993 Sb.* s účinností od 1. 1. 1994, a zařadil jej do ustanovení § 307 - § 308. Lze jej využít v řízení před soudem i v přípravném řízení, přičemž se jedná o dočasné zastavení probíhajícího trestního stíhání s tím, že pokud obviněný dodrží stanovené podmínky po určité zkušební dobu, bude jeho trestní stíhání definitivně zastaveno.¹⁶⁶

Podle ustanovení § 307 odst. 1 tr. ř. může v řízení o přečinu se souhlasem obviněného soud a v přípravném řízení státní zástupce podmíněně zastavit trestní stíhání, jestliže

- a) obviněný se k činu doznal,
- b) nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě,
- c) vydal bezdůvodné obohacení činem získané, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřel dohodu, anebo učinil jiná vhodná opatření k jeho vydání (tuto podmínku doplnila *novela č. 181/2011 Sb.* s účinností od 1. 7. 2011),

a vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.

Novela č. 193/2012 Sb. s účinností od 1. 9. 2012 doplnila ještě další podmínky pro podmíněné zastavení trestního stíhání, jež se však uplatní jen za stanovených okolností. Je-li to odůvodněno povahou a závažností spáchaného přečinu, okolnostmi jeho spáchání anebo

¹⁶⁵ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: *Trestní právo procesní*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, str. 832 - 833.

¹⁶⁶ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 840,

poměry obviněného, soud a v přípravném řízení státní zástupce rozhodne o podmíněném zastavení trestního stíhání pouze tehdy, pokud obviněný splní výše popsané základní podmínky a nadto

a) se zaváže, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, v souvislosti s níž se dopustil přečinu, nebo

b) složí na účet soudu a v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu¹⁶⁷, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu,

a vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující (§ 307 odst. 2).

V rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání se stanoví zkušební doba na šest měsíců až dva roky. V případech, na které se vztahuje výše popsaná zvláštní podmínka dle § 307 odst. 2 tr. ř., může být zkušební doba stanovena až na pět let.¹⁶⁸ Zkušební doba počíná právní mocí rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání. Obviněnému, který uzavřel s poškozeným dohodu o způsobu náhrady škody nebo dohodu o vydání bezdůvodného obohacení, se v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání uloží, aby škodu v průběhu zkušební doby nahradil nebo aby v této době bezdůvodné obohacení vydal (§ 307 odst. 3, 4). Obviněnému lze též uložit, aby ve zkušební době dodržoval přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život (§ 307 odst. 6).

Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání podle § 307 odst. 2 tr. ř. musí obsahovat též výši peněžité částky určené státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti nebo určení činnosti, které se obviněný během zkušební doby zavazuje zdržet. Jestliže se obviněný zaváže zdržet se během zkušební doby podmíněného zastavení trestního stíhání řízení motorových vozidel, musí být poučen o povinnosti odevzdat řidičský průkaz podle zvláštního právního předpisu¹⁶⁹ a o tom, že právní mocí rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání pozbude řidičského oprávnění (§ 307 odst. 5).

Ustanovení § 307 odst. 7 tr. ř. upravuje možnost opravného prostředku. Proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání může obviněný a poškozený podat

¹⁶⁷ Do 31. 7. 2013 se jednalo o zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů, v současnosti je tímto zvláštním právním předpisem zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

¹⁶⁸ To neplatí v řízení proti mladistvému, kdy se stanoví zkušební doba na šest měsíců až tři roky (§ 69 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže).

¹⁶⁹ Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), § 94a.

stížnost, jež má odkladný účinek. Rozhodne-li o podmíněném zastavení trestního stíhání soud, má toto právo též státní zástupce.

Podle § 308 odst. 1 tr. ř. jestliže obviněný v průběhu zkušební doby vedl řádný život, splnil povinnost nahradit způsobenou škodu, vydat bezdůvodné obohacení nebo jinou povinnost, k jejímuž splnění se zavázal, a vyhověl i dalším uloženým omezením, rozhodne soud a v přípravném řízení státní zástupce, že se osvědčil. Jinak rozhodne, a to případně i během zkušební doby, že se neosvědčil a že se v trestním stíhání pokračuje. Novela č. 193/2012 Sb. doplnila s účinností od 1. 9. 2012 pro takový případ možnost prodloužení zkušební doby. Soud a v přípravném řízení státní zástupce tak může výjimečně vzhledem k okolnostem případu a osobě obviněného ponechat podmíněné zastavení trestního stíhání v platnosti a prodloužit zkušební dobu až o jeden rok; zkušební doba však nesmí překročit pět let. Povinnost nahradit způsobenou škodu, vydat bezdůvodné obohacení a jiná povinnost, k jejímuž splnění se obviněný zavázal, i další uložená omezení trvají i v průběhu prodloužené zkušební doby.

Jestliže do jednoho roku od uplynutí zkušební doby nebylo učiněno rozhodnutí o osvědčení či neosvědčení obviněného, aniž na tom měl obviněný vinu, má se za to, že se osvědčil (§ 308 odst. 2). Právní mocí rozhodnutí o tom, že obviněný se osvědčil, nebo uplynutím této lhůty nastávají účinky zastavení trestního stíhání, tj. trestní stíhání obviněného pro tžž skutek nelze zahájit, a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno (§ 308 odst. 3). Proti rozhodnutí o osvědčení či neosvědčení obviněného mohou obviněný a poškozený podat stížnost, jež má odkladný účinek. Učiní-li takové rozhodnutí soud, má toto právo též státní zástupce (§ 308 odst. 4).

III.2.2. Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání

Institut podmíněného odložení podání návrhu na potrestání byl do trestního řádu (§ 179g a § 179h) zaveden s účinností od 1. 7. 2004 *novelou č. 283/2004 Sb.*, která tak rozšířila škálu možností, jak může státní zástupce rozhodnout ve zkráceném přípravném řízení namísto podání návrhu na potrestání.

Původní úprava podmíněného odložení podání návrhu na potrestání byla poměrně strohá. Navzdory zřejmé podobnosti s institutem podmíněného zastavení trestního stíhání obsahovala oproti němu řadu zásadních odlišností, které nebyly opodstatněné a využitelnost

tohoto postupu ve zkráceném přípravném řízení významně omezovaly. Postupně proto došlo k jejím změnám, které podobu obou institutů do značné míry sblížily. Nejprve *novela č. 459/2011 Sb.* s účinností od 1. 1. 2012 modifikovala původní podmínku náhrady škody či vydání bezdůvodného obohacení tak, že nadále postačuje i uzavření dohody s poškozeným o náhradě škody či vydání bezdůvodného obohacení, resp. učinění jiného vhodného opatření k náhradě škody či vydání bezdůvodného obohacení, přičemž pro případ uzavření dohody o náhradě či vydání se podezřelému v rozhodnutí o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání uloží, aby škodu v průběhu zkušební doby nahradil či bezdůvodné obohacení vydal, a splnění této povinnosti je podmínkou pro rozhodnutí o osvědčení.

Novela č. 193/2012 Sb. s účinností od 1. 9. 2012 pak proces sblížování úprav obou institutů dovršila do té míry, že v současnosti se liší pouze prvky, jež vyplývají ze specifík podmíněného odložení podání návrhu na potrestání jako postupu, využitelného pouze ve zkráceném přípravném řízení. Jedná se o:

- a) postup v případě, kdy se podezřelý ve zkušební době neosvědčí – státní zástupce pak pokračuje ve zkráceném přípravném řízení, tj. zpravidla podá návrh na potrestání, ale v úvahu mohou přicházet i jiná rozhodnutí (viz Kapitolu III.1.3);
- b) účinky pravomocného rozhodnutí o tom, že se podezřelý osvědčil (nebo marné uplynutí lhůty k takovému rozhodnutí) – nejedná se o účinky zastavení trestního stíhání, neboť v případě zkráceného řízení se trestní stíhání zahajuje až doručením návrhu na potrestání soudu. Ovšem i v tomto případě platí, že trestní stíhání proti téže osobě a pro týž skutek nelze zahájit (§ 11a písm. b) tr. ř.);
- c) skutečnost, že veškerá rozhodnutí činí státní zástupce, neboť se tento postup uplatní pouze v (zkráceném) přípravném řízení.

V ostatních aspektech je právní úprava obou institutů prakticky shodná. K jejich vzájemnému vztahu lze zmínit nedávné rozhodnutí Nejvyššího soudu, který se zabýval možností využití doznání podezřelého a jeho souhlasu s podmíněným odložení podání návrhu na potrestání pro účely případného pozdějšího rozhodování soudu o podmíněném zastavení trestního stíhání. Dospěl k závěru, že z hlediska jejich smyslu jsou oba instituty do značné míry shodné, takže není vyloučeno, aby splnění podmínek pro použití jednoho z nich současně naplňovalo podmínky druhého z těchto institutů. Proto v případě, že obviněný souhlasil s možností postupu podle § 179g a násl. tr. ř., avšak státní zástupce přesto podal u

soudu návrh na potrestání, může soud považovat takový souhlas za dostačující pro postup podle § 307 tr. ř.¹⁷⁰

III.2.3. Narovnání

Institut narovnání byl zaveden do trestního řádu, konkrétně do ustanovení § 309 - § 314, *zákonem č. 152/1995 Sb.* s účinností od 1. 9. 1995. Od té doby doznala tato úprava řady změn, jež měly především zajistit větší využitelnost tohoto odklonu v trestním řízení.

Podmínky schválení narovnání jsou upraveny v § 309 odst. 1 tr. ř. V řízení o přečinu, může se souhlasem obviněného a poškozeného soud a v přípravném řízení státní zástupce rozhodnout o schválení narovnání a zastavit trestní stíhání, jestliže obviněný

a) prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho prohlášení bylo učiněno svobodně, vážně a určitě,

b) uhradí poškozenému škodu způsobenou přečinem nebo učiní potřebné úkony k její úhradě, případně jinak odčiní újmu vzniklou trestným činem,

c) vydá bezdůvodné obohacení, pokud je získané přečinem nebo učiní jiná vhodná opatření k jeho vydání, a

d) složí na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu,

a považuje-li soud či v přípravném řízení státní zástupce takový způsob vyřízení věci za dostačující vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, k míře, jakou byl přečinem dotčen veřejný zájem, k osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům.

Podle původní úpravy rozhodoval i v přípravném řízení o schválení narovnání soudce, a to na návrh státního zástupce. Změnu přinesla *novela č. 265/2001 Sb.*, která s účinností od 1. 1. 2002 toto oprávnění svěřila pro přípravné řízení státnímu zástupci.

Až *novela č. 193/2012 Sb.* s účinností od 1. 9. 2012 stanovila, že celá peněžní částka, jejíž složení jednou z podmínek schválení narovnání, je určena státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Do té doby se jednalo o částku určenou konkrétnímu adresátovi na obecně prospěšné účely, přičemž vymezení vhodných adresátů a účelů obsahovalo tehdejší

¹⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 859/2012, ze dne 5. 9. 2012.

ustanovení § 312 tr. ř. Od 1. 1. 1998 nicméně musel obviněný na základě *novely č. 209/1997 Sb.* určit státu na pomoc obětem alespoň polovinu této částky.

Před rozhodnutím o schválení narovnaní soud a v přípravném řízení státní zástupce vyslechne obviněného a poškozeného, zejména k způsobu a okolnostem uzavření dohody o narovnaní, zda dohoda o narovnaní mezi nimi byla učiněna dobrovolně a zda souhlasí se schválením narovnaní. Obviněného vyslechne také k tomu, zda rozumí obsahu obvinění a zda si je vědom důsledků schválení narovnaní. Součástí výslechu obviněného musí být i prohlášení, že spáchal skutek, pro který je stíhán. Před výslechem je třeba obviněného i poškozeného poučit o jejich právech a o podstatě institutu narovnaní. Je-li poškozenou právnická osoba, lze místo výslechu statutárního zástupce nebo jiné osoby, oprávněné jednat jejím jménem, opatřit její písemné prohlášení k okolnostem týkajících se řízení o schválení narovnaní (§ 310). Také tyto podrobnosti o výslechu obviněného a poškozeného doplnila *novela č. 265/2001 Sb.*

Náležitosti rozhodnutí o schválení narovnaní a zastavení trestního stíhání upravuje § 311 tr. ř.. Toto rozhodnutí musí obsahovat popis skutku, jehož se narovnaní týká, jeho právní posouzení, obsah narovnaní zahrnující výši uhrazené škody nebo škody, k jejíž úhradě byly provedeny potřebné úkony, rozsah bezdůvodného obohacení, který byl vydán nebo k jehož vydání byly provedeny potřebné úkony, případně způsob jiného odčinění újmy vzniklé přečinem, peněžitou částku, určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, a výrok o zastavení trestního stíhání pro skutek, ve kterém je spatřován přečin, jehož se narovnaní týká.

Proti rozhodnutí o schválení narovnaní a zastavení trestního stíhání může obviněný, poškozený a v řízení před soudem i státní zástupce podat stížnost, jež má odkladný účinek (§ 309 odst. 2). Podle § 310a tr. ř. ovšem výše uvedená práva poškozeného při rozhodování o schválení narovnaní (upravená v § 309 a § 311 tr. ř.) nepřísluší tomu, na koho pouze přešel nárok na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Rozhodující v tomto smyslu tedy je, zda má nárok poškozeného na náhradu škody či vydání bezdůvodného obohacení vůči obviněnému samostatnou, originární povahu, nebo zda se jedná o nárok, který nejprve vznikl jedné osobě (poškozenému) a následně přešel na jejího právního nástupce (typicky např. na dědice fyzické osoby, které byla způsobena škoda majetkovou trestnou činností).

Ustanovení § 314 tr. ř. výslovně vylučuje použití prohlášení obviněného o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, jako důkazu mimo rozhodování o schválení narovnaní,

když stanoví, že nebylo-li narovnání soudem nebo v přípravném řízení státním zástupcem schváleno poté, co obviněný učinil prohlášení podle § 309 odst. 1 tr. ř., že spáchal skutek, pro který je stíhán, nelze k tomuto prohlášení v dalším řízení přihlížet jako k důkazu.

III.2.4. Dohoda o vině a trestu

Institut dohody o vině a trestu je dosud posledním z odklonů, zavedeným do českého trestního práva. Stalo se tak *novelou č. 193/2012 Sb.* s účinností od 1. 9. 2012. Jeho úprava je obsažena zejména v § 175a, § 175b, § 314o - § 314s tr. ř. Je třeba uvést, že se jedná o institut, jehož zasazení do našeho trestního řízení je do značné míry kontroverzní a vyvolává velmi rozporuplné reakce. Na hodnocení dopadů jeho aplikace na průběh trestního řízení je příliš brzy a podrobný rozbor jednotlivých aspektů této problematiky obecně i z hlediska konkrétních ustanovení nové právní úpravy by výrazně přesáhlo účely této části prezentované studie. Lze proto odkázat na diskusi, které se již delší dobu vede v odborné literatuře a v níž vystupují jak zastánci, tak odpůrci zavedení tohoto institutu do českého trestního procesu.¹⁷¹

Za jakých okolností lze zahájit jednání o dohodě o vině a trestu v přípravném řízení, je uvedeno v § 175a odst. 1 tr. ř. Jestliže výsledky vyšetřování dostatečně prokazují závěr, že se skutek stal, že tento skutek je trestným činem a že jej spáchal obviněný, může státní zástupce zahájit jednání o dohodě o vině a trestu na návrh obviněného nebo i bez takového návrhu. Neshledá-li státní zástupce návrh obviněného důvodným, vyrozumí o svém stanovisku obviněného, a má-li obviněný obhájce, též jeho. Záleží na úvaze státního zástupce, zda bude postupovat cíleně k uzavření této dohody. Kritériem pro jeho postup v této věci je formální přípustnost této dohody, závažnost spáchaného trestného činu a naplnění účelu trestního řízení.¹⁷²

K jednání o dohodě o vině a trestu státní zástupce předvolá obviněného. O době a místě jednání vyrozumí obhájce obviněného a poškozeného, který výslovně neprohlásil, že se vzdává procesních práv, které mu zákon jako poškozenému přiznává. Poškozeného zároveň upozorní na možnost uplatnit nejpozději při prvním jednání o dohodě o vině a trestu nárok na

¹⁷¹ Viz např. Musil, J.: Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení, *Kriminalistika*, 1/2008 str. 3 – 26.; Vantuch, P.: Nový návrh na dohodu o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem. *Trestní právo*, 9/2011, str. 4 – 14.; Teryngel, J.: K institutu dohody o vině a trestu v trestním řádu. *Trestní právo*, 3/2013, str. 19 – 23.; Korbel, F., Brňáková, S.: *Dohoda o vině a trestu*, ASPI, 2009, původní text psaný pro ASPI; Aulický, P.: Dohoda o vině a trestu. *Státní zastupitelství*, 3/2012 str. 32 – 35.; Basík, M.: Několik poznámek k dohodě o vině a trestu, *Státní zastupitelství*, 4/2012, str. 55 - 57.

¹⁷² Srov. Aulický, P.: Dohoda o vině a trestu. *Státní zastupitelství*, 3/2012, str. 32 - 35.

náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích, jež mu byla trestným činem způsobena, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, které bylo na jeho úkor získáno (§ 175a odst. 2). V této souvislosti je vhodné upozornit, že sjednávání dohody o vině a trestu je podle § 36 odst. 1 písm. d) tr. ř. jedním z případů nutné obhajoby, kdy musí mít obviněný obhájce už v přípravném řízení.

Podmínkou sjednání dohody o vině a trestu je prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán, pokud na základě dosud opatřených důkazů a dalších výsledků přípravného řízení nejsou důvodné pochybnosti o pravdivosti jeho prohlášení. Dohodu o vině a trestu sjednává státní zástupce s obviněným za přítomnosti obhájce (§ 175a odst. 3).

Má-li státní zástupce za to, že jsou splněny zákonné podmínky pro uložení ochranného opatření, upozorní podle § 175a odst. 4 tr. ř. obviněného na své oprávnění podat návrh na uložení ochranného opatření samostatně i v případě, že dojde k sjednání dohody o vině a trestu, ve které nebude ochranné opatření dohodnuto. Bez tohoto upozornění může uložení ochranného opatření navrhnout samostatně jen tehdy, pokud důvody pro uložení ochranného opatření vyšly najevo až po podání návrhu na schválení dohody o vině a trestu soudu.

Státní zástupce při sjednávání dohody o vině a trestu dbá také na zájmy poškozeného. Je-li poškozený sjednávání dohody o vině a trestu přítomen, vyjádří se zejména k rozsahu a způsobu náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Dohodu o vině a trestu lze sjednat i bez přítomnosti poškozeného, nedostaví-li se k jednání, ačkoli o něm byl řádně vyrozuměn, nebo nedostaví-li se k jednání a nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení již uplatnil nebo prohlásil, že jej uplatňovat nebude. Uplatnil-li poškozený, který není jednání přítomen, nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, může se státní zástupce za poškozeného dohodnout s obviněným o rozsahu a způsobu náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení až do výše uplatněného nároku (§ 175a odst. 5).

Obsah dohody o vině a trestu upravuje § 175a odst. 6 tr. ř. Dohoda o vině a trestu obsahuje:

- a) označení státního zástupce, obviněného a poškozeného, byl-li přítomen sjednávání dohody o vině a trestu a souhlasí-li s rozsahem a způsobem náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení,
- b) datum a místo jejího sepsání,

- c) popis skutku, pro který je obviněný stíhán, s uvedením místa, času a způsobu jeho spáchání, případně jiných okolností, za nichž k němu došlo, tak, aby nemohl být zaměněn s jiným skutkem,
- d) označení trestného činu, který je v tomto skutku spatřován, a to jeho zákonným pojmenováním, uvedením příslušného ustanovení zákona a všech zákonných znaků včetně těch, které odůvodňují určitou trestní sazbu,
- e) prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán a který je předmětem sjednané dohody o vině a trestu,
- f) v souladu s trestním zákoníkem dohodnutý druh, výměru a způsob výkonu trestu včetně délky zkušební doby a v případech stanovených trestním zákoníkem trestu náhradního, případně upuštění od potrestání, a rozsah přiměřených omezení a povinností v případě, že to trestní zákoník umožňuje a že byly dohodnuty; při dohodě o druhu a výměře trestu se přihlédne i k tomu, zda obviněný trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch ve smyslu § 39 odst. 7 trestního zákoníku,
- g) rozsah a způsob náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, bylo-li dohodnuto,
- h) ochranné opatření, přichází-li v úvahu jeho uložení a bylo-li dohodnuto,
- i) podpis státního zástupce, obviněného a obhájce a podpis poškozeného, byl-li přítomen sjednávání dohody o vině a trestu a souhlasí-li s rozsahem a způsobem náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení.

Dojde-li ke sjednání dohody o vině a trestu, pak podle § 175a odst. 7 tr. ř. státní zástupce její opis doručí obviněnému, jeho obhájci a poškozenému, který uplatnil řádně a včas své nároky. Nedojde-li k dohodě o vině a trestu, provede o tom státní zástupce záznam do protokolu; v takovém případě se k prohlášení viny učiněnému obviněným v dalším řízení nepřihlíží. Dohodu o vině a trestu nelze sjednat v řízení o zvlášť závažném zločinu a v řízení proti uprchlému (§ 175a odst. 8).¹⁷³ Kromě toho ji nelze sjednat ani v řízení ve věci mladistvého, který nedovršil osmnáct let věku (§ 63 zákona o soudnictví ve věcech mládeže).

Došlo-li ke sjednání dohody o vině a trestu, státní zástupce podle § 175b odst. 1 tr. ř. podá soudu v rozsahu sjednané dohody návrh na schválení dohody o vině a trestu. Nedošlo-li k dohodě o náhradě škody nebo nemajetkové újmy nebo o vydání bezdůvodného obohacení,

¹⁷³ V době přípravy tohoto textu byl v připomínkovém řízení návrh novely trestního řádu z dílny Ministerstva spravedlnosti, který se dotýkal i dohody o vině a trestu. Podle návrhu by sjednávání dohody o vině a trestu nebylo nadále jedním z případů nutné obhajoby, a dále by tuto dohodu bylo možno sjednávat i v řízeních o zvlášť závažných zločinech.

státní zástupce na tuto skutečnost v návrhu na schválení dohody o vině a trestu soud upozorní. K návrhu připojí sjednanou dohodu o vině a trestu a další písemnosti, které mají význam pro soudní řízení a rozhodnutí (§ 175b odst. 2).

Ve fázi řízení před soudem nejprve návrh na schválení dohody o vině a trestu přezkoumá předseda senátu a podle jeho obsahu a obsahu spisu nařídí veřejné zasedání k rozhodnutí o návrhu na schválení dohody o vině a trestu, rozhodne o odmítnutí návrhu pro závažné procesní vady (zejména neměl-li obviněný při sjednávání dohody o vině a trestu obhájce, nebo z důvodů uvedených v § 314r odst. 2 tr. ř. – viz dále), nebo nařídí předběžné projednání návrhu (§ 314o odst. 1). V usnesení o odmítnutí návrhu je třeba označit konkrétní vady nebo skutková zjištění, která byla důvodem odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Proti tomuto usnesení je přípustná stížnost, která má odkladný účinek. Jestliže usnesení o odmítnutí návrhu nabylo právní moci, věc se vrací do přípravného řízení. (§ 314o odst. 2, 3). Je-li obviněný ve vazbě, rozhodne soud vždy též o dalším trvání vazby (§ 314o odst. 4). Státní zástupce může vzít návrh na schválení dohody o vině a trestu zpět až do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě. Zpětvzetím návrhu se věc vrací do přípravného řízení (§ 314o odst. 5).

Podle § 314p odst. 1 nařídí předseda senátu předběžné projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu, má-li za to, že věc patří do příslušnosti jiného soudu, nebo že věc má být postoupena jinému orgánu do správního či kázeňského řízení, anebo že jsou dány okolnosti odůvodňující obligatorní zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 tr. ř. nebo jeho přerušování podle § 173 odst. 1 tr. ř., popř. okolnosti odůvodňující podmíněné zastavení trestního stíhání podle nebo schválení narovnání. Předběžné projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu se koná v neveřejném zasedání. Považuje-li to předseda senátu pro rozhodnutí soudu za potřebné, nařídí o předběžném projednání návrhu veřejné zasedání (§ 314p odst. 2). Po předběžném projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu soud učiní některé z rozhodnutí dle § 314p odst. 3 a 4 tr. ř., a sice:

- a) rozhodne o předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti soudu, který je nejbližší společně nadřízen jemu a soudu, jenž je podle něj příslušný, má-li za to, že sám není příslušný k jejímu projednání,
- b) postoupí věc jinému orgánu, jsou-li tu okolnosti uvedené v § 171 odst. 1 tr. ř.,
- c) trestní stíhání zastaví, jsou-li tu okolnosti uvedené v § 172 odst. 1 tr. ř.,
- d) trestní stíhání přeruší, jsou-li tu okolnosti uvedené v § 173 odst. 1 tr. ř.,
- e) trestní stíhání podmíněně zastaví nebo rozhodne o schválení narovnání,

f) rozhodne o odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu pro závažné procesní vady, příp.

g) může také zastavit trestní stíhání, jsou-li tu okolnosti uvedené v § 172 odst. 2 tr. ř.

Proti uvedeným rozhodnutím (s výjimkou rozhodnutí o předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti) mohou státní zástupce i obviněný podat stížnost, jež má, nejde-li o přerušení trestního stíhání, odkladný účinek. Proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání a o schválení narovnání může podat stížnost, jež má odkladný účinek, též poškozený. Jestliže usnesení o odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu nabylo právní moci, věc se vrací do přípravného řízení (§ 314p odst. 5, 6).

Pokud soud žádné z výše uvedených rozhodnutí neučiní, rozhodne o samotném návrhu na schválení dohody o vině a trestu, a to ve veřejném zasedání. Předseda senátu předvolá k veřejnému zasedání obviněného; o době a místě řízení vyrozumí státního zástupce a obhájce obviněného, jakož i poškozeného. Má-li poškozený zmocněnce, vyrozumí se o veřejném zasedání jen jeho zmocněnec. Veřejné zasedání se koná za stálé přítomnosti obviněného a státního zástupce (§ 314q odst. 1).

Postup při veřejném zasedání o návrhu upravují ustanovení § 314q odst. 2 – 5 tr. ř. Po zahájení veřejného zasedání státní zástupce přednese návrh na schválení dohody o vině a trestu. Poté vyzve předseda senátu obviněného, aby se k návrhu vyjádřil, a dotáže se jej, zda

- a) rozumí sjednané dohodě o vině a trestu, zejména zda je mu zřejmé, co tvoří podstatu skutku, který se mu klade za vinu, jaká je jeho právní kvalifikace a jaké trestní sazby zákon stanoví za trestný čin, který je v tomto skutku spatřován,
- b) prohlášení o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, učinil dobrovolně a bez nátlaku a byl poučen o svých právech na obhajobu,
- c) jsou mu známy všechny důsledky sjednání dohody o vině a trestu, zejména že se vzdává práva na projednání věci v hlavním líčení a práva podat odvolání proti rozsudku, kterým by soud dohodu o vině a trestu schválil, s výjimkou případu, kdy takový rozsudek není v souladu s dohodou o vině a trestu, jejíž schválení státní zástupce soudu navrhl.

Po vyjádření obviněného umožní soud poškozenému, je-li přítomen, aby se vyjádřil. Dokazování soud neprovádí. Považuje-li to za potřebné, může vyslechnout obviněného a opatřit potřebná vysvětlení.

Podle § 314r odst. 1 tr. ř. může rozhodovat o skutku, jeho právní kvalifikaci, trestu a ochranném opatření pouze v rozsahu uvedeném v dohodě o vině a trestu. O nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení

rozhoduje soud v rozsahu uvedeném v dohodě o vině a trestu, pokud s ní poškozený souhlasí, nebo pokud dohodnutý rozsah a způsob náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení odpovídá řádně uplatněnému nároku poškozeného.

Soud dohodu o vině a trestu neschválí, je-li nesprávná nebo nepřiměřená z hlediska souladu se zjištěným skutkovým stavem nebo z hlediska druhu a výše navrženého trestu, případně ochranného opatření, nebo nesprávná z hlediska rozsahu a způsobu náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, anebo zjistí-li, že došlo k závažnému porušení práv obviněného při sjednávání dohody o vině a trestu. V takovém případě věc vrátí usnesením do přípravného řízení. Proti tomuto usnesení je přípustná stížnost, která má odkladný účinek. Namísto vrácení věci do přípravného řízení může soud v uvedených případech oznámit své výhrady státnímu zástupci a obviněnému, kteří mohou navrhnout nové znění dohody o vině a trestu. Za tímto účelem soud odročí veřejné zasedání. Pokud ve stanovené lhůtě nebude soudu předloženo nové znění dohody o vině a trestu, vrátí soud věc do přípravného řízení (§ 314r odst. 2, 3).

Soud dohodu o vině a trestu schválí odsuzujícím rozsudkem, ve kterém uvede výrok o schválení dohody o vině a trestu a výrok o vině a trestu, případně ochranném opatření, v souladu s dohodou. Výrok o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení soud uvede v souladu s dohodou, se kterou poškozený souhlasí, nebo s dohodou, v níž dohodnutý rozsah a způsob náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení odpovídá řádně uplatněnému nároku poškozeného; jinak soud uloží obviněnému povinnost nahradit poškozenému škodu či vydat mu bezdůvodné obohacení podle § 228 tr. ř., pokud je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, popřípadě odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních či na řízení před jiným příslušným orgánem podle § 229 tr. ř. (§ 314r odst. 4).

V úvahu připadá též postup, kdy soud rozhodne o postoupení věci, zastavení trestního stíhání, přerušeni trestního stíhání nebo trestní stíhání podmíněně zastaví nebo rozhodne o schválení narovnání, jestliže vyjde najevo některá z okolností, které takové rozhodnutí podle trestního řádu odůvodňují. Soud přerušit trestní stíhání též tehdy, nelze-li obviněnému doručit předvolání k veřejnému zasedání. Proti uvedeným rozhodnutím může státní zástupce podat stížnost, jež má, nejde-li o přerušeni trestního stíhání, odkladný účinek. Proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo o schválení narovnání mohou takovou stížnost podat též obviněný a poškozený (§ 314r odst. 5, 6).

Byla-li věc vrácena do přípravného řízení, v dalším řízení se ke sjednané dohodě o vině a trestu, včetně prohlášení viny obviněným, nepřihlíží. Vrácení věci do přípravného řízení nevylučuje sjednání nové dohody o vině a trestu. Je-li obviněný ve vazbě a soud zároveň nerozhodl o propuštění obviněného na svobodu, pokračuje vazba v přípravném řízení, která však nesmí spolu s vazbou již vykonanou přesáhnout nejvyšší přípustnou dobu trvání vazby, upravenou v § 72a odst. 1 až 3 tr. ř.

III.2.5. Odstoupení od trestního stíhání

Institut odstoupení od trestního stíhání je mezi odklony specifický tím, že se vztahuje pouze na trestní věci mladistvých, a uplatňují se tedy v plné míře na něj principy soudnictví ve věcech mládeže.¹⁷⁴ Jeho právní úprava je obsažena v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), který nabyl účinnosti 1. 1. 2004, a to v ustanoveních § 70 a § 71. Vzhledem k tomu, že se jedná o tzv. zvláštní způsob řízení, je možno ho podle § 68 zákona o soudnictví ve věcech mládeže v trestních věcech mladistvých použít, jen jestliže se podezření ze spáchání provinění jeví na základě dostatečného objasnění skutkového stavu věci zcela důvodným a mladistvý je připraven nést odpovědnost za spáchaný čin, vypořádat se s jeho příčinami a přičinit se o odstranění škodlivých následků jeho provinění (to platí i pro použití dalších zvláštních způsobů řízení, tedy též podmíněného zastavení trestního stíhání či narovnání).

V řízení o provinění¹⁷⁵, na které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta, může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce z důvodu chybějícího veřejného zájmu na dalším stíhání mladistvého a s přihlédnutím k povaze a závažnosti provinění¹⁷⁶ a osobě mladistvého odstoupit od trestního stíhání mladistvého, jestliže trestní stíhání není účelné a potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páchaní dalších provinění. Součástí rozhodnutí o odstoupení od trestního

¹⁷⁴ Do našeho přehledu bylo odstoupení od trestního stíhání zařazeno jako samostatný institut, jež má přispět mj. ke zjednodušení trestního řízení. Odlišnosti v případě trestních věcí mladistvých vykazují i další odklony, kterým se věnujeme. Jejich rozbor by však již přesáhl potřeby prezentované studie.

¹⁷⁵ Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění (§ 6 odst. 1 ZSM).

¹⁷⁶ V souvislosti s přechodem z materiálního na formální pojetí trestného činu a s tím spojeným opuštěním konceptu nebezpečnosti činu pro společnost v novém trestním zákoníku upravila *novela č. 41/2009 Sb.* s účinností od 1. 1. 2010 původní znění tak, že soud pro mládež či státní zástupce již nepřihlíží ke stupni nebezpečnosti provinění pro společnost, ale k povaze a závažnosti provinění.

stíhání je též výrok o zastavení trestního stíhání pro skutek, ve kterém bylo spatřováno provinění, jehož se odstoupení od trestního stíhání týká. Odstoupit od trestního stíhání lze zejména v případě, jestliže mladistvý již úspěšně vykonal vhodný probační program, byla úplně nebo alespoň částečně nahrazena škoda způsobená proviněním a poškozený s takovým odškodněním souhlasil, bylo úplně nebo alespoň částečně vráceno bezdůvodné obohacení získané proviněním a poškozený s takovým rozsahem vrácení bezdůvodného obohacení souhlasil, anebo bylo mladistvému vysloveno napomenutí s výstrahou a takové řešení lze považovat z hlediska účelu řízení za dostatečné (§ 70 odst. 1, 2, 3 ZSM). Zmíněné bezdůvodné obohacení získané proviněním a jeho vydání v citovaném ustanovení výslovně zohlednila *novela č. 181/2011 Sb.* s účinností od 1. 7. 2011. Proti usnesení o odstoupení od trestního stíhání je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek. Poškozený se o odstoupení od trestního stíhání vyrozumí (§ 70 odst. 4 ZSM).

V trestním stíhání mladistvého, od něhož bylo odstoupeno, se však pokračuje, prohlásí-li mladistvý do tří dnů od doby, kdy mu bylo usnesení o odstoupení od trestního stíhání oznámeno, že na projednání věci trvá. O tom je třeba obviněného poučit. Jestliže bylo odstoupeno od trestního stíhání mladistvého a v řízení se pokračovalo jen proto, že mladistvý na projednání věci trval, soud pro mládež, neshledá-li důvod ke zproštění mladistvého, vysloví sice vinu, trestní opatření však neuloží (§ 70 odst. 5, 6 ZSM).

III.2.6. Trestní příkaz

Trestní příkaz jako forma soudního rozhodnutí o vině a trestu v méně závažných a méně složitých případech bez projednání věci v hlavním líčení byl do současného trestního řádu zaveden původně v roce 1973, nicméně k 1. 7. 1990 byl z našeho trestního práva procesního zase odstraněn. K jeho opětovnému zařazení do trestního řádu došlo s účinností od 1. 1. 1994, a to *novelou č. 292/1993 Sb.* Cílem tohoto institutu je zjednodušení a zrychlení trestního řízení v případech, které jsou skutkově i právně méně složité, a u nichž lze dosáhnout účelu trestního řízení, aniž by bylo konáno formální hlavní líčení. Soud rozhoduje pouze na podkladě spisového materiálu, který obdrží společně s obžalobou nebo návrhem na potrestání od státního zástupce. Je přitom plně zachováno právo obhajoby i obžaloby domoci

se projednání dané věci v řádném procesu před soudem, a to podáním odporu proti trestnímu příkazu.¹⁷⁷ Právní úprava trestního příkazu je soustředěna do ustanovení § 314e - § 314g tr. ř.

Samosoudce může bez projednání věci v hlavním líčení vydat trestní příkaz, jestliže skutkový stav je spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, a to i ve zjednodušeném řízení konaném po zkráceném přípravném řízení (§ 314e odst. 1). Trestní příkaz má povahu odsuzujícího rozsudku. Účinky spojené s vyhlášením rozsudku nastávají doručením trestního příkazu obviněnému (§ 314e odst. 7).

Vzhledem ke skutečnosti, že trestním příkazem soudce rozhoduje o vině a trestu bez projednání věci v hlavním líčení, pouze na základě obsahu trestního spisu, omezuje trestní řád okruh trestů, který jím lze uložit. Podle § 314e odst. 2 tr. ř. lze trestním příkazem ze současných druhů trestů uložit:

- a) trest odnětí svobody do jednoho roku s podmíněným odkladem jeho výkonu,
- b) domácí vězení do jednoho roku,
- c) trest obecně prospěšných prací,
- d) trest zákazu činnosti do pěti let,
- e) peněžitý trest,
- f) trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- g) vyhoštění do pěti let,
- h) zákaz pobytu do pěti let,
- i) trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce do pěti let.

Okruh trestů, jež lze trestním příkazem uložit, má stávající podobu od 1. 1. 2010, kdy nabyla účinnosti *novela č. 41/2009 Sb.*, jež uvedený výčet rozšířila o nové druhy trestů, zavedené trestním zákoníkem č. 40/2009 Sb. (domácí vězení a trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce), a u trestu propadnutí věci doplnila možnost propadnutí jiné majetkové hodnoty. Původní znění § 314e odst. 2 tr. ř. od roku 1994 umožňovalo trestním příkazem uložit trest odnětí svobody do jednoho roku, trest zákazu činnosti do pěti let, peněžitý trest a trest propadnutí věci. *Novela č. 152/1995 Sb.* s účinností od 1. 9. 1995 tento okruh rozšířila o trest obecně prospěšných prací. *Novela č. 265/2001 Sb.* s účinností od 1. 1. 2002, kromě doplnění výčtu trestů o vyhoštění do pěti let a zákaz pobytu do pěti let, přinesla dodnes patrně nejdiskutovanější změnu, a sice vypustila možnost uložit

¹⁷⁷ Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 2378 - 2379.

trestním příkazem nepodmíněný trest odnětí svobody do jednoho roku a nahradila ji možností uložit trest odnětí svobody do jednoho roku s podmíněným odkladem jeho výkonu.¹⁷⁸

Trest obecně prospěšných prací a trest domácího vězení mohou být trestním příkazem uloženy pouze po předchozím vyžádání si zprávy probačního úředníka obsahující zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu, včetně stanoviska obviněného k uložení tohoto druhu trestu. Zpráva probačního úředníka pro účely ukládání trestu obecně prospěšných prací musí nadto obsahovat ještě zjištění o zdravotní způsobilosti obviněného. Uvedené druhy trestů jsou ukládány s přihlédnutím k těmto zprávám (§ 314e odst. 3, 4). Podmínka předchozí zprávy probačního úředníka byla do právní úpravy trestního příkazu zařazena *novelou č. 41/2009 Sb.* s účinností od 1. 1. 2010, pokud jde o trest obecně prospěšných prací, a *novelou č. 193/2012 Sb.* s účinností od 1. 9. 2012, pokud jde o trest domácího vězení.

Náhradní trest odnětí svobody za peněžitý trest nesmí ani s uloženým trestem odnětí svobody přesahovat jeden rok (§ 314e odst. 5). *Novela č. 41/2009 Sb.* do tohoto ustanovení s účinností od 1. 1. 2010 zařadila další obdobné omezení, a sice že ukládá-li se trest domácího vězení vedle peněžitého trestu, nesmí souhrn náhradních trestů ukládaných v souvislosti s těmito tresty přesahovat jeden rok. *Novela č. 390/2012 Sb.* toto omezení s účinností od 8. 12. 2012 z ustanovení § 314e odst. 5 tr. ř. vypustila.

Trestní příkaz nelze vydat v řízení proti osobě, která je zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo jejíž způsobilost k právním úkonům je omezena, dále tehdy, jestliže má být rozhodováno o ochranném opatření, anebo jestliže má být uložen souhrnný trest nebo společný trest¹⁷⁹ a předchozí trest byl uložen rozsudkem (§ 314e odst. 6). Kromě toho ustanovení § 63 ZSM stanoví, že trestní příkaz nelze vydat ani v řízení ve věci mladistvého, který nedovršil osmnáct let věku.

Náležitosti trestního příkazu upravuje § 314f odst. 1 tr. ř. Trestní příkaz obsahuje:

- a) označení soudu, který trestní příkaz vydal,
- b) den a místo vydání trestního příkazu,
- c) označení obviněného,
- d) výrok o vině a uloženém trestu,

¹⁷⁸ V době přípravy tohoto textu rozeslalo Ministerstvo spravedlnosti do připomínkového řízení návrh novely trestního řádu, která by mj. zavedla možnost uložit trestním příkazem ochranné opatření nespojené se zbavením osobní svobody.

¹⁷⁹ Omezení, že trestní příkaz nelze vydat, má-li být uložen společný trest a předchozí trest byl uložen rozsudkem, doplnila s účinností od 1. 1. 2010 *novela č. 41/2009 Sb.*

e) výrok o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení, jestliže byl nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení řádně uplatněn (náhradu nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení do tohoto bodu a do navazujícího ustanovení § 314f odst. 2 tr. ř. doplnila *novela č. 181/2011 Sb.* s účinností od 1. 7. 2011),

f) poučení o právu podat odpor, včetně upozornění, že v případě, kdy obviněný odpor nepodá, vzdává se tím práva na projednání věci v hlavním líčení (povinnost uvést v poučení upozornění na důsledky nepodání odporu doplnila s účinností od 1. 1. 2002 *novela č. 265/2001 Sb.*).

Trestní příkaz se doručuje obviněnému, státnímu zástupci a poškozenému, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Obviněnému se doručuje do vlastních rukou. Má-li obviněný obhájce, doručí se trestní příkaz též jemu (§ 314f odst. 2).

Opravným prostředkem proti trestnímu příkazu je odpor. Ten mohou podat obviněný, osoby, které jsou oprávněny podat v jeho prospěch odvolání, a státní zástupce. Odpor se podává u soudu, který trestní příkaz vydal, a to do osmi dnů od jeho doručení. Osobám, které mohou podat odvolání ve prospěch obviněného, s výjimkou státního zástupce, končí lhůta tímž dnem jako obviněnému. Jestliže se trestní příkaz doručuje jak obviněnému, tak i jeho obhájci, běží lhůta od toho doručení, které bylo provedeno později. Po doručení trestního příkazu může se oprávněná osoba odporu výslovně vzdát (§ 314g odst. 1). Možnost odporu se výslovně vzdát zavedla *novela č. 265/2001 Sb.* s účinností od 1. 1. 2002.

Byl-li podán proti trestnímu příkazu oprávněnou osobou ve lhůtě odpor, trestní příkaz se tím ruší a samosoudce nařídí ve věci hlavní líčení. Při projednání věci v hlavním líčení není samosoudce vázán právní kvalifikací ani druhem a výměrou trestu obsaženými v trestním příkazu. Pokud žádná oprávněná osoba ve lhůtě odpor nepodá, trestní příkaz se stane pravomocným a vykonatelným. Je-li obviněný stíhán pro trestný čin, u něhož je trestní stíhání podmíněno souhlasem poškozeného (§ 163), může poškozený vzít souhlas s trestním stíháním zpět až do doby, než je trestní příkaz doručen některé z osob, jež jsou proti němu oprávněny podat odpor. Zpětvzetím souhlasu se trestní příkaz ruší a samosoudce trestní stíhání zastaví. Byl-li vydán trestní příkaz, může státní zástupce vzít obžalobu zpět do doby, než je trestní příkaz doručen některé z osob, jež jsou proti němu oprávněny podat odpor. Zpětvzetím obžaloby se trestní příkaz ruší a věc se tím vrací do přípravného řízení.

IV. Odraz aplikace zkrácených forem řízení v justičních statistikách

Řadu informací o využívání zkráceného řízení a dalších institutů, zjednodušujících trestní řízení, lze nalézt ve statistických datech, shromažďovaných a vykazovaných v resortu justice. Důležitou součástí výzkumu proto byla analýza justičních statistik, tedy statistik státních zastupitelství a soudů. Pramenem dat byly Statistické ročenky kriminality¹⁸⁰, Statistické přehledy soudních agend¹⁸¹, Zprávy o činnosti státního zastupitelství¹⁸², dále statistiky soudů a státních zastupitelství (přehledy statistických listů), publikované na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR¹⁸³, jakož i zvláštní statistické přehledy, získané z justičního systému pro statistiku a výkaznictví CSLAV (přehledy byly pro účely výzkumu sestaveny v období březen až srpen 2013). Tyto zvláštní statistické přehledy, týkající se věcí, projednávaných ve zkráceném řízení, jsme měli možnost sestavovat zpětně od roku 2008. Pro období dřívější jsme proto využili data, získaná přímo od Ministerstva spravedlnosti ČR v rámci výzkumu tzv. velké novely trestního řádu.¹⁸⁴ Tato data pokrývají období let 2002 – 2006.

Při práci na této části výzkumu se bylo nutno vypořádat se skutečností, že údaje k témuž ukazateli se mezi jednotlivými prameny někdy různí. Jedná se bohužel o obecnější systémový problém justičních statistik o kriminalitě a reakci trestní justice na ni, jehož rozbor by zasloužil samostatnou studii. Při praktické nemožnosti zjistit, který ze dvou rozporných údajů je přesnější, se výzkumný tým řídil zásadou konzistentnosti časových řad (tj. snahou čerpat data pro určitou časovou řadu z jediného pramene) při současném zohlednění zájmu na zahrnutí nejaktuálnějších dostupných dat. Konkrétní prameny dat jsou uvedeny u každé prezentované tabulky.

Upozornit je třeba i na drobné rozdíly (v řádu jednotek) v některých tabulkách mezi součty jednotlivých kategorií a celkovými údaji. Důvodem těchto nesrovnalostí jsou zřejmě

¹⁸⁰ *Statistická ročenka kriminality*. Ministerstvo spravedlnosti ČR (citace březen – červen 2013). Přístupno z <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>; jsessionid=781921c194b704d51371695f21d4 a <http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>.

¹⁸¹ *Statistický přehled soudních agend*. První část. Ministerstvo spravedlnosti ČR (citace březen – červen 2013). Přístupno z <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

¹⁸² *Zpráva o činnosti státního zastupitelství*. Nejvyšší státní zastupitelství (citace březen – červenec 2013). Přístupno z <http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zprava-o-innosti>.

¹⁸³ <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statisticke-listu.html>.

¹⁸⁴ Zeman, P. a kol.: *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: IKSP, 2008, str. 15 – 21.

jednotlivé chyby při vykazování údajů. Celkový obrázek, který tabulky poskytují, tím však zkrácen není.

IV.1. Podíl věcí projednávaných ve zkráceném řízení

Statistické údaje mimo veškerou pochybnost potvrzují mimořádnou oblibu, kterou si zkrácené řízení mezi orgány činnými v trestním řízení za dekádu své existence vydobylo. Vyplývá to zcela jasně z vývoje poměru osob, projednávaných ve zkráceném přípravném řízení, k osobám vyšetřovaným v klasickém přípravném řízení (Tabulka 1), jakož i z podílu osob, odsouzených ve zjednodušeném řízení před samosoudcem, na všech v ČR odsouzených osobách (Tabulka 2).

Tabulka 1: Počet osob, projednávaných ve zkráceném přípravném řízení a počet osob navržených na potrestání, ve srovnání s počty osob stíhaných a obžalovaných, v ČR v letech 2002 – 2012

rok	zkrácené přípravné řízení	stíháno	navrženo na potrestání	obžalováno
2002	17422 (15,7 %)	93378 (84,3 %)	16671 (17,8 %)	77210 (82,2 %)
2003	18039 (16,3 %)	92958 (83,7 %)	17194 (17,9 %)	78726 (82,1 %)
2004	18773 (17,4 %)	89288 (82,6 %)	18569 (19,7 %)	75861 (80,3 %)
2005	21092 (19,5 %)	87008 (80,5 %)	20544 (21,5 %)	75223 (78,5 %)
2006	28146 (25,5 %)	82193 (74,5 %)	27403 (28,0 %)	70477 (72,0 %)
2007	35269 (31,0 %)	78545 (69,0 %)	34055 (33,6 %)	67186 (66,4 %)
2008	36685 (33,2 %)	73725 (66,8 %)	35367 (35,9 %)	63079 (64,1 %)
2009	55701 (49,2 %)	57514 (50,8 %)	53208 (51,8 %)	49459 (48,2 %)
2010	52045 (51,5 %)	49088 (48,5 %)	49874 (53,7 %)	42933 (46,3 %)
2011	53712 (52,3 %)	49055 (47,7 %)	51410 (54,3 %)	43209 (45,7 %)
2012	60415 (58,6 %)	42764 (41,4 %)	57205 (60,1 %)	37984 (39,9 %)

Pramen: Počet osob stíhaných, vyřízených ve zkráceném přípravném řízení, obžalovaných a odsouzených, Statistická ročenka kriminality 2012, Ministerstvo spravedlnosti ČR; údaje za rok 2012 pochází z databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“, Ministerstvo spravedlnosti ČR.

Tabulka 1 znázorňuje v jednotlivých sloupcích počty osob, vůči nimž bylo v daném roce vedeno a ukončeno zkrácené přípravné řízení, stíhaných osob, v jejichž věci bylo v daném roce ukončeno přípravné řízení (podáním obžaloby či jiným konečným rozhodnutím), osob, na něž byl v daném roce podán návrh na potrestání, a osob, na které byla v daném roce podána obžaloba. Procentuální údaje v závorkách představují ve sloupcích „zkrácené přípravné řízení“ a „stíháno“ podíl na všech osobách, vůči nimž bylo v daném roce ukončeno

přípravné řízení, a ve sloupcích „navrženo na potrestání“ a „obžalováno“ podíl na všech osobách, jejichž trestní řízení postoupilo ze stadia přípravného řízení do fáze řízení před soudem (podáním obžaloby či návrhu na potrestání).

Od zavedení zkráceného řízení neustále narůstá podíl osob, vůči nimž je vedena zkrácená forma přípravného řízení. Podíl osob, jejichž věc byla projednávána ve zkráceném přípravném řízení, na všech osobách, vůči nimž bylo přípravné řízení ukončeno, dosahoval v roce 2002 sotva 16 %. Následně se tento podíl ovšem každoročně zvyšoval – v roce 2006 dosáhl jedné čtvrtiny, v roce 2008 jedné třetiny, a po prudkém nárůstu v roce 2009 se již počet osob, projednávaných ve zkráceném přípravném řízení, téměř vyrovnal počtu osob vyšetřovaných v přípravném řízení klasickém. V posledních třech sledovaných letech počet osob ve zkráceném přípravném řízení převažuje nad počtem osob vyšetřovaných, přičemž v roce 2012 dosáhl téměř 60 % z celkového počtu osob, vůči nimž je vedeno přípravné řízení.

Obdobný vývoj lze sledovat u podílu osob navržených na potrestání na všech osobách, jejichž trestní věc postoupil státní zástupce soudu podáním návrhu na potrestání nebo obžaloby. Od roku 2002 se tento podíl neustále zvyšoval, když na počátku sledovaného období činil 18 %, v roce 2007 dosáhl jedné třetiny, a od roku 2009 již počet osob navržených na potrestání počet obžalovaných převyšuje. V roce 2012 tvořily osoby navržené na potrestání 60 % z celkového počtu osob, jejichž trestní řízení postoupilo ze stadia přípravného řízení do fáze řízení před soudem (podáním obžaloby či návrhu na potrestání).

Vývoj výše uvedených ukazatelů prodělal ve sledovaném období výrazné meziroční změny mezi lety 2006 a 2007, 2008 a 2009, resp. 2011 a 2012. Ve všech těchto případech se poměr počtu osob projednávaných ve zkráceném přípravném řízení, resp. navržených na potrestání, a počtu osob stíhaných, resp. obžalovaných, skokově posunul ve prospěch osob, vůči nimž bylo konáno zkrácené přípravné řízení.

Tabulka 2: Počet osob, pravomocně odsouzených v ČR v letech 2002 – 2012 celkem a ve zkráceném řízení, podíl osob pravomocně odsouzených ve zkráceném řízení na celkovém počtu odsouzených

rok	odsouzeno celkem	z toho ve zkráceném řízení	podíl odsouzených ve zkráceném řízení
2002	65098	8022	12,3 %
2003	66131	11181	16,9 %
2004	68443	12658	18,5 %
2005	67561	14608	21,6 %
2006	69445	17856	25,7 %
2007	75728	n.	n.
2008	75761	28576	37,7%
2009	73787	35250	47,8%
2010	70651	39095	55,3%
2011	70160	39601	56,4%
2012	71471	42464	59,4%

Pramen: Statistická ročenka kriminality za příslušný rok. Ministerstvo spravedlnosti ČR; doplněno z databáze CSLAV „Přehled o pravomocně odsouzených osobách podle soudů“ (zvláštní sestavy). Ministerstvo spravedlnosti ČR.

n. = údaj není k dispozici

Obdobný obrázek, jako u podílu zkrácené formy přípravného řízení, nabízí i pohled na zastoupení osob, odsouzených ve zjednodušeném řízení před samosoudcem¹⁸⁵, v celkové populaci odsouzených osob (Tabulka 2). Jejich podíl mezi všemi odsouzenými se každoročně zvyšoval – z cca 12 % v roce 2002 se již v roce 2006 zvýšil na čtvrtinu, v roce 2009 téměř na polovinu, a v posledních třech letech již počet osob, odsouzených ve zjednodušeném řízení před samosoudcem, převyšuje počet osob, odsouzených ve „standardním“ soudním řízení. V roce 2012 podíl těchto osob v celkové populaci odsouzených v ČR dosáhl téměř 60 %.

Zkrácené řízení se tedy v posledních třech letech stalo převažující formou trestního procesu. Pro odpověď na otázku, zda je tomu tak plošně v celé ČR, jsou v Tabulce 3 shromážděny statistiky, vyjadřující využívání obou forem přípravného řízení v uvedených letech v jednotlivých soudních krajích.

¹⁸⁵ Vzhledem k tomu, že databáze CSLAV umožňuje vyhledávání věcí, projednaných ve zjednodušeném řízení před samosoudcem, pouze na základě kritéria způsobu zahájení řízení před soudem (návrhem na potrestání), mohou se ve statistikách osob, odsouzených ve zjednodušeném řízení před samosoudcem, objevit i odsouzení, jež byli původně navrženi na potrestání, přičemž samosoudce následně zjistil, že existují překážky konání řízení před samosoudcem dle § 314a odst. 2 tr. ř. a nařídil hlavní líčení v senátu.

Tabulka 3: Počet osob stíhaných a projednávaných ve zkráceném přípravném řízení v ČR v letech 2010 – 2012, podle soudních krajů

	2010		2011		2012	
	stíháno	ZŘ	stíháno	ZŘ	stíháno	ZŘ
Praha	6841	4919	7028	5736	6382	6026
StČ	4345	7530	4884	7413	3889	8028
JČ	3752	3002	3526	2997	3348	3601
ZČ	3414	6377	3520	6353	3009	6880
SČ	10003	7203	9718	7724	8760	7865
VČ	4216	4930	4243	4973	3775	5448
JM	6556	9101	6970	9113	5719	10988
SM	9774	9176	9101	9591	7752	11787

Pramen: Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2012, Nejvyšší státní zastupitelství, Brno 2013.

Z tabulky je zřejmé, že situace se regionálně liší. Ve dvou soudních krajích - Severočeském a hl. m. Praze – i v roce 2012 stále převládalo klasické přípravné řízení. Přestože na celostátní úrovni je zkrácené přípravné řízení rozšířenější formou již od roku 2010, v dalších dvou soudních krajích získalo nad klasickým přípravným řízením navrch později – v Severomoravském kraji v roce 2011 a v Jihočeském kraji v roce 2012. Ve zbylých čtyřech soudních krajích převládala zkrácená forma přípravného řízení nad formou klasickou po celé tři poslední roky. Nejvýraznější převahu zkráceného přípravného řízení lze pozorovat v kraji Západočeském, kde bylo v roce 2012 ve zkráceném přípravném řízení projednáváno 70 % všech osob, vůči nimž bylo přípravné řízení vedeno.

Situaci, pokud jde o využívání zkráceného přípravného řízení ve věcech mladistvých pachatelů, znázorňuje Tabulka 4.

Tabulka 4: Počet mladistvých, projednávaných ve zkráceném přípravném řízení a počet osob navržených na potrestání, ve srovnání s počty mladistvých stíhaných a obžalovaných, v ČR v letech 2002 – 2012

rok	zkrácené přípravné řízení	stíháno	navrženo na potrestání	obžalováno
2002	614 (8,3 %)	6790 (91,7 %)	558 (9,7 %)	5182 (90,3 %)
2003	655 (8,9 %)	6718 (91,1 %)	610 (10,3 %)	5289 (89,7 %)
2004	81 (1,5 %)	5210 (98,5 %)	72 (1,8 %)	3895 (98,2 %)
2005	140 (2,7 %)	5108 (97,3 %)	132 (3,2 %)	4013 (96,8 %)
2006	238 (4,5 %)	5084 (95,5 %)	203 (5,0 %)	3852 (95,0 %)
2007	287 (4,7 %)	5795 (95,3 %)	231 (5,1 %)	4277 (94,9 %)
2008	305 (5,2 %)	5542 (94,8 %)	216 (5,0 %)	4123 (95,0 %)
2009	664 (12,2 %)	4758 (87,8 %)	534 (12,9 %)	3613 (87,1 %)
2010	595 (14,9 %)	3398 (85,1 %)	500 (15,7 %)	2677 (84,3 %)
2011	533 (14,1 %)	3256 (85,9 %)	461 (14,9 %)	2630 (85,1 %)
2012	600 (16,3 %)	3078 (83,7 %)	504 (16,5 %)	2550 (83,5 %)

Pramen: Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2012, Nejvyšší státní zastupitelství, Brno 2013.

Po zavedení zkráceného řízení byla ve zkrácené formě přípravného řízení projednávána necelá desetina mladistvých, vůči nimž bylo přípravné řízení vedeno. V roce 2004 tento podíl prudce klesl na 2 % (což patrně souviselo s tím, že nabyl účinnosti zákon o soudnictví ve věcech mládeže¹⁸⁶) a ještě v roce 2008 se pohyboval na úrovni 5 %. V roce 2009 se podíl mladistvých, projednávaných ve zkráceném přípravném řízení, zvýšil o polovinu na 12 % a do roku 2012 pozvolna vystoupal na 16 %. Relativně nízký podíl (ve srovnání s celkovou situací) zkráceného přípravného řízení ve věcech mladistvých lze nejspíš vysvětlit nároky, které na orgány činné v trestním řízení klade zákon při projednávání trestních věcí mladistvých¹⁸⁷ a jež mohou komplikovat vyřízení věci v krátké lhůtě, stanovené pro ukončení zkráceného přípravného řízení.

V dalších částech této kapitoly jsou statistiky zkráceného řízení srovnávány s celkovými statistickými ukazateli trestního řízení v ČR. Vzhledem k nárůstu podílu věcí, projednávaných ve zkráceném řízení, až nad polovinu všech trestních věcí v ČR, je pochopitelné, že stav a vývoj ukazatelů zkráceného řízení stále více ovlivňuje celkový statistický obraz trestního řízení. Zároveň tím na druhou stranu nabývají na významu výraznější rozdíly, které lze i na konci sledovaného období stále mezi statistikami zkráceného řízení a trestního řízení celkově u některých ukazatelů pozorovat.

IV.2. Charakteristika odsouzených osob

Tabulky 5a a 5b nabízejí pohled na strukturu osob, odsouzených ve zkráceném řízení, v porovnání s celkovou populací odsouzených osob v ČR.

¹⁸⁶ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

¹⁸⁷ Např. § 55 zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Tabulka 5a: Počty osob pravomocně odsouzených v ČR v letech 2002 - 2012 ve zkráceném řízení

rok	odsouzeno celkem	z toho				
		mužů	žen	mladistvých	recidivistů	dosud netrestaných
2002	8022	7190	832	169	1584	2830
2003	11181	10082	1099	193	2246	3548
2004	12658	11433	1225	164	2680	4021
2005	14608	13065	1543	74	2731	4442
2006	17856	16164	1692	112	2771	5559
2007	n.	n.	n.	n.	n.	n.
2008	28576	26148	2428	134	2901	10431
2009	35250	31662	3588	227	3298	12948
2010	39095	34622	4473	336	2921	14306
2011	39601	34927	4674	281	2575	14650
2012	42464	37188	5276	308	2897	15194

Pramen: Databáze CSLAV „Přehled o pravomocně odsouzených osobách podle soudů“ (zvláštní sestavy).
Ministerstvo spravedlnosti ČR
n. = údaj není k dispozici

Tabulka 5b: Počty osob pravomocně odsouzených v ČR v letech 2002 – 2012 celkem

rok	odsouzeno celkem	z toho				
		mužů	žen	mladistvých	recidivistů	dosud netrestaných
2002	65098	57286	7812	3854	10413	25767
2003	66131	58031	8100	3512	10476	25073
2004	68443	60214	8229	3235	11096	26041
2005	67561	58624	8937	3069	10273	25385
2006	69445	59507	9938	2773	8948	26106
2007	75728	66336	9392	2949	8144	29614
2008	75761	66487	9274	2906	7422	29837
2009	73787	64569	9218	2718	6738	28346
2010	70651	61465	9186	2389	5211	26599
2011	70160	60958	9202	2203	4681	26133
2012	71471	62046	9425	2186	4732	26289

Pramen: Statistická ročenka kriminality za příslušný rok. Ministerstvo spravedlnosti ČR; doplněno z databáze CSLAV „Přehled o pravomocně odsouzených osobách podle soudů“. Ministerstvo spravedlnosti ČR.

Procentní zastoupení mužů, žen, soudem označených recidivistů i osob dosud netrestaných je mezi pachateli, odsouzenými ve zkráceném řízení, se stále více podobá celkové populaci odsouzených (v první polovině sledovaného období byl mezi odsouzenými ve zkráceném řízení poněkud vyšší podíl mužů a soudem označených recidivistů a nižší podíl osob dosud netrestaných), tj. podíl odsouzených mužů klesl mírně pod

90 %, podíl soudem označených recidivistů je pod 10 %, a podíl dosud netrestaných osob dosahuje necelých 40 %.

Ve skupině osob, odsouzených ve zkráceném řízení, je ovšem oproti celkové populaci odsouzených setrvale výrazně nižší podíl mladistvých, který se pohybuje pod úrovní 1 % (v celkové populaci odsouzených je tento podíl zhruba čtyřnásobný, tedy 3 – 4 %). Bližší pohled na strukturu odsouzených celkem a ve zkráceném řízení z hlediska věku přinášejí Tabulky 6a a 6b.

Tabulka 6a: Počty osob pravomocně odsouzených v ČR v letech 2005, 2006 a 2010, 2011 a 2012 ve zkráceném řízení podle věku

rok	15 – 17 let	18 – 19 let	20 – 24 let	25 – 29 let	30 – 39 let	40 – 49 let	50 let a více
2005	75	1264	3479	2862	3816	2110	1002
2006	112	1826	4375	3580	4399	2364	1200
2010	336	2709	7262	6552	11746	6708	3782
2011	282	2537	7202	6687	11795	7022	4076
2012	307	2637	7645	7151	12818	7571	4335

Pramen: Databáze CSLAV „Přehled o pravomocně odsouzených osobách podle soudů“ (zvláštní sestavy).
Ministerstvo spravedlnosti ČR

Tabulka 6b: Počty osob pravomocně odsouzených v ČR v letech 2005, 2006 a 2010, 2011 a 2012 celkem podle věku

rok	15 – 17 let	18 – 19 let	20 – 24 let	25 – 29 let	30 – 39 let	40 – 49 let	50 let a více
2005	3080	5527	13141	12021	18195	10724	4872
2006	2728	5887	13622	12205	18631	10951	5421
2010	2405	4936	12388	11363	21113	11971	6475
2011	2204	4539	11827	11160	21261	12560	6609
2012	2179	4467	12057	11447	21694	12819	6808

Pramen: Statistická ročenka kriminality za příslušný rok. Ministerstvo spravedlnosti ČR (roky 2005, 2006, 2010, 2011); doplněno z databáze CSLAV „Přehled o pravomocně odsouzených osobách podle soudů“. Ministerstvo spravedlnosti ČR.

Podrobné členění odsouzených podle věkových kategorií potvrzuje výše zmíněný poznatek, že mezi pachateli, projednávanými ve zkráceném řízení, je výrazně nižší podíl mladistvých, tedy příslušníků věkové kategorie 15 – 17 let.¹⁸⁸ Příčinu lze spatřovat skutečně

¹⁸⁸ Při srovnání Tabulek 5a a 5b s Tabulkami 6a a 6b je patrné, že se liší údaje o počtu odsouzených mladistvých (Tabulky 5a a 5b) a odsouzených osob ve věku 15 – 17 let (Tabulky 6a a 6b). Tyto obtížně vysvětlitelné

především ve zvýšených nárocích na zjišťování poměrů mladistvého a dalších okolností podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže.¹⁸⁹ Zastoupení ostatních věkových kategorií mezi osobami, odsouzenými ve zkráceném řízení, odpovídá věkové struktuře všech odsouzených v ČR.

Cizinci (vč. osob bez státní příslušnosti či osob, jejichž státní příslušnost nebyla zjištěna) tvoří dlouhodobě cca 7 % ze všech osob, odsouzených v ČR.¹⁹⁰ Tabulka 7 ukazuje, jaké je zastoupení a složení osob s cizí státní příslušností mezi odsouzenými ve zkráceném řízení.¹⁹¹

Tabulka 7: Přehled o pravomocně odsouzených osobách dle státní příslušnosti, vyřízených v letech 2008 – 2012 ve zkráceném řízení

rok	2008	2009	2010	2011	2012
celkem	28558	35216	39059	39563	42449
z toho cizinci	2839	2947	2824	2851	2996
podíl v %	9,9	8,4	7,2	7,2	7,1
nečastější cizí státní příslušnost					
1.	Slovensko (1248)	Slovensko (1264)	Slovensko (1144)	Slovensko (1286)	Slovensko (1273)
2.	Ukrajina (709)	Ukrajina (673)	Ukrajina (578)	Ukrajina (533)	Ukrajina (536)
3.	Vietnam (150)	Polsko (191)	Vietnam (212)	Polsko (175)	Vietnam (213)
4.	Polsko (133)	Vietnam (174)	Polsko (178)	Vietnam (158)	Polsko (178)
5.	Mongolsko (74)	Rumunsko (72)	Rusko (69)	Rumunsko (79)	Rumunsko (104)
ostatní	525	573	643	620	692

Pramen: Databáze CSLAV „Přehled o odsouzených osobách podle státní příslušnosti“ (zvláštní sestavy). Ministerstvo spravedlnosti ČR.

Ještě v roce 2008 dosahoval podíl cizinců mezi osobami, odsouzenými ve zkráceném řízení, deset procent. Na této úrovni či mírně nad ní se držel i v letech předchozích, např.

rozdíly jsou ovšem obsaženy přímo v citovaných pramenech, kde např. na téže straně Statistické ročenky kriminality jsou uvedeny (mírně) odlišné údaje o počtu odsouzených mladistvých a počtu odsouzených osob ve věku 15 – 17 let.

¹⁸⁹ K tomu viz čl. 21 Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 7/2009, ze dne 8. září 2009, o trestním řízení ve věcech mládeže, který v odstavci 2 uvádí: „Jestliže uplatnění zvláštních postupů (*tj. postupů vyžadovaných v řízeních proti mladistvému zákonem o soudnictví ve věcech mládeže, pozn. aut.*) brání ve věcech, v nichž by jinak byly splněny podmínky pro konání zkráceného přípravného řízení, skončení věci ve stanovené lhůtě, zkrácené přípravné řízení proti mladistvému nelze konat a koná-li ho policejní orgán, státní zástupce mu vydá pokyn, aby věc předal příslušnému orgánu k zahájení trestního stíhání a konání vyšetřování.“

¹⁹⁰ Přehled o odsouzených osobách podle státní příslušnosti za příslušný rok. Ministerstvo spravedlnosti ČR. Přístupno z <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

¹⁹¹ Rozdíly v počtech osob, odsouzených ve zkráceném řízení, oproti Tabulkám 2 a 5a jsou dány využitím odlišných statistických sestav (přehledů).

v roce 2005 činil 13 % a v roce 2006 činil 10 %.¹⁹² V posledních letech již zastoupení cizinců mezi odsouzenými ve zkráceném řízení odpovídá jejich podílu v celkové populaci odsouzených. Jako vysvětlení se nabízí změna ve struktuře trestních věcí, projednávaných ve zkráceném řízení, mezi obdobími do roku 2008 a roky následujícími (viz dále).

Skladba zemí mimo ČR, jejichž státní příslušníci byli ve sledovaných letech ve zkráceném řízení odsouzeni nejčastěji, zhruba odpovídá struktuře cizinců mezi odsouzenými celkem. Vedle občanů Slovenské republiky s cca 40% zastoupením se tak mezi odsouzenými ve zkráceném řízení stejně jako v celkové populaci odsouzených vyskytují nejčastěji Ukrajinci s necelými 20 % a dále Vietnamci, Poláci, Rumuni a Rusové.

IV.3. Trestné činy projednávané ve zkráceném řízení

Skladba trestných činů, projednávaných ve zkráceném řízení, přirozeně odráží skutečnost, že tato forma řízení je určena k řešení věcí typově nižší závažnosti, a to v případech, kdy je pachatel dopaden při činu nebo bezprostředně po jeho spáchání, anebo v případech skutkově a důkazně jednodušších. Přesto lze v této oblasti pozorovat v justičních statistikách určitý vývoj. Pro jeho ilustraci jsou níže uvedeny údaje o trestných činech, za něž byli pachatelé odsouzeni ve zjednodušeném řízení před samosoudcem nejčastěji, zvláště pro roky 2005 a 2006 (Tabulka 8a) a pro roky 2010 – 2012 (Tabulka 8b), přičemž v Tabulce 8b jsou navíc spojeny přibližně korespondující trestné činy podle trestního zákona č. 140/1961 Sb. a podle nového trestního zákoníku.

Tabulka 8a: Počty osob pravomocně odsouzených za vybrané trestné činy ve zkráceném řízení v ČR v letech 2005 a 2006

rok	§ 171 tr. zák.	§ 180d tr. zák.	§ 201 tr. zák.	§ 202 tr. zák.	§ 238 tr. zák.	§ 247 tr. zák.	§ 250b tr. zák.
2005	5371	-	396	592	643	4758	581
2006	4705	2038	1327	689	690	5517	472

Pramen: Databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a pravomocně odsouzených osobách podle paragrafů“ (zvláštní sestavy). Ministerstvo spravedlnosti ČR.

¹⁹² Databáze CSLAV „Přehled o odsouzených osobách podle státní příslušnosti“ (zvláštní sestavy). Ministerstvo spravedlnosti ČR.

Tabulka 8b: Počty osob pravomocně odsouzených za vybrané trestné činy ve zkráceném řízení v ČR v letech 2010, 2011 a 2012

rok	§178 TZ	§238 tr. zák.	§196 TZ	§213 tr. zák.	§205 TZ	§247 tr. zák.	§228 TZ	§257 tr. zák.	§274 TZ	§201 tr. zák.	§337 TZ	§171, §180d tr. zák.	§358 TZ	§202 tr. zák.
2010	1359	559	4426	1409	7556	3460	1291	504	8919	3550	5308	4023	1454	726
	1918		5835		11016		1795		12469		9331		2180	
2011	1519	429	3511	887	9372	1671	1404	411	10657	257	7863	660	2131	608
	1948		4398		11043		1815		10914		8523		2739	
2012	1842	12	4102	2	11415	94	1564	16	10437	41	7642	101	2544	20
	1854		4104		11509		1580		10478		7743		2564	

Pramen: Databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle paragrafů - právní předpis TRZ2009“ a „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle paragrafů - právní předpis TRZ“ (zvláštní sestavy). Ministerstvo spravedlnosti ČR.

V prvních letech po zavedení zkráceného řízení jasně dominovaly mezi trestnými činy, za něž byli pachatelé v této formě řízení odsuzováni nejčastěji, trestné činy krádeže dle § 247 tr. zák. a maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 171 tr. zák. (viz Tabulku 8a). Podíl osob, odsouzených za každý z těchto dvou trestných činů, dosahoval cca 30 %, což bylo více, než činil jejich podíl mezi odsouzenými osobami celkem. Zejména to platilo pro osoby odsouzené za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí, jejichž podíl mezi odsouzenými ve zkráceném řízení převyšoval jejich zastoupení v celkové populaci odsouzených zhruba trojnásobně. Důvodem byla zejména skutečnost, že řada jednání, kterými pachatelé naplňují skutkovou podstatu tohoto trestného činu, se jeví jako vhodná pro projednání ve zkráceném řízení. Jedná se zejména o případy, kdy pachatelé nerespektují omezení vyplývající z trestu vyhoštění, zákazu pobytu či zákazu činnosti, z rozhodnutí o správním vyhoštění nebo ze sankce zákazu činnosti uložené v přestupkovém řízení, jsou zpravidla policejním orgánem zastížení na místě nebo při činnosti, na které se uvedená omezení vztahují, a situace je z důkazního hlediska jednoznačná.¹⁹³

K této dvojici trestných činů se záhy po svém zavedení do trestního zákona přidal trestný čin řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění dle § 180d tr. zák. Třebaže byla zaveden s účinností od poloviny roku 2006, dosáhly v tomto roce osoby za něj odsouzené 11% podílu mezi všemi odsouzenými ve zkráceném řízení. Podíly dalších trestných činů mezi trestnými činy, za které byli pachatelé v letech 2005 a 2006 odsuzováni

¹⁹³ Zeman, P. a kol.: *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: IKSP, 2008, str. 18.

ve zkráceném řízení, se až na výjimku (trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 201 tr. zák. v r. 2006) držely pod hranicí 5 %.

V posledních letech sledovaného období, tedy za účinnosti nového trestního zákoníku, se ovšem skladba trestných činů, projednávaných ve zkráceném řízení, poněkud změnila (Tabulka 8b). Stabilní pozici si udržuje trestný čin krádeže (§ 247 tr. zák., § 205 TZ) za který bylo v posledních třech letech odsouzeno necelých 30 % pachatelů, odsouzených ve zkráceném řízení. K pachatelům krádeží se nicméně dotáhly osoby, odsouzené za trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 201 tr. zák., § 274 TZ), jejichž zastoupení mezi všemi osobami odsouzenými ve zkráceném řízení dosáhlo 30 – 25 %, přičemž v letech 2010 a 2011 byl jejich podíl nejvyšší. Podíl osob, odsouzených za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (§ 171 tr. zák., § 337 TZ), k němuž jsme pro dané období připojili „dobíhající“ trestný čin řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění podle § 180d starého trestního zákona, se oproti letům na počátku existence zkráceného řízení citelně snížil a pohybuje se na hranici 20 %. Zajímavé je, že pětiprocentní a vyšší zastoupení zaznamenávají v posledních letech i jiné trestné činy, zejména zanedbání povinné výživy (§ 213 tr. zák., § 196 TZ) s 15 – 10% podílem, ale i výtržnictví (§ 202 tr. zák., § 358 TZ), porušování domovní svobody (§ 238 tr. zák., § 178 TZ) či poškození cizí věci (§ 257 tr. zák., § 228 TZ). Toto rovnoměrnější rozložení nejfrekventovanějších trestných činů i změna jejich skladby nasvědčují tomu, že ve zkráceném řízení jsou v posledních letech projednávány ve zvýšené míře i trestné činy, jejichž stíhání vyžaduje poněkud složitější postup, než např. výše popsané případy, kdy je pachatel trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí (a vykázání) odhalen policejním orgánem při kontrole totožnosti a situace je skutkově i z důkazního hlediska zcela jasná (jako typický příklad viz např. vzestup podílu trestného činu zanedbání povinné výživy).

IV.4. Tresty ukládané ve zkráceném řízení

Strukturu vybraných druhů trestů, ukládaných ve zkráceném řízení, v porovnání s celkovou skladbou v ČR ukládaných trestů, znázorňují Tabulky 9a a 9b. Údaje k jednotlivým druhům trestů od roku 2007 zahrnují i korespondující trestní opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Pro úplnost je dále vhodné dodat, že podíly jednotlivých druhů trestů jsou odvozovány z celkových počtů odsouzených osob ve

zkráceném řízení či odsouzených osob celkem, jež zahrnují i případy upuštění od potrestání, kdy odsouzenému trest uložen nebyl.

Tabulka 9a: Tresty uložené osobám pravomocně odsouzeným v ČR v letech 2002 – 2012 ve zkráceném řízení

rok	NEPO	PO		obecně prospěšné práce	zákaz činnosti	peněžitý trest	vyhoštění	zákaz pobytu
		celkem	s dohledem					
2002	872	2990	98	2793	33	657	539	26
2003	1631	4042	144	3543	31	709	889	85
2004	1985	4717	140	3707	45	786	1027	82
2005	2384	5838	199	3800	51	893	1165	127
2006	2758	7846	297	4413	185	1195	899	125
2007	n.	n.	n.	n.	n.	n.	n.	n.
2008	3648	13745	353	5767	784	3449	632	128
2009	4300	17692	500	7211	859	4020	505	88
2010	5611	23928	945	4916	490	2903	459	114
2011	5450	25669	1197	4243	386	2694	415	113
2012	5606	26924	1524	5594	318	2556	462	130

Pramen: Databáze CSLAV „Přehled o pravomocně odsouzených osobách podle soudů“ (zvláštní sestavy). Ministerstvo spravedlnosti ČR

n. = údaj není k dispozici

Poznámka: Údaje k jednotlivým druhům trestů od roku 2007 zahrnují i korespondující trestní opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Tabulka 9b: Tresty uložené osobám pravomocně odsouzeným v ČR v letech 2002 – 2012 celkem

rok	NEPO	PO		obecně prospěšné práce	zákaz činnosti	peněžitý trest	vyhoštění	zákaz pobytu
		celkem	s dohledem					
2002	9659	34942	1505	13424	147	3500	865	42
2003	9797	35676	1785	13592	116	2941	1263	116
2004	10192	36162	1757	13031	126	2913	1406	110
2005	10253	36006	1930	11990	127	2663	1510	165
2006	9997	38657	1979	11787	277	2678	1173	154
2007	9871	43548	2192	12496	971	4558	1000	132
2008	10507	43488	2238	11733	1053	5318	806	135
2009	10687	41686	2249	11804	1012	5280	610	97
2010	11818	44403	2793	7420	545	3462	549	121
2011	11733	45783	3499	6514	985	3078	511	121
2012	11602	45675	3693	8094	349	2847	557	139

Pramen: Statistická ročenka kriminality za příslušný rok. Ministerstvo spravedlnosti ČR; doplněno z databáze CSLAV „Přehled o pravomocně odsouzených osobách podle soudů“. Ministerstvo spravedlnosti ČR.

Poznámka: Údaje k jednotlivým druhům trestů od roku 2007 zahrnují i korespondující trestní opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Zkrácené řízení lze konat (při splnění dalších podmínek) jen o trestných činech, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, přičemž do konce roku 2011 byla tato hranice stanovena na tři roky.¹⁹⁴ Zároveň platí omezení, že za tyto typově méně závažné trestné činy lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život (resp. k dosažení účelu trestu podle starého trestního zákona).¹⁹⁵ Uvedená úprava umožňuje předpokládat, že podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody bude mezi tresty ukládanými ve zkráceném řízení spíše nižší než mezi všemi ukládanými tresty celkem. V první polovině sledovaného období byl však podíl tohoto druhu trestu v obou skupinách ukládaných trestů velmi vyrovnaný (cca 15 %). Skladba trestů, ukládaných ve zkráceném řízení, se v té době od struktury trestů, ukládaných v ČR celkem, lišila především nižším podílem podmíněných trestů odnětí svobody, který se teprve v roce 2006 dostal nad 40 % (v celkové skladbě trestů tvořily v té době podmíněné tresty odnětí svobody mírnou většinu všech trestů), a zároveň vyšším podílem trestu obecně prospěšných prací (mezi tresty ukládanými ve zkráceném řízení 25 – 35 %, mezi všemi tresty cca 20 %), peněžitého trestu (6 – 8 %, resp. 4 – 5 %), či trestu vyhoštění (5 – 8 %, resp. cca 2 %).

V posledních letech došlo přeci jen k mírnému rozdílu mezi podílem nepodmíněných trestů odnětí svobody mezi tresty ukládanými ve zkráceném řízení (cca 12 - 14 %) a jeho podílem mezi ukládanými tresty celkem (cca 14 – 17 %). Naopak u ostatních druhů trestů dochází ke sblížování struktury trestů, ukládaných ve zkráceném řízení, s celkovou skladbou ukládaných trestů. Obzvláště patrné je to u podmíněného trestu odnětí svobody, jehož podíl mezi tresty ve zkráceném řízení se od roku 2006 zvýšil cca o 20 % na 63 % v roce 2012, čímž se vyrovnal podílu tohoto druhu trestu mezi všemi tresty celkem, kde ovšem k nárůstu nad 60 % došlo podstatně pozvolněji (v roce 2006 činil 56 %). U trestů, ukládaných ve zkráceném řízení, je mírně nižší podíl podmíněných trestů odnětí svobody s dohledem mezi všemi podmíněnými odsouzeními (v posledních letech cca 5 %), než je tomu u podmíněných trestů odnětí svobody celkem.

Podíl trestu obecně prospěšných prací ve zkráceném řízení se naopak výrazně snížil a na konci sledovaného období dosahoval mírně nad 10 %, což přibližně odpovídá celkovému podílu tohoto druhu trestu mezi všemi ukládanými tresty. Mezi příčiny tohoto poklesu lze pravděpodobně řadit zavedení zvláštní podmínky pro ukládání trestu obecně prospěšných

¹⁹⁴ Viz § 179a odst. 1 tr. ř. ve znění před účinností novely č. 459/2011 Sb. a po ní.

¹⁹⁵ Viz § 55 odst. 2 trestního zákoníku a § 39 odst. 2 trestního zákona č. 140/1961 Sb.

prací trestním příkazem, a to vyžádání si zprávy probačního úředníka obsahující zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu a o zdravotní způsobilosti obviněného, včetně stanoviska obviněného k uložení tohoto druhu trestu (§ 314e odst. 3 tr. ř., zavedeno s účinností od 1. 1. 2010). Zároveň je však vhodné upozornit na vysoký podíl trestů obecně prospěšných prací, které byly uloženy právě ve zkráceném řízení. Tento podíl se mezi lety 2008 a 2009 zvýšil ze 49 % na 61 % a dále rostl, takže v roce 2012 bylo 69 % všech trestů obecně prospěšných prací uloženo ve zkráceném řízení.

Podíl peněžitého trestu ve zkráceném řízení se po celé sledované období držel mírně nad jeho celkovým podílem mezi všemi ukládanými tresty (rozdíl 2 – 5 %), přičemž vývoj podílu tohoto druhu trestu ve zkráceném řízení i celkem byl obdobný – vrcholil v roce 2008 (12%, resp. 7 %) a následně klesl až na 6 %, resp. 4 % v roce 2012. I u peněžitého trestu dochází k nárůstu podílu případů, kdy je uložen ve zkráceném řízení, a to ještě výrazněji než u trestu obecně prospěšných prací. V roce 2009 tak byly ve zkráceném řízení uloženy cca tři čtvrtiny (76 %) všech peněžitých trestů, a v roce 2012 činil podíl trestů tohoto druhu, uložených ve zkráceném řízení, plných 90 %.

Celkově lze tedy konstatovat, že v posledních letech došlo k nárůstu podílu podmíněného trestu odnětí svobody na úkor alternativních trestů, a to jak ve zkráceném řízení, tak celkově. Podstatně výrazněji se však tento trend projevil mezi tresty, ukládanými ve zkráceném řízení, k čemuž přispěla i skutečnost, že mezi těmito tresty mírně poklesl i podíl nepodmíněného trestu odnětí svobody (na rozdíl od podílu nepodmíněného trestu mezi všemi případy odsouzení). Byť uvedený trend trvá již několik let, k výrazně meziroční změně v naznačeném směru došlo zejména mezi lety 2009 a 2010.

Bližší pohled na nepodmíněné tresty odnětí svobody, ukládané ve zkráceném řízení, z hlediska jejich výměry, a jejich srovnání s celkovou strukturou ukládaných nepodmíněných trestů, nabízejí Tabulky 10a a 10b.

Tabulka 10a: Výměra nepodmíněných trestů odnětí svobody pravomocně uložených ve zkráceném řízení v ČR v letech 2002 – 2012

rok	NEPO celkem	do 1 roku	přes 1 rok do 5 let
2002	872	826	43
2003	1631	1559	70
2004	1985	1896	88
2005	2384	2276	107
2006	2758	2646	110
2007	n.	n.	n.
2008	3648	3491	156
2009	4300	4054	246
2010	5611	5012	597
2011	5450	4598	852
2012	5606	4675	929

Pramen: Databáze CSLAV „Přehled o pravomocně odsouzených osobách podle soudů“ (zvláštní sestavy).
Ministerstvo spravedlnosti ČR.

n. = údaj není k dispozici

Tabulka 10b: Výměra nepodmíněných trestů odnětí svobody pravomocně uložených v ČR v letech 2002 – 2012 celkem

rok	NEPO celkem	do 1 roku	přes 1 rok do 5 let	od 5 let do 15 let	přes 15 let	doživotí
2002	9659	5827	3291	535	2	4
2003	9797	5925	3298	551	22	1
2004	10192	6118	3516	539	13	6
2005	10253	6429	3264	542	14	4
2006	9997	6320	3126	535	14	2
2007	9871	6549	2833	485	4	0
2008	10507	7079	2930	480	16	2
2009	10687	7310	2859	500	15	3
2010	11818	7685	3631	487	15	1
2011	11733	6944	4265	485	39	1
2012	11602	6680	4388	505	29	5

Pramen: Statistická ročenka kriminality za příslušný rok. Ministerstvo spravedlnosti ČR; doplněno z databáze CSLAV „Přehled o pravomocně odsouzených osobách podle soudů“. Ministerstvo spravedlnosti ČR.

Celkově v ČR mezi ukládanými nepodmíněnými tresty odnětí svobody převládají tresty o výměře do 1 roku, které mezi lety 2002 a 2006 tvořily necelé dvě třetiny všech nepodmíněných trestů, v letech 2007 až 2010 stoupaly až k 70 % a v posledních dvou letech sledovaného období se drží těsně pod 60 %. Společně s tresty o výměře přes 1 rok do 5 let tvořily po celé sledované období cca 95 % všech uložených nepodmíněných trestů. Ve zkráceném řízení, vzhledem k okruhu trestných činů, jež v něm lze projednávat, zcela převládají tresty o výměře do 1 roku, jejichž podíl do roku 2009 dosahoval stabilně cca 95 %.

Od roku 2010 nicméně jejich podíl klesl pod 90 % až na 83% hranici v roce 2012, a úměrně tomu vzrostl podíl trestů o výměře přes 1 rok do 5 let (17 % v r. 2012). Jakkoli se nabízí souvislost s rozšířením okruhu trestných činů, o kterých lze zkrácené řízení při splnění dalších podmínek konat¹⁹⁶, je třeba vidět, že k citelnému nárůstu podílu trestů o výměře přes 1 rok do 5 let došlo již v roce 2010 (z 6 % na 11 %). Svůj vliv tak patrně měly i některé změny, provedené s účinností od 1. ledna 2010 novým trestním zákoníkem, např. zpřísnění trestní sazby u „recidivní krádeže“ (§ 247 odst. 1 písm. e) tr. zák., § 205 odst. 2 TZ), jež patří k frekventovaným trestným činům.

IV.5. Délka řízení

Jedním ze základních cílů zavedení zkráceného řízení bylo výrazné zrychlení trestního procesu v bagatelních věcech. Tabulky 11a a 11b znázorňují základní dostupné ukazatele rychlosti trestního řízení, a to pro srovnání v čase za roky 2005 a 2006, resp. 2010 – 2012.

Tabulka 11a ukazuje průměrnou délku přípravného řízení ve dnech, a to zvláště pro zkrácené přípravné řízení a pro přípravné řízení obecně. Řízením u policejního orgánu se rozumí řízení od zahájení trestního stíhání či sdělení podezření do předložení věci státnímu zástupci s návrhem na podání obžaloby či na podání návrhu na potrestání (příp. na jiné konečné rozhodnutí v přípravném řízení, tedy např. rozhodnutí o zastavení trestního stíhání). Řízením u státního zástupce se rozumí řízení od takového předložení věci policejním orgánem státnímu zástupci do podání obžaloby či návrhu na potrestání, anebo do jiného konečného rozhodnutí státního zástupce (např. rozhodnutí o schválení narovnání a zastavení trestního stíhání).

¹⁹⁶ S účinností od 1. 1. 2012 byl tento okruh rozšířen o trestné činy, na které je stanoven trest odnětí svobody s horní hranicí převyšující tři roky (a nepřevyšující pět let).

Tabulka 11a: Průměrná délka přípravného řízení ve věcech projednávaných ve zkráceném přípravném řízení a celkem v ČR v letech 2005, 2006, 2010, 2011 a 2012, ve dnech

rok	řízení u policejního orgánu		řízení u státního zástupce	
	zkrácené řízení	celkem	zkrácené řízení	celkem
2005	7	74	2	14
2006	7	63	2	12
2010	8	47	3	7
2011	8	47	3	7
2012	8	44	3	7

Pramen: Databáze CSLAV „Přehled o délkách přípravného řízení od prvního zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do předložení návrhu na podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečného rozhodnutí policejního orgánu“ a „Přehled o délkách přípravného řízení od předložení návrhu na podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečného rozhodnutí pol. orgánu do podání obžaloby nebo návrhu na potrestání resp. jiného rozhodnutí státního zástupce“(zvláštní sestavy). Ministerstvo spravedlnosti ČR.

Údaje v tabulce zřetelně ukazují především dvě skutečnosti. Za prvé, zkrácené přípravné řízení se v praxi daří realizovat opravdu velmi rychle, kdy zejména v řízení u policejního orgánu byl v prvních letech po jeho zavedení mezi oběma formami přípravného řízení rozdíl v rychlosti markantní. Za druhé, v posledních letech se nárůst podílu zkrácené formy přípravného řízení nepochybně projevil i na zřetelném snižování průměrné délky přípravného řízení obecně.

V této souvislosti je však třeba upozornit na určité zkreslení, ke kterému při používání stávajících justičních statistických přehledů dochází. Délka řízení u policejního orgánu se v nich počítá ode dne zahájení trestního stíhání, resp. ve zkráceném přípravném řízení ode dne sdělení podezření. Tomu však může předcházet a zpravidla i předchází část přípravného řízení od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, příp. ještě dříve od provedení neodkladných či neopakovatelných úkonů (viz § 12 odst. 10 tr. ř.). Tuto část přípravného řízení ovšem stávající justiční statistické přehledy nezachycují, a tím délku přípravného řízení do určité míry uměle zkracují.

Ve vztahu ke zkrácenému přípravnému řízení je třeba si také uvědomit, že s účinností od 1. 1. 2009 byl posunut počátek běhu dvoutýdenní lhůty pro skončení zkráceného přípravného řízení ze dne, kdy policejní orgán obdržel trestní oznámení nebo jiný podnět k trestnímu stíhání, na den sdělení podezření (§ 179b odst. 4 tr. ř.). Délka fáze tzv. prověřování v rámci klasického přípravného řízení je částečně omezena lhůtami dle § 159 tr. ř., které ovšem pro zkrácené přípravné řízení neplatí, a délka zkráceného přípravného řízení před sdělením podezření tak nijak omezena není. Jak nasvědčují poznatky z dalších částí výzkumu

(viz dále), v praxi bývá délka této části zkráceného přípravného řízení nezřídka značná, a lze se proto domnívat, že její opomíjení ve statistických přehledech nikoliv nepodstatně zkresluje skutečnou průměrnou délku zkráceného přípravného řízení u policejního orgánu, a v důsledku toho i ostatní statistiky o délce přípravného řízení obecně a trestního řízení jako celku (i vzhledem k převažujícímu podílu věcí, projednávaných ve zkráceném řízení).

V Tabulce 11b je ve dnech uvedena průměrná délka řízení před soudem (zvlášť pro zjednodušené řízení před samosoudcem a pro řízení před soudem obecně), a to ode dne, kdy byla věc soudu předána (den nápadu), jednak do dne prvního hlavního líčení ve věci a jednak do dne právní moci konečného rozhodnutí.

Tabulka 11b: Průměrná délka řízení před soudem ve věcech projednávaných ve zjednodušeném řízení a celkem v ČR v letech 2005, 2006, 2010, 2011 a 2012, ve dnech

rok	ode dne nápadu do dne 1. hl. líčení		ode dne nápadu do dne právní moci	
	zjednodušené řízení	celkem	zjednodušené řízení	celkem
2005	81	143	121	263
2006	81	143	113	250
2010	79	127	111	215
2011	78	112	111	199
2012	78	102	110	185

Pramen: Databáze CSLAV „Přehled o průměrných délkách řízení ode dne nápadu do dne právní moci ve dnech podle paragrafů - právní předpis TRZ2009 a právní předpis TRZ“, „Přehled o průměrných délkách řízení ode dne nápadu do dne 1. hlavního líčení podle paragrafů ve dnech - právní předpis TRZ2009 a právní předpis TRZ“, „Rychlost vyřizování osob u soudu (délka řízení ode dne nápadu do dne právní moci)“ a „Rychlost konání 1. hlavního líčení u soudu (délka řízení ode dne nápadu do dne 1. hlavního líčení)“ (zvláštní sestavy). Ministerstvo spravedlnosti ČR.

Na délku řízení před soudem mělo zavedení zkráceného řízení podstatně menší vliv než na délku přípravného řízení, byť rozdíl mezi průměrnou délkou zjednodušeného řízení před samosoudcem a průměrnou délkou řízení před soudem celkem byl zejména v první části sledovaného období značný. Lze se domnívat, že výraznějšímu zkrácení délky zjednodušeného řízení před soudem brání obecné problémy soudního řízení v ČR, jako jsou např. problémy se zajišťováním účasti osob u hlavního líčení, s doručováním písemností apod.¹⁹⁷ I zde si lze dovolit tvrzení, že v posledních letech se převaha věcí, řešených ve zkráceném řízení, zjevně projevila i na snížení celkové délky soudního řízení v ČR.

¹⁹⁷ Zeman, P. a kol.: *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: IKSP, 2008, str. 53 – 54.

IV.6. Srovnání statistických údajů o zkráceném a standardním řízení

V předchozích částech této kapitoly byly statistické údaje o trestních věcech, řešených ve zkráceném řízení, porovnávány s celkovými statistikami trestního řízení v ČR. Účelem tohoto postupu bylo demonstrovat, nakolik je zkrácené řízení, jež je stále pokládáno za určitou zvláštní formu trestního procesu, v základních statistických ukazatelích odlišné od trestněprocesního standardu. Při tom je však třeba se vypořádat se skutečností, že se zkrácené řízení postupně stalo převažující formou trestního řízení v ČR, a tedy že jeho ukazatele v současnosti ovlivňují celkový statistický obraz trestního řízení podstatně více, než v letech následujících po jeho zavedení. Proto je užitečné zaměřit se též na statistické údaje o „standardním“ (tedy nikoliv zkráceném) řízení a zjistit, zda a jaké rozdíly vybrané ukazatele obou forem trestního procesu vykazují.¹⁹⁸

Pokud jde o skladbu odsouzených osob, výrazný rozdíl mezi soubory osob, odsouzených ve zkráceném a standardním řízení, v posledních letech panuje pouze z hlediska věku. Mezi osobami, odsouzenými ve zkráceném řízení, je významně (téměř desetinásobně) nižší podíl mladistvých, než mezi těmi, odsouzenými ve standardním řízení. Podíl mladistvých mezi odsouzenými ve zkráceném řízení činí cca 0,7 %, podíl mladistvých mezi odsouzenými ve standardním řízení cca 6 %. Možné příčiny tohoto rozdílu již byly popsány výše. Naopak mírně vyšší zastoupení mají mezi odsouzenými ve zkráceném řízení osoby z věkových kategorií 20 – 24 let (cca 18 % oproti cca 15 % zástupců této věkové kategorie mezi odsouzenými ve standardním řízení) a 25 – 29 let (cca 17 % oproti cca 15 %).

Do roku 2008 bylo možno hovořit o vyšším podílu cizinců mezi osobami, odsouzenými ve zkráceném řízení, nicméně v posledních letech tento podíl klesl až na 7 %, což odpovídá podílu cizinců mezi odsouzenými ve standardním řízení.

Rozdíly lze vysledovat i ve skladbě trestných činů, za které jsou pachatelé nejčastěji odsuzováni ve zkráceném, resp. standardním řízení. I ve standardním řízení má v tomto směru v posledních letech nejvyšší zastoupení trestný čin krádeže (§ 247 tr. zák., § 205 TZ), jehož

¹⁹⁸ Údaje o statistických ukazatelích standardního řízení pocházejí z databáze CSLAV, „Přehled o pravomocně odsouzených osobách podle soudů“, „Přehled o odsouzených osobách podle státní příslušnosti“, „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle paragrafů - právní předpis TRZ2009“, „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle paragrafů - právní předpis TRZ“, „Přehled o délkách přípravného řízení od prvního zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do předložení návrhu na podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečného rozhodnutí policejního orgánu“, „Přehled o délkách přípravného řízení od předložení návrhu na podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečného rozhodnutí pol. orgánu do podání obžaloby nebo návrhu na potrestání resp. jiného rozhodnutí státního zástupce“, „Rychlost vyřizování osob u soudu (délka řízení ode dne nápadu do dne právní moci)“ a „Rychlost konání 1. hlavního líčení u soudu (délka řízení ode dne nápadu do dne 1. hlavního líčení)“ (zvláštní sestavy). Ministerstvo spravedlnosti ČR.

podíl mezi všemi trestnými činy, za něž jsou pachatelé odsuzováni, se pohybuje mírně nad 20 %. Vysoký – podobně jako ve zkráceném řízení – je i podíl trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 213 tr. zák., resp. § 196 TZ, a to mírně pod 20 %. Naopak zastoupení trestných činů maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (§ 171 tr. zák., § 337 TZ) a ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 201 tr. zák., § 274 TZ), jež jsou ve zkráceném řízení velmi frekventované, dosahuje v řízení standardním jen cca 4%, resp. 3% podílu. Právě tyto trestné činy lze tedy označit za typicky řešené ve zkráceném řízení. Vyšší zastoupení ve standardním řízení oproti řízení zkrácenému v posledních letech má na druhou stranu např. trestný čin podvodu (250 tr. zák., § 209 TZ), a to cca 7 %.

Při pohledu na strukturu ukládaných trestů lze konstatovat, že mezi tresty (či trestními opatřeními), ukládanými ve zkráceném řízení, je citelně nižší podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody (cca 15 % oproti cca 20 %), naopak vyšší je podíl trestů alternativních – obecně prospěšných prací (cca 13 % oproti cca 8 %), peněžitého trestu (cca 7 % oproti cca 1 %), či zákazu činnosti (cca 1 % oproti cca 0,1 %). Podíl nejfrekventovanějšího trestu, tedy podmíněného trestu odnětí svobody, je v obou skupinách podobný, a sice cca 65 %.

Vcelku předvídatelný rozdíl mezi zkráceným a standardním trestním řízením je v průměrné délce řízení (s výhradou ne zcela korektního počítání délky přípravného řízení pro statistické účely až od zahájení trestního stíhání či sdělení podezření – viz výše). Největší rozdíl je v průměrné délce přípravného řízení u policejního orgánu, která je ve zkráceném řízení více než desetkrát kratší než v klasickém přípravném řízení (8 dnů oproti 89 dnům v roce 2010, resp. oproti 97 dnům v roce 2012). Průměrná délka přípravného řízení u státního zástupce je ve zkráceném řízení přibližně čtyřikrát kratší ve srovnání s přípravným řízením klasickým (3 dny oproti 12 dnům v roce 2010, resp. oproti 14 dnům v roce 2012).¹⁹⁹

Rozdíl v průměrné délce řízení před soudem je rovněž patrný. Ještě v roce 2010 byla průměrná délka řízení před soudem ode dne nápadu do dne 1. hlavního líčení ve zkráceném řízení téměř poloviční oproti řízení standardnímu (79 dnů oproti 152 dnům), do roku 2012 se rozdíl přeci jen snížil (78 dnů oproti 118 dnům). Rozdíl v průměrné celkové délce řízení před soudem ode dne nápadu do dne právní moci rozhodnutí je ještě výraznější – v roce 2010 bylo standardní řízení v průměru zhruba třikrát delší (111 dnů oproti 316 dnům), do roku 2012 se rozdíl poněkud snížil (110 dnů oproti 275 dnům).

¹⁹⁹ Průměrná délka klasického přípravného řízení byla počítána ze souboru, který nezahrnoval případy, kdy ve věci nejprve probíhalo zkrácené přípravné řízení a posléze bylo rozhodnuto o tom, že se bude konat vyšetřování.

IV.7. Využívání dalších institutů zjednodušujících trestní řízení

Závěrečná část kapitoly nabízí pohled na vývoj využívání odklonných institutů v českém trestním řízení, a to zvláště v přípravném řízení (Tabulka 12) a v řízení před soudem (Tabulka 13).

V Tabulce 12 jsou uvedeny případy, kdy v letech 2002 – 2012 došlo v přípravném řízení k využití některého z odklonů, které trestní řád pro toto stadium trestního řízení poskytuje.

Tabulka 12: Počet osob, jejichž věc byla vyřízena odklonem v přípravném řízení v ČR v letech 2002 - 2012

rok	podmíněné zastavení trestního stíhání	podmíněné odložení podání NnP	narovnání	narovnání ve zkráceném přípravném řízení	návrh na schválení dohody o vině a trestu	odstoupení od trestního stíhání mladistvého
2002	6744	-	45	-	-	-
2003	7047	-	49	-	-	-
2004	6602	134	38	1	-	87
2005	6892	473	53	0	-	77
2006	7387	663	38	3	-	96
2007	7172	1119	78	2	-	146
2008	6764	1244	135	1	-	143
2009	5151	2356	174	9	-	134
2010	3718	1964	148	29	-	52
2011	3692	2124	143	20	-	33
2012	2967	2952	97	44	29	37

Pramen: Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2012, Nejvyšší státní zastupitelství, Brno 2013.

Tabulka vypovídá o celkem stabilní situaci v oblasti využívání odklonů v přípravném řízení. Především je zřetelná naprostá převaha odklonů, spočívajících v podmíněném ukončení přípravného řízení, tedy nejprve v letech 2002 a 2003 podmíněného zastavení trestního stíhání. Po zavedení možnosti podmíněného odložení podání návrhu na potrestání v polovině roku 2004 a se stále rostoucím podílem věcí, projednávaných ve zkráceném přípravném řízení, se pochopitelně absolutní počty případů podmíněného zastavení trestního stíhání snižovaly, a to právě ve prospěch podmíněného odložení podání návrhu na potrestání. Společně tyto dva příbuzné druhy odklonů po celé sledované období tvořily nejméně 96 % všech odklonů, jež byly v daném roce využity.

Při pohledu na celkový počet ukončených přípravných řízení (viz Tabulku 1) ve

srovnání s celkovým počtem využitých odklonů v jednotlivých letech lze rovněž pozorovat vcelku stabilní situaci, kdy podíl počtu všech odklonů na celkovém počtu ukončených přípravných řízení se ve sledovaném období pohyboval mezi 6 % a 8 %. Od roku 2009 nicméně došlo k určitému poklesu tohoto podílu (ve standardním i zkráceném přípravném řízení), který – vzhledem k tomu, že není kompenzován nárůstem podílu odklonů v řízení před soudem (viz dále) – může souviset zejména s prudkým nárůstem využívání zkráceného přípravného řízení v daném období.²⁰⁰

Tabulka 13 poskytuje přehled o využívání odklonů v řízení před soudem v letech 2008 – 2012, a to včetně případů, kdy byla věc vyřízena trestním příkazem.

Tabulka 13: Počet osob, jejichž věc byla vyřízena odklonem v řízení před soudem v ČR v letech 2008 - 2012

rok	osvědčení po podmíněném zastavení trestního stíhání	narovnání	odstoupení od trestního stíhání mladistvého	vyřízeno trestním příkazem
2008	2501	100	38	58198
2009	2175	75	49	60494
2010	2119	81	23	50282
2011	1849	67	23	50236
2012	1790	71	18	50450

Pramen: Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) za příslušný rok. Ministerstvo spravedlnosti ČR. Přístupno z <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html> (citace 9-7-2013); Statistický přehled soudních agend, první část, za příslušný rok. Ministerstvo spravedlnosti ČR. Přístupno z <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html> (citace 9-7-2013).

Z odklonů v užším smyslu, tedy těch, kdy věc v důsledku použití odkloněného mechanismu nekončí rozhodnutím o vině a trestu, je v řízení před soudem jednoznačně nejvyužívanějším podmíněné zastavení trestního stíhání (podíl ve sledovaném období cca 95 %), což zároveň odpovídá situaci v oblasti využívání odklonů v přípravném řízení. Aplikace ostatních odklonů je podobně jako v přípravném řízení i v řízení před soudem spíše výjimečnou záležitostí.

Ze Statistických přehledů soudních agend Ministerstva spravedlnosti ČR za jednotlivé roky vyplývá, že ve sledovaném období činil počet trestních věcí, vyřízených ročně soudy prvního stupně, cca 96.000 – 107.000 (z toho na okresní soudy připadalo cca 95.000 –

²⁰⁰ Viz např. Hulmáková, J., Rozum, J.: Aktuální trendy sankční politiky. *Trestněprávní revue*, 11-12/2012, str. 256 - 262.

106.000 věcí).²⁰¹ Z uvedeného plyne, že v řízení před soudem ve sledovaném období končila některým z odklonů (s výjimkou trestního příkazu) jen zhruba 2 – 3 % trestních věcí.

Dlouhodobě vysoká je míra využívání trestního příkazu. Ve všech letech sledovaného období bylo trestním příkazem rozhodnuto ve více než polovině trestních věcí, vyřízených v prvním stupni okresním soudem (57 – 53 %).

²⁰¹ Statistický přehled soudních agend, první část, za příslušný rok. Ministerstvo spravedlnosti ČR. Přístupno z <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html> (citace 9-7-2013).

V. Zkrácené řízení v praxi – analýza trestních spisů

V.1. Výzkumný soubor a metodologie analýzy spisového materiálu

S cílem získat přehled o praktickém uplatňování institutu zkráceného řízení byla provedena analýza trestních spisů o věcech, v nichž soud pravomocně rozhodl ve zjednodušeném řízení, které následovalo po zkráceném přípravném řízení (dále jen „zkrácené řízení“). Obdobná analýza již byla provedena v roce 2007 v rámci výzkumu zaměřeného na zhodnocení dopadu velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení²⁰². Za účelem komparace získaných dat byl použit srovnatelný záznamový list, který umožnil sledovat vliv legislativních změn tohoto institutu²⁰³ na jeho praktické uplatňování. Kromě toho umožňuje analýza zmapování aktuální aplikační praxe, úrovně spolupráce orgánů činných v trestním řízení a identifikaci problémových míst.

Za situace, kdy se zkrácené řízení stalo převažující formou trestního procesu v ČR, by zajištění reprezentativity výzkumného souboru spisů znamenalo shromáždění a analýzu až několika set spisů. To technické a organizační podmínky výzkumu neumožňovaly, a ani taková komplexní analýza nebyla součástí projektu výzkumu. Cílem analýzy spisového materiálu tedy nebylo vyhodnocení reprezentativního vzorku spisů, ale zjištění praxe při provádění zkráceného řízení v obvodu všech krajských soudů v ČR.

V rámci výzkumu jsme tedy analyzovali spisy o trestních věcech, které byly projednány ve zkráceném řízení a v nichž rozhodnutí ve věci nabylo právní moci v roce 2012. S tímto záměrem bylo osloveno 16 vybraných okresních (obvodních) soudů²⁰⁴ se žádostí o zapůjčení 5 náhodně vybraných spisů splňujících uvedené kritéria. Celkem se nám pro účely analýzy podařilo získat 47 spisů ze zkráceného řízení²⁰⁵. Vybraný vzorek soudů umožňuje zkoumat praxi při realizaci zkráceného řízení napříč Českou republikou. Vzhledem k množství věcí, projednávaných každoročně ve zkráceném řízení, a omezeným kapacitám výzkumného týmu, nebylo cílem získat plně reprezentativní výzkumný soubor trestních spisů,

²⁰² Zeman, P. a kol.: *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení: zpráva z výzkumu*. Praha: IKSP, 2008.

²⁰³ Blíže viz Kapitola III.

²⁰⁴ Po 2 soudech z obvodu každého krajského soudu resp. Městského soudu v Praze.

²⁰⁵ Konkrétně šlo o spisy těchto 10 soudů: Obvodní soud pro Prahu 3; Okresní soud Plzeň- město; Okresní soud v Sokolově; Okresní soud v Písku; Okresní soud v Táboře; Okresní soud v Havlíčkově Brodě; Okresní soud v Pardubicích; Okresní soud ve Frýdku-Místku; Okresní soud ve Zlíně; Okresní soud v Klatovech.

ale takový, který poskytne přehled o současné praxi při provádění zkráceného řízení v ČR, což konečný soubor umožnil.

Analýza probíhala podle jednotného záznamového listu obsahujícího 40 položek a obdobně jako v roce 2007 byla zaměřena na několik tematických okruhů. Zkoumány byly zejména okolnosti spáchaného trestného činu a charakteristiky pachatele, délka řízení, průběh zkráceného trestního řízení a zjednodušeného řízení před soudem, forma a obsah konečného rozhodnutí. Vzhledem k charakteru a účelu analýzy byla při ní využita především metoda obsahové analýzy dokumentů.

V.2. Trestné činy a jejich pachatelé

Oproti roku 2007 byla skladba trestné činnosti ve sledovaném vzorku spisového materiálu podstatně více heterogenní a žádný trestný čin výrazněji nedominoval. Složení trestné činnosti bylo zřejmě ovlivněno novelou trestního řádu, která s účinností od 1. 1. 2012 rozšířila okruh trestných činů, o kterých je možné vést zkrácené řízení, zvýšením horní hranice sazby trestu odnětí svobody, jako jedné z podmínek konání zkráceného přípravného řízení, ze tří na pět let²⁰⁶.

Jednu čtvrtinu případů (12) tvořily různé druhy krádeží dle § 205 TZ (krádeže prosté, vloupáním, či recidivní dle § 205 odst. 1 písm. a), § 205 odst. 1 písm. b) či § 205 odst. 2). Tříčtvrtinovou většinu (9) pachatelů v těchto případech tvořili recidivisté, kteří již byli v posledních letech za krádež odsouzeni nebo potrestáni²⁰⁷. Ve všech případech se jednalo o bagatelní trestnou činnost, zejména krádeže drobností v supermarketech, kdy byl pachatel následně zadržen ostrahou. Jen ve dvou z těchto případů, kdy se pachatelé dopustili krádeže rovněž vloupáním, způsobili škodu nikoliv nepatrnou²⁰⁸. Dva ze tří pachatelů, kteří byli za krádež odsouzeni poprvé, způsobili škodu nikoliv nepatrnou, když se dopustili více dílčích útoků jako součástí pokračujícího trestného činu krádeže.

Druhým nejčastěji se vyskytujícím trestným činem byl trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 TZ. Tyto trestné činy (8) tvořily 1/6 všech sledovaných případů. Ve třech případech pachatelé nenastoupili do výkonu trestu odnětí

²⁰⁶ Blíže viz Kapitulu III.

²⁰⁷ Dle ustanovení §205 odst. 2 TZ, v tomto případě není pro naplnění skutkové podstaty trestného činu krádeže rozhodná výše způsobené škody.

²⁰⁸ Nejméně 5000 Kč (§ 138 TZ).

svobody (§ 337 odst. písm. e) TZ ve znění do 14. 1. 2013). Zbylí pachatelé pak nerespektovali uložený trest zákazu řízení motorových vozidel (§ 337 odst. 1 písm. a) – 2 pachatelé), vyhoštění (§ 337 odst. 1 písm. b) – 2 pachatelé) nebo zákazu pobytu (§ 337 odst. 1 písm. c) – 1 pachatel).

První trojku nejčastějších trestných činů uzavírá trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 TZ, který se vyskytl v 15 % (7) případů. Ve všech případech pachatelé řídili motorové vozidlo ve stavu vylučujícím způsobilost. Kromě jednoho případu, kdy byl u řidiče dechovou zkouškou zjištěn metamfetamin a amfetamin, pachatelé před jízdou požili alkohol. Jeden pachatel se činu dopustil již opakovaně a svým konáním naplnil rovněž skutkovou podstatu trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí, jelikož porušil uložený zákaz řízení motorových vozidel. Jen v jednom případě řidič způsobil i dopravní nehodu.

Zbýlých 43 % tvořily různé trestné činy nižší závažnosti se snadnou identifikací pachatele. Konkrétně se jednalo o následujících 14 deliktů: ublížení na zdraví dle § 146 TZ (3x), porušování domovní svobody dle § 178 TZ (3 x), zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ (2x), poškození cizí věci dle § 228 TZ (2x). Po jednom pak byly zastoupeny trestné činy ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 148 TZ), poškození cizích práv (§ 181 TZ), zpronevěry (§ 206 TZ), podvodu (§ 209 TZ), porušení práv k ochranné známce a jiným označením (§ 268 TZ), nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283 TZ), křivého obvinění (§ 345 TZ), padělání a pozměnění veřejné listiny (§ 348 TZ), nebezpečného vyhrožování (§ 353 TZ) a porušení povinnosti strážní služby (§ 389 TZ).

V souběhu s jiným trestným činem byly trestné činy ve zkoumaném vzorku spáchány jen ojediněle (15 %). Nejčastěji byly v souběhu s jiným trestným činem (porušování domovní svobody, poškození cizí věci...) páčány krádeže.

Co se týče osob pachatelů 85 % (40) vzorku tvořili muži. Více než tři pětiny pachatelů byly ve věku mezi 20 a 39 lety. Nejpočetnější věkovou kategorií byli pachatelé od 30 do 39 let (38 % z celého souboru). Žádný z pachatelů nebyl v době spáchání trestného činu mladistvý. Téměř 90 % pachatelů byli občané České republiky. Kromě dvou občanů Slovenské republiky se tak ve vzorku vyskytovali jen další 4 cizinci (Itálie, Vietnam, Ukrajina, Polsko).

Téměř tři čtvrtiny (34) pachatelů se již v minulosti dopustily trestného činu, který dosud nebyl zahlazen. Šedesát procent z nich (20) tvořili mnohonásobní recidivisté, kteří se před spácháním sledovaného skutku již dopustili 4 a více trestných činů. Více než polovina

z těchto mnohonásobných recidivistů se dopustila sledovaného trestného činu krádeže, což představuje (až na jednu výjimku) všechny případy krádeže, zaznamenané ve sledovaném vzorku.

U pachatelů, kteří se již v minulosti dopustili trestné činnosti, se jednalo především o recidivu nestejnorodou. Opakovaná speciální recidiva byla ovšem zaznamenána u tří čtvrtin mnohonásobných recidivistů. Zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody již mělo 56 % (19) pachatelů, kteří se již v minulosti dopustili trestné činnosti. Z toho více než polovina (10) byla ve výkonu trestu odnětí svobody dokonce nejméně čtyřikrát.

V.3. Délka řízení

Průměrná délka řízení ve zkoumaných případech od zahájení trestního řízení (tj. sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných či neopakovatelných úkonů) do právní moci konečného rozhodnutí činila 92 dní. Nejvíce případů (28 %) bylo možno zařadit do kategorie řízení v délce 51 - 80 dní. Vyskytly se ale i dva případy, kdy řízení trvalo víc než 300 dní. Není bez zajímavosti, že jen 21 % řízení skončilo do 10 dní (z toho 70 % do 3 dní), a zbytek pak trval víc než 30 dní.

Ve 47 % (20) případů, kdy nebylo podáno odvolání (celkem bylo takových případů 43), nabylo rozhodnutí právní moc ve stejný den, kdy bylo vydáno rozhodnutí soudu 1. stupně. Průměrná doba prodlevy mezi vydáním prvostupňového rozhodnutí a nabytím právní moci činila 21 dní. Vyskytl se ale i případ, kdy v důsledku nemožnosti doručení trestního příkazu nabylo rozhodnutí právní moci až 219 dní od jeho vydání.

Ustanovení § 179b odst. 4 tr. ř. stanoví, že zkrácené přípravné řízení musí být skončeno nejpozději do dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, že spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován. Průměrná délka zkráceného přípravného řízení (od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, nebo provedení neodkladných či neopakovatelných úkonů do doručení návrhu na potrestání soudu) ve zkoumaných případech činila 36 dní. Jen ve 4 ze všech sledovaných případů přitom státní zástupce prodloužil lhůtu pro ukončení zkráceného přípravného řízení (dle § 179f odst. 2 písm. a) tr. ř.), a to pouze ve dvou případech o 10 dní. Ve více než polovině případů (55 %) trvalo zkrácené přípravné řízení déle než 14 dní. Z toho téměř ve dvou třetinách případů (17) přesahovalo 30 dní.

Při podrobnějším členění zkráceného přípravného řízení na řízení u policejního orgánu a řízení u státního zástupce²⁰⁹ je patrné, že celková průměrná délka zkráceného přípravného řízení je ovlivněna zejména délkou řízení u policejního orgánu. Průměrná délka řízení u policejního orgánu byla 34 dní²¹⁰. Do 14 dní byla na úrovni policie vyřízena jen polovina případů (23), do 7 dnů 30 % (14) a do tří dnů jen 17 % (8). Na stranu druhou v 13 % (6) případů trvalo řízení u policejního orgánu více než 90 dnů, v jednom případě dokonce více než 200 dní.

Naproti tomu řízení u státního zástupce probíhalo již poměrně rychle. Ani jednou státní zástupce věc policejnímu orgánu nevrátil dle § 179c odst. 2 písm. j) tr. ř. Průměrná délka řízení u státního zástupce činila 2 dny. Téměř 90 % (40) případů bylo vyřízeno do tří dnů, necelá čtvrtina (11) dokonce v ten samý den, kdy byla státnímu zástupci doručena zpráva o výsledku zkráceného přípravného řízení od policejního orgánu.

Z výše uvedeného vyplývá, že mezi zahájením úkonů trestního řízení a sdělením podezření, které je rozhodné pro počítání lhůty pro skončení zkráceného přípravného řízení, vznikla časová prodleva, která celkovou dobu zkráceného přípravného řízení značně prodloužila. Analýza trestních spisů navíc naznačuje, že v některých případech mohlo jít o záměrný postup ze strany policejního orgánu tak, aby získal dostatečný prostor pro shromáždění důkazů a zároveň dodržel lhůtu stanovenou pro zkrácené přípravné řízení. Otázkou tedy je, zda za těchto podmínek možno zkrácené přípravné řízení stále považovat za „zkrácené“ oproti klasickému přípravnému řízení, a jestli tímto postupem nedochází mimo jiné k omezování práva na obhajobu, jelikož v době mezi zahájením úkonů trestního řízení a sdělením podezření má pachatel výrazně oslabené procesní postavení.

Co se týče zjednodušeného řízení před soudem, průměrná délka řízení do vydání rozhodnutí soudu 1. stupně činila 26 dní. V polovině případů bylo rozhodnutí vydáno do 14 dní. Do tří dnů bylo takové rozhodnutí vydáno ve více než třetině případů (35 %). V osmi případech trvalo řízení déle na 60 dní (nejdéle 92 dní).

Na délku zkráceného řízení měl značný vliv fakt, jestli byl s návrhem na potrestání soudu předán zadržený podezřelý. Ve sledovaném vzorku k tomu došlo v necelé čtvrtině (11) případů. Průměrná délka zkráceného přípravného řízení v takových případech činila jen 3

²⁰⁹ Řízením u policejního orgánu se rozumí řízení od zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných či neopakovatelných úkonů do doručení zprávy o výsledku zkráceného přípravného řízení (příp. návrhu na podání návrhu na potrestání) státnímu zástupci. Řízením u státního zástupce se rozumí řízení od doručení zprávy o výsledku zkráceného přípravného řízení (návrhu na podání návrhu na potrestání) státnímu zástupci do doručení návrhu na potrestání soudu.

²¹⁰ Pokud řízení skončilo tentýž den, započítalo se jako 0 dní.

dny. Až na jeden z těchto případů, kdy trvalo řízení před soudem prvního stupně 39 dní, vydal soud první rozhodnutí ve věci ve stejný (4) nebo následující den (10) po tom, co mu byl doručen návrh na potrestání. Až na tento jeden zmiňovaný případ nabyla první rozhodnutí soudu ve věci právní moci v den jejich vydání. Naopak v případech, kdy s návrhem na potrestání zadržený podezřelý soudu předán nebyl, trvalo celé zkrácené řízení nejméně 34 dní, v 30 % případů dokonce víc než 100 dní.

V.4. Průběh řízení

Ve dvou zkoumaných případech byly policejním orgánem ve zkráceném přípravném řízení provedeny neodkladné či neopakovatelné úkony. V přípravném řízení měl podezřelý obhájce jen v pěti případech²¹¹. Ve dvou případech šlo o obhájce zvoleného²¹². Ve zbylých třech případech ustanoveného obhájce šlo o případy nutné obhajoby dle § 36 odst. 1 písm. a) tr. ř., jelikož šlo o podezřelé ve výkonu trestu odnětí svobody²¹³.

Jak již bylo uvedeno výše, s návrhem na potrestání byl zadržený podezřelý předán soudu jen v necelé čtvrtině analyzovaných případů (11). Průměrná délka zadržení činila 41 hodin. Ani v jednom případě však obviněný před soudem nebyl vzat do vazby²¹⁴. Řízení před soudem probíhalo v těchto případech zpravidla velmi rychle (viz výše). V pěti případech soud vydal trestní příkaz. Pokud bylo nařízeno hlavní líčení, trvalo často řádově jen několik minut. Z protokolů o hlavním líčení v těchto případech nebylo možno zaznamenat výraznější aktivitu obhájců – patrný byl spíše zájem všech stran na rychlém ukončení věci (což ostatně bylo možno o roli obhájce, resp. o jejím odrazu ve spisovém materiálu, konstatovat ve všech analyzovaných případech, v nichž pachatel obhájce měl).

Co se týče institutu nesporných skutečností dle § 314d odst. 2 tr. ř., tento postup byl využit téměř ve třech čtvrtinách případů, kdy se konalo hlavní líčení (25), čtení úředních záznamů během hlavního líčení dle § 314d odst. 2 tr. ř. bylo využito jen v pěti případech. Ve třech případech se hlavní líčení konalo v nepřítomnosti obviněného.

²¹¹ Další čtvrtina obviněných měla obhájce až v řízení před soudem.

²¹² V obou případech šlo o trestnou činnost, související s řízením motorového vozidla (§ 274 odst. 1 a § 148 odst. 1 TZ), obviněných, kteří nebyli před spácháním daného skutku soudně trestáni. V jednom případě bylo původně rozhodnuto trestním příkazem, ale obviněný podal odpor. Ve druhém případě bylo trestní stíhání obviněného soudem podmíněně zastaveno.

²¹³ V jednom případě byl podezřelý ustanoven v přípravném řízení obhájce, v hlavním líčení před soudem si ale zvolila obhájce jiného.

²¹⁴ Ve třech případech byli obvinění propuštěni ze zadržení, aby mohli nastoupit trest odnětí svobody, který jim byl uložen v jiné věci; ve všech těchto případech šlo o pachatele trestného činu krádeže (§ 205).

V.5. Rozhodnutí ve zkráceném řízení

Ve více než 90 % zkoumaných případů byl obviněný odsouzen. Ve třech případech byl obviněný zproštěn návrhu na potrestání a v jednom případě bylo usnesením trestní stíhání podmíněně zastaveno. V případě odsouzení soud ve více než polovině případů (22) využil formu trestního příkazu, ve třetině případů (14) soud pachatele odsoudil rozsudkem a v jedné šestině případů (7) byl vyhotoven zjednodušený rozsudek bez odůvodnění. Nutno však dodat, že v devíti případech odsuzujícího rozsudku byl pachatel původně odsouzen trestním příkazem, proti kterému podal odpor.

V téměř polovině (47 %) případů odsuzujícího rozhodnutí byli pachatelé odsouzeni k podmíněnému trestu odnětí svobody, což představovalo ve sledovaném vzorku nejčastěji ukládaný druh trestu. Z toho ve čtyřech případech šlo o podmíněné odsouzení s dohledem. V jedné čtvrtině případů byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, z toho ve více než polovině těchto případů se jednalo o trest ve výměře přes 6 do 12 měsíců odnětí svobody. V pěti případech byl uložen trest obecně prospěšných prací, ve třech případech byl uložen peněžitý trest, ve dvou případech byl uložen trest vyhoštění a ve dvou případech bylo od potrestání upuštěno.

S hlavní sankcí byl odsouzenému uložen i vedlejší trest v necelé třetině případů (32 %), z toho v 70 % (9) šlo o trest zákazu činnosti²¹⁵. Ve všech případech šlo o zákaz řízení motorových vozidel. Tento vedlejší trest byl uložen všem pachatelům odsouzeným za trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky a dvěma pachatelům trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání²¹⁶. Ve zbylých případech šlo třikrát o trest propadnutí věci a v jednom případě o trest zákazu pobytu.

Ani v jednom ze sledovaných případů nebylo pachateli uloženo žádné ochranné opatření.

Opravný prostředek proti rozhodnutí soudu prvního stupně byl podán jen ve čtyřech sledovaných případech (třikrát obviněným a jednou poškozeným). Až na jeden případ soud podaný opravný prostředek zamítl. V jednom případě bez provádění nových důkazů odvolací soud nahradil rozhodnutí soudu prvního stupně a změnil odsouzenému zkušební dobu

²¹⁵ Ve většině případů (6) byl tento trest ukládán vedle podmíněného trestu odnětí svobody (v jednom případě spolu s peněžitým trestem). Ve zbylých případech byl hlavní sankcí trest obecně prospěšných prací, v jednom případě nepodmíněný trest odnětí svobody.

²¹⁶ Kdy v obou případech spočívalo maření výkonu úředního rozhodnutí právě v porušení již uloženého zákazu řízení motorových vozidel.

podmíněného odsouzení z pěti let na dva roky. Šlo přitom o případ, v němž bylo původně rozhodnuto trestním příkazem, proti kterému obviněný podal odpor.

Mimořádný opravný prostředek nebyl podán proti žádnému rozhodnutí ve sledovaném souboru.

V.6. Srovnání s výsledky z roku 2007

Ve srovnání s analýzou z roku 2007²¹⁷ lze v uplatňování institutu zkráceného řízení pozorovat určité rozdíly. Skladba trestné činnosti v souboru byla sice různorodější²¹⁸, vesměs se však stále jedná spíše o důkazně nenáročnou bagatelní trestnou činnost se snadnou identifikací pachatele. Rozdílem je výrazně nižší podíl cizinců ve vzorku²¹⁹. Se zjednodušením lze shrnout, že ve výzkumném souboru z roku 2012 byl typickým pachatelem, řešeným ve zkráceném řízení, muž, státní občan ČR, ve věku od 30 do 39 let, který se už v minulosti dopustil trestné činnosti.

Zásadní rozdíl oproti výsledkům analýzy z roku 2007 však spočívá v délce zkráceného řízení. Zatímco v předchozím výzkumu (který analyzoval trestní věci, pravomocně ukončené v letech 2002, 2004 a 2006) průměrná délka řízení od zahájení úkonů trestního řízení do právní moci konečného rozhodnutí činila 54 dní, aktuální analýza ukazuje, že v roce 2012 to bylo 92 dní. Rozdíl je nejmarkantnější při pohledu na řízení u policejního orgánu v rámci zkráceného přípravného řízení. V předchozím výzkumu činila průměrná délka tohoto řízení 3 dny, zatímco v předkládané analýze 34 dny. Kromě jiných okolností mohl mít vliv na délku zkráceného přípravného řízení i nižší podíl věcí, v nichž byli zadrženi podezřelí předání s návrhem na potrestání soudu.

V návaznosti na komentář uvedený výše vyvstává otázka, zda se nenaplnily obavy ohledně dopadů novely trestního řádu č. 274/2008 Sb., která posunula počátek lhůty pro skončení zkráceného přípravného řízení k okamžiku sdělení podezření, tj. zda nedochází ze strany policejních orgánů v některých případech k umělému prodlužování fáze prověřování²²⁰. Zkrácené přípravné řízení tak jako zvláštní druh řízení, prostřednictvím kterého je možné

²¹⁷ Viz Zeman, P. a kol.: *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení: zpráva z výzkumu*. Praha: IKSP, 2008, str. 34 – 40.

²¹⁸ V roce 2007 60 % trestné činnosti ve sledované vzorku tvořil trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 171 tr. zák.

²¹⁹ V roce 2007 tvořili cizinci téměř polovinu pachatelů ve sledovaném vzorku, což souviselo se skladbou trestné činnosti, projednávané tehdy typicky ve zkráceném řízení.

²²⁰ Viz Kapitola III.

rychle a méně formálně vyřešit bagatelní trestné činy, ztrácí v některých případech svůj smysl. De lege ferenda by proto možná bylo vhodné v souladu s evropským trendem²²¹ uvažovat o úpravě, která by na jedné straně v méně náročných případech ulehčila policii od formalizmu standardního vyšetřování, na straně druhé by však mělo být zabezpečeno, aby zkrácené přípravné řízení bylo vykonáváno v souladu se svým původním záměrem a vedlo hlavně k rychlému vyřízení věci.

Rozdíly výsledků obou studií, pokud jde o řízení před soudem, souvisely hlavně se skutečnostmi naznačenými výše (změna skladby trestné činnosti, projednávání ve zkráceném řízení, atd.). Méně často soudy využívaly formu trestního příkazu a vzhledem k odlišnému složení pachatelů nejčastěji ukládaný trest vyhoštění nahradilo podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody. Ve využívání opravných prostředků nedošlo k zásadním změnám. Rovněž nebyly zjištěny zjevné nedostatky ve spolupráci policejních orgánů, státních zástupců a soudců.

Nutno však podotknout, že ke srovnání s analýzou trestních spisů provedenou v roce 2007 nutno přistupovat s určitou obezřetností. Kromě již v úvodu zmíněného omezení, spočívajícího ve velikosti výzkumného souboru, je třeba poukázat na skutečnost, že vzhledem k odlišnosti skupiny soudů, zařazených do souboru, nelze obě skupiny jednoduše porovnávat. Ve výzkumu dopadů velké novely trestního řádu byly do souboru zahrnuty 4 obvodní soudy v Praze a jeden okresní soud mimo hlavní město, konkrétně Okresní soud v Mostě. V roce 2012 byla skladba soudů různorodější a umožňovala zkoumat praxi při aplikaci zkráceného řízení v pěti soudních krajích.

²²¹ Blíže viz Kapitola II.3.

VI. Expertní dotazníkové šetření

VI.1. Metodologie dotazníkového šetření

V rámci výzkumu bylo realizováno expertní dotazníkové šetření mezi policisty, státními zástupci a soudci, kteří ve své praxi zkrácené přípravné řízení či zjednodušené řízení před samosoudcem provádějí či v něm vystupují. Dotazník zjišťoval názory zástupců uvedených profesních skupin na možnosti řešení vysokého nápadu bagatelní trestné činnosti, právní úpravu zkráceného řízení, jeho hlavní pozitiva i překážky jeho účinnější aplikace, míru zajištění práva podezřelého (obviněného) na obhajobu oproti standardnímu trestnímu řízení, úroveň spolupráce s ostatními orgány činnými v trestním řízení, jakož i jejich další poznatky z praktického provádění zkráceného řízení. Konstrukce dotazníku vycházela z výzkumného nástroje, použitého v rámci dřívějšího výzkumu dopadů tzv. velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení²²², což mj. umožnilo provést srovnání názorů zástupců orgánů činných v trestním řízení na některé stále aktuální otázky. Terénní fáze šetření proběhla v září a říjnu 2012.

Základ dotazníku byl stejný pro všechny tři profesní skupiny s tím, že verze pro soudce a státní zástupce se lišily ve dvou otázkách a verze pro policisty byla kratší – zejména nezahrnovala otázky na některé podrobnější aspekty právní úpravy zkráceného řízení. Dotazníky byly po jednom rozeslány v elektronické podobě na všechny okresní (obvodní) soudy, všechna okresní (obvodní) státní zastupitelství a všechny územní odbory Policie ČR (obvodní ředitelství policie v hl. m. Praze) se žádostí, aby byly předány k vyplnění pracovníkům, kteří se vedením zkráceného řízení zabývají. Celkem se vrátilo (elektronicky či v listinné formě) 175 vyplněných dotazníků, a to 61 od soudců, 62 od státních zástupců a 52 od policistů. Vzhledem k počtu obeslaných institucí (86 soudů, 86 státních zastupitelství, 75 policejních útvarů) byla tedy návratnost velmi příznivá.

Průměrný věk respondentů z řad soudců činil 44 let (min. 31 let, max. 64 let), a průměrná doba výkonu funkce soudce u nich činila 15 let (min. půl roku, max. 38 let). U respondentů z řad státních zástupců činil průměrný věk 50 let (min. 32 let, max. 66 let) a průměrná doba výkonu funkce státního zástupce 22 let (min. 1,5 roku, max. 42 let). Ve výzkumném souboru policistů byl průměrný věk 40 let (min. 30 let, max. 51 let) a průměrná

²²² Zeman, P. et al.: *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: IKSP, 2008.

doba služby u Policie ČR činila 17 let (min. 10 let, max. 30 let). Uvedené údaje se pochopitelně vztahují na ty respondenty, kteří na otázky ohledně věku a délky praxe odpověděli, což nicméně mezi soudci i státními zástupci byla naprostá většina výzkumného souboru a policisté na tyto otázky odpověděli dokonce všichni.

Dotazník obsahoval uzavřené, polootevřené i otevřené otázky, s tím, že i u uzavřených otázek bylo možno připojit komentář. Na závěr měli respondenti možnost uvést své další připomínky, poznatky či náměty k problematice zkráceného řízení i obecněji k trendu zkracování a zjednodušování trestního procesu. S přesnou podobou otázek z dotazníků se lze seznámit v Příloze této monografie.

Dále v textu uváděné procentní podíly variant odpovědí na jednotlivé otázky představují podíl respondentů, kteří označili danou variantu, na celkovém počtu příslušníků dané profesní skupiny, kteří na příslušnou otázku odpověděli (nejsou tedy započítáni respondenti, kteří na danou otázku omylem či úmyslně nevedli žádnou odpověď). Z toho důvodu je pro všechny profesní skupiny u jednotlivých otázek uváděn i počet respondentů, kteří na otázku odpověděli. Případné odchylky součtů v tabulkách uváděných procentuálních podílů jednotlivých variant odpovědí na určité otázky od hodnoty 100 %, na úrovni +/- 1 %, jsou důsledkem zaokrouhlení.

VI.2. Výsledky dotazníkového šetření

VI.2.1. Řešení problému vysokého nápadu bagatelní kriminality

Vysoký nápad bagatelní trestné činnosti představuje vážný problém pro fungování systému trestní justice nejen v České republice, a to zejména proto, že vede k jeho přetěžování a k nutnosti vynakládat na tuto agendu kapacity a zdroje, jichž se pak nemusí dostávat na účinnější odhalování a postih závažných druhů a forem kriminality. Řešení uvedeného problému jsou obecně spatřována zejména ve dvou základních přístupech – v zavádění co nejvíce zjednodušených forem trestního řízení k projednávání méně závažných trestných činů (včetně využívání nejrůznějších odklonů), resp. v dekriminalizaci bagatelních deliktů a jejich postih mimo trestní řízení. Respondenti ze všech profesních skupin byli dotázáni, kterému z těchto přístupů by dali obecně přednost, přičemž měli uvést pouze preferovanou variantu, i když by volili spíše kombinaci obou přístupů. Výsledky shrnuje Tabulka 14.

Tabulka 14: Preferované řešení vysokého nápadu bagatelní trestné činnosti

	Policisté (N = 52)	Státní zástupci (N = 62)	Soudci (N = 60)
Maximální zjednodušení trestního řízení	88 %	73 %	62 %
Dekriminalizace	12 %	23 %	33 %
Jiný přístup	0 %	3 %	3 %
Neví/nemá názor	0 %	1 %	2 %

Preference přístupů k řešení vysokého nápadu bagatelní kriminality u jednotlivých profesních skupin respondentů (orgánů činných v trestním řízení) se s vývojovými stadii trestního řízení přesouvaly od jednoznačného upřednostnění zjednodušování trestního procesu k přeci jen vyrovnanějšímu poměru variant odpovědí. Zatímco mezi policisty představovali zastánci zjednodušování trestního řízení téměř 90 %, mezi státními zástupci jich byly necelé tři čtvrtiny a mezi soudci byl jejich podíl ve srovnání se zastánci dekriminalizace jen přibližně dva ku jedné. Respondenti, kteří uvedli, že by dali přednost jinému přístupu (celkem 4 respondenti), zmiňovali klíčovou roli zkvalitnění výuky v oblasti morálky, hodnot, postojů atd. na školách, resp. trvali na nutnosti kombinace obou přístupů a nedokázali se přiklonit na stranu ani jednoho z nich. Jeden z respondentů (soudce), který upřednostnil zjednodušování trestního řízení, k tomu doplnil: „Nelze však souhlasit s tezí, že vysoký nápad bagatelní trestné činnosti je problém pro fungování justice. Nápad těchto věcí je dlouhodobě konstantní, tudíž normální, a trestní justice má dnes podmínky pro to, aby ho řešila. Neklesající kriminalita je problémem spíše společnosti samotné. Pokud jde o způsoby řešení bagatelních věcí, tak za jedinou cestu považují maximální zkrácení doby mezi činem a trestem – jakékoliv zbytečné prodloužení kterékoliv fáze trestního řízení vede nutně k 1) nadbytečnému zatížení systému trestní justice a jejímu prodražení a 2) nižší efektivitě ukládaného trestu. Z těchto důvodů by bagatelní (doznané a skutkově jednoduché) trestní věci měly být vždy řešeny ve zkráceném řízení se zadrženým podezřelým. Také preventivní účinek by byl mnohem vyšší.“

VI.2.2. Celkový pohled na zkrácené řízení

Převážná část dotazníku se týkala přímo zkráceného řízení, a to jak z hlediska celkového hodnocení této formy řízení, tak i pokud jde o její jednotlivé aspekty. Respondenti

tak měli v úvodní části dotazníku uvést, co pokládají za pozitivní přínos zkráceného řízení podle platné právní úpravy. Dostali na výběr několik možných aspektů, které hodnotili na škále od 1 do 6, kde hodnota „1“ znamenala žádný či jen minimální přínos, a hodnota „6“ znamenala maximální přínos. Nešlo o pořadí, takže stejné hodnocení bylo možné uvést u více možností. V Tabulce 15 jsou uvedena průměrná hodnocení jednotlivých aspektů podle názoru respondentů všech profesních skupin.

Tabulka 15 : Přínosy zkráceného řízení podle platné právní úpravy (průměrná hodnocení podle profesních skupin)

	Policisté	Státní zástupci	Soudci
podstatně rychlejší vyřizování významné části trestních věcí	5,2	4,7	4,1
podstatně rychlejší potrestání pachatele	5,0	4,1	4,1
uvolnění kapacit orgánů činných v trestním řízení pro závažnější případy	4,2	3,8	3,6
snížení nákladů trestního řízení	4,0	3,6	3,7
snížení míry „obtěžování“ svědků a dalších osob na řízení zúčastněných	4,2	3,6	3,9
větší satisfakci pro poškozeného	3,0	2,3	2,3
snížení podílu administrativních úkonů na agendě orgánů činných v trestním řízení	3,8	4,0	3,4
pozitivní působení na veřejnost	3,7	3,3	3,1

Poznámka: Počet respondentů, kteří uvedli hodnocení jednotlivých aspektů v rámci jednotlivých profesních skupin, se různil. Z policistů uvedli všichni respondenti hodnocení všech aspektů, mezi státními zástupci a soudci někteří respondenti (jeden soudce, dva státní zástupci) k některému aspektu hodnocení neuvodli.

Kromě nepříliš oceňovaného přínosu zkráceného řízení pro větší satisfakci poškozeného (ve všech skupinách respondentů se průměr pohyboval ve spodní polovině škály) se všechny nabídnuté aspekty celkově jevily respondentům spíše jako pozitiva. Jako největší přínos byly klasifikovány podstatně rychlejší vyřizování významné části trestních věcí a podstatně rychlejší potrestání pachatele. Nadprůměrné hodnocení (ve všech skupinách nad střední hodnotu 3,5) zaznamenaly ještě přínosy v podobě snížení míry „obtěžování“ svědků a dalších osob na řízení zúčastněných, uvolnění kapacit orgánů činných v trestním řízení pro závažnější případy, a snížení nákladů trestního řízení.

V hodnocení možných přínosů zkráceného řízení byli nejzdrženlivější soudci, naopak policisté jeho výhody oceňovali nejvíce. Pokud jde o rozdíly mezi profesními skupinami ve smyslu odlišné váhy, přisuzované jednotlivým možným přínosům, lze s jistotou mírou

opatrnosti dovozovat, že policisté více oceňují vliv zavedení zkráceného řízení na urychlení trestního procesu jako celku, státní zástupci spatřují hlavní přínos v rychlejší vyřizování značné části nápadu a ve snížení administrativní zátěže orgánů činných v trestním řízení, a soudci více vyzdvihují význam omezování míry „obtěžování“ svědků a dalších na řízení zúčastněných osob.

Respondenti měli možnost nad rámec nabídnutých potenciálních přínosů zkráceného řízení uvést i další pozitivní aspekty, které podle jejich názoru zkrácené řízení přináší. Hluběji se k této otázce měli potřebu vyjádřit zejména státní zástupci. Výslovně opět zdůrazňovali pozitiva zkráceného přípravného řízení, jako je rychlé vyšetření věci a předání spisového materiálu příslušnému soudu, rychlejší postih pachatele a snížení počtu administrativních úkonů, byť tyto aspekty byly v nabídce možných přínosů k hodnocení v dotazníku uvedeny přímo. Jako přínos zkráceného přípravného řízení dále uváděli zjednodušení procesních úkonů, prováděných policejními orgány i státním zástupcem (např. odbourání nutnosti odůvodňovat sdělení podezření či návrh na potrestání, možnost státního zástupce napravit nepřesnosti popisu skutku ve sdělení podezření v rámci návrhu na potrestání, apod.). S rychlostí řízení a nižší administrativní zátěží souvisí i ocenění možnosti prohlásit některé skutečnosti za nesporné, a možnosti skončit přípravné řízení ihned po výslechu pachatele bez nutnosti seznamovat ho se spisem.

Dále státní zástupci vyzdvihovali výhody provedení zkráceného přípravného řízení vůči zadrženému pachateli, jež se projevují hlavně u pachatelů z řad osob bez trvalého bydliště a cizinců při spáchání méně závažné trestné činnosti. Kromě toho se z jejich řad objevilo upozornění na přínos, spočívající v tom, že je zkrácené přípravné řízení zpravidla konáno místními útvary policie, blíže poškozeným, bez nutnosti dojíždět k úkonům. Přípravné řízení se tak podle respondenta vrací na místní útvary policie, kde mohou vyrůst policisté schopní vést následně i vyšetřování.

Po zhodnocení přínosů zkráceného řízení byli respondenti požádáni, aby uvedli, co pokládají za překážky jeho účinnější praktické aplikace. Princip byl stejný, tedy hodnocení nabídnutých potenciálních překážek na škále od 1 do 6, kde hodnota „1“ znamenala žádnou či jen minimální překážku a hodnota „6“ znamenala maximální překážku. Opět bylo možné stejnou hodnotu lze uvést u více možností, neboť nešlo o pořadí. Tabulka 16 znázorňuje průměrná hodnocení v jednotlivých profesních skupinách respondentů.

Tabulka 16.: Překážky účinnější praktické aplikace zkráceného řízení (průměrná hodnocení podle profesních skupin)

	Policisté	Státní zástupci	Soudci
nedostatky v procesně právní úpravě zkráceného řízení	2,4	2,0	2,9
nevhodný okruh případů, které zákon umožňuje takto vyřídit	2,0	1,6	2,0
nedostatečná spolupráce jednotlivých orgánů činných v trestním řízení	2,6	1,7	2,5
skutečnost, že řízení před soudem v bagatelních případech zůstává nadále zbytečně formalistické	3,3	3,1	3,8
nevhodná aplikace právní úpravy orgány činnými v trestním řízení	2,2	1,8	2,7
opožděné či neúplné informace o další trestné činnosti (trestech) téhož podezřelého (obviněného), mj. s ohledem na škálu trestů, kterou lze ve zkráceném řízení uložit	3,0	2,6	2,9

Poznámka: Počet respondentů, kteří uvedli hodnocení jednotlivých aspektů v rámci jednotlivých profesních skupin, se různil. Někteří respondenti (jeden policista, jeden státní zástupce a čtyři soudci) k některému aspektu hodnocení neuvedli.

Celkově lze uvést, že respondenti neshledávají mezi nabízenými možnostmi žádnou zásadní překážku aplikace zkráceného řízení v praxi. Za nejzávažnější překážku pokládají z předložených variant přetrvávající formalismus řízení před soudem v bagatelních věcech, u všech ostatních variant se hodnocení pohybovalo ve spodní polovině škály (do hodnoty 3). Nabízené možnosti vnímají jako překážky aplikace zkráceného řízení nejsilněji soudci, naopak nejmenší komplikace v nich spatřují státní zástupci.

I v tomto případě mohli respondenti uvést další, v dotazníku výslovně nezmiňené skutečnosti, které pokládají za překážky účinnější aplikace zkráceného řízení. Státní zástupci měli v tomto směru několik individuálních postřehů, jako například problém s dostupností Rejstříku trestů během volných dní a stejně tak i nedostupnost předchozích rozhodnutí soudů ve dnech volna. Objevil se i názor (bez bližší specifikace), že překážkou účinnější aplikace zkráceného řízení je v některých případech nízká odborná připravenost orgánů činných v trestním řízení.

O nejvíce podnětů k této problematice se postarali soudci. Nejčastěji jako překážku účinnější aplikace zkráceného řízení uváděli procesní omezení ve vztahu k nutnému souhlasu obviněného se čtením úředních záznamů o výpovědích osob (v případě, že se obviněný k jednání soudu nedostaví – což bývá pravidlem). Tím se dokazování značně komplikuje a

lépe by bylo dle názoru daného respondenta spokojit se s přítomností státního zástupce. Stejně tak ztěžuje průběh zkráceného řízení nemožnost použití obsahu úředního záznamu o výtěžení svědka při jeho výslechu v řízení před soudem – k odstranění rozporů apod. Dalším praktickým problémem v řízení před soudem se zadrženým podezřelým se soudcům jeví zajištění obhájce a s tím i související úprava nutné obhajoby, konkrétně možnost vzdát se obhájce lze jen po poradě s ním.

Se státními zástupci se soudci shodli na tom, že by využívání zkráceného řízení v praxi prospělo rozšíření okruhu trestů, jež lze uložit trestním příkazem – státní zástupci by uvítali možnost ukládat trest obecně prospěšných prací bez nutnosti předchozí zprávy probačního úředníka, soudci možnost ukládat nepodmíněný trest odnětí svobody do jednoho roku (k této otázce viz též dále). Mezi další překážky, spočívající v právní úpravě, soudci zařadili neúčinnou úpravu doručování (chybí možnost fikce doručení), a nevhodnost počítání lhůty pro ukončení zkráceného přípravného řízení až od sdělení podezření: *„Policie ČR i několik měsíců vede řízení, to vše bez účasti obviněného a obhájce, pak teprve vyslechne podezřelého a spis předloží na státní zastupitelství.“* Z řad soudců zazněla též obecná kritika náročnosti administrativní agendy, ale i ostatních orgánů činných v trestním řízení: *„jejich nedostatečná motivace k využívání všech možností, které úprava zkráceného řízení poskytuje, žádná práce nad rámec nezbytných povinností, nedostatečná spolupráce, nechů pracovat v časovém presu...“*. Za překážku efektivní aplikace zkráceného řízení dále někteří soudci označili skutečnost, že tuto formu řízení policejní orgány často využívají v případech, v nichž to sice zákon dovoluje, avšak které se pro ni např. svou složitostí nebo typem projednávané trestné činnosti nehodí, takže soud je nucen následně provádět znovu podrobně všechny důkazy, příp. i vyslýchat svědky, kteří policejními orgány ani vyslycháni nebyli apod. I státní zástupci podle názorů některých soudců tento institut nadužívají, a to i ve věcech, kde by bylo vhodnější vyšetřování – což vede k prodloužení řízení, kdy soud pak „vyšetřuje“ sám.

Shrnující komentář k této otázce nabídl jeden ze soudců: *„Zásadní překážku pro aplikaci zkráceného řízení nevnímám žádnou, naopak, v praxi vnímám, že zkrácené řízení je nadužíváno, tato forma trestního řízení je policejním orgánem, resp. státními zastupitelstvími volena často v případech pro to nevhodných, např. u přečinu zanedbání povinné výživy, kdy pachatel 3 roky neplatí výživné, nebo v případech, kdy pachatel je policejním orgánem vyhledán např. až rok poté, co se skutku dopustil, tedy rozhodně nikoli bezprostředně po spáchání trestného činu, příp. ve věcech skutkově složitých, kdy pak až soud přibírá znalce za účelem zpracování znaleckého posudku, což řízení před soudem protáhne, přičemž tito*

obžalování v takto – nikoli skutkově jednoduchých - věcech jsou dle mého zkrácení na svých právech tím, že např. nemají právo seznámit se se spisem dříve než u soudu apod., podat opravný prostředek proti rozhodnutí, jímž bylo zahájeno trestní stíhání (protože to je zahájeno podáním návrhu na potrestání u soudu). Tedy existence varianty zkráceného řízení je v zásadě dobrá, jen je jako forma často volena i u trestných činů, na které je nevhodné ji použít.“

Důvodová zpráva k velké novele trestního řádu, jež institut zkráceného řízení zavedla, mimo jiné uvádí: „Podstatou a základním smyslem právní úpravy trestního řízení je zajistit, aby při respektování požadavku zákonnosti byl nejen odhalen, usvědčen a potrestán pachatel, ale aby se tak stalo co nejdříve po spáchání trestného činu. Jen tehdy může být trestní řízení veřejností vnímáno jako výkon trestní spravedlnosti a může plnit i další cíle - zejména v oblasti prevence.“²²³. Třebaže tedy zavedení zkráceného řízení bylo odůvodněno především snahou o zrychlení a zjednodušení trestního řízení v bagatelních věcech, nelze opomíjet ani jeho preventivní roli. Respondenti byli proto dotázáni, nakolik má podle jejich názoru zkrácené řízení oproti standardnímu trestnímu řízení individuálně preventivní účinek, tj. odrazuje pachatele od další trestné činnosti a působí na něj, aby vedl řádný život.

Tabulka 17: Názory na individuálně preventivní účinek zkráceného řízení v porovnání se standardním trestním řízením

	Policisté (N=52)	Státní zástupci (N=61)	Soudci (N=61)
Zkrácené řízení má větší individuálně preventivní účinek	37 %	20 %	18 %
Z hlediska individuálně preventivního účinku se zkrácené řízení významněji neliší	42 %	67 %	75 %
Zkrácené řízení má menší individuálně preventivní účinek	21 %	8 %	7 %
Neví / nemá názor	0 %	5 %	0 %

V odpovědích zástupců všech dotazovaných profesních skupin převládá mínění, že se v tomto ohledu oba druhy řízení výrazněji neodlišují. Nejvíce jsou o tom přesvědčeni soudci (tři čtvrtiny nevidí rozdíl), policisté tento názor naproti tomu nesdílejí ani z poloviny, nicméně i tak je to jimi nejčastěji preferovaná varianta. Představitelé policie ale výrazněji než zbývající dvě profesní složky výzkumného souboru shledávají, že zkrácené řízení má větší preventivní

²²³ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 265/2001 Sb.; přístupno z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=785&CT1=0> (citace 11-7-2013)

účinek než standardní trestní řízení. Podíl takto smýšlejících policistů se blíží takřka 40%, tedy je zhruba dvojnásobný oproti státním zástupcům a soudcům. I u poslední možnosti, a to, že zkrácené řízení má menší preventivní účinek, se policisté od ostatních profesních skupin odlišují, tentokrát skeptičtějším názorem na individuálně preventivní účinek zkráceného řízení. Pětina se domnívá, že „klasické“ trestní řízení je schopno působit na odstrašení pachatele více. Odpovědi policistů jsou tedy rovnoměrněji rozloženy mezi tři nabízené varianty, zatímco u státních zástupců a soudců jednoznačně převažuje názor, že z hlediska individuálně preventivního účinku se obě formy trestního řízení neliší.

Respondenti, kteří zkrácenému řízení přiřítají menší nebo nanejvýš stejný individuálně preventivní účinek ve srovnání se standardním řízením, argumentovali především nedostatky současné právní úpravy, která podle nich popírá původní smysl, tedy rychlost řízení. Věci se podle jejich názoru šetří měsíce podle trestního řádu, pak se podezřelému sdělí podezření a věc se do 14 dnů předá soudu, ačkoli hlavním rysem zkráceného řízení by měla být rychlost a hospodárnost. Problém spatřují ovšem i v osobnostní charakteristice pachatelů. Pachatelé ve zkráceném řízení jsou, až na výjimky, opakovanými klienty trestní justice. Míra preventivního účinku se podle jednoho z názorů mezi oběma formami řízení neliší u recidivistů, naopak u prvotrestaných má zkrácené řízení větší účinek. Chroničtí pachatelé „zkrácené řízení chápou jako obyčejné papírování ve smyslu: „přijde trestní příkaz, kde bude podmínka - no a co“.“ (policista). Někteří z dotazovaných expertů poukazovali na skutečnost, že pachatelé často neberou hrozbu trestu, ukládaného trestním příkazem, příliš vážně: „prakticky odchází od policejního orgánu s vědomím, že pokud se mu nebude zamlouvat trestní příkaz, podá si odpor“ (policista). Navíc tresty bývají podle některých respondentů (nepřekvapí, že se nejednalo o soudce) ukládány u spodní hranice trestní sazby, aby si pachatelé opravné prostředky nepodávali.

Jeden z respondentů na příkladu demonstroval, jak by podle něj zkrácené řízení fungovat nemělo: „Naprostou pravidelně se setkáváme s postojem, že před policií pachatel odmítne vypovídat, po doručení trestního příkazu si podá odpor, proběhne několik hlavních líčení, kdy v souvislosti se závěrečnou řečí vystoupí obhájce obžalovaného, předloží doklad o zaplacené škodě klidně půl roku starý a činí návrh na podmíněné zastavení.“ (státní zástupce). U obviněných, kde výchovný aspekt již ustupuje do pozadí, tedy u recidivistů, je preventivní účinek podle některých respondentů dán zejména ve vztahu k ochraně společnosti – zkrácené řízení umožňuje pachatele zadržet a potrestat bezprostředně po činu a tím minimalizovat riziko páchaní další trestné činnosti od doby zjištění do nástupu výkonu trestu.

Respondenti dále poukazovali na to, že u zkráceného řízení postrádají výchovný účinek klasických formálních postupů trestního procesu, podezřelý často nemusí absolvovat pro něj nepříjemné řízení před soudem, není kontaktován s obětí, atp. „*Vyšší individuálně preventivní účinek vidím zejména v osobním působení soudu jako instituce i soudce na obviněného při výslechu ve vazebním zasedání, což je u zkrácených řízení se zadrženým typické - nejvýraznější projevy jsou samozřejmě patrné u dosud netrestaných osob, či osob, které byly odsouzeny trestním příkazem k podmíněnému trestu a jeho význam plně nepochopili (často uvádějí, že nebyli trestáni, že jsou „jen v podmínce“). V takovém případě i při vydání trestního příkazu bez nutnosti konání hlavního líčení je šance na obviněné působit ještě výchovně, neboť reálná pohrůžka trestem, který si v době zadržení krátkodobě vyzkoušeli, je poučnější než písemná (byť sebezpečnější) odůvodnění rozsudků.*“ (soudce).

Ze zkušeností respondentů zřejmě vyplývá názor, že osoby vystupující v trestním řízení (pachatelé, poškození, svědci, aj.) jako laici rozdíl mezi standardním a zkráceným řízením v podstatě nepoznají, nerozlišují. Určitý význam z hlediska individuální prevence může sehrávat rychlost přípravného řízení, avšak tato výhoda se mnohdy vytrácí v dalších stádiích řízení. Rozhodující je trest, jeho účinnost a způsob výkonu, ochranné opatření, náhrada škody, a příp. další omezení pro pachatele. Větší individuálně preventivní účinek má zkrácené přípravné řízení v ideálním případě z důvodu krátkého časového úseku mezi spácháním trestné činnosti a potrestáním. Preventivní potenciál je v návaznosti na to větší u zkrácených řízení se zadržením podezřelého, neboť pachatel je za svůj trestný čin odsouzen v řádu hodin od jeho spáchání.

VI.2.3. Právní úprava zkráceného přípravného řízení

Pro skutečně účinné využívání zkrácené formy trestního řízení má zásadní význam náležité stanovení okruhu trestních věcí, jež mají být takovým způsobem řešeny. Proto byli respondenti dotázáni, zda pokládají okruh případů, v nichž trestní řád umožňuje v současnosti konat zkrácené řízení (§ 179a odst. 1 tr. ř.), za vhodný pro tento způsob projednání věci.

Tabulka 18: Hodnocení zákonem stanoveného okruhu věcí, projednávaných ve zkráceném řízení

	Policisté (N=52)	Státní zástupci (N=62)	Soudci (N=60)
Je zcela odpovídající	92 %	95 %	87 %
Je příliš široký	6 %	5 %	12 %
Je příliš úzký	2 %	0 %	2 %
Neví / nemá názor	0 %	0 %	0 %

U všech profesních skupin převládá jednoznačně názor, že okruh trestních věcí, které mohou být podle aktuálního znění trestního řádu projednávány ve zkráceném řízení, je zcela odpovídající jeho účelu. Poněkud zdrženlivější jsou v tomto směru soudci, ale i u nich se současnou právní úpravou souhlasí naprostá většina výzkumného souboru.

Dotazovaní, kteří považují okruh případů, určený pro projednání ve zkráceném řízení, za příliš široký (celkem 13 účastníků šetření), argumentují především tím, že trestné činy se sazbou trestu odnětí svobody do 5 let už nelze označit za bagatelní. Vhodnější se těmto respondentům jevila původní úprava s okruhem trestných činů s horní hranicí trestu odnětí svobody nepřevyšující 3 roky. Opačný názor vyjádřil jeden respondent z řad policistů, podle něhož by bylo vhodné uvažovat i o možnosti konat zkrácené přípravné řízení o skutkově a důkazně jednoduchých trestných činech s trestní sazbou i nad 5 let: „*například „jednoduchá loupež“, kdy již na počátku šetření je znám skutkový stav, o němž nejsou důvodné pochybnosti, k dokazování není třeba složitých znaleckých zkoumání a dalších úkonů krom výslechů osob, zajištění věci apod.*“.

Z volných vyjádření respondentů vyplynuly i další zajímavé postřehy a náměty. Při stanovování rozsahu aplikovatelnosti zkráceného řízení je podle názoru některých respondentů problémem vázanost na právní kvalifikace s nízkou trestní sazbou – větší důraz by měl být kladen na složitost skutkového děje, neboť za současné situace se ve zkráceném přípravném řízení se řeší i skutkově složitější věci, a to poměrně dlouhou dobu, což popírá původní smysl zkráceného přípravného řízení (krátká doba od spáchání činu do potrestání jeho pachatele). Společenská škodlivost u trestných činů s horní hranicí trestní sazby odnětí svobody nepřevyšující 5 let je široká, bylo by vhodnější vyčlenit ty, které jsou opravdu bagatelní (§ 205, § 206 TZ atd.) Jako konkrétní příklad trestného činu, jehož řešení ve zkráceném řízení je nevhodné (navzdory tomu, že to trestní řád v některých případech umožňuje), uváděli soudci trestný čin ublížení na zdraví, a to zejména z toho důvodu, že ve

zkráceném přípravném řízení nebývají obstarány potřebné lékařské zprávy, což následně rozhodování soudu o vině a trestu komplikuje.

Na zásadní problém, související mj. s okruhem věcí, projednávaných ve zkráceném řízení, upozornili někteří soudci: „*tímto způsobem jsou řešeny i složitější věci, popř. věci staršího data, což je umožněno počítáním lhůt od sdělení podezření (nikoliv jako dříve od spáchání skutku). S ohledem na to je shromážděn prvotně celý listinný materiál (třeba ve lhůtě půl roku) a takticky až na závěr je sděleno podezření a vyslechnut podezřelý - podklady pak již nejsou aktuální, svědci si již nic nepamatují, je tak sice konáno zkrácení přípravné řízení, ale hlavní líčení pojmu zjednodušené neodpovídá. Dochází tak v těchto případech pouze k přesunu celého doplnění dokazování a aktualizace situace na soud. Návrh na potrestání bez odůvodnění pak také nepřispívá k řádnému projednání věci, soudce často není schopen pochopit např. výpočet škody, když návrh není odůvodněn.*“. Podle respondentů – soudců napadají na soudy ze zkráceného přípravného řízení i složitější věci, které jsou nedostatečně objasněné, následně se proto musejí projednávat v opakovaných hlavních líčeních a často končí postoupením věci či zproštěním návrhu na potrestání.

Jak bylo výše popsáno, některé odpovědi respondentů reflektovaly skutečnost, že s účinností od 1. ledna 2012 změnila novela č. 459/2011 Sb. okruh trestných činů, o kterých lze za splnění dalších podmínek konat zkrácené přípravné řízení. Podle původní právní úpravy se jednalo o trestné činy, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu, a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta. Novela uvedenou horní hranici trestní sazby zvýšila na pět let. Z tohoto pohledu nabývá na zajímavosti srovnání odpovědí respondentů aktuálního výzkumu s tím, jak se k totožné otázce vyjadřovali respondenti v rámci výzkumu dopadů velké novely trestního řádu, kdy dotazníkové šetření probíhalo na přelomu let 2005 a 2006, tedy ještě za původní právní úpravy.

I v předchozím šetření se naprostá většina respondentů všech tří profesních skupin vyslovila v tom smyslu, že stanovený okruh trestních věcí, určených k projednání ve zkráceném řízení, je zcela odpovídající (89 % policistů, 86 % státních zástupců, 94 % soudců, celkem se tak vyjádřilo 180 respondentů). Jeden respondent z každé skupiny uvedl, že je tento okruh příliš široký a zbytek odborníků (18 účastníků šetření) se domníval, že je naopak příliš úzký. Většina respondentů, kteří navrhovali okruh případů rozšířit, uváděla, že by bylo vhodné, aby bylo možno tímto způsobem postupovat u trestných činů s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující 5 let odnětí svobody (namísto horní hranice trestní sazby ve výši 3 roky

podle tehdy platné právní úpravy). Podle jejich názoru by tato horní hranice trestní sazby měla být sjednocena s horní hranicí trestní sazby trestných činů, o nichž přísluší rozhodovat samosoudci, či v jejichž případech lze trestní stíhání podmíněně zastavit či schválit narovnání.

224

Při srovnání výsledků obou šetření, jež od sebe dělí cca 7 let, lze dovodit, že orgánům činným v trestním řízení sice vyhovovala původní úprava okruhu věcí, jež mohou být projednávány ve zkráceném řízení, ovšem změna spočívající ve zvýšení horní hranice trestní sazby jako jedné z podmínek pro možnost určitý trestný čin ve zkráceném řízení řešit, pro ně zásadní problém neznamena a novou úpravu přijaly rovněž. Výsledky by také nasvědčovaly tomu, že původní úprava více vyhovovala soudcům (pro které je projednávání závažnějších trestných činů v režimu zjednodušeného řízení před samosoudcem patrně komplikovanější), zatímco stávající právní úpravu více oceňují policisté a státní zástupci (kterým umožňuje konat jednodušší řízení o širším okruhu trestných činů). Tento závěr je však třeba brát s rezervou, zejména vzhledem k malým procentuálním rozdílům ve výsledcích a s ohledem na složení výzkumných souborů obou expertních šetření.

Trestní řád v současnosti požaduje, aby bylo zkrácené přípravné řízení skončeno nejpozději do dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, že spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován (§ 179b odst. 4 tr. ř.). Státní zástupce tuto lhůtu může prodloužit, nejvýše však o deset dní, a (od září 2012) v případě sjednávání dohody o vině a trestu nejvýše o třicet dnů (§ 179f odst. 2 písm. a) tr. ř.). Respondenti se měli vyjádřit, zda je podle jejich názoru tato lhůta, stanovená trestním řádem, odpovídající.

Tabulka 19: Hodnocení lhůty k provedení zkráceného přípravného řízení

	Policisté (N=52)	Státní zástupci (N=60)	Soudci (N=61)
Je odpovídající	85 %	87 %	79 %
Měla by být kratší	0 %	2 %	7 %
Měla by být delší	15 %	12 %	12 %
Neví / nemá názor	0 %	0 %	3 %

I v této otázce výrazná většina zástupců všech profesních skupin pokládá stávající právní úpravu za odpovídající. Celkem 22 respondentů by za vhodnější pokládalo lhůtu delší,

²²⁴ Zeman, P. et al.: *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: IKSP, 2008, str. 45.

pro kratší lhůtu se vyslovili 4 soudci a 1 státní zástupce. I ti respondenti, kteří současnou úpravu lhůty pokládají za odpovídající, však nezdůraznili kritické poznámky, zejména v tom smyslu, že problém není v délce lhůty, ale v novém stanovení počátku jejího běhu (podle původní úpravy běžela lhůta ode dne, kdy policejní orgán obdržel trestní oznámení nebo jiný podnět k trestnímu stíhání, následně novela č. 274/2008 Sb. s účinností od 1. 1. 2009 počátek běhu lhůty posunula ke dni sdělení podezření). Někteří experti uváděli, že stanovení počátku běhu lhůty na den sdělení podezření má negativní vliv na rychlost a skutečnou délku zkráceného přípravného řízení, jakož i na možnost využití odklonů a na postavení poškozeného: „*policejní orgán si teoreticky může provádět prověřování činu libovolně dlouhou dobu před sdělením podezření, stejně jako není soud nijak limitován v délce řízení před soudem, a současně lhůta 14 dnů komplikuje mnohdy možnost využití odklonů - zejména u narovnání podle § 309 tr. ř., kde je zapotřebí věnovat určitý čas jednáním mezi podezřelým a poškozeným.*“ (státní zástupce); „*Nové vymezení počátku běhu lhůty dle § 179b odst. 4 tr. ř. je kontraproduktivní, neboť vede k tomu, že policejní orgán vede zkrácené přípravné řízení klidně několik měsíců a až poté sdělí podezření a běží stanovená lhůta. Řeší se takto i poměrně složité a komplikované případy. Vše má pak negativní odraz v soudním řízení – složitost, dlouhotrvající řízení, vesměs i pro odstup doby značné oslabení důkazní hodnoty např. výpovědi svědků.*“ (soudce); „*policejní orgán provede celé dokazování před sdělením podezření a poté již jen vyslechne podezřelého a řízení ukončí, čímž mu brání například nahradit způsobenou škodu a dosáhnout možnosti odklonu. A tím i znemožní poškozenému včas a řádně uplatnit svá práva a jednat s pachatelem o náhradě škody.*“ (státní zástupce).

Někteří respondenti vyjádřili mínění, že v důsledku výše uvedených skutečností lhůta v praxi vede k formalismu. Objevil se i názor, že jakýkoli limit pro zkrácené přípravné řízení je zbytečný a v určitém ohledu neprospěšný: „*když dojde ve zkráceném přípravném řízení k podmíněnému odložení návrhu na potrestání a podezřelý se ve zkušební době neosvědčí, nelze již podat návrh na potrestání - ač byl tento jen „podmíněně odložen“, neboť již dávno uplynula ona čtrnáctidenní lhůta. Věc je třeba dát do standardního prověřování, znovu obviněnému sdělit obvinění a nelze použít jeho výpověď učiněnou v procesním postavení podezřelého.*“ (státní zástupce). Tento názor také ilustruje zřejmou nejasnost v otázce, zda je lhůta pro skončení zkráceného přípravného řízení dle § 179b odst. 4 tr. ř. (příp. prodloužená dle § 179f odst. 2 písm. a) tr. ř.) v těchto případech nepřekročitelná, nebo zda ustanovení § 179h odst. 1 věta druhá tr. ř. umožňuje státnímu zástupci po rozhodnutí o tom, že se podezřelý

neosvědčil, pokračovat ve zkráceném přípravném řízení, i když lhůta pro jeho skončení v průběhu zkušební doby podmíněného odložení podání návrhu na potrestání uplynula.

Pokud se dotazovaným jeví lhůta jako krátká, uvádějí, že lhůta nepostačuje např. k obstarání odborného vyjádření ke zranění v případě trestného činu ublížení na zdraví, k zajištění tlumočnicka, svědků či přílohového spisu, anebo v případě, kdy policejní orgán sdělení podezření a výslech podezřelého realizuje formou dožádání u jiného policejního orgánu. Obdobně se v této lhůtě zpravidla nedaří probační a mediační službě zrealizovat příslušné mediační úkony (pozvat podezřelého nebo poškozeného, projednat s nimi možnosti odklonů nebo uložení alternativních trestů, zprostředkovat a uzavřít dohodu o náhradě škody, provést příslušná šetření v místě bydliště podezřelého pro účely stanoviska k trestu domácího vězení a trestu obecně prospěšných prací) a před skončením lhůty (a před podáním návrhu na potrestání) podat o výsledku příslušnou zprávu; zpráva se stanoviskem je pak často podávána až přímo soudu po podání návrhu na potrestání.

Mezi konkrétními návrhy, jak úpravu lhůty k provedení zkráceného přípravného řízení změnit, zazněl i návrh na rozdělení lhůty zvlášť pro policejní orgán a pro státního zástupce, a pro oba tyto orgány stanovit lhůtu desetidenní. Další návrhy byly lhůta třítydenní od spáchání trestného činu po doručení návrhu na potrestání soudu, 1 měsíc bez možnosti (zcela formálního) prodloužení, 1 měsíc s možností prodloužení o max. 14 dní, resp. 1 měsíc s možností prodloužení o další měsíc. Tyto možnosti výraznějšího prodloužení lhůty navrhovali respondenti z řad policie. Vyskytl se i námět, aby tato lhůta byla jen pořádková, popř. kratší než současná desetidenní: „*mám za to, že je zbytečná možnost dle § 179f odst. 2 písm. a) tr. ř., (...) Pokud je již taková možnost státnímu zástupci dána (není zjevné proč, když se řízení má týkat skutkově jednoduchých věcí nebo věcí, při kterých došlo k přistižení pachatele při činu), jistě by stačovala i lhůta na prodloužení kratší než desetidenní*“ (soudce).

Na totožnou otázku odpovídali i účastníci expertního šetření v rámci dřívějšího výzkumů dopadů velké novely trestního řádu. I tehdy (ještě před výše popsanou změnou počátku běhu lhůty k ukončení zkráceného přípravného řízení) pokládala výrazná většina respondentů (70 % policistů, 89 % státních zástupců, 89 % soudců) lhůtu za odpovídající. Větší zastoupení měli příznivci prodloužení lhůty, kteří argumentovali (podobně jako v aktuálním šetření) zejména časovou náročností získání některých důkazních materiálů. Mezi

navrhovanými řešeními mj. zazněl i návrh počítat dvoutýdenní lhůtu až ode dne zjištění pachatele, což se blíží úpravě stávající.²²⁵

Institut podmíněného odložení podání návrhu na potrestání se dočkal novelizace (s účinností od 1. 1. 2012), která zvýšila horní hranici zkušební doby z jednoho na dva roky. Do výzkumu byla zařazena otázka, jak tuto změnu hodnotí respondenti z řad státních zástupců a soudců. Výsledky shrnuje Tabulka 20.

Tabulka 20: Hodnocení zvýšení horní hranice zkušební doby podmíněného odložení podání návrhu na potrestání

	Státní zástupci (N = 62)	Soudci (N = 61)
Je to spíše pozitivní změna	57 %	13 %
Tato změna není ani pozitivní, ani negativní	39 %	38 %
Je to spíše negativní změna	2 %	2 %
Neví / nemá názor	3 %	48 %

Jak ukazuje tabulka, otázka na zvýšení horní hranice zkušební doby podmíněného odložení podání návrhu na potrestání odhalila dosti odlišné názory obou skupin respondentů. Zatímco státní zástupci v nadpoloviční většině považují zvýšení horní hranice zkušební doby za spíše pozitivní změnu, ze soudců se takto vyjádřila jenom o něco více než desetina. Naopak variantu, že změna není ani pozitivní, ani negativní, označil téměř shodný podíl expertů z obou skupin (39 %, resp. 38 %). Jako spíše negativní tuto změnu vnímají shodně jeden státní zástupce i soudce. Odpověď „nevím / nemám názor“ se objevila jenom u dvou státních zástupců, zatímco u respondentů - soudců byla četnost této varianty podstatně vyšší, když ji uvedla téměř celá polovina z nich. Vysoký podíl této odpovědi mezi soudci lze vysvětlit tím, že – jak někteří z nich k odpovědi dodali – problematiku zkušební doby podmíněného odložení podání návrhu na potrestání mnozí z nich vnímají jako něco, co se jejich role ve zkráceném řízení přímo netýká („otázka pro státní zástupce“, „o takových věcech se soudy zpravidla nedozvědí“).

Respondenti, kteří vnímají změnu horní hranice zkušební doby pozitivně, uvítali především sjednocení této lhůty s institutem podmíněného zastavení trestního stíhání podle § 307 tr. ř., dále také rozšíření možností aplikace tohoto institutu na více případů, zvýšení preventivního účinku na pachatele, nebo umožnění vhodně diferencovat v konkrétním případě

²²⁵ Zeman, P. et al.: *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: IKSP, 2008, str. 46.

délku zkušební doby podle závažnosti trestného činu, okolností za nichž byl spáchán a osoby pachatele. Celkový přínos této změny shrnul jeden ze státních zástupců těmito slovy: „*Změna byla nutná s ohledem na rozšíření možností vedení zkráceného přípravného řízení i ohledně trestných činů, na které zákon stanoví trest odnětí svobody v horní hranici až pět let, kdy stanovením odpovídající délky zkušební doby lze lépe vystihnout závažnost spáchaného trestného činu, možnosti nápravy pachatele a jeho osobní a jiné poměry, apod. Pozitivní je i z hlediska uspokojení nároků poškozených a kontroly podezřelého, zda případnou škodu způsobenou trestným činem řádně hradí (např. dle uzavřené dohody). Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání je obdobou podmíněného zastavení trestního stíhání, kdy nebyl žádný důvod pro to, aby délka zkušební doby byla u obou institutů odlišná.*“.

Soudce, který předmětnou změnu označil za spíše negativní, svůj postoj odůvodnil tím, že podle něj zvýšení horní hranice zkušební doby snižuje preventivní účinek trestního řízení, resp. ukládání trestu.

VI.2.4. Právní úprava zjednodušeného řízení před samosoudcem a její aplikace

Otázky, týkající se zjednodušeného řízení před soudem a využití trestního příkazu při rozhodování v něm, byly pokládány pouze státním zástupcům a soudcům, neboť lze předpokládat, že míra praktické zkušenosti policistů se soudním stadiem zkráceného řízení je výrazně nižší.

Průběh zjednodušeného řízení před soudem ovlivňuje, zda je spolu s návrhem na potrestání předán soudu zadržený podezřelý, či zda je návrh na potrestání doručen soudu, aniž by mu byl zároveň předán podezřelý. Respondenti měli na základě vlastní praxe odhadnout, jaký je vzájemný poměr obou těchto případů, kdy se koná zjednodušené řízení před soudem. Z odpovědí celkově vyplynulo, že případů, kdy je zadržený podezřelý předán soudu s návrhem na potrestání, je podle zkušeností zúčastněných expertů výrazně méně. Přibližně tři čtvrtiny respondentů z obou skupin uváděly, že podíl případů, kdy je soudu doručen návrh na potrestání bez současného předání zadrženého podezřelého, činí 80 % či více. Tato situace ovšem patrně neplatí plošně a liší se mezi jednotlivými soudními okresy, neboť tvrzené poměry se značně různily, včetně odpovědí, uvádějících 100% podíl jedné či druhé možnosti. Jen 5 státních zástupců a 4 soudci nicméně uvedli, že podíl případů, kdy je zadržený podezřelý předán spolu s návrhem na potrestání soudu, je vyšší než 50 %.

V návaznosti na předchozí otázku se měli respondenti dále vyjádřit, zda by souhlasili s případným omezením možnosti konání zkráceného řízení na případy, kdy byl pachatel zadržen a může být předán soudu spolu s návrhem na potrestání. V této věci došlo mezi oběma profesními skupinami k určitým rozdílům. Zatímco ze státních zástupců vyjádřily nesouhlas s takovou možností více než čtyři pětiny (82 %), u soudců tento názor sdílely zhruba dvě třetiny respondentů (66 %). S naznačenou změnou by naopak souhlasilo 12 % soudců a jen tři státní zástupci (5 %). Variantu odpovědi „nevím / nemám názor“ zvolilo 13 % státních zástupců a téměř čtvrtina (23 %) soudců.

Respondenti, kteří se vyslovili nesouhlasně, převážně uváděli, že není důvod měnit úpravu, která se osvědčila, přičemž dosavadní způsob konání zkráceného řízení naplňuje svůj účel. Dalším frekventovaným argumentem z řad státních zástupců bylo, že nápad trestních věcí se zadrženým podezřelým je zanedbatelný ve srovnání s celkovým počtem případů, takže by se využitelnost zkráceného řízení podstatně snížila. Respondenti z obou skupin k tomu uváděli, že by toto zúžení podmínek pro konání zkráceného řízení vedlo k podstatnému snížení počtu případů bagatelní trestné kriminality, řešených tímto způsobem, a docházelo by k jejich řešení ve standardním řízení, což by mělo za následek nárůst administrativy a větší formálnost řízení. Soudci nejvíce upozorňovali na skutečnost, že není vždy vhodné pachatele zadržovat, ale záleží na povaze případu a existenci vazebních důvodů. Dotazovaní rovněž poukazovali na to, že v případě zadržení pachatele by vše muselo proběhnout ve velmi krátké lhůtě 72 hodin, přičemž je někdy nutno doplnit dokazování o odborná vyjádření, vyčíslení škody aj.

Ti z dotazovaných, kteří s omezením souhlasí, převážně jako největší klad zkráceného řízení vnímají jeho rychlost. Jeden ze soudců k tomu poznamenal: *„U recidivistů je to pak jediný způsob, jak uložit trest bezodkladně, zajistit řádný výkon tohoto trestu (okamžitým nástupem či vzetím do vazby) a vyhnout se opakovanému ukládání souhrnných trestů a společných trestů, které trestní řízení nadměrně zatěžují a výrazně prodlužují. Ale u osob dosud netrestaných bychom zřejmě narazili na nepřiměřené omezení osobní svobody ve zkráceném řízení (až 3 dny), čímž bychom je možnosti zkráceného řízení (včetně bohužel nevyužívaného institutu podmíněného odložení podání návrhu na potrestání) zbavili zcela... V každém případě zkrácené přípravné řízení se zadrženým by splnilo očekávaný účel rychlosti řízení a bezprostředního postihu pachatele (samozřejmě v případě pravomocného odsouzení).“*.

Další otázka byla zaměřena na hodnocení délky lhůty k přípravě na hlavní líčení. Respondenti se měli vyjádřit, zda pokládají za přiměřenou obecnou pětidenní lhůtu k přípravě na hlavní líčení v případě, že se hlavní líčení se souhlasem obviněného nekoná ihned po jeho výsledku následujícím jeho předání soudu.

Tabulka 21: Přiměřenost pětidenní lhůty k přípravě na hlavní líčení ve zkráceném řízení

	Státní zástupci (N = 62)	Soudci (N = 61)
Lhůta je přiměřená	61 %	69 %
Stačila by lhůta kratší	37 %	30 %
Lhůta by měla být delší	2 %	0 %
Neví / nemá názor	0 %	2 %

Většina respondentů z obou skupin pokládá tuto lhůtu za přiměřenou, a to cca 60 % státních zástupců a více než dvě třetiny soudců. Zhruba jedna třetina dotázaných byla toho názoru, že by lhůta měla být kratší. Ti státní zástupci a soudci, kteří vyslovili tento názor, shodně nejčastěji navrhovali lhůtu třídní. Vícekrát byla uváděna rovněž lhůta dvoudenní a jednodenní, anebo respondenti navrhovali nemít lhůtu žádnou. Jeden ze soudců k tomu uvedl: „*Má jít o právně i skutkově jednoduché věci, nevidím tedy důvod, proč by měl mít obžalovaný tak výraznou dobu k přípravě obhajoby. Z mého pohledu bych lhůtu poskytoval individuálně podle případu a pouze k žádosti obviněného.*“. Pouze dva respondenti zvolili jinou variantu odpovědi. Jeden státní zástupce vyjádřil názor zavést lhůtu delší (14 dní), a jeden ze soudců uvedl variantu „nevím/nemám názor“.

Ve srovnání s výsledky expertního šetření v rámci výzkumu dopadů velké novely trestního řádu projevovali státní zástupci i soudci s délkou lhůty k přípravě na hlavní líčení větší spokojenost (v předchozím šetření ji považovalo za přiměřenou jen 57 % respondentů z obou skupin).²²⁶

Jednou z novinek, které do trestního práva procesního přinesla novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. v souvislosti se zavedením zkráceného řízení, je institut nesporných skutečností (§ 314b odst. 2, § 314d odst. 2 tr. ř.). Respondenti byli dotázáni, jak se podle nich zavedení tohoto institutu do zjednodušeného řízení před samosoudcem osvědčilo. Výsledky shrnuje Tabulka 22.

²²⁶ Zeman, P. et al.: *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: IKSP, 2008, str. 48 - 49.

Tabulka 22: Hodnocení zavedení institutu nesporných skutečností

	Státní zástupci (N = 62)	Soudci (N = 61)
Tento institut se osvědčil	57 %	46 %
Tento institut průběh řízení nijak významně neovlivňuje	34 %	46 %
Tento institut se neosvědčil	5 %	7 %
Neví / nemá názor	5 %	2 %

K této otázce se více než polovina respondentů z řad státních zástupců vyjádřila v tom smyslu, že tento institut se osvědčil, zatímco respondenti - soudci tento názor sdíleli z necelé poloviny. Stejný podíl soudců dospěl k závěru, že institut nesporných skutečností průběh řízení nijak významně neovlivňuje. U státních zástupců vyjádřila tento názor třetina respondentů. Jen malé množství zástupců obou těchto profesních skupin uvedlo, že se tento institut neosvědčil, a to u státních zástupců tři a u soudců čtyři respondenti.

Valná většina respondentů, a to z řad státních zástupců i soudců, uvádějících, že se tento institut osvědčil, kladně ohodnotila zrychlení a zjednodušení řízení před soudem a odpadnutí, případně zkrácení dokazování. Dva státní zástupci uvítali rovněž snížení nákladů (např. spojených s předvoláváním svědků). Jeden ze státních zástupců kladný postoj k zavedení institutu nesporných skutečností odůvodnil takto: „*Umožňuje u pachatelů přistižených při spáchání trestné činnosti, případně doznávajících spáchání trestné činnosti, jednoduše a rychle věc vyřídit bez nutnosti předvolávání svědků, zejména pokud nejsou z obvodu příslušného soudu. Navrhujeme, aby tato možnost byla rozšířena i na přečiny i zločiny, neboť by to přispělo ekonomicky ke snížení nákladů trestního řízení na výplatě svědeckého, případně odročování jednání.*“

Argumenty respondentů, podle kterých tento institut průběh řízení neovlivňuje, shrnul jeden ze soudců slovy: „*...neboť je závislý na vyjádření obviněného a záleží tak na jeho přítomnosti před soudem. S ohledem na výše uvedené procentuální vyjádření zkrácených řízení se zadržením pachatele a praktickou zkušenost, kdy je velká většina zjednodušených řízení konána před soudem v nepřítomnosti obviněného, se jednoznačně snižuje význam institutu nesporných skutečností.*“

Všichni dotázaní z řad státních zástupců, kteří preferovali odpověď, že se institut nesporných skutečností neosvědčil, to odůvodňovali tím, že jej soudci málo využívají. Naproti tomu soudci jako důvod pro tuto odpověď uvedli, že k aplikaci tohoto institutu je třeba fyzická přítomnost obviněného (což se děje zcela výjimečně), a také to, že pachatelé často nechápou, co tento institut vlastně znamená, a nechtějí si prohlášením o upuštění od

dokazování nesporných skutečností uškodit. K tomu jedna soudkyně dodala: „*Pokud nechci obviněného zkrátit na jeho právech a poctivě mu polopaticky vysvětlím, co jsou nesporné skutečnosti, jaký význam a dopad má jeho prohlášení o tom, že ta která skutečnost je nesporná (neboť obhájci toto kloudně nečiní, a to ani po výzvě k tomu, aby s klientem tuto otázku probrali), (...) tak to trvá déle, než si vyžádá samotné dokazování veškerých okolností případu, tedy zřídka se dotazují, které skutečnosti strany činí nespornými, zejména pokud je obviněný cizinec (i s tlumočnickem se podstata tzv. ztratí v překladu), nebo je simplexnějšího založení. Institut nesporných skutečností by byl přínosnější spíše v případech trestné činnosti tzv. bílých límečků, příp. nedbalostních trestných činů.*“.

V obdobném expertním šetření, provedeném na přelomu let 2005 a 2006 v rámci výzkumu dopadů velké novely trestního řádu, byli zejména státní zástupci vůči institutu nesporných skutečností znatelně skeptičtější. Názor, že se tento institut osvědčil, vyslovilo tehdy 38 % státních zástupců a 43 % soudců, a více než polovina dotázaných z obou skupin uvedla, že průběh řízení nijak významně neovlivňuje.²²⁷

V souvislosti s předešlou otázkou měli respondenti také uvést, jestli by pokládali za vhodné rozšířit možnost využití institutu nesporných skutečností i na jiné druhy trestního řízení. Výsledky shrnuje Tabulka 23.

Tabulka 23: Postoj k možnému rozšíření institutu nesporných skutečností i na jiné druhy trestního řízení

	Státní zástupci (N = 62)	Soudci (N = 60)
Ano, v trestním řízení obecně	61 %	73 %
Ano, ovšem pouze na vybrané druhy trestního řízení	5 %	0 %
Ne	16 %	17 %
Neví / nemá názor	18 %	10 %

Pro rozšíření možnosti využívání institutu nesporných skutečností na trestní řízení obecně byly více jak tři pětiny dotázaných z řad státních zástupců a téměř tři čtvrtiny z řad soudců. Tři státní zástupci by dále takové rozšíření připustili u vybraných druhů trestního řízení (konkrétně uvedli rozšíření na všechna řízení před samosoudcem, příp. na řízení ve věcech daňových deliktů). Nesouhlas s jakýmkoliv rozšířením uvedeného institutu vyjádřilo shodně deset respondentů z obou těchto skupin. Jedenáct státních zástupců a šest soudců zvolilo variantu „nevím / nemám názor“.

²²⁷ Zeman, P. et al.: *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: IKSP, 2008, str. 49 - 50.

Jeden ze soudců, kteří byli pro rozšíření nesporných skutečností na trestní řízení obecně, poukázal ovšem na skutečnost, že: „...*takovému postupu brání obecná ustanovení, především § 2 odst. 5 věta druhá trestního řádu.*“ (doznání obviněného nezavazuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu).

Zajímavý je rozdíl oproti výsledkům dřívějšího expertního šetření, provedeného v rámci výzkumu dopadů velké novely trestního řádu, ve skupině soudců. V odpovědi na totožnou otázku tehdy téměř polovina soudců jakékoliv rozšíření využití institutu nesporných skutečností odmítla, naopak jen necelá čtvrtina byla pro rozšíření na trestní řízení obecně a necelých 30 % pro rozšíření na vybrané druhy řízení (značná část této skupiny ovšem navrhovala rozšíření na řízení o trestných činech, na které je stanoven trest odnětí svobody nepřevyšující 5 let, což v současnosti platná právní úprava již téměř splňuje).²²⁸

VI.2.5. Využití trestního příkazu při rozhodování ve zkráceném řízení

Trestní příkaz má povahu odsuzujícího rozhodnutí, které je ve zkráceném řízení velmi často využíváno.²²⁹ Respondenti (státní zástupci a soudci) se proto v dotazníku měli vyjádřit také k tomu, zda pokládají právní úpravu institutu trestního příkazu za vyhovující z hlediska jeho využitelnosti při rozhodování o vině a trestu ve zjednodušeném řízení před samosoudcem. Výsledky shrnuje Tabulka 24.

Tabulka 24: Názor na právní úpravu institutu trestního příkazu z hlediska využitelnosti při rozhodování o vině a trestu ve zjednodušeném řízení před samosoudcem

	Státní zástupci (N = 61)	Soudci (N=61)
Je zcela vyhovující	67 %	51 %
Má určité nedostatky, které jeho využitelnost ve zkráceném řízení podstatně nesnižují	18 %	25 %
Má závažné nedostatky, které podstatně snižují jeho využitelnost ve zkráceném řízení	12 %	25 %
Neví/nemá názor	3 %	0 %

²²⁸ Zeman, P. et al.: *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: IKSP, 2008, str. 50.

²²⁹ V roce 2012 bylo trestním příkazem ve zkráceném řízení odsouzeno 28814 osob, tedy cca 68 % všech osob, odsouzených ve zkráceném řízení. Pramen: Databáze CSLAV Přehled o pravomocně odsouzených osobách podle soudů (zvláštní sestava). Ministerstvo spravedlnosti ČR.

Jak je z tabulky patrné, více spokojeni s právní úpravou trestního příkazu z hlediska jeho využitelnosti při rozhodování o vině a trestu ve zjednodušeném řízení před soudem byli respondenti - státní zástupci, kteří ho v dvouřetinové většině označili za zcela vyhovující, zatímco mezi soudci uvedla tento názor jen polovina dotazovaných. Určité nedostatky právní úpravy trestního příkazu, které v různé míře snižují jeho využitelnost ve zkráceném řízení, konstatovalo 30 % zúčastněných státních zástupců a polovina soudců (čtvrtina všech respondentů – soudců se přitom domnívá, že právní úprava trestního příkazu trpí závažnými nedostatky, jež jeho využitelnost ve zkráceném řízení snižují podstatně).

Jako příklady nedostatků právní úpravy v tomto směru respondenti nejčastěji uváděli okolnost, že neumožňuje uložit trestním příkazem nepodmíněný trest odnětí svobody (do 1 roku, případně do 6 měsíců). U soudců to považuje za nedostatek plná třetina dotázaných, u státních zástupců čtvrtina. Argumenty pro tento názor shrnul jeden ze státních zástupců následovně: „... v důsledku čehož je třeba konat hlavní líčení kupříkladu ve zcela jednoduchých a skutkově jasných případech bagatelní trestné činnosti u stejnorodých recidivistů (zpravidla drobnější majetkové trestné činnosti), u nichž jiný druh trestu nepřichází v úvahu.“, a jeden ze soudců k tomu uvedl: „...jsem si vědom postupů a argumentů, které tuto možnost vyloučily, ovšem jestliže by obviněný takový trest třeba i s nutnou obhajobou přijal, nevidím v tom problém a věc by byla velmi rychle a v podstatě bez jednání vyřešena. Navíc právo odporu by zůstalo.“ Někteří respondenti z obou skupin se rovněž shodli na tom, že u trestu obecně prospěšných prací vnímají jako nevhodné podmiňovat jeho uložení trestním příkazem získáním zprávy úředníka probačního úředníka, obsahující zjištění možnosti výkonu trestu, zdravotní způsobilosti pachatele a jeho stanoviska k uložení tohoto trestu.

Ke škále trestů, které lze trestním příkazem uložit, se respondenti sami od sebe vyjadřovali již v rámci odpovědi na otázku ohledně celkového názoru na právní úpravu trestního příkazu. Na tuto problematiku byli nicméně v dotazníku dotázáni i v samostatné otázce, kdy se měli vyjádřit, jak uvedenou škálu trestů hodnotí. Výsledky shrnuje Tabulka 25.

Tabulka 25: Hodnocení škály trestů, které lze uložit trestním příkazem

	Státní zástupci (N = 61)	Soudci (N = 61)
Je zcela vyhovující	61 %	34 %
Bylo by vhodné ji zúžit	0 %	2 %
Bylo by vhodné ji rozšířit	39 %	64 %
Neví / nemá názor	0 %	0 %

I v tomto směru byli k platné právní úpravě kritičtější soudci, z nichž ji za vyhovující označila pouze třetina, oproti 60 % zúčastněných státních zástupců. Respondenti, kteří škálu trestů, jež lze trestním příkazem uložit, nepovažují za vyhovující, by ji až na jedinou výjimku rozšířili. Uvedenou výjimkou byl soudce, který by ji zúžil o trest obecně prospěšných prací, protože za současného stavu, *„kdy je možno trest uložit pouze po předchozím vyžádání si zprávy probačního úředníka a stanoviska obviněného – což státní zástupce nikdy neučiní (a těžko by to stíhal ve lhůtě zkráceného přípravného řízení), je hospodárnější a rychlejší nařídit ve věci hlavní líčení.“*

Téměř všichni respondenti, kteří byli pro rozšíření škály trestů, navrhovali zavedení krátkodobého nepodmíněného trestu odnětí svobody, zpravidla s výměrou do 1 roku nebo do 6 měsíců. Ojediněle se objevily podněty k zavedení nepodmíněného trestu odnětí svobody na kratší dobu, a to do 3 měsíců, nebo naopak tresty s výměrou delší 1 roku (např. do 1 roku a 6 měsíců). Rovněž někteří hodnotitelé vyjadřovali názor, že u trestu odnětí svobody do 1 roku s podmíněným odkladem by mohla být zvýšena výměra délky tohoto trestu do 2 let, případně do 3 let. Několik respondentů z obou skupin se opět shodlo na tom, že u trestu obecně prospěšných prací by bylo efektivnější ukládat ho bez nutnosti vyžádat si zprávu probačního úředníka o možnostech výkonu tohoto alternativního trestu. Jak k tomu např. uvádí jeden státní zástupce: *„soud neukládá trest obecně prospěšných prací, neboť nelze ve zkráceném řízení čekat na vyjádření Probační a mediační služby.“*

Další z hodnotitelů - státních zástupců navrhl zavést i možnost ukládat společný a souhrnný trest (byl-li předchozí trest uložen rozsudkem) za předpokladu, že bude dodržena maximální výměra trestu, stanovená pro trestní příkaz. Jeden ze soudců vyjádřil názor, že by měla být umožněna vyšší výměra u trestu domácího vězení, zákazu činnosti, vyhoštění a zákazu pobytu.

Hodnocení právní úpravy trestního příkazu a specificky i škály trestů, které jím lze uložit, respondenty expertního šetření z výzkumu dopadů velké novely trestního řádu, přineslo cca před 7 lety velmi podobné výsledky jako v aktuálním výzkumu. Poměr respondentů, kteří pokládali právní úpravu trestního příkazu obecně za vyhovující z hlediska jeho využitelnosti ve zkráceném řízení a těch, kteří v ní spatřovali větší či menší nedostatky, činil u státních zástupců 71:29 a u soudců 42:58. Škálu trestů, jež lze uložit trestním příkazem, hodnotilo jako zcela vyhovující 65 % státních zástupců a 35 % soudců, ostatní až na dvě výjimky (po jednom respondentovi v každé skupině) navrhovali její rozšíření,

v naprosté většině o krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody.²³⁰ Zajímavé je, že mezi nedostatky tehdejší úpravy trestního příkazu respondenti uváděli skutečnost, že v rámci přípravného řízení nebyly zjišťovány okolnosti důležité pro případné uložení trestu obecně prospěšných prací (stanovisko pachatele, zdravotní způsobilost), což podle nich znemožňovalo uložení tohoto trestu trestním příkazem bez rizika, že bude nevykonatelný. V aktuálním šetření respondenti naopak povinnost vyžádat si zprávu probačního úředníka o možnostech výkonu tohoto trestu, zavedenou s účinností od 1. ledna 2010, kritizovali.

VI.2.6. Vzájemné hodnocení orgánů činných v trestním řízení při vedení zkráceného řízení

Další část dotazníku se zabývala vzájemným hodnocením orgánů činných v trestním řízení, a to ve dvou rovinách – jednak pokud jde o úroveň procesních dokumentů, které státní zástupci a soudci dostávají jako podklad pro další postup ve věci (tj. zprávy policejního orgánu o výsledku zkráceného přípravného řízení a návrhy na potrestání), a jednak ve smyslu hodnocení spolupráce či postupu jednotlivých orgánů ve srovnání s jinými druhy řízení.

Státní zástupci (N = 62) nejčastěji uváděli, že zprávy policejního orgánu o výsledku zkráceného přípravného řízení, které v praxi dostávají, většinou obsahují drobné nedostatky, které však podstatně nesnižují možnost podat návrh na potrestání (tuto variantu odpovědi zvolilo 63 % respondentů). Necelá třetina (31 %) uvedla, že tyto zprávy většinou nemají žádné nedostatky, a zbylí 4 státní zástupci zvolili variantu „nevím / nemám názor“. Jeden z nich uvedl: „...zprávy o výsledku zkráceného přípravného řízení neobsahují téměř nic, co by mě mohlo zajímat. Je tam opsaný skutek ze sdělení podezření a stručný výtah z obsahu spisu. Kdybych žádnou zprávu neobdržel a spis by byl zcela v pořádku, nebyl by to důvod k vrácení věci - tj. i tak bych návrh na potrestání podal.“.

Téměř polovina respondentů z řad soudců (N = 59) uvedla, že návrhy na potrestání, které jim státní zástupci doručují, většinou nemají žádné nedostatky (tuto variantu zvolilo 48 % respondentů). Drobné nedostatky, které však podstatně nesnižují možnost projednat věc ve zjednodušeném řízení, má většina návrhů na potrestání podle 39 % soudců. Podle dvou soudců návrhy na potrestání v jejich praxi většinou obsahují závažnější nedostatky, které

²³⁰ Zeman, P. et al.: *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: IKSP, 2008, str. 50 - 51.

snižují možnost projednat věc ve zjednodušeném řízení, ale lze je napravit. Šest soudců uvedlo, že poměr kvalitních návrhů na potrestání (tj. návrhů bez nedostatků či jen s drobnými nedostatky) a návrhů nekvalitních je přibližně vyrovnaný.

Státní zástupci a policisté měli celkově ohodnotit úroveň vzájemné spolupráce při provádění zkráceného přípravného řízení, a to ve srovnání s jinými druhy řízení. Výsledky shrnuje Tabulka 26.

Tabulka 26: Hodnocení vzájemné spolupráce při provádění zkráceného přípravného řízení oproti jiným případům

	Policisté (N = 52)	Státní zástupci (N = 62)
Lepší	8 %	10 %
V zásadě stejná	92 %	87 %
Horší	0 %	3 %
Neví / nemá názor	0 %	0 %

Názory obou profesních skupin na vzájemnou spolupráci se příliš nelišily a vypovídají o tom, že spolupráce policistů a státních zástupců při provádění zkráceného přípravného řízení je ze strany těchto orgánů vnímána převážně tak, že je v zásadě stejná jako v jiných případech (tuto variantu odpovědi zvolilo 92 % policistů a 87 % státních zástupců). Zbytek respondentů hodnotí tuto spolupráci jako lepší než v jiných případech, s výjimkou dvou státních zástupců, kteří ji pokládají za horší. Policisté na spolupráci se státními zástupci při provádění zkráceného přípravného řízení oceňovali lepší komunikaci, menší formálnost a aktivnější spolupráci. Státní zástupci zdůrazňovali, že úroveň spolupráce ovlivňuje fakt, že se jedná o jednoduché případy – ti, kteří spolupráci s policisty ve zkráceném přípravném řízení pokládají za horší než v jiných případech, uvedli, že policejní orgán je veden snahou co nejrychleji věc vyřídit a usnadnit si objasňování a zajišťování důkazů, takže státní zástupce zpravidla vidí spis až se zprávou o výsledku. Fungující systém spolupráce obou složek popsal jiný státní zástupce: „*U zdejšího státního zastupitelství funguje systém úzké spolupráce mezi policejními orgány a státními zástupci. Je běžnou praxí, že státní zástupci si „své“ policejní orgány školí podle toho, jaké obecné a konkrétní nároky má na úroveň zpracování věci. Tento systém fungoval v praxi státní zástupce - vyšetřovatel a funguje i ve vztahu mezi státním zástupcem a policejním orgánem (obvodní oddělení Policie ČR). U tohoto státního zastupitelství má státní zástupce „přiděleno“ konkrétní obvodní oddělení Policie ČR, kde provádí podle svých potřeb i vlastní metodickou činnost a úzce s policejními orgány spolupracuje.*“

Soudci byli dotázáni také na to, jak ze své praxe hodnotí celkově postup státních zástupců ve věcech, projednávaných ve zkráceném řízení, přičemž hodnocení měli vyjádřit známkami od 1 do 5 jako ve škole. Na tuto otázku odpovědělo 61 soudců, průměrné hodnocení činnosti státních zástupců činilo 2,44, přičemž nejčastější uváděnou hodnotou (modus) byla 2. Soudci uváděli také různé připomínky k postupu státních zástupců v těchto věcech. Především poukazovali na to, že tento postup není jednotný, a to jak pokud jde o složení případů, které se ve zkráceném řízení projednávají, tak v jednotlivých prováděných úkonech. Několikrát zaznělo postesknutí nad tím, že je málo využívána možnost předat s návrhem na potrestání soudu zadrženého podezřelého: *„Zkrácené řízení se zadrženým se dělá jen výjimečně, většina pachatelů je propuštěna, ačkoli pro soud bude zjevně nedosažitelná, délka řízení není pak výrazně kratší než při běžném trestním řízení, tedy výhody zkráceného řízení se vytrácejí.“*

Někteří soudci uváděli, že ve zkráceném přípravném řízení bývají často projednávány věci, jež by měly být řešeny v klasickém řízení (např. věci, vyžadující přibrání znalce), a někdy podávají státní zástupci návrhy na potrestání i ve věcech nedostatečně skutkově objasněných: *„Navíc se nikoli ojediněle vyskytují situace, kdy je pachatel zadržen bezprostředně po činu, provedeno jen podání vysvětlení a sděleno podezření je mu třeba i po 6-8 měsících, a teprve poté je konáno zkrácené řízení. Zákonu je tedy formálně učiněno zadost, nicméně smysl celé řízení ztrácí, neb k potrestání pachatele dochází s velkým odstupem, často po složitém pátrání soudu po dalších mezitímních odsouzeních téhož pachatele z důvodu nutnosti rušit předchozí rozhodnutí a ukládat společné či souhrnné tresty.“* Soudci se prý také setkávají s tím, že proti těmto pachatelům je vedeno souběžně několik různých zkrácených přípravných řízení, jež vedou různí státní zástupci.

Při srovnání výše uvedených poznatků s tím, jak se (pokud jde o vystupování ve zkráceném řízení) vzájemně hodnotili zástupci jednotlivých profesních skupin v rámci výzkumu dopadů velké novely trestního řádu²³¹, lze konstatovat, že mezi nimi v tomto směru přetrvává celková spokojenost. Jediným zřetelným rozdílem je, že policisté i státní zástupci v současnosti výrazně více hodnotí vzájemnou spolupráci při provádění zkráceného přípravného řízení jako v zásadě se nelišící od jiných případů (v šetření z přelomu let 2005 a 2006 ji čtvrtina respondentů z obou skupin hodnotila jako lepší než v jiných případech), což

²³¹ Zeman, P. et al. *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: IKSP, 2008, str. 47 - 48.

může souviset se zvyšujícím se podílem zkrácené formy přípravného řízení na celkovém nápadu trestních věcí.

VI.2.7. Zajištění práva na obhajobu ve zkráceném řízení

Několik otázek v dotazníku bylo zaměřeno na práva podezřelého (obviněného) ve zkráceném řízení. Všechny profesní skupiny se nejprve měly vyjádřit, jak je podle nich v rámci právní úpravy zkráceného řízení zajištěno jeho právo na obhajobu v porovnání se „standardním“ trestním řízením. Výsledky znázorňuje Tabulka 27. Z ní je patrné, že většina respondentů ze všech tří skupin se domnívá, že v rámci právní úpravy zkráceného řízení je právo na obhajobu zajištěno stejně jako v jiných druzích řízení (z respondentů – policistů mají tento názor celé tři čtvrtiny). Nezanedbatelná část účastníků šetření připustila mírné omezení tohoto práva (pětina policistů, třetina státních zástupců a soudců). Jiné varianty odpovědi se vyskytovaly zřídka – jeden policista a pět soudců uvedli, že právní úprava zkráceného řízení právo na obhajobu spíše posiluje (mírně či výrazně), jeden policista, dva státní zástupci a tři soudci ho naopak pokládají za výrazně omezené.

Tabulka 27: Názor na zajištění práva na obhajobu ve zkráceném řízení oproti „standardnímu“ trestnímu řízení

	Policisté (N = 51)	Státní zástupci (N = 61)	Soudci (N = 61)
Výrazně omezeno	2 %	3 %	5 %
Mírně omezeno	22 %	33 %	34 %
Stejně jako v jiných druzích řízení	74 %	62 %	53 %
Mírně posíleno	2 %	0 %	5 %
Výrazně posíleno	0 %	0 %	3 %
Neví / nemá názor	0 %	2 %	0 %

Rozdíly mezi profesními skupinami vyplývaly zejména z toho, že policisté názor o stejné míře zajištění práva na obhajobu jako ve „standardním“ trestním řízení zpravidla opírali o odkaz na ustanovení § 179b odst. 2 tr. ř., podle kterého má podezřelý ve zkráceném přípravném řízení stejná práva jako obviněný, zatímco státní zástupci a zejména soudci se přirozeně více zaměřovali i na postavení obviněného ve zjednodušeném řízení před soudem, kde shledávali odlišností přeci jen více. Policisté poukazovali i na nepoměr mezi právy podezřelého a poškozeného. Určitá omezení práva na obhajobu oproti „standardnímu“ řízení

spatřovali respondenti v nepřijatelnosti opravného prostředku proti záznamu o sdělení podezření, v absenci práva být na konci zkráceného přípravného řízení seznámen s obsahem spisu, v tom, že policejní orgán často shromáždí veškeré potřebné důkazy ještě před sdělením podezření, kdy pachatel o probíhajícím řízení často ani neví a nemůže je ovlivňovat. Zmíněna byla i omezená možnost podezřelého (obviněného) zajistit si vzhledem k rychlosti řízení kvalitního obhájce, a také (rovněž v důsledku rychlého sledu jednotlivých procesních úkonů) omezená možnost aktivně usilovat o některý z odklonů. Respondenti však v těchto případech často dodávali, že tato omezení jsou opodstatněná účelem zkráceného řízení a charakterem v něm projednávaných věcí, jakož i to, že se obviněný v podstatě všech svých práv může domoci buď využitím jiných procesních postupů, nebo nejpozději v řízení před soudem: „*Přestože podezřelý nemůže podat stížnost do opatření o sdělení podezření a není mu při skončení prověřování umožněno prostudovat spisy a navrhnout doplnění, velmi účinně může svá práva uplatňovat prostřednictvím žádosti o přezkum postupu policejního orgánu dle § 157a odst. 1 tr. řádu a nahlížením do spisu dle § 65 tr. řádu.*“ (státní zástupce). Respondenti, kteří uvedli, že právo na obhajobu je ve zkráceném řízení oproti jiným řízením posíleno, tento názor odůvodňovali tím, že v hlavním líčení, konaném ve zjednodušeném řízení proti zadrženému obviněnému, musí mít obviněný obhájce (nutná obhajoba), a to ještě před tím, než je případně vzat do vazby.

Ve srovnání s výsledky expertního šetření v rámci výzkumu dopadů velké novely trestního řádu se v odpovědích na tuto otázku zvýšil podíl respondentů, připouštějících mírné omezení práva na obhajobu ve zkráceném řízení (tehdy tuto variantu odpovědi zvolilo 14 % policistů, 20 % státních zástupců a 22 % soudců).²³²

Další dvě otázky se týkaly konkrétních odlišností zkráceného řízení, na něž respondenti sami často poukazovali v odůvodnění svých odpovědí na předchozí otázku. Na konci zkráceného přípravného řízení není podezřelý, na rozdíl od obviněného na konci vyšetřování, seznamován s obsahem spisu. Respondenti měli uvést, zda tuto odlišnost zkráceného přípravného řízení pokládají za opodstatněnou. Většina respondentů ji za opodstatněnou pokládá (viz Tabulku 28), a to zejména státní zástupci (85 % z nich). Naopak mezi respondenty - soudci ji má za opodstatněnou jen mírná nadpoloviční většina (57 %), přičemž osm soudců uvedlo variantu „nevím / nemám názor“.

²³² Zeman, P. et al.: *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení.* Praha: IKSP, 2008, str. 44.

Tabulka 28: Opodstatněnost skutečnosti, že podezřelý není na konci zkráceného přípravného řízení seznamován s obsahem spisu

	Policisté (N = 52)	Státní zástupci (N = 61)	Soudci (N = 61)
Ano	67 %	85 %	57 %
Ne	27 %	13 %	30 %
Neví / nemá názor	6 %	2 %	13 %

Respondenti opět argumentovali převážně účelem zkráceného řízení (rychlost a jednoduchost), charakterem v něm projednávaných věcí a tím, že těžiště dokazování má být až v soudním stadiu. Policisté a státní zástupci dále poukazovali na obecné problémy s doručováním obviněnému (podezřelému), což by při jeho vyrozumívání o možnosti prostudovat spis spolu s nutností dodržet lhůtu k seznámení se spisem mohlo znemožnit ukončení zkráceného přípravného řízení ve stanovené lhůtě. Státní zástupci a soudci také upozorňovali na to, že v bagatelních případech obvinění v klasickém řízení právo seznámit se se spisem zpravidla nevyužívají, přičemž administrativní náročnost tohoto úkonu délku přípravného řízení často významně prodlužuje. Uváděli také, že podezřelý není v postavení osoby, proti které je vedeno trestní stíhání, a že po skončení zkráceného přípravného řízení má obviněný právo požadovat nahlédnutí do spisu.

Pokud jde o respondenty, kteří uvedenou odlišnost zkráceného řízení nepokládají za opodstatněnou, zástupci všech skupin argumentovali tím, že podle současné právní úpravy lze zkrácené přípravné řízení konat i o některých závažnějších trestných činech (s horní hranicí trestní sazby od tří do pěti let) a vzhledem k posunu počátku lhůty pro jeho skončení může tato fáze často trvat i několik měsíců. V takových případech má podle nich seznámení se spisem své opodstatnění a absence této možnosti může právo na obhajobu skutečně omezovat. Soudci kromě toho uváděli i skutečnost, že neznalost věci ze strany obviněného následně komplikuje a prodlužuje stadium řízení před soudem.

Další odlišností zkráceného řízení je, že návrh na potrestání na rozdíl od obžaloby neobsahuje odůvodnění. Respondenti z řad soudců a státních zástupců vyjadřovali svůj názor na to, zda tato skutečnost omezuje možnost realizace práva obviněného na obhajobu (Tabulka 29). Většina respondentů v uvedené odlišnosti omezení možnosti realizace práva na obhajobu nespatřuje. Čtvrtina státních zástupců a třetina soudců určité omezení připustila, ale pouze v nepodstatné míře.

Tabulka 29: Vliv skutečnosti, že návrh na potrestání neobsahuje odůvodnění, na omezení možnosti realizace práva na obhajobu

	Státní zástupci (N = 62)	Soudci (N = 61)
Ano, podstatně	0 %	2 %
Ano, ale nepodstatně	23 %	37 %
Ne	77 %	59 %
Neví/nemá názor	0 %	2 %

Argumenty respondentů opět směřovaly k tomu, že je tato odlišnost odůvodněna účelem a charakterem zkráceného řízení, podezřelí o odůvodnění ani nemají zájem, resp. pro ně není důležité, popř. mohou své právo na obhajobu realizovat s využitím jiných procesních institutů: „... většina obviněných (alespoň těch, s nimiž se státní zástupci setkávají na okresní úrovni), se s obsahem odůvodnění neseznamuje vůbec a informace, které odůvodnění obsahuje, samy o sobě nejsou pro realizaci jeho obhajoby významné (samozřejmě záleží na kvalitě a rozsahu odůvodňování).“ (státní zástupce). „Ve výroku je skutek dostatečně popsán a obviněný zpravidla moc dobře ví, co udělal a kdo ho usvědčuje.“ (státní zástupce). „V případě, že se pachatel účastní zjednodušeného řízení, je soudem poučen o nesporných skutečnostech a tyto může označit, popř. pokud je řízení konáno v nepřítomnosti obviněného, dojde k běžnému dokazování, které je popsáno a důkazy zhodnoceny v rozhodnutí soudu. (soudce).

Respondenti z řad soudců a státních zástupců byli rovněž požádáni, aby zhodnotili celkově postup obhájců ve věcech, projednávaných ve zkráceném řízení. Hodnocení měli opět provést známkováním jako ve škole. Na tuto otázku odpovědělo 54 státních zástupců a 60 soudců (z toho ovšem 5 soudců neuvedlo známku, ale slovní vyjádření – „nevím“, „nelze se vyjádřit“, „stejný jako jindy“, „nemám zkušenosti“). Výsledky se příliš nelišily. Průměrné hodnocení působení obhájců ve zkráceném řízení činilo ze strany státních zástupců 2,7 a ze strany soudců 2,65, přičemž u obou profesních skupin se nejčastěji vyskytovala známka 3 (modus). Respondenti bez rozdílu profesních skupin se vesměs shodovali, že je obtížné zobecňovat, neboť v přístupu a výkonech jednotlivých obhájců panují značné rozdíly (což podle nich platí i pro klasické trestní řízení): „Postup obhájců ve zkráceném řízení nelze hodnotit takto obecně. Nevidím rozdíl mezi postupem obhájce ve zkráceném řízení a ve standardním řízení. Záleží mnohem více na osobě konkrétního obhájce, kdy část obhájců chodí k jednání připravena a se znalostí věci, část jiných nikoli.“ (státní zástupce). „Postup obhájců se vždy liší podle toho, zda se jedná o obhajobu na základě plné moci, či

ustanoveného obhájce ex offio, přičemž je absolutně nerozhodné, zda se jedná o věci ve zkráceném řízení, či standartním řízení.“ (soudce).

Někteří si posteskli nad ryze formální účastí obhájců v řízení či nad tím, že řada obhájců patrně není dostatečně obeznámena s odlišnostmi zkráceného řízení. Zmíněny byly i problémy s ustanovováním a dostupností obhájců mimo pracovní dny (příp. i v pracovní dny, mají-li vystupovat v jiné věci jinde), jejichž závažnost je ve zkráceném řízení zvýrazněna. V odpovědích se nicméně objevily i ještě kritičtější názory: *„Obhájce naprosto výjimečně ve zkráceném přípravném řízení skutečně jedná ve prospěch klienta tak, aby řízení bylo rychle ukončeno, naprosto výjimečně se setkáváme s jejich iniciativou směřující k odklonu, zpravidla jde o variantu, kdy advokát usiluje o maximální počet úkonů a nikoli o rychlé efektivní ukončení řízení.*“ (státní zástupce). *„Z mého pohledu v mnoha případech zbytečně řízení v jasné a skutkově jednoduché věci komplikuje, a to na úkor práv (či spíše peněz) obviněných a délky řízení (trvání na výslechu svědků, podávání odporů proti trestnímu příkazu bez předchozí konzultace s obviněnými apod.).*“ (soudce).

VI.2.8. Další poznatky a připomínky

Z rozsahu nejruznějších připomínek, které respondenti k jednotlivým otázkám o své vůli připojovali, lze usuzovat, že je problematika zkrácených forem řízení zajímavá a cítí potřebu se k ní vyjádřit. Odrazilo se to i na volných odpovědích v závěru dotazníku, kdy byli požádáni o případné další poznatky jak k právní úpravě zkráceného řízení a její aplikaci, tak obecněji k otázce zkracování a zjednodušování trestního řízení. Tuto možnost využilo celkem 34 respondentů, přičemž jejich vyjádření byla často velmi obsáhlá. Poznatky, připomínky a náměty lze rozdělit do několika hlavních okruhů:

1) Respondenti ze všech profesních skupin upozorňovali, že změny v právní úpravě přispěly k tomu, že se v současnosti v režimu zkráceného řízení projednávají i některé případy, jež nelze označit za bagatelní či skutkově a důkazně jednoduché, jak se při zavádění zkráceného řízení předpokládalo.

„... nejprve se takto šetřily pouze skutkově jednoduché věci, kde byl pachatel zjištěn bezprostředně po spáchání nebo v krátké době po spáchání skutku a mohl být prakticky obratem postaven před soud. ... dnes se takto šetří drtivá většina případů, které splní podmínky výše trestní sazby a to nehledě na skutkovou složitost a délku prověřování a po

policejních orgánech je požadováno provádění množství úkonů, které by se mohly a měly provádět až v řízení před soudem, včetně podání vysvětlení všech svědků. Obsah trestního spisu vedeného ve zkráceném přípravném řízení se už nijak zvlášť neliší od obsahu spisu vyšetřovacího. ... je rovněž vyvíjen určitý tlak na řešení věci odklonem a policejní orgán je tlačěn k tomu, aby uměle prodlužoval prověřování věci, protože v případě, že by sdělil podezřelému podezření dříve, než probační a mediační služba provede mediaci, už by to pak ve 14 dnech pro vedení zkráceného přípravného řízení nestihla. ... Zkrácené přípravné řízení je v současnosti „zkrácené“ už pouze svým názvem., A není to jen špatnou legislativní úpravou, ale i nejednotným uplatňováním zákonů - platí tzv. regionální právo.“ (policista)

„...v praxi občas dochází ke zneužívání zkráceného přípravného řízení. Policejní orgán zahájí úkony trestního řízení dle § 158 odst. 3 trestního řádu a vede vyšetřování, obstarává důkazy atd. Spis nabývá na objemu, v určitý moment je sděleno podezření a v zákonné lhůtě je spis předán soudu, aniž by podezřelý měl možnost seznámit se s výsledky vyšetřování, a to v poměrně složitých trestních věcech. Fakticky tedy policejní orgán zneužije institutu zkráceného řízení místo standardního postupu“ (soudce)

„...zkrácené řízení jako forma je nadužívána, tedy tato forma je volena – a zde je odpovědnost státní zastupitelství – i na případy skutkově složité, kdy se v podstatě po podání návrhu na potrestání veškeré úkony, jež by správně měly být obsahem vyšetřování, přenesou na soud, ... což se výrazně podepisuje na délce řízení před soudem, kdy nikoli zřídka je přípravné zkrácené řízení ukončeno v řádu dnů, ale řízení před soudem se pak vleče měsíce, protože jsou zpracovávány dva znalecké posudky, jsou prostřednictvím domovních prohlídek zajišťovány listiny, vyslýchán svědek v zahraničí, ... dále je tato forma využívána zhusta i tehdy, kdy od spáchání skutku uplynou až dva roky ... do té doby policejní orgán vede prověřování, v rámci něhož zajistí a zafixuje veškeré důkazy – vysvětlení svědků a poškozeného, atd., pak na základě vydaného souhlasu se zadržením chytí pachatele, tedy fakticky provede kvasivyšetřování a přípravné řízení pak vedou ve formě řízení zkráceného, nebo je tato forma řízení užívána třeba u trvajících trestných činů – kdy pachatel 3 roky neplatí výživné, pak matka oprávněného dítěte podá trestní oznámení a půl roku po podání trestního oznámení je přistoupeno ke zkrácenému řízení.“ (soudce)

2) Policisté ve vyjádřeních reflektovali dopady rozšíření okruhu trestných činů, o nichž lze konat zkrácené přípravné řízení, na určení policejního orgánu, který řízení vede.

„... Za negativní považuji nepružné reakce vnitřních předpisů policie – zejména s ohledem na novelizaci trestního řádu, kterou byla zvýšena hranice trestní sazby u přečinů

realizovatelných formou zkráceného přípravného řízení ze tří na pět let odnětí svobody. Obvodním oddělením Policie ČR je interním předpisem zamezeno realizovat zkrácené přípravné řízení např. v případě speciálních recidivistů – pachatelů přečinu zanedbání povinné výživy dle ust. § 196 odst. 1,3 písm. b) tr. zákoníku, přičemž prověřování probíhá naprosto stejně a liší se pouze právní kvalifikací. Z toho důvodu jsou veškeré recidivní výživy postupovány na Službu kriminální policie a vyšetřování, což tuto součást zbytečně zatěžuje a prodlužuje se tím i doba řešení těchto protiprávních jednání, včetně skutečnosti, že oprávněná je nucena opakovaně navštěvovat různé součásti Policie ČR ...“

„...V rámci mé praxe zkrácené přípravné řízení v drtivé většině zpracovává útvar obvodního oddělení policie. Myslím, že smyslem zákonodárce nebylo zkrácené přípravné řízení přesunout na obvodní oddělení policie, kde jsou zpracovávány trestní spisy. Dochází tak k suplování Služby kriminální policie a vyšetřování což je v dnešní ekonomicky náročné době kontraproduktivní, neboť policisté chybí v ulicích.“

3) Zejména (nikoliv však výlučně) ze strany soudců zaznívalo, že je málo využívána možnost vést zkrácené řízení proti zadrženému podezřelému, což podle jejich názoru účinnost tohoto institutu významně snižuje. Zevrubným způsobem popsal tento problém jeden ze soudců:

„Jako ideální formu vyřízení bagatelní věci, kde je doznání obžalovaného nebo jeho přistižení při činu, považuji zkrácené řízení se zadrženým podezřelým (ZŘZP) ... Typické trestné činy vhodné pro ZŘZP jsou: § 274 včetně cizinců, § 205/2 (zejména u bezdomovců), § 337/1 (zejm. řidiči, cizinci), § 358, § 178 a jednodušší násilná t.č. ... Trest, který se ve ZŘZP ukládá, může být výrazně nižší, právě proto, že následuje ihned po spáchání činu a obviněný s jeho uložením souhlasí. Takovému zadrženému bezdomovci recidivistovi v TESCO stačí za krádež banánu i třeba měsíc nebo dva (což dnes nejde) a hned. Místo toho jsou tito pachatelé policií po výslechu propuštěni (v protokolu o výslechu je u doručovací adresy vyplněno: „nemá“), my je na základě zatykače seženeme za dva měsíce, uložíme jim v hlavním líčení 8 měsíců nepodmíněného trestu, pak vydáváme další zatykač na doručení rozsudku a za 6 měsíců od činu jde do výkonu trestu, přičemž za jeho dobrovolné nenastoupení dostane dalších 5 měsíců nepodmíněného trestu. Za „krádež banánu“ (zjednodušeně) jej tedy vězníme celkem více než rok. ... Co brání většímu rozšíření ZŘZP: Kromě některých soudců okresních soudů ... to asi nikdo jiný nevnímá jako nástroj pro výraznější zefektivnění trestní justice. ... Také velká část soudců okresních soudů se bude pravděpodobně bránit nějakému enormnímu nárůstu ZŘZP. Nemáme rádi změny. Policisté nemají důvod zvyšovat počet ZŘZP – jsou podhodnoceni,

demotivování a ZŘZP vždy představuje větší administrativní náročnost – protokoly o zadržení, ustanovení obhájce, umístění do cely, eskorta k soudu, eskorta od soudu do věznice, další protokoly atd. Jednodušší je přece obviněného vyslechnout, pustit, dát spis dohromady a předat státnímu zástupci. ... Státní zástupci nemají proč nutit policisty do ZŘZP. Navíc pokud se koná ZŘZP, pak musí neplánovaně napsat ve věci návrh na potrestání a jít k soudu k výslechu, což může narušit jiné plánované pracovní činnosti. ... jsme nevytvořili systém práce, který by počítal s vyřizováním velkého počtu věcí ve formě ZŘZP, jednoduše jsme jej zatím nepotřebovali. Pokud by tyto věci napadaly častěji (než 21 ZŘZP za rok), pak bychom tomu museli přizpůsobit systém práce. ZŘZP je skutečně administrativně a časově náročné, množství vytvořených soudních dokumentů v rámci jednoho ZŘZP, které skončí např. uložením nepodmíněného trestu, je enormní: zavolat eskortu, státního zástupce, obhájce, sepsat žádost o eskortu, potvrzení pro eskortu, ustanovení obhájce, protokol o vazebním zasedání, o hlavním líčení, 3x předvolání k hlavnímu líčení, 3x doručenky, rozsudek, další doručenky, nařízení výkonu trestu, opis rejstříku trestů pro věznicí, další žádost o eskortu. Se spisem takto pracuje vedoucí kanceláře, protokolující úřednice, soudce a vyšší soudní úředník = všichni. ... Odměnou naopak je, že taková věc už je prakticky hotová, příslušnému soudci se o takovou vyřízenou věc sníží běžný nápad a celkový počet těchto úkonů bude z dlouhodobého hlediska možná nižší než při standardním řízení. Navíc bychom při velkém počtu nápadu ZŘZP jistě našli způsoby pro administrativní usnadnění práce. Závěrem: Legislativně je zkrácené řízení asi bez větších problémů, rozhodně se s touto právní úpravou dá efektivně pracovat. Pokud bychom se rozhodli pro větší počet ZŘZP, což je podle mého názoru žádoucí, stačí, aby nejvyšší státní zástupce a policejní prezident vydali svým podřízeným pokyny, ať takto ve vybraných věcech postupují. Pokud bude těchto typů řízení pomalu a plynule přibývat, budeme i my trestní soudci (více či méně ochotně) schopni se tomuto novému trendu pomocí postupných změn systému práce přizpůsobovat, což by mohlo vést za dva, tři či čtyři roky ke kýženému cíli, jímž je snížení kriminality. Podle mě to rozhodně stojí za zkoušku.“

4) Některé náměty směřovaly rovněž k možným změnám stávající právní úpravy. Kromě návrhů, jež se objevily již u odpovědí na předchozí otázky, se jednalo o následující: „...do právní úpravy zahrnout oprávnění státního zástupce, aby za situace, kdy zkrácené přípravné řízení nebylo skončeno v zákonem stanovené a případně i prodloužené lhůtě, uložit, aby ve věci bylo dále konáno prověřování. Objevují se případy, kdy vzhledem k nové obhajobě podezřelého je zjištěno, že i přes uplynutí zákonné lhůty nejsou dány podmínky pro zahájení

trestního stíhaní (tak, jak předpokládá § 179f odst. 2b,c tr. ř.) a je potřeba provést další úkony k objasnění věci.“ (státní zástupce)

„Jasněji upravit otázku přerušeni pokračování, aby okamžik přerušeni nastal po procesním úkonu provedeném orgány činnými v trestním řízení již v přípravném řízení a ne až doručením návrhu soudu.“ (státní zástupce)

„Doplnění § 179a odst. 1 tr. ř. v tom směru, že od okamžiku, kdy se policejní orgán dozvěděl o spáchání trestného činu ..., nesmí uplynout více než 6 měsíců, jakožto další podmínka pro vedení zkráceného přípravného řízení.“ (státní zástupce)

„Zkrácené řízení by jistě urychlilo a zjednodušilo, kdyby soud měl možnost přečíst výpovědi osob učiněných formou úředního záznamů ve zkráceném přípravném řízení v řízení před soudem i v okamžiku, kdy se obviněný k jednání soudu bez omluvy nedostaví (obdoba § 211 odst. 1 tr. ř.)“ (soudce)

5) Objevily se i poznatky, týkající se obecnějších problémů české trestní justice – vysoká vytíženost soudů, problémy s doručováním, ne zcela ideální vztah mezi trestním a přestupkovým právem atd.

„...je běžnou praxí u zatíženého okresního soudu situace, kdy není možné věc, byť bagatelní, rozhodnout ve lhůtách odpovídajících představám zavedeného institutu zjednodušeného řízení, neboť je nutné vyčkat právní moci předchozích sbíhajících se rozhodnutí, neboť jsou opakovaně podávány samostatné návrhy na potrestání. Stejně tak je nutné brát zřetel na počty starších věcí, či vazebních věcí ... Obvinění mají evidovány toliko formální adresy bydlišť na městských úřadech a magistrátech. Opakovaně nepřebírají soudní písemnosti a vzhledem k neustále se měnícím faktickým bydlištím, které nejsou nikde evidovány, dochází k opakovanému pátrání po faktickém pobytu obviněných, a to pro nemožnost využití institutu náhradního doručení soudních písemností podle § 64 odst. 5 tr. ř., jimiž je také předvolání k hlavnímu líčení ve zkráceném řízení, čímž se tak výrazně prodlužuje délka zjednodušeného řízení ...“ (soudce)

„... připomínám, že v našem právním systému jsme vytvořili reálnou situaci, kdy pro pachatele je výhodnější trestní řízení než řízení přestupkové. Poukazuji např. na striktně stanovené výše uložených pokut, zejména za přestupky v dopravě, výměru opatření spočívající v zákazu činnosti řízení motorových vozidel, nemožnosti odklonu, apod. Za naprosto odůvodněnou považuji razantní změnu přestupkového řízení s možností ukládání opatření srovnatelného s trestem obecně prospěšných prací ve výměře do 50 hodin. Zjevně

těžkopádnost přestupkového řízení i jeho délka je příčinou současného tristního stavu, včetně kriminalizace bagatelní trestné činnosti.“ (státní zástupce)

6) Respondenti jinak oceňovali, že institut zkráceného řízení skutečně přispěl ke zrychlení a zjednodušení vyřizování podstatné části nápadu trestné činnosti (byť se objevila i upozornění na možná rizika, jako např. od jednoho z policistů: *„Přemrštěná snaha policejního orgánu urychleně vyřizovat co největší počet věcí ve zkráceném přípravném řízení může vést k tomu, že není dostatečně kladen důraz na zjišťování další trestné činnosti podezřelého, resp. obviněného nebo jeho spolupachatelů.*“), vybízeli k dalšímu snižování formálnosti zkráceného řízení (*„Předvést před soudce jen se zprávou Policie ČR, pokud s rozhodnutím souhlasí pachatel a státní zástupce, rozhodnout hned, bez opravného prostředku (jako v blokovém řízení), omezit účast poškozených ...*“; státní zástupce), nebo poukazovali na potřebu současného systému stabilizovat (*„Doporučuji do systému již nezasahovat, je nutná stabilizace postupu, nikoliv neustálé změny, které nesměřují do podstaty zkráceného řízení.*“; soudce).

VII. Kriminální kariéra pachatelů odsouzených ve zkráceném řízení

Analýza vybraného souboru trestních spisů, v nichž proběhlo zkrácené řízení (viz Kapitulu V.), byla provedena i v rámci výzkumu dopadů tzv. velké novely trestního řádu.²³³ Bylo při ní prozkoumáno 90 spisů o věcech, pravomocně ukončených v letech 2002, 2004 a 2006. Zajímalo nás, jak se po absolvování zkráceného řízení vyvíjela kriminální kariéra jednotlivých pachatelů ve smyslu jejich dalších případných odsouzení. Pokusili jsme se proto zjistit k jednotlivým odsouzeným aktuální údaje z rejstříku trestů. Celkem se nám podařilo získat anonymizované informace k 83 odsouzeným. Analýza byla ovšem od začátku zatížena významným omezením, kterým byl vysoký (nadpoloviční) podíl cizinců v souboru. Občané ČR v souboru představovali menšinu (40 osob), což zjevně souvisí se strukturou trestné činnosti, která byla v uvedených letech ve zkráceném řízení projednávána – zejména cca třetinovým podílem trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 171 tr. zák.²³⁴ Z cizinců se v souboru nejčastěji vyskytovali Ukrajinci (20 osob), Slováci (9 osob), Rusové a Litevci (po 4 osobách).

Vzhledem ke skutečnosti, že informace o trestné činnosti ve formě údajů o odsouzeních byly čerpány z databáze rejstříku trestů, lze téměř s jistotou předpokládat, že u cizích státních příslušníků byly tyto údaje nekompletní, neboť jejich případná trestná činnost, za kterou byli potrestáni v zahraničí, se v českém rejstříku trestů zpravidla neodrazí. Výjimku představují z historických a geografických důvodů jen občané SR, i když ani u nich se nelze na úplnost evidence odsouzení spolehnout. Většina cizinců ze souboru (22 osob) také měla ke dni získání informací v rejstříku trestů jediný záznam. Protože by se jednalo o výrazné zkreslení výsledků, rozhodli jsme se, že do analýzy zařadíme pouze občany ČR a SR. Výsledný výzkumný soubor tak čítal 49 osob.

Zaměřili jsme se na údaje o jejich případné recidivě, o charakteru trestné činnosti, které se dopouštějí a o jejich zkušenostech s nepodmíněným trestem odnětí svobody a jeho výkonem. Samozřejmě tato skromná sonda do historie odsouzení uvedených pachatelů může vzhledem k velikosti a složení výzkumného souboru sloužit jen jako určitá ilustrace

²³³ Zeman, P. et al.: *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: IKSP, 2008, str. 34 – 40.

²³⁴ Tamtéž, str. 18.

zkoumané problematiky, nicméně pokládáme ji za vhodný doplněk ostatních částí výzkumu. Údaje byly získány k datu 1. 6., resp. 6. 6. 2012.

VII.1. Složení výzkumného souboru

Jak již bylo uvedeno, zkoumali jsme údaje k celkem 49 pachatelům, kteří byli v letech 2002, 2004 či 2006 odsouzeni ve zkráceném řízení (16 v r. 2002, 13 v r. 2004 a 20 v r. 2006). Soubor tvořilo 42 mužů a 7 žen. Pokud jde o trestnou činnost, za kterou byli pachatelé ve zkráceném řízení odsouzeni v případech, jež byly ve výzkumu dopadů velké novely trestního řádu zkoumány, nejčastěji byl zastoupen právě trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 171 tr. zák., konkrétně formy tohoto trestného činu uvedené v § 171 odst. 1 písm. a), b) či c). Převážnou většinu zbylých případů tvořily drobné krádeže, tedy trestné činy podle § 247 odst. 1 písm. a), b), d) či e) tr. zák. Zbývající trestnou činnost tvořily trestné činy pytláctví (§ 178a odst. 1), řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění (§ 180d), opilství (§ 201a), ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 201 písm. b)), výtržnictví (§ 202 odst. 1), neoprávněného užívání cizí věci (§ 249 odst. 1), úvěrového podvodu (§ 250b odst. 1), poškození cizí věci (§ 257 odst. 1, § 257b odst. 1), a podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka (§ 261).

VII.2. Rozsah trestné činnosti v kriminální kariéře

Pouze 5 pachatelů mělo ke dni získání informací v rejstříku trestů jen jediný záznam, tedy odsouzení, na jehož základě byli tito pachatelé zařazeni do analýzy v rámci výzkumu dopadů velké novely trestního řádu (dále v textu též „základní odsouzení“). Dalších 5 mělo evidována 2 nebo 3 odsouzení, 12 pachatelů bylo v dosavadní kriminální kariéře odsouzeno 4 - 5x a rovněž 12 mělo 6 – 8 záznamů. Celkem 15 pachatelů ze souboru bylo odsouzeno nejméně desetkrát, z toho tři pachatelé dokonce 20x, jeden 24x a jeden 28x. Přitom v případech uloženého souhrnného (§ 35 odst. 2 tr. zák.) nebo společného (§ 37a tr. zák.) trestu se nezapočítávala původní odsuzující rozhodnutí, jež byla spolu s uložením souhrnného či společného trestu zrušena (toto pravidlo se uplatnilo i pro další sledované ukazatele).

U pachatelů s více záznamy v rejstříku trestů jsme sledovali i povahu jejich recidivy, tj. zda se zaměřovali na tytéž trestné činy či alespoň trestné činy téhož druhu. Výsledky

ukázaly, že jak druhová, tak zejména speciální recidiva je mezi těmito pachateli velmi rozšířená. Plných 21 pachatelů ze souboru lze označit za mnohonásobné speciální recidivisty, neboť se u nich ke dni získání informací nejméně pětikrát vyskytovalo opakované odsouzení za určitý trestný čin. U deseti bylo v rejstříku možno nalézt více než deset případů speciální recidivy, z toho u dvou více než dvacet takových případů. Zpravidla se jednalo o opakované páchaní trestných činů krádeže, maření výkonu úředního rozhodnutí (resp. maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání) a porušování domovní svobody. Z pachatelů, kteří byli dosud odsouzeni více než jednou, se speciální recidiva nevyskytovala pouze u 4 osob. Rovněž druhová recidiva²³⁵ nebyla v souboru nijak ojedinělá, nicméně nedosahovala tak vysokého výskytu jako recidiva speciální – nejméně 5x se vyskytla u 12 pachatelů, více než desetkrát jen u tří. Celkem u 17 pachatelů, kteří byli odsouzeni více než jednou, se ke dni získání informací nevyskytoval záznam o druhové recidivě.

Podrobněji jsme sledovali také to, jaká byla u pachatelů ze souboru historie odsouzení v období před základním odsouzením a po něm. Připomeňme, že k základnímu odsouzení pachatelů došlo v letech 2002, 2004, nebo 2006, takže od základního odsouzení ke dni získání informací z rejstříku trestů uplynulo cca 6 – 10 let, kdy mohla kriminální kariéra odsouzených pokračovat. Z této perspektivy je zajímavý poznatek, že pro 13 pachatelů, kteří byli dosud odsouzeni více než jednou, představuje základní odsouzení (zatím) poslední záznam v rejstříku trestů. Přitom se jedná o osoby, které byly v době před základním odsouzením za trestný čin odsouzeny i vícekrát – ve třech případech čtyřikrát a patří sem i pachatelé s pěti, šesti a dokonce i devíti předchozími odsouzeními. Pro žádného z pachatelů nebylo základní odsouzení začátkem dále pokračující kriminální kariéry (alespoň ve smyslu odsouzení ke dni získání informací). Deset pachatelů má naopak v období po základním odsouzení evidováno nejméně 5 dalších záznamů, tři z nich dokonce deset záznamů. Právě tyto pachatele lze zařadit mezi výše zmíněné mnohonásobné speciální recidivisty, přičemž z hlediska četnosti případů speciální recidivy se období před a po základním odsouzení významněji nelišila – lze tedy dovodit, že základní odsouzení bylo pro tyto pachatele prostě jen jedním z víceméně kontinuální řady kontaktů se systémem trestní justice, plynoucích z opakování trestné činnosti téhož druhu (maření výkonu úředního rozhodnutí, krádeže).

U pachatelů, u nichž po základním odsouzení následovalo alespoň jedno další, jsme dále zjišťovali, jak dlouhá doba od základního odsouzení uběhla, než byl pachatel odsouzen

²³⁵ Pro názornější odlišení od speciální recidivy nebyly jako druhová recidiva započítávány případy recidivy speciální.

znovu. Celkem 15 pachatelů bylo znovu odsouzeno do půl roku od data základního odsouzení, z toho 3 do jednoho a další 2 do dvou měsíců. Do jednoho roku od základního odsouzení došlo k odsouzení dalšímu u 22 pachatelů, do dvou let u 27 pachatelů. Déle než tři roky mezi základním a prvním následujícím odsouzením uběhly u dvou pachatelů.

VII.3. Struktura trestné činnosti v kriminální kariéře

Jen 9 pachatelů bylo po celou dobu své kriminální kariéry odsouzeno pouze za jeden konkrétní trestný čin, přičemž mezi ně patřilo všech 5 pachatelů s jediným odsouzením (za trestné činy krádeže, maření výkonu úředního rozhodnutí, resp. pytláctví). Jinak byla struktura trestné činnosti jednotlivých pachatelů ze souboru pestřejší. Nejčastěji šlo opět o trestné činy krádeže a maření výkonu úředního rozhodnutí, a to ve vzájemné kombinaci, v kombinaci s jinými trestnými činy, anebo ve vzájemné kombinaci i spolu s dalšími trestnými činy. V záznamech vybraných pachatelů tak bylo možno nalézt údaje o odsouzení za nejrůznější kombinace celé řady trestných činů – násilných (loupeže, ublížení na zdraví, útoky na veřejného činitele, násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, týrání osoby ve společném obydlí, vydírání, týrání svěřené osoby), majetkových (podvody vč. úvěrových a pojistných, neoprávněné užívání cizí věci, neoprávněné držení platební karty, zpronevěry, poškozování cizí věci, podílnictví, z doby před r. 1990 též rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví), mravnostních (znásilnění, pohlavní zneužívání, šíření pornografie) i jiných (porušování domovní svobody, výtržnictví, zanedbání povinné výživy, padělání a pozměňování veřejné listiny, drogové trestné činy, řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění, opilství, ohrožení pod vlivem návykové látky atd.).

VII.4. Zkušenosti s nepodmíněným trestem odnětí svobody a jeho výkonem

Ze sankcí, uložených pachatelům ze zkoumaného souboru, jsme se zaměřili na nepodmíněné tresty odnětí svobody a jejich výkon. Necelé třetině pachatelů ze souboru (12 osob) nebyl ke dni získání informací nepodmíněný trest odnětí svobody dosud nikdy uložen.²³⁶ Kromě všech pěti pachatelů, kteří byli v dosavadní kariéře odsouzeni pouze jednou,

²³⁶ Do počtu uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody byly pro účely této analýzy započítány i případy, kdy došlo k nařízení výkonu trestu původně podmíněně odloženého, k přeměně trestu obecně prospěšných

se nepodmíněný trest odnětí svobody dosud vyhnul i těm, kteří byli odsouzeni vícekrát; konkrétně se počet odsouzení u pachatelů bez zkušenosti s tímto trestem pohyboval od dvou do šesti. Dalších 6 pachatelů bylo k nepodmíněnému trestu odnětí svobody odsouzeno jednou, 5 dvakrát, rovněž 5 třikrát, 3 čtyřikrát a dva pětkrát. U této skupiny 21 pachatelů se celkový počet odsouzení pohyboval mezi dvěma a osmi, nejčastěji ovšem od pěti do osmi odsouzení. Zbývající skupinu 16 pachatelů tvořili ti, kteří byli k nepodmíněnému trestu odsouzeni neméně sedmkrát. Až na jedinou výjimku se jednalo o pachatele, jejichž celkový počet odsouzení nebyl nižší než deset (uvedenou výjimkou byl pachatel, odsouzený dosud osmkrát, ovšem z toho v sedmi případech mu byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody). U mnohonásobných recidivistů výrazně rostl i počet uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody. Devíti pachatelům byl tento trest uložen již více než desetkrát a dvěma více než dvacetkrát. U pachatele s nejvyšším celkovým počtem odsouzení (28) tak je evidováno 23 odsuzujících rozsudků, jimiž mu byl uvedený trest uložen.

U všech pachatelů ze souboru, kterým byl nepodmíněný trest odnětí svobody alespoň jednou uložen, bylo zaznamenáno, že takový trest skutečně vykonali, tedy že získali zkušenost z prostředí výkonu trestu odnětí svobody – pouze u jednoho pachatele s jediným uloženým nepodmíněným trestem nebylo možno z evidence zjistit, zda jej vykonal.

prací na odnětí svobody, popř. k přeměně v náhradní trest odnětí svobody z důvodu nevykonání peněžitého trestu.

VIII. Závěr a diskuse

Úsilí o zkrácení a zjednodušení trestního řízení lze pokládat za jednu ze základních tendencí trestní politiky v zemích kontinentálního i anglo-amerického právního systému již řadu desetiletí. Jedná se o pochopitelnou reakci na vysoký nápad bagatelní trestné činnosti a potřebu alokovat omezené kapacity systému trestní justice na kontrolu závažných druhů a sofistikovaných forem kriminality, jejichž odhalování, dokazování a postih jsou časově, personálně i materiálně náročné. K celkovému zkrácení trestního řízení někdy přispívají i některé další výrazné trestněpolitické tendence poslední doby, jako je reflexe principů restorativní justice v podobě zavádění postupů, kdy je trestní věc při splnění stanovených podmínek odkloněna mimo standardní řízení, popř. mimo trestní řízení vůbec. Primárním cílem takových postupů je dosáhnout co nejvyšší možné nápravy škodlivé situace, vyvolané trestným činem, ovšem zároveň jejich využití v některých případech vede k žádoucímu zkrácení trestního řízení.

Zároveň nelze přehlédnout, že zjednodušené formy řízení pomáhají nepřímo oslabovat i některé obecné neduhy trestního práva, jako je nadměrná kriminalizace lidského chování, komplikovanost a formálnost trestního procesu atp. Dekriminalizace, jako další z možných způsobů řešení problémů spojených s vysokým nápadem drobné kriminality, není obecně příliš populární ani mezi veřejností, ani mezi orgány činnými v trestním řízení. Postupné rozšiřování využitelnosti zjednodušujících mechanismů v trestním procesu tak na jedné straně umožňuje nadále řešit jako trestné činy i delikty na hraně trestního a správního práva, na straně druhé nenápadně zjednodušuje a zbavuje některých formálních prvků trestní řízení v podstatné (a stále se zvyšující) části trestních věcí. Přitom stále jsou zkrácené formy řízení v trestněprávní teorii a v právních řádech pojímány jako „zvláštní způsoby řízení“, jako určité odchylky vůči trestnímu řízení „standardnímu“, „nezkrácenému“.

Jakkoli je zkracování trestního řízení významnou trestněpolitickou tendencí současné doby, není ani zdaleka tendencí jedinou. Některé další rysy současného trestního práva procesního přitom působí přinejmenším zčásti protichůdně oproti snaze zkrátit a zjednodušit trestní řízení. Jako tradiční příklad může sloužit zajištění účinné ochrany lidských práv a svobod podezřelého či obviněného, jež bylo svého času základním kamenem budování spravedlivého a humánního trestního práva. Z aktuálních tendencí, jež mají na jednoduchost a rychlost trestního řízení podobné dopady, lze zmínit posilování pozice a práv obětí trestné

činnosti v trestním řízení, či zajištění důsledné ochrany práv a co nejvyšší možnosti nápravy mladistvých pachatelů. Kolize s uvedenými zájmy představuje jeden z výrazných limitů procesu zkracování trestního řízení, který je třeba mít při trestněpolitických úvahách na toto téma neustále na paměti.

Přehled vybraných zahraničních právních úprav ukázal, že **usilovné hledání způsobů zjednodušení trestního procesu a odbřemenění orgánů činných v trestním řízení je evropským zemím společné**. Je možné se v nich setkat s relativně samostatnými formami zkráceného či zjednodušeného řízení, i s jednotlivými instituty, jež ve vhodných případech věci zcela odklánějí z trestního řízení, nebo alespoň průběh běžného trestního řízení zrychlují. Rozšířené je i využívání maximálně zjednodušené formy odsuzujícího rozhodnutí bez klasického hlavního líčení – trestního příkazu. Zjednodušeně lze tyto postupy zobecnit do následujícího modelu: jestliže pachatel uzná vinu, neklade odpor ve smyslu intenzivní procesní obrany, a učiní kroky k nápravě újmy způsobené oběti, širší komunitě i společnosti jako celku, odměnou mu je mírnější trest či dokonce řešení jeho deliktu mimo trestní řízení. Pravidelně se tyto mechanismy uplatňují při projednávání trestných činů nižší závažnosti. Výjimku v tomto směru představují instituty na bázi dohody o vině a trestu, které lze zpravidla využít i v řízeních o závažných deliktech. Důvod lze spatřovat především v tom, že tyto instituty mají původ v anglo-americkém právním systému – proto také po zavedení do právních řádů zemí kontinentálního právního systému působí poněkud cize a vyvolávají nemalé kontroverze.

Zjednodušené formy řízení i odklonné mechanismy se mezi jednotlivými zeměmi značně liší jak co do škály, tak pokud jde o konkrétní podobu. To je ovšem pochopitelné, vzhledem k rozdílům v právní tradici, konstrukci trestního řízení, sankčním systému, struktuře trestné činnosti, vzájemném vztahu trestního, správního a někde i občanského práva atp. Proto poznatky o zahraničních úpravách je třeba chápat důsledně jako možnou inspiraci, nikoliv jako návod k převzetí.

České trestní právo nabízí v tomto ohledu relativně samostatnou a komplexní formu trestního řízení – zkrácené přípravné řízení a navazující zjednodušené řízení před samosoudcem – **a dále několik odklonných institutů, včetně trestního příkazu**. Nabídka tedy není chudá, její využívání je však velmi nerovnoměrné. Justiční statistiky vypovídají o tom, že zatímco zkrácené řízení se stalo dokonce převažující formou trestního procesu, k odklonům dochází spíše zřídka, přičemž až na výjimky se v takovém případě jedná o podmíněné zastavení trestního stíhání, resp. podmíněné odložení podání návrhu na potrestání.

Příčinu lze spatřovat zejména v procesní náročnosti aplikace jednotlivých postupů pro orgány činné v trestním řízení, ale i pro pachatele. Srovnání míry využívání institutů podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání je toho zjevným dokladem. Jestliže zákonodárce zavedl pro řešení prakticky totožného okruhu případů dva instituty s téměř stejnými důsledky pro pachatele (i pro oběť), a pro jejich aplikaci stanoví odlišné podmínky, je nasnadě, že procesně méně náročný postup bude zpravidla „první volbou“. Zároveň často platí, že „důraz na rychlé vyřizování trestních věcí je tak silný, že ten nejdůležitější cíl trestního procesu, tj. nalezení adekvátní trestněprávní reakce na spáchaný čin, je odsunován do pozadí.“²³⁷

Naopak výhody trestního příkazu zjevně dokáží překonat i řadu omezení, která pro jeho využití stanoví trestní řád, takže jím je v posledních letech rozhodováno ve více než polovině trestních věcí, vyřízených v prvním stupni okresním soudem.

Je otázkou, jak se v praxi ujme nový institut dohody o vině a trestu, přičemž lze předpokládat, že i v tomto případě bude rozhodující, zda u státních zástupců a soudců převáží jeho možné výhody nad některými nároky, které na ně řízení o dohodě a trestu bude klást. Je možné se domnívat, že bude-li umožněno uzavřít takovou dohodu i v případě zvlášť závažných zločinů, ochota k jejímu uzavírání vzroste. Jedná se totiž o institut, který v řízení o méně závažných, skutkově i právně jednodušších trestných činech obžalobě přilíš výhod oproti standardnímu průběhu řízení nenabízí. V závažných a složitých věcech, kdy hrozí důkazní nouze, je situace odlišná. Nicméně tyto případy zase netvoří tak velkou část nápadu trestné činnosti, aby bylo důvodné předpokládat zásadnější změnu v celkové míře využívání odklonných institutů v ČR.

Jak již bylo uvedeno, podle justičních statistik je v současnosti více než polovina trestních věcí projednávána ve zkráceném řízení. Tato skutečnost přispěla k tomu, že **statistické ukazatele zkráceného řízení stále více ovlivňují celkový statistický obraz trestního řízení v ČR**. Pokud jde o rozdíly základních statistických ukazatelů trestního řízení ve zkrácené a klasické formě, výrazný rozdíl je v současné době především v podílu mladistvých na všech osobách, vůči nimž se řízení vede, kdy ve zkráceném řízení j tento podíl téměř desetinásobně nižší. Ostatní znatelné rozdíly již vyplývají z okruhu trestných činů, pro které je zkrácené řízení určeno, tj. rozdíly ve skladbě projednávaných trestných činů, nižší podíl nepodmíněných trestů a vyšší podíl trestů alternativních ve zkráceném řízení, výrazně kratší průměrná délka zkráceného řízení.

²³⁷ Ščerba, F.: Využívání alternativních opatření v praxi. *Trestněprávní revue*, 6/2013, str. 138 - 142.

Pro seriózní zkoumání každého jevu je nutné mít k dispozici informace o jeho stavu a vývoji. Jedná-li se o využívání zkráceného řízení a odklonů, pramenem takových informací jsou justiční statistiky, z nichž také bylo čerpáno i v rámci tohoto výzkumu. Na úrovni orgánů činných v trestním řízení se v ČR pro statistické účely sbírá velké množství dat, jejichž rozsah je často předmětem obdivu a závidění výzkumníků z jiných zemí. Zároveň to ovšem pro původce dat znamená značné personální a časové zatížení. Aby takové úsilí mělo smysl, je třeba zajistit náležitě zpracování a vykazování sebraných údajů. Bohužel při práci s justičními statistikami se opakovaně setkáváme se závažnými problémy, které značně zpochybňují důvěryhodnost vykazovaných údajů (nejasný způsob výpočtu některých ukazatelů, jejich nepřesné definice či nelogické vykazování, atd.). Výsledkem nezřídka bývá, že různé prameny (které ovšem čerpají z téže databáze, vytvořené obsahem vyplněných statistických listů trestních) vykazují u téhož ukazatele rozdílnou hodnotu, patrně v důsledku odlišností v algoritmech výpočtu daného souhrnného ukazatele, užívaných pro jednotlivé prameny. Podrobný rozbor těchto obtíží není předmětem této monografie, ovšem stávající situaci pokládáme za velkou překážku nejen pro realizaci výzkumu v oblasti trestní justice, ale i pro důvěryhodnost obrazu, který o kriminalitě a trestní justici oficiální statistiky nabízejí, a obecněji pro tvorbu racionální a informované trestní politiky, neboť bez znalosti stavu a vývoje problému, založených na spolehlivých a přesných statistikách, nelze očekávat nalezení odpovídajících a účinných řešení.

Postoj jednotlivých profesních skupin v systému trestní justice ke zkrácenému řízení není stejný. Z účastníků expertního dotazníkového šetření, realizovaného v rámci výzkumu, oceňovali přínosy zkráceného řízení nejvíce policisté, naopak poněkud skeptičtější byli soudci. Pro policisty a státní zástupce znamená projednání případu ve zkráceném přípravném řízení relativně rychlé vyřízení věci bez některých formalit klasického přípravného řízení, zato pro soudce, jak naznačují výsledky výzkumu, zjednodušené řízení zase tolik zjednodušení nepřináší, zejména tehdy, pokud jim s návrhem na potrestání není předán zadržený podezřelý. Naopak, rychlé přípravné řízení s omezeným rozsahem zajišťovaných důkazů pro soudce někdy znamená, že si podklady potřebné pro rozhodnutí o vině a trestu musejí obstarávat až v řízení před soudem. Projevuje se tak mj. zásada, že konečná odpovědnost za rozsah dokazování tak, aby byl dostatečný pro rozhodnutí o vině a trestu, zůstává na soudci (§ 2 odst. 5 věta poslední tr. ř.). I v tom lze patrně hledat důvod, proč byli soudci v dotazníkovém šetření nejvíce nakloněni řešení vysokého nápadu bagatelní

trestné činnosti spíše cestou dekriminalizace než zjednodušováním trestního řízení (byť i mezi soudci byl tento názor v menšině).

V této souvislosti je třeba upozornit, že zkrácené přípravné řízení a navazující zjednodušené řízení před samosoudcem jsou koncipovány a v praxi i chápány v zásadě jako zvláštní forma celého trestního řízení, tedy jako jedno ucelené „zkrácené řízení“. Pokud v takovém řízení nejsou oproti standardnímu řízení vyváženě zjednodušena obě stadia, tedy přípravné řízení i řízení před soudem, nelze očekávat dosažení optimálního efektu, neboť motivace k plnému využití nabízeného institutu se bude u různých aktérů lišit.

Vcelku bezproblémové zavedení zkráceného řízení do trestního řádu a obliba, jakou si vyřizování věcí touto formou rychle získalo mezi orgány činnými v trestním řízení, přirozeně vedla ke **snahám o zvýšení jeho využitelnosti**. Za poněkud diskutabilní je možno pokládat zejména dvě změny, k nimž v posledních letech došlo – rozšíření okruhu trestných činů, o nichž lze konat zkrácené přípravné řízení, a posunutí počátku lhůty k ukončení zkráceného přípravného řízení.

Novela č. 459/2011 Sb. změnila **okruh trestných činů, o kterých lze za splnění dalších podmínek konat zkrácené přípravné řízení**. Podle původní právní úpravy se jednalo o trestné činy, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu, a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta. Novela uvedenou horní hranici trestní sazby zvýšila na pět let. Důvodová zpráva k návrhu novely tuto změnu vysvětlovala mj. tím, že (kromě jinak logického argumentu sjednocení úpravy s vymezením trestných činů, o nichž se obecně koná řízení před samosoudcem):

„... Po přijetí nového trestního zákoníku, který u jinak poměrně běžné kriminality mnohdy zvýšil u kvalifikovaných skutkových podstat sazby na 4 roky (u vyšších odstavců), se využitelnost zkráceného přípravného řízení poněkud zproblematizovala a hrozí, že se podíl věcí řešených formou tohoto institutu výrazně sníží. ...“²³⁸

Skutečností je, že ke zvýšení horní hranice trestní sazby ze tří na čtyři roky došlo v novém trestním zákoníku oproti trestnímu zákonu č. 140/1961 Sb. ve znění k 31. 12. 2009 pouze u několika trestných činů, které navíc nepředstavovaly příliš významný podíl věcí, projednávaných ve zkráceném řízení.²³⁹ Naproti tomu uvedená novela umožnila konat

²³⁸ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 459/2011 Sb.; přístupno z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=335&CT1=0> (citace 20-8-2013).

²³⁹ Konkrétně se jednalo o tyto trestné činy: vydírání dle § 235 odst. 1 tr. zák. (nově § 175 odst. 1 TZ), kuplířství dle § 204 odst. 1 tr. zák. (nově § 189 odst. 1 TZ), týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě dle § 215a odst. 1 tr. zák. (nově § týrání osoby žijící ve společném obydlí dle § 199 odst. 1 TZ), poškozování lesa

zkrácené přípravné řízení, při splnění dalších podmínek, i o některých trestných činech, u kterých to před novelou možné nebylo. Jedná se např. o případy kvalifikovaného úmyslného ublížení na zdraví (§ 146 odst. 2 TZ), kvalifikovaného těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 147 odst. 2 TZ), rvačky, při které je způsobena těžká újma na zdraví (§ 158 odst. 2 TZ), či některých drogových trestných činů (§ 283 odst. 1, § 284 odst. 3, § 285 odst. 3, 4, § 286 odst. 1, § 287 odst. 2 TZ).

Novela č. 274/2008 Sb. **posunula počátek běhu dvoutýdenní lhůty k ukončení zkráceného přípravného řízení** ze dne, kdy policejní orgán obdržel trestní oznámení nebo jiný podnět k trestnímu stíhání, na den, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, ze spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován. Vyčlenila z této lhůty tedy část zkráceného přípravného řízení od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných či neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, do sdělení podezření, což odpovídá fázi tzv. prověřování v klasickém přípravném řízení (§ 12 odst. 10 tr. ř.). V něm je délka fáze prověřování částečně omezena lhůtami dle § 159 tr. ř., které ovšem pro zkrácené přípravné řízení neplatí, a délka zkráceného přípravného řízení před sdělením podezření tak nijak omezena není. Přitom procesní využitelnost skutečností, zjištěných ve zkráceném přípravném řízení a zachycených ve formě úředního záznamu, jako důkazů v řízení před soudem, byla až do 1. ledna 2012 větší než u skutečností zjištěných v klasickém přípravném řízení před zahájením trestního stíhání, a nelišila se zásadně v závislosti na tom, zda byly dané skutečnosti zjištěny před sdělením podezření či po něm. Policejní orgán kromě toho nemá - na rozdíl od klasického přípravného řízení - povinnost sdělit podezření neprodleně poté, co zjistí skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, a je dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba (srov. § 160 odst. 1 tr. ř.).

Tato situace, jak potvrdil náš výzkum, přináší zejména dvojí riziko. Jednak **policejní orgán není poté, co zahájí úkony trestního řízení, omezen žádnou lhůtou, v níž by měl prověřování skutečností, nasvědčujících spáchání trestného činu, ukončit**, a to ani v případě, kdy je osoba pachatele od počátku známa. Může tedy beze spěchu opatřovat

těžbou dle § 181c odst. 2 tr. zák. (nově poškození lesa dle § 295 odst. 2 TZ), útok na veřejného činitele dle § 155 odst. 1 tr. zák. (nově násilí proti úřední osobě dle § 325 odst. 1 TZ), přijímání úplatku dle § 160 odst. 1 tr. zák. (nově přijetí úplatku dle § 331 odst. 1 TZ – zde byla horní hranice trestní sazby zvýšena na čtyři roky až novelou č. 330/2011 Sb. s účinností od 1. 12. 2011), a nadřozování dle § 166 odst. 1 tr. zák. (nově § 366 odst. 1 TZ). Kromě toho byla horní hranice trestní sazby stanovena na čtyři roky i u trestného činu sexuálního nátlaku dle § 186 odst. 2 TZ, který, je-li spáchán na osobě svěřené dozoru pachatele, dopadá na jednání, postihované dříve podle § 243 tr. zák. trestem odnětí svobody až na dvě léta.

veškeré potřebné podklady, včetně těch, jejichž opatření bývá časově náročnější (např. odborné vyjádření či znalecký posudek), a teprve po jejich shromáždění sdělit podezření již od počátku známému pachateli. Poznatky z analýzy trestních spisů v rámci našeho výzkumu, jakož i informace z odborné literatury²⁴⁰ nasvědčují tomu, že fáze od zahájení úkonů trestního řízení do sdělení podezření trvá leckdy i několik měsíců. Představa zhruba dvoutýdenního zkráceného přípravného řízení je tedy spíše iluzí.

Tuto iluzi bohužel podporuje i způsob, jakým je pro statistické účely vykazována průměrná délka přípravného řízení. Průměrná délka zkráceného přípravného řízení se totiž počítá nikoliv od zahájení přípravného řízení, ale až od sdělení podezření (podobně u klasického přípravného řízení se počítá až od zahájení trestního stíhání), takže nezahrnuje nezdělanou dosti dlouhou fázi zkráceného přípravného řízení od zahájení úkonů trestního řízení do sdělení podezření. Údaje o skutečné průměrné délce celého přípravného řízení oficiální justiční přehledy statistických údajů nenabízejí. Pro srovnání – podle justičních statistik činila v roce 2012 průměrná délka zkráceného přípravného řízení od sdělení podezření do předložení návrhu na podání návrhu na potrestání státnímu zástupci nebo do konečného rozhodnutí policejního orgánu 8 dní, zatímco z provedené analýzy trestních spisů z téhož roku (byť s vědomím malého vzorku zkoumaných spisů) vyplynula průměrná délka celého řízení u policejního orgánu v rámci zkráceného přípravného řízení (tedy včetně fáze před sdělením podezření) 34 dní. Je tedy třeba mít při práci s justičními údaji o délce řízení na paměti, že nevypovídají o celkové průměrné délce přípravného (a potažmo celého trestního) řízení, ale pouze o té jeho části, která začíná sdělením podezření či zahájením trestního stíhání. Část informací o délce řízení před tímto okamžikem tedy zůstává nejen pro výzkumné účely skryta.

Druhým rizikem, plynoucím z popsaného stavu, je **možné omezení práva na obhajobu ve zkráceném přípravném řízení**. Zákonodárce se toto nebezpečí pokusil omezit tím, že podezřelému přiznal stejná práva, jako má obviněný. Status podezřelého však osoba získá právě až sdělením podezření. Pokud jsou tedy v některých případech prakticky všechny úkony zkráceného přípravného řízení provedeny před sdělením podezření, ztrácí osoba, vůči níž se řízení vede, možnost tyto úkony jakkoli účinně ovlivňovat, účastnit se jich apod. K tomu je třeba připočítat skutečnost, že podezřelý není na konci zkráceného přípravného řízení seznamován s obsahem spisu, a že návrh na potrestání neobsahuje odůvodnění. Jestliže tedy ke sdělení podezření dojde až na konci zkráceného přípravného řízení, dozví se

²⁴⁰ Např. Tuzar, V.: Jak krátké je zkrácené přípravné řízení? *Trestní právo*, 4/2011, str. 13 - 14.

podezřelý o tom, jaké podklady proti němu byly shromážděny, prakticky až v řízení před soudem. Zde mu již trestní řád poskytuje možnosti, jak se náležitě připravit na svou obhajobu (může trvat na pětidenní lhůtě k přípravě, nemusí souhlasit s přečtením úředních záznamů apod.). Nicméně v takovém případě již řízení před soudem ztrácí svůj zjednodušený charakter a může na soud někdy klást naopak vyšší nároky než řízení standardní. Soudci pak mohou vývoj právní úpravy zkráceného řízení vnímat jako usnadňování práce policistů a státních zástupců na jejich úkor.

V této souvislosti lze tedy konstatovat, že rizika omezení práva na obhajobu ve zkráceném řízení možná neplynou ani tak z přímých a zjevných odlišností od standardního řízení (např. neseznamování s obsahem spisu na konci přípravného řízení), jako spíše z nezamýšlených praktických důsledků některých změn, jež působí ve vzájemné kombinaci (možnost konat zkrácené řízení i v ne zcela bagatelních věcech, posunutí počátku běhu lhůty k ukončení zkráceného přípravného řízení). Za úvahu také stojí skutečnost, že charakter věcí, projednávaných ve zkráceném řízení, a relativně mírné tresty v něm ukládané, přispívají k tomu, že odsouzení nejsou tolik motivováni bránit se cestou opravných prostředků, po níž by věc doputovala až k Nejvyššímu soudu či Ústavnímu soudu, které by mohly případné excesy aplikační praxe náležitě pojmenovat a napomoci tak k jejich eliminaci.

Zajímavá je dále skutečnost, že **podle statistických údajů existují nemalé rozdíly ve využívání zkráceného řízení v jednotlivých soudních krajích** (rozběr v členění na úrovni soudních okresů nebyl proveden). Tyto rozdíly v podílu zkráceného řízení na celkovém počtu projednávaných věcí se sice snižují, nicméně přetrvávají. Z dostupných poznatků (výsledky expertního šetření, informace o územním rozložení kriminality atd.) se lze domnívat, že příčiny jsou rázu spíše subjektivního, tj. vyšší či nižší „obliba“ zkráceného řízení u orgánů činných v trestním řízení v daném regionu. Autoři této monografie se sice přiklánějí k názoru, že jsou-li splněny podmínky § 179a odst. 1 tr. ř., zkrácené přípravné řízení být vedeno musí, nicméně podmínka dle § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř. (lze očekávat, že podezřelého bude možné ve lhůtě, stanovené trestním řádem pro skončení zkráceného přípravného řízení, postavit před soud) je poněkud vágní a umožňuje odlišné posouzení téhož případu dvěma různými orgány. Kromě toho, že regionální odlišnosti v aplikaci trestního práva nelze obecně pokládat za žádoucí, je třeba uvážit, že taková situace nepřispívá k řádnému a účinnému využívání institutu zkráceného řízení (vzhledem k výše uvedeným skutečnostem není vyloučena možnost, že je buď v některých soudních krajích využíván nedostatečně, nebo je naopak v jiných nadužíván).

Výsledky expertního dotazníkového šetření ukazují, že **pracovníci orgánů činných v trestním řízení si výše naznačená problematická místa stávající právní úpravy a praxe zkráceného řízení uvědomují**. Svědčí o tom zejména velké množství často obsáhlých volných odpovědí, které uváděli k jednotlivým aspektům nebo k institutu zkráceného řízení celkově. Je třeba zdůraznit, že tak činili zástupci všech tří zúčastněných skupin respondentů, přičemž se zpravidla dokázali oprostít od úzce profesního pohledu a snažili se kriticky hodnotit i prvky, které jinak mohou jejich práci spíše usnadňovat. Přes většinově pozitivní postoj ke zkrácenému řízení bylo možno při srovnání s obdobným šetřením, provedeným v rámci výzkumu dopadů velké novely trestního řádu, zaznamenat u odborníků z praxe poněkud skeptičtější pohled a identifikovat více aspektů, které vnímají jako problémové. To nelze brát na lehkou váhu, neboť důvěra orgánů činných v trestním řízení k institutu, který mají v praxi aplikovat, je klíčová pro jeho účinné využívání.

K vysoké oblibě zkráceného řízení mezi orgány činnými v trestním řízení jistě přispívá i skutečnost, že **standardní trestní proces v ČR je přes řadu pozitivních změn stále dosti komplikovaný a formalistický**. Namátkou lze zmínit široký okruh případů nutné obhajoby, přísnou úpravu doručování, formální dokazování mezi stranami „nesporných“ skutečností apod. Je otázkou, zda by nebylo prospěšnější úsilí o odstranění těchto překážek rychlého a plynulého standardního řízení, než neustálé rozšiřování okruhu věcí, jež lze projednat ve zkráceném řízení.

Na základě výsledků prezentovaného výzkumu lze pro účely probíhající rekodifikace trestního práva procesního nabídnout k úvaze následující **doporučení** (vzhledem ke stavu rekodifikačních prací se jedná o doporučení obecnější povahy):

- zvážit jednoznačné vymezení podmínek pro konání zkráceného přípravného řízení, při jejichž naplnění by jeho konání bylo obligatorní;
- zvážit změnu pojetí lhůty k ukončení zkráceného přípravného řízení tak, aby poskytovala přiměřený prostor k zajištění nezbytných podkladů a zároveň neumožňovala umělé prodlužování fáze prověřování, příp. zvážit zavedení povinnosti policejního orgánu sdělit podezření neprodleně poté, co je možný pachatel zjištěn, a lhůty, v níž je třeba „prověřování“ ve zkráceném přípravném řízení ukončit;
- v rámci rekodifikace se zaměřit na odstranění identifikovaných překážek rychlosti a plynulosti standardního trestního řízení;
- zvážit odstranění omezení využitelnosti trestního příkazu ve věcech, v nichž má být uložen souhrnný či společný trest a předchozí trest byl uložen rozsudkem (s tím, že by

takový souhrnný či společný trest nemohl vybočit z okruhu druhů trestu a jejich výměr, jež lze trestním příkazem uložit);

- zvážit úpravu systému odklonů tak, aby byly více odlišeny okruhy případů, pro které jsou vhodné (typicky podmíněného zastavení trestního stíhání vs. narovnání), a posílila se tak využitelnost těch odklonů, které jsou procesně a administrativně náročnější;
- zvážit důkladnou revizi systému sběru, zpracování a vykazování justičních statistických dat o kriminalitě a činnosti systému trestní justice, jež jsou (jsou-li spolehlivá) nezbytným pramenem poznatků pro tvorbu a realizaci účinné trestní politiky, tak aby byly odstraněny stávající závažné nedostatky tohoto systému a nedocházelo dále k devalvaci úsilí pracovníků v trestní justici, kteří uvedená data sbírají, a prostředků, jež se na tento systém vynakládají.

Zkrácené řízení bylo do trestního řádu zaváděno jako zvláštní forma řízení, odchylka od standardního procesu, určená k projednávání typově nejméně závažných a skutkově i právně jednoduchých trestných činů. Jeho zavedení bylo nepochybně úspěšné a na vyřizování trestní agendy v ČR mělo pozitivní vliv. Je ovšem zřejmé, že od roku 2002 se změnila nejen právní úprava zkráceného řízení, ale i jeho podoba v praxi. Odlišná je struktura případů, které se v něm projednávají (i složitější věci), prodloužila se celková doba zkráceného přípravného řízení – v některých případech natolik, že slovo „zkrácené“ v názvu takového řízení pozbývá smyslu.

Ostatně je otázkou, zda stále existuje jen jeden typ zkráceného řízení. V praxi se vyskytují případy „superrychlého“ řízení, kdy je pachatel přistižen při činu, je zadržen, předán s návrhem na potrestání soudu, který s jeho souhlasem ihned koná hlavní líčení nebo vydá trestní příkaz, obviněný i státní zástupce se na místě vzdají práva podat opravný prostředek a řízení je u konce. Na druhé straně spektra je po zahájení úkonů trestního řízení několikaměsíční „prověřování“ věci policejním orgánem, následuje sdělení podezření a podání návrhu na potrestání bez zadržení podezřelého, soud provádí celé dokazování a příp. opatřuje další důkazy, které z přípravného řízení neobdržel, a probíhá vlastně běžné řízení před soudem se všemi jeho neduhy, jako jsou problémy s doručováním, zajišťováním přítomnosti osob na jednání atd. Lze tyto dva příklady skutečně stále pokládat za tutéž formu řízení?

Stálo by možná za úvahu se zamyslet nad tím, zda zkrácenému řízení nevyhradit pouze první typ případů (a případy jemu se blížící), a zároveň neusilovat o zjednodušení standardního trestního řízení, tak aby i projednání případů, podobajících se spíše druhému z uvedených příkladů, probíhalo plynuleji, rychleji a bez nadbytečných formalit, ovšem bez předstírání, že se tak děje ve zvláštním „zkráceném řízení“. Za současného stavu lze nicméně konstatovat, že zkrácené řízení již není procesní zvláštností, odchylkou od standardního řízení, ale vyvinulo se ve fakticky samostatnou a rovnocennou formou trestního řízení.

Resumé

Snaha o zrychlení a zjednodušení trestního řízení patří v České republice, tak jako v řadě jiných zemí, dlouhodobě k nejvýraznějším trendům ve vývoji trestního práva procesního i systému trestní justice jako celku. Předkládaná monografie představuje výsledky výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP), který byl realizován v letech 2012 a 2013. **Předmětem výzkumu** byla právní úprava zkráceného přípravného řízení a zjednodušeného řízení před soudem a její praktická aplikace v českém trestním procesu. Zkoumány byly také další procesní instituty, které mají přispívat ke zkrácení trestního řízení v ČR, jakož i přístupy ke zrychlování a zjednodušování trestního řízení ve vybraných evropských zemích. **Cílem výzkumu** bylo získání podrobných poznatků o aplikaci zkrácených forem trestního řízení, zejména zkráceného přípravného řízení a zjednodušeného řízení před soudem, a posouzení možností a limitů jejich dalšího využívání v ČR.

Metodologie výzkumu zahrnovala analýzu dokumentů - české právní úpravy, odborné literatury, relevantních oficiálních dokumentů a vybraného vzorku trestních spisů, dále analýzu statistických údajů Ministerstva spravedlnosti a Nejvyššího státního zastupitelství, analýzu údajů z rejstříku trestů, a konečně expertní dotazníkové šetření mezi soudci, státními zástupci a policisty.

Teoretická část monografie obsahuje stručný přehled problematiky zrychlování a zjednodušování trestního řízení obecně i konkrétně v prostředí České republiky, studii zjednodušených forem trestního řízení ve vybraných evropských zemích, a přehled stavu a vývoje české právní úpravy zkráceného řízení a dalších institutů, jež mají přispívat ke zrychlení a zjednodušení trestního procesu.

Často se za základní problém systémů trestní justice označuje jejich přetížení ve smyslu příliš vysokého nápadu trestních věcí vzhledem ke kapacitám policie, orgánů veřejné žaloby, soudů, věznic, probačních služeb apod. Obvyklé reakce na tento problém lze rozdělit do tří okruhů – zvyšování kapacity systému trestní justice, snížení počtu projednávaných trestních věcí cestou dekriminalizace, depenalizace a využívání odklonů a alternativních opatření, a zkracování délky trestního řízení zaváděním zjednodušených forem procesu. Samozřejmě tyto přístupy nebývají používány v čisté podobě, ale ve vzájemné kombinaci, a do určité míry se i překrývají. Trestní řízení s využitím některého odklonu může být vnímáno

jako specifická (zkrácená) forma řízení, v jiných případech může důsledné uplatňování odklonu řízení naopak spíše prodloužit.

Rychlost, s jakou je pachatel trestného činu odhalen a potrestán, bývá pokládána za rozhodující faktor účinnosti trestního řízení a následného trestu. Zároveň rychlost trestního řízení podstatně ovlivňuje důvěru veřejnosti v práci bezpečnostních a justičních orgánů. Mezi konkrétními trestnými činy jsou velké rozdíly v jejich závažnosti, skutkové i právní složitosti. Stav, kdy se o všech trestných činech koná řízení za stejných pravidel a formálních náležitostí, k naplnění požadavku rychlosti a individualizace trestní spravedlnosti nepřispívá. Využívání zvláštního, v maximální možné míře zjednodušeného řízení v trestních věcech nízké závažnosti, je také obsahem Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R (87) 18, přijatého Výborem dne 17. září 1987. Ani ekonomický faktor není zanedbatelný. Komplikovanost procesu přispívá k prodlužování a k vyšším nákladům trestního řízení. Zlevnění trestního procesu by však mělo být až druhotným cílem, neboť primárně je účelem trestního řízení spravedlivé potrestání pachatele a řádný proces, jakožto nevyhnutelné podmínky existence demokratického právního státu. Při snaze o zjednodušení trestního řízení nelze ani v bagatelních věcech rezignovat na zásady spravedlivého procesu, zejména na důsledné zachování práva na obhajobu.

Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. s účinností od 1. 1. 2002 zavedla institut zkráceného přípravného řízení a na něj navazujícího zjednodušeného řízení před samosoudcem (souhrnně „zkrácené řízení“). Výzkum IKSP, zkoumající aplikaci zkráceného řízení v letech 2002 – 2006, přinesl poznatky o tom, že se zkrácené řízení jako nový typ trestního řízení o nejméně závažných a skutkově i právně jednoduchých případech trestné činnosti celkově osvědčilo, orgány činné v trestním řízení si tento postup osvojily, přičemž práva osob, vůči nimž se zkrácené řízení vede, zůstala zachována na standardní úrovni a je zajištěna jejich realizace. Zjednodušování a zrychlování trestního řízení zůstává i nadále jednou z priorit rekodifikace trestního práva procesního. Úspěšné zavedení zkráceného řízení před více než deseti lety je v tomto směru nepochybně povzbuzením. Odpovídají tomu i dílčí legislativní kroky, které využitelnost zkráceného řízení zvýšily. Na druhou stranu nelze přeslechnout hlasy, jež vybízejí k opatrnosti, či jsou ve vztahu ke snahám o neustálé zrychlování trestního řízení přímo otevřeně kritické.

Přehled přístupů k alternativním (zjednodušeným) formám řešení trestních věcí mimo „standardní“ trestní řízení v 9 evropských zemích ukázal, že zjednodušování trestního řízení patří na celoevropské úrovni mezi preferovaná řešení problémů přetížené trestní justice.

Určujícím prvkem, kam až zjednodušený postup lze posunout, je konkrétní trestněprávní tradice a její základní zásady, jakož i vztahy mezi jednotlivými orgány činnými v trestním řízení či role veřejného žalobce v trestním řízení v návaznosti na striktnost uplatňování zásady legality. Téměř v každém státě mohou soudy využít možnost zjednodušení řízení ve formě vydání trestního příkazu bez konání hlavního líčení. Rovněž se stále více do popředí dostávají i prvky tzv. dohodovacího řízení, typického pro anglo-americký právní systém. Na straně druhé je rovněž zřejmé, že jednotlivé země dbají na to, aby zjednodušení procesu nebylo na újmu práv obviněného nebo poškozeného, nebo v rozporu s uznávanými základními zásadami trestního řízení. Využití zjednodušených postupů je omezeno na okruh činů, při nichž by aplikace „standardních“ postupů představovala zbytečnou administrativní a časovou zátěž. Vesměs jde o bagatelní trestné činy, při nichž byl pachatel přistižen přímo při páčání nebo bezprostředně po něm a nevyžaduje se ani komplikované dokazování. Využití zjednodušeného postupu je ve většině případů podmíněno souhlasem obviněného, nebo je minimálně zachováno právo na podání opravného prostředku v případě jeho nesouhlasu. Zvýšená ochrana je rovněž věnována mladistvým, vůči kterým tyto postupy v některých případech nelze použít.

Právní úprava zkráceného řízení byla od roku 2002 několikrát novelizována za účelem odstranění nedostatků původního znění a zvýšení využitelnosti tohoto institutu. Mezi nejvýznamnější změny lze řadit zavedení možnosti podmíněného odložení podání návrhu na potrestání a schválení narovnání státním zástupcem ve zkráceném přípravném řízení, rozšíření okruhu trestných činů, o kterých lze zkrácené přípravné řízení konat, a posunutí počátku běhu dvoutýdenní lhůty pro ukončení zkráceného přípravného řízení až ke dni, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, že spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován. Tyto změny měly výrazný vliv na aplikační praxi v oblasti zkráceného řízení a přispěly k jeho vysokému podílu na celkovém počtu trestních řízení.

K dalším institutům, jež mohou přispívat ke zrychlení a zjednodušení trestního řízení, patří zejména podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, narovnání, odstoupení od trestního stíhání mladistvého, trestní příkaz, a nejnověji dohoda o vině a trestu. Dlužno dodat, že s výjimkou trestního příkazu - a zřejmě i dohody o vině a trestu - není zrychlení a zjednodušení trestního řízení jediným účelem uvedených institutů. Mezi jejich další významné cíle patří v různé míře dosažení hlubšího resocializačního a výchovného účinku na pachatele, dosažení usmíření mezi pachatelem a obětí, zabránění stigmatizaci spojené s odsouzením, či napravení újmy vzniklé oběti v

důsledku trestného činu. Rovněž u těchto institutů jsou změny právní úpravy charakterizovány zejména snahou o zvýšení jejich využitelnosti.

Ke *statistickým údajům o využívání zkráceného řízení a dalších sledovaných institutů* je třeba přistupovat s velkou obezřetností, neboť stávající systém zpracování a vykazování statistických dat z oblasti trestní justice vykazuje značné nedostatky. Přesto je ze statistik zřejmé, že ze zkráceného řízení se postupně vyvinula, co do počtu v něm projednávaných věcí, forma trestního řízení zcela rovnocenná řízení „standardnímu“ či „klasickému“. V posledních letech je dokonce ve zkráceném řízení projednávána nadpoloviční většina všech trestních věcí a je v něm odsouzena více než polovina zjištěných pachatelů. Ve využívání zkráceného řízení přitom existují regionální rozdíly, které se sice snižují, nicméně přetrvávají (ve dvou soudních krajích i v roce 2012 stále převládalo klasické přípravné řízení).

Při srovnání statistických údajů o věcech, projednávaných ve zkráceném a standardním trestním řízení, lze konstatovat, že rozdíly se spíše snižují. Pokud jde o skladbu odsouzených osob, výrazný rozdíl mezi soubory osob, odsouzených ve zkráceném a standardním řízení, v posledních letech panuje pouze z hlediska věku. Mezi osobami, odsouzenými ve zkráceném řízení, je významně (téměř desetinásobně) nižší podíl mladistvých, než mezi těmi, odsouzenými ve standardním řízení. Při pohledu na strukturu ukládaných trestů lze konstatovat, že mezi tresty (či trestními opatřeními), ukládanými ve zkráceném řízení, je citelně nižší podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody (cca 15 % oproti cca 20 %), naopak vyšší je podíl trestů alternativních. Podíl nejfrekventovanějšího trestu, tedy podmíněného trestu odnětí svobody, je v obou skupinách podobný. Rozdíly lze vysledovat i ve skladbě trestných činů, za které jsou pachatelé nejčastěji odsuzováni. V obou typech řízení má v tomto směru v posledních letech nejvyšší zastoupení trestný čin krádeže, vysoký je i podíl trestného činu zanedbání povinné výživy. Naopak zastoupení trestných činů maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání a ohrožení pod vlivem návykové látky, jež jsou ve zkráceném řízení velmi frekventované, dosahuje v řízení standardním jen cca 4%, resp. 3% podílu. Vyšší zastoupení ve standardním řízení oproti řízení zkrácenému v posledních letech má na druhou stranu např. trestný čin podvodu.

Vcelku předvídatelný rozdíl mezi zkráceným a standardním trestním řízením je v průměrné délce řízení. Největší rozdíl je v průměrné délce přípravného řízení u policejního orgánu, která je ve zkráceném řízení více než desetkrát kratší než v klasickém přípravném řízení. Průměrná délka přípravného řízení u státního zástupce je ve zkráceném řízení přibližně

čtyřikrát kratší ve srovnání s přípravným řízením klasickým. Rozdíl v průměrné délce řízení před soudem je rovněž patrný. Ještě v roce 2010 byla průměrná délka řízení před soudem ode dne nápadu do dne 1. hlavního líčení ve zkráceném řízení téměř poloviční oproti řízení standardnímu. Rozdíl v průměrné celkové délce řízení před soudem ode dne nápadu do dne právní moci rozhodnutí je ještě výraznější – v roce 2010 bylo standardní řízení v průměru zhruba třikrát delší.

Pokud jde o využívání odklonů v trestním řízení, statistiky vypovídají o celkem stabilní situaci. Zřetelná je naprostá převaha odklonů, spočívajících v podmíněném ukončení přípravného řízení, tedy podmíněného zastavení trestního stíhání a podmíněného odložení podání návrhu na potrestání. Společně tyto dva příbuzné druhy odklonů tvoří více než 95 % všech odklonů, využitých v jednotlivých letech. Podíl počtu všech odklonů na celkovém počtu ukončených přípravných řízení se pohyboval mezi 6 % a 8 %. Rovněž v řízení před soudem je jednoznačně nejvyužívanějším odklonem (s výjimkou trestního příkazu) podmíněné zastavení trestního stíhání (podíl cca 95 %). V řízení před soudem ve sledovaném období končila některým z odklonů (s výjimkou trestního příkazu) jen zhruba 2 – 3 % trestních věcí. Dlouhodobě vysoká je míra využívání trestního příkazu, jímž bývá rozhodnuto ve více než polovině trestních věcí, vyřízených v prvním stupni okresním soudem.

Analýza vybraného souboru 47 trestních spisů ukázala, že ve srovnání s výsledky výzkumu z roku 2007 lze v uplatňování institutu zkráceného řízení pozorovat určité rozdíly. Skladba trestné činnosti v souboru byla sice různorodější, vesměs se však stále jedná spíše o důkazně nenáročnou bagatelní trestnou činnost se snadnou identifikací pachatele. Rozdílem je výrazně nižší podíl cizinců ve vzorku. Se zjednodušením lze shrnout, že ve výzkumném souboru z roku 2012 byl typickým pachatelem, řešeným ve zkráceném řízení, muž, státní občan ČR, ve věku od 30 do 39 let, který se už v minulosti dopustil trestné činnosti. Zásadní rozdíl oproti výsledkům analýzy z roku 2007 však spočívá v délce zkráceného řízení, která, počítána od skutečného začátku trestního řízení, byla v aktuálním výzkumu téměř dvojnásobná. Rozdíl je nejvýraznější v řízení u policejního orgánu v rámci zkráceného přípravného řízení, které se prodloužilo cca desetinásobně.

Rovněž *expertní dotazníkové šetření mezi 175 soudci, státními zástupci a policisty* bylo koncipováno tak, aby umožňovalo srovnání s výsledky výzkumu z roku 2007. Preference přístupů k řešení vysokého nápadu bagatelní kriminality (zjednodušování trestního řízení nebo dekriminlizace) u jednotlivých profesních skupin respondentů se přesouvaly od jednoznačného upřednostnění zjednodušování trestního procesu k přeci jen vyrovnanějšímu

oměru variant odpovědí. Zatímco mezi policisty představovali zastánci zjednodušení trestního řízení téměř 90 %, mezi státními zástupci jich byly necelé tři čtvrtiny a mezi soudci byl jejich podíl ve srovnání se zastánci dekriminalizace jen přibližně dva ku jedné. Jako největší přínos zkráceného řízení uváděli respondenti podstatně rychlejší vyřizování významné části trestních věcí a podstatně rychlejší potrestání pachatele, dále snížení míry „obtěžování“ svědků a dalších osob na řízení zúčastněných, uvolnění kapacit orgánů činných v trestním řízení pro závažnější případy, a snížení nákladů trestního řízení. V hodnocení možných přínosů zkráceného řízení byli nejzdrženlivější soudci, naopak policisté jeho výhody oceňovali nejvíce. Zásadnější překážky účinnější aplikace zkráceného řízení v praxi respondenti neshledávali, snad s výjimkou přetrvávajícího formalismu řízení před soudem i v bagatelních věcech. Tyto překážky vnímali výrazněji soudci, naopak méně silně je pociťovali státní zástupci.

V odpovědích zástupců všech dotazovaných profesních skupin převládalo mínění, že z hlediska individuálně preventivního účinku se zkrácené řízení od standardního trestního řízení výrazněji neodlišuje. Nejvíce o tom byli přesvědčeni soudci, policisté výrazněji než zbývající dvě profesní složky výzkumného souboru shledávali, že zkrácené řízení má větší individuálně preventivní účinek než standardní trestní řízení.

U všech profesních skupin převládal jednoznačně názor, že okruh trestních věcí, které mohou být podle aktuálního znění trestního řádu projednávány ve zkráceném řízení, je zcela odpovídající jeho účelu. Poněkud zdrženlivější jsou v tomto směru soudci, ale i u nich se současnou právní úpravou souhlasí naprostá většina výzkumného souboru.

Podle zkušeností zúčastněných soudců a státních zástupců se v praxi vyskytuje výrazně méně případů, kdy je zadržený podezřelý předán soudu s návrhem na potrestání. Přibližně tři čtvrtiny respondentů z obou skupin uváděly, že podíl případů, kdy je soudu doručen návrh na potrestání bez současného předání zadrženého podezřelého, činí 80 % či více. Tato situace ovšem patrně neplatí plošně a liší se mezi jednotlivými soudními okresy.

Více než polovina respondentů z řad státních zástupců se vyjádřila v tom smyslu, že institut nesporných skutečností se osvědčil, zatímco respondenti - soudci tento názor sdíleli z necelé poloviny. Pro rozšíření možnosti využívání institutu nesporných skutečností na trestní řízení obecně byly více jak tři pětiny dotázaných z řad státních zástupců a téměř tři čtvrtiny z řad soudců.

S právní úpravou trestního příkazu z hlediska jeho využitelnosti při rozhodování o vině a trestu ve zjednodušeném řízení před soudem projeví větší spokojenost respondenti -

státní zástupci, kteří ho v dvoutřetinové většině označili za zcela vyhovující, zatímco mezi soudci uvedla tento názor jen polovina dotazovaných. Taktéž ke škále trestů, které lze trestním příkazem uložit, byli kritičtější soudci, z nichž ji za vyhovující označila pouze třetina, oproti 60 % zúčastněných státních zástupců.

Se vzájemnou spoluprací při provádění zkráceného řízení převládala mezi zástupci oslovených profesních skupin spokojenost. Státní zástupci nejčastěji uváděli, že zprávy policejního orgánu o výsledku zkráceného přípravného řízení, které v praxi dostávají, většinou obsahují drobné nedostatky, které však podstatně nesnižují možnost podat návrh na potrestání (tuto variantu odpovědi zvolilo 63 % respondentů). Necelá třetina uvedla, že tyto zprávy většinou nemají žádné nedostatky. Téměř polovina respondentů z řad soudců uvedla, že návrhy na potrestání, které jim státní zástupci doručují, většinou nemají žádné nedostatky (tuto variantu zvolilo 48 % respondentů). Drobné nedostatky, které však podstatně nesnižují možnost projednat věc ve zjednodušeném řízení, má většina návrhů na potrestání podle 39 % soudců. Názory policistů a státních zástupců na vzájemnou spolupráci při provádění zkráceného přípravného řízení se příliš nelišily a vypovídají o tom, že tato spolupráce je ze strany uvedených orgánů vnímána převážně tak, že je v zásadě stejná jako v jiných případech.

Většina respondentů ze všech tří profesních skupin se domnívá, že v rámci právní úpravy zkráceného řízení je právo na obhajobu zajištěno stejně jako v jiných druzích řízení. Nezanedbatelná část účastníků šetření nicméně připustila mírné omezení tohoto práva (pětina policistů, třetina státních zástupců a soudců).

Respondenti ze všech profesních skupin dále ve svých odpovědích upozorňovali, že změny v právní úpravě přispěly k tomu, že se v současnosti v režimu zkráceného řízení projednávají i některé případy, jež nelze označit za bagatelní či skutkově a důkazně jednoduché, jak se při zavádění zkráceného řízení předpokládalo. Zejména (nikoliv však výlučně) ze strany soudců zaznívalo, že je málo využívána možnost vést zkrácené řízení proti zadrženému podezřelému, což podle jejich názoru účinnost tohoto institutu významně snižuje. Respondenti celkově oceňovali, že institut zkráceného řízení skutečně přispěl ke zrychlení a zjednodušení vyřizování podstatné části nápadu trestné činnosti.

Výsledky expertního dotazníkového šetření ukazují, že pracovníci orgánů činných v trestním řízení si uvědomují problematická místa stávající právní úpravy a praxe zkráceného řízení. Přes většinově pozitivní postoj ke zkrácenému řízení bylo možno při srovnání s obdobným šetřením, provedeným v rámci výzkumu z roku 2007, zaznamenat u odborníků z

praxe poněkud skeptičtější pohled a identifikovat více aspektů, které vnímají jako problémové.

Rozbor *kriminální kariéry vybraného souboru 49 pachatelů*, odsouzených v letech 2002, 2004 či 2006 ve zkráceném řízení, ukázal, že čtvrtina z nich již po tomto odsouzení znovu odsouzena nebyla. Přitom se jedná o osoby, které byly předtím za trestný čin odsouzeny i vícekrát – ve třech případech čtyřikrát a patří sem i pachatelé s pěti, šesti a dokonce i devíti předchozími odsouzeními. Pětina pachatelů ze souboru má naopak v následném období evidováno nejméně 5 dalších záznamů v rejstříku trestů, tři z nich dokonce deset záznamů. Tyto pachatele lze zařadit mezi mnohonásobné speciální recidivisty, přičemž z hlediska četnosti případů speciální recidivy se období před a po základním odsouzení významněji nelišila – lze tedy dovést, že zmiňované odsouzení ve zkráceném řízení bylo pro tyto pachatele prostě jen jedním z víceméně kontinuální řady kontaktů se systémem trestní justice, plynoucích z opakování trestné činnosti téhož druhu (maření výkonu úředního rozhodnutí, krádeže). U pachatelů, u nichž po základním odsouzení následovalo alespoň jedno další, jsme dále zjišťovali, jak dlouhá doba od základního odsouzení uběhla, než byl pachatel odsouzen znovu. Výrazná většina pachatelů, kteří po odsouzení ve zkráceném řízení ve své kriminální kariéře pokračovali, byla znovu odsouzena v průběhu jediného roku.

Na základě výsledků prezentovaného výzkumu lze pro účely probíhající rekodifikace trestního práva procesního nabídnout k úvaze následující **doporučení**:

- zvážit jednoznačné vymezení podmínek pro konání zkráceného přípravného řízení, při jejichž naplnění by jeho konání bylo obligatorní;
- zvážit změnu pojetí lhůty k ukončení zkráceného přípravného řízení tak, aby poskytovala přiměřený prostor k zajištění nezbytných podkladů a zároveň neumožňovala umělé prodlužování fáze prověřování, příp. zvážit zavedení povinnosti policejního orgánu sdělit podezření neprodleně poté, co je možný pachatel zjištěn, a lhůty, v níž je třeba „prověřování“ ve zkráceném přípravném řízení ukončit;
- v rámci rekodifikace se zaměřit na odstranění identifikovaných překážek rychlosti a plynulosti standardního trestního řízení;
- zvážit odstranění omezení využitelnosti trestního příkazu ve věcech, v nichž má být uložen souhrnný či společný trest a předchozí trest byl uložen rozsudkem (s tím, že by takový souhrnný či společný trest nemohl vybočit z okruhu druhů trestu a jejich výměr, jež lze trestním příkazem uložit);

- zvážit úpravu systému odklonů tak, aby byly více odlišeny okruhy případů, pro které jsou vhodné (typicky podmíněného zastavení trestního stíhání vs. narovnání), a posílila se tak využitelnost těch odklonů, které jsou procesně a administrativně náročnější;
- zvážit důkladnou revizi systému sběru, zpracování a vykazování justičních statistických dat o kriminalitě a činnosti systému trestní justice, jež jsou (jsou-li spolehlivá) nezbytným pramenem poznatků pro tvorbu a realizaci účinné trestní politiky, tak aby byly odstraněny stávající závažné nedostatky tohoto systému a nedocházelo dále k devalvaci úsilí pracovníků v trestní justici, kteří uvedená data sbírají, a prostředků, jež se na tento systém vynakládají.

Zkrácené řízení bylo do trestního řádu zaváděno jako zvláštní forma řízení, odchylka od standardního procesu, určená k projednávání typově nejméně závažných a skutkově i právně jednoduchých trestných činů. Jeho zavedení bylo nepochybně úspěšné a na vyřizování trestní agendy v ČR mělo pozitivní vliv. Je ovšem zřejmé, že od roku 2002 se změnila nejen právní úprava zkráceného řízení, ale i jeho podoba v praxi. Odlišná je struktura případů, které se v něm projednávají (i složitější věci), prodloužila se celková doba zkráceného přípravného řízení – v některých případech natolik, že slovo „zkrácené“ v názvu takového řízení pozbývá smyslu.

Summary

Zeman, Petr et al.: Shortened Forms of Criminal Proceedings – Possibilities and Limits

In the Czech Republic, as in a range of other countries, the effort to accelerate and simplify criminal proceedings is one of the most significant trends in the development of criminal procedure law and in the criminal justice system as a whole. This monograph presents the results of research by the Institute of Criminology and Social Prevention (ICSP) conducted in the years 2012 and 2013. *The subject of research* was legal regulation of shortened preliminary procedure and subsequent simplified proceedings before the court (referred to hereinafter as “summary procedure”) and their application in practice in the Czech penal process. Other procedural institutes meant to contribute to acceleration of criminal proceedings in the CR as well as approaches to acceleration and simplification of criminal proceedings in certain European countries were also subjected to scrutiny. *The aim of this research* was to gain detailed information about the application of shortened forms of criminal proceedings, in particular shortened preliminary procedure and simplified proceedings before the court and evaluation of the options and limits for their further application in the CR.

The research method involved document analysis – Czech legal regulations, specialised literature, relevant official documents and a selected sample of criminal court files, and also an analysis of statistical data from the Ministry of Justice and the Supreme Public Prosecutor’s Office, analysis of data from the penal register and finally expert questionnaire survey conducted among judges, public prosecutors and police officers.

The theoretical part of the monograph contains a brief overview of the issue of acceleration and simplification of criminal proceedings generally and in the Czech Republic in particular, a study of simplified forms of criminal proceedings in certain European countries, and the study of the state and development of Czech legal regulation of summary procedure and other institutes which are meant to contribute to acceleration and simplification of the penal process.

Often, the fundamental problem of penal justice systems lies in the burden represented by too high caseload with respect to the capacities of the police, public prosecution authorities, courts, prisons, probation services etc. The common reaction to this problem may

be divided into three areas – increasing the capacity of the criminal justice system, reducing the numbers of criminal cases by decriminalisation, de-penalisation and use of diversions and alternative measures, and shortening the length of criminal proceeding by the introduction of simplified forms of the process. Of course, such approaches tend not to be used in their pure form, but in combination, and overlap to a certain extent. Criminal proceedings with the application of certain diversions may be seen as a special (shortened) form of proceedings, in other cases the rigorous use of diversions could, on the contrary, prolong proceedings.

The speed at which the perpetrator of an offence is detected and punished tends to be the deciding factor in the efficacy of criminal proceedings and subsequent punishment. At the same time, the speed of criminal proceedings influences fundamentally the public confidence in the work of the law enforcement and judicial authorities. Great differences exist in the severity, factual and legal complexity of separate offences. A situation where all proceedings are conducted under the same rules and formal prerequisites does not help in meeting demands for speed and individualization of criminal justice. The use of special and, as far as possible, simplified proceedings for less serious criminal matters is contained in the Committee of Ministers of the Council of Europe Recommendation No. R (87) 18 of 17 September 1987. The economic factor is also significant. The complexity of the process leads to criminal proceedings taking longer and costing more. However, making the penal process cheaper should be a secondary goal, since the primary aim of criminal proceedings are fair punishment of offenders and fair trial as imperatives for the existence of a democratic government and a rule of law. While attempting to simplify criminal proceedings the principle of a fair trial, and especially the right of defence, must not be surrendered, even in trivial matters.

Amendment to the Penal Code No. 265/2001 Coll. with effect from 1. 1. 2002 introduced the institute of shortened preliminary procedure and subsequent simplified proceedings before a single judge. Research by the ICSP focused on the application of summary procedure between the years 2002 and 2006 found that summary procedure as a new type of criminal proceedings for the least serious and factually and legally simple criminal cases had proved their overall worth; the authorities involved in criminal proceedings adopted this procedure while the rights of the persons against whom summary procedure were conducted remained preserved and their implementation was ensured. Simplification and acceleration of criminal proceedings remains one of the priorities of re-codification of criminal procedure law. Successful introduction of summary procedure more than ten years

ago is certainly encouraging in this respect. This is reflected also in the separate legislative steps which have increased the range of situations where summary procedure can be applied. On the other hand, some experts call for caution and others are openly critical in respect of continuing efforts to accelerate criminal proceedings.

A survey of approaches to alternative (simplified) forms of handling criminal matters outside “standard” criminal proceedings in 9 European countries showed that simplification of criminal proceedings is the preferred solution to the problem of overburdened criminal justice systems across Europe. The deciding factor of to what extent the simplified approach may be applied is the particular criminal law traditions and their fundamental principles as well as the relationships between the separate authorities involved in criminal proceedings or the role of the public prosecutor in criminal proceedings in relation to how strictly the principles of legality are applied. In almost every country, the courts may opt to use simplification of proceedings by issuing a penal order without a trial. Also, elements such as so called bargaining procedure, typical for the Anglo-American legal system, are being applied more and more often. On the other hand, it is also clear that each country is taking care not to allow simplification of the process be at the expense of the rights of the defendant or the damaged party, or at odds with the accepted basic principles of criminal proceedings. The employment of simplified procedures is limited to a group of offences for which application of “standard” procedures would mean unnecessary administration and demands on time. Generally they are petty offences where the offender has been caught in the act or immediately afterwards and where the case does not demand any complicated evidence procedure. Employment of a simplified procedure is in most cases subject to the approval of the defendant, or at least the right to appeal against the decision in the event of disapproval is preserved. Increased protection is also applied for youths for whom in certain cases such procedures cannot be applied.

Legal regulation of summary procedure has been amended several times since 2002 in order to remedy the shortcomings of the original wording and to increase the applicability of this institute. The most significant changes include the introduction of the option for the public prosecutor to conditionally defer a petition for sentencing and to approve an out-of-court settlement in shortened preliminary procedure, the widening of the range of offences for which summary procedure may be conducted, and the shift of the beginning of the two-week deadline for completing shortened preliminary procedure forward to the date on which the police body informed the suspect what he/she is suspected of having done and what crime

such actions constitute. These changes had a significant influence on application of summary procedure in practice and contributed to the high proportion of their use in comparison to the total number of criminal proceedings conducted.

Further institutes that may encourage acceleration and simplification of criminal proceedings include conditional suspension of criminal prosecution, conditional deferral of a petition for sentencing, out-of-court settlement, waiver of criminal prosecution of youths, penal order and, most recently, guilty plea. It should be added that, with the exception of a penal order – and, it seems, the guilty plea – the acceleration and simplification of criminal proceedings is not the only purpose of the aforementioned institutes. Other important goals include, to varying degrees, to achieve a more profound re-socialisation and educational effect on the offender, to reach reconciliation between the offender and the victim, to prevent of stigmatisation connected with conviction, and to rectify damage incurred by the victim in consequence of an offence. Also in the case of these institutes, amendments of legal regulation have expressed efforts aimed at increasing their efficacy.

Statistical data concerning the use of summary procedure and other institutes under scrutiny must be treated with great care, since the current system of processing and reporting statistical data on criminal justice has significant room for improvement. It is clear from statistics that, judging by the number of cases conducted therein, summary procedure have evolved into a form of criminal proceedings that are of equal weight to “standard” or “classic” proceedings. In fact, during recent years the majority of all criminal matters were conducted in summary procedure and more than half of all convicted offenders have been convicted in such proceedings. However, differences in the extent of use of summary procedure exist between regions, and although the gap is closing, they still persist in some regions (even in 2012, classic preliminary proceedings are still the form most commonly used in two judicial regions).

While comparing statistical data on cases conducted in summary procedure and classic criminal proceedings, it can be stated that the differences are becoming less marked. As for the structure of persons convicted, the only significant difference between groups of people convicted in summary procedure and standard proceedings was in the age of the offender. Amongst those convicted in summary procedure, the proportion of youths convicted is markedly lower (almost ten times) than among those convicted in standard proceedings. When looking at the structure of sentences imposed, it can be said that amongst the punishments (or punitive measures that are imposed to juveniles) imposed in summary

procedure, there is clearly a lower proportion of unconditional prison sentences (approx. 15 % as against approx. 20 %), and on the contrary, the proportion of alternative punishments is higher. The proportion of the most frequent sentence, i.e. a suspended prison sentence, is similar for both groups. Differences can be seen in the structure of offences of which offenders are most often convicted. From this point of view, in both types of proceedings the highest occurrence in recent years is for the offence of theft, although numbers of convictions for the offence of disregarding maintenance obligations is also high. Conversely, the numbers of cases of the offence of obstructing the enforcement of an official decision and expulsion, and the offence of threat under the influence of addictive substance, both of which are very frequent in summary procedure, account for only 4% or 3% of standard proceedings, respectively. On the other hand, the offence of fraud in recent years is prosecuted more often in standard proceedings than in summary procedure.

A fairly predictable difference between summary procedure and standard criminal proceedings lies in the average length of proceedings. The greatest difference is in the average length of preliminary proceedings conducted by police authorities which is more than ten times shorter in summary procedure than in classic preliminary proceedings. The difference in the average length of proceedings before the court is also considerable. In 2010, the average length of court proceedings from the beginning (i.e. the day when the indictment - or the petition for sentencing in summary procedure - is delivered by a public prosecutor to the court) till to day 1 of the trial in summary procedure was almost half that in standard proceedings. The difference in the average length of proceedings before the court from the beginning until the date on which the court decision becomes final is even more striking – in 2010 this period was about three times longer in standard proceedings.

As concerns the use of diversions in criminal proceedings, statistics indicate that the situation is fairly stable. The absolute prevalence of diversions involving conditional termination of preliminary proceedings, i.e. conditional suspension of criminal prosecution and conditional deferral of a petition for sentencing is obvious. These two related types of diversion together account for more than 95 % of all diversions employed in each separate year. The proportion of all diversions in the total number of completed preliminary proceedings hovered between 6 % - 8 %. Also in court proceedings the most frequently used diversion (with the exception of penal orders) was conditional suspension of criminal prosecution (in about 95 % of cases). Proceedings before the court during the reference period were terminated by some type of diversion (with the exception of penal orders) only in about

2 – 3 % of criminal cases. The use of penal orders in the long-term is at a high level, with more than half of all criminal cases tried in the first-instance by district courts being decided upon in this way.

Analysis of a selected set of 47 criminal court files showed that in comparison with the results of research from 2007, certain differences in the application of the institute of summary procedure are apparent. Although the structure of crimes in the set was more varied, all together this concerned rather cases of petty offences with easy identification of the offender and where the collection of evidence was not demanding. The difference lies in a significantly lower proportion of foreign nationals in this sample. If we simplify the implications, we can say that in the focus group of 2012 the typical offender dealt with in summary procedure is a man, Czech citizen, aged between 30 and 39 years who had already committed an offence in the past. The basic difference from the results of analysis from 2007 lies in the length of summary procedure which, calculated from the very start of criminal proceedings, was almost twice as long in the present research. The difference is most striking in proceedings by police authorities during shortened preliminary procedure where proceedings have become approximately ten times longer.

Also, the *expert questionnaire survey conducted among 175 judges, public prosecutors and police officers* was conceived in such a way as to facilitate comparison with the results of research from 2007. The preference for approaches for solving the high incidence of trivial crime (simplification of criminal proceedings or decriminalisation) have shifted in the separate professional groups from clear prioritisation of simplified criminal proceedings to a more balanced ratio in the range of answers. While supporters of simplifying criminal procedure among police officers represented almost 90 %, their proportion among public prosecutors was just below three-quarters, and among judges their proportion in comparison with supporters of decriminalisation was around two to one. The greatest benefit of summary procedure was seen by the respondents to be considerably quicker resolution of significant part of criminal cases and considerably faster sentencing of offenders, as well as reducing the degree of “bothering” witnesses and other persons involved with the proceedings, freeing capacities of the authorities involved in criminal proceedings for more serious cases, and reducing costs of criminal proceedings. While assessing the possible benefits of summary procedure, judges were the most reticent, whereas the police valued its advantages most. The respondents did not see any fundamental obstacles to more effective application of summary procedure in practice, only possibly with the exception of persisting

formalism in proceedings before the court even in trivial cases. Such obstacles are considered more significant by judges, while public prosecutors feel them less strongly.

In the answers given by members of all professional groups questioned, the prevailing opinion was that, from a point of view of individual preventive effect, summary procedure does not differ significantly from standard criminal proceedings. Most convinced of this were judges, while police officers believe more than the remaining two professional groups that summary procedure has a greater individual preventive effect than standard criminal proceedings.

All professional groups shared the opinion that the range of criminal acts which, under the current penal code, may be dealt with in summary procedure fully corresponds with its purpose. In this respect, judges were rather more reticent, but even so, the vast majority of this group approve of the existing legal regulation.

According to the experience of the judges and public prosecutors taking part in this survey, in practice there are significantly fewer cases where an arrested suspect is brought before the court with a petition for sentencing. Approximately three-quarters of the respondents from both groups stated that the proportion of cases where a petition for sentencing is delivered to the court without the presence of an arrested suspect is 80 % or more. This situation however seems not to apply universally and differs from one court district to the next.

More than half of all respondents from amongst public prosecutors answered with the opinion that the institution of indisputable facts has proved its worth, while under half of judge respondents shared this opinion. More than three-fifths of public prosecutors and nearly three-quarters of judges questioned are in favour of expanding the options of using the institution of indisputable facts for criminal proceedings in general.

Public prosecutor respondents expressed greater satisfaction with the legal regulation for penal orders from a point of view of its utility in deciding on guilt and punishment in simplified proceedings, with two-thirds of them ticking the “very satisfied” box, while amongst judges this view was shared only by one half of respondents. Judges were also more critical with regard to the range of sentences possible to impose with a penal order, with only one third ticking the “satisfied” box as against 60 % of participating public prosecutors.

Satisfaction with mutual cooperation during conduction of summary procedure prevailed among representatives of the professional groups questioned. Public prosecutors most often stated that reports on the results of shortened preliminary procedure receives from

the police authorities in practice usually contain minor errors which, however, do not significantly reduce the possibility of submitting a petition for sentencing (this was the answer selected by 63 % of respondents). Just under one third stated that such reports usually contain no errors. Almost half of judges questioned stated that petitions for sentencing received from public prosecutors mostly contain no errors (this answer was chosen by 48 % of respondents). Minor errors which, however, do not significantly reduce the possibility of hearing the case in simplified proceedings are contained in most petitions for sentencing, according to 39 % of judges. The opinions of police officers and public prosecutors on mutual cooperation during conduction of shortened preliminary procedure did not differ significantly and indicates that such cooperation on the part of the aforementioned authorities is considered to be basically the same as in other cases.

The majority of respondents in all three professional groups suppose that the right of defence in the legal regulation of summary procedure is safeguarded in the same way as in other types of proceedings. Nevertheless, a far from negligible section of participants conceded that slight restriction of this right exists (one-fifth of police officers, one third of public prosecutors and judges).

Respondents from all professional groups pointed out in their answers that the changes had contributed to the phenomenon that they are currently dealing with certain cases in the summary procedure regime which cannot be considered trivial or simple in terms of facts of the matter or evidence, as was the original assumption for implementation of summary procedure. In particular (but certainly not exclusively) judges shared the view that the option of conducting summary procedure against an arrested suspect is used too little, which in their opinion significantly reduces the effect of this institution. Overall, respondents appreciated the fact that the institute of summary procedure have actually contributed to acceleration and simplification of processing of a considerable part the crime load.

The results of the expert questionnaire survey show that the authorities involved in criminal proceedings are aware of the problematic areas in existing legal regulation of summary procedure in practice. Despite the prevailing positive attitude to summary procedure, on comparison with a similar survey conducted as part of research in 2007 it could be seen that, based on practice with this institute, professionals have a rather more sceptical view and identify several aspects that they see as problematic.

Analysis of the *criminal careers of a selected group of 49 offenders* convicted in the years 2002, 2004 and 2006 in summary procedure showed that a quarter of them were not

convicted again after that conviction in the years indicated. It should be realised that these were persons who had been convicted of a crime several times before – in three cases four convictions, and even offenders with five, six and even up to nine prior convictions. On the other hand, one fifth of offenders in this group subsequently had at least 5 more entries in the penal register, three of them as many as ten entries. These offenders can be classified as multiple special recidivists, while, from a point of view of the number of cases of special recidivism, the periods before and after the conviction in question did not differ significantly. It can be inferred that the mentioned conviction in summary procedure was simply another in a long line of encounters with the criminal justice system due to repeated criminal activity of the same sort (obstructing the enforcement of an official decision, theft). In the case of offenders who, after their conviction in summary procedure, were convicted at least once more, we investigated further how much time elapsed before the offender was convicted again. The vast majority of offenders who continued in their criminal career after conviction in summary procedure were convicted again within a year.

Based on the results of this research, the following *recommendations* can be made for the purposes of the re-codification of criminal procedure law that is currently underway:

- consider clear definition of the conditions for conducting shortened preliminary procedure which, if met, would make such conduction obligatory;
- consider a change in the concept of the deadline for completing shortened preliminary procedure so that it would provide sufficient room for collecting the necessary materials while at the same time not allowing artificial prolongation of the verification phase by the police, or to consider introduction of an obligation for the police to inform a potential offender that he/she is a suspect without delay after he/she is found, and of a deadline by which “verification” must be completed in shortened preliminary procedure;
- during re-codification to focus on eliminating the identified obstacles to the speed and fluency of standard criminal proceedings;
- consider eliminating the limit of applicability of a penal order in cases where a cumulative or joint sentence should be imposed and where the prior sentence was imposed by judgment (under condition that such cumulative or joint sentence does not deviate from the range of sentences and from the length of sentence that may be imposed under a penal order);

- consider amending the diversions system so that the ranges of offences for which they are suitable are better differentiated (typically conditional suspension of criminal prosecution vs. out-of-court settlement), thereby reinforcing the applicability of those diversions that are procedurally and administratively more demanding;
- consider thorough revision of the system of collection, processing and reporting judicial statistical data on criminality and operation of the criminal justice system, which are (if reliable) the essential source of findings for creating and implementing an effective penal policy, in such a way as to eliminate all currently existing serious shortcomings of this system and to avoid devaluation of the efforts of criminal justice professionals who collect such data and of the finances laid out for this system.

Summary procedure were introduced into the penal code as a special form of proceedings, a deviation from standard procedure, intended for dealing with the least serious and most simple types of offences from a factual and legal point of view. Introduction of summary procedure was without doubt successful and had a positive effect on processing criminal matters in the CR. It is clear however that, since 2002, not only legal regulation of summary procedure has changed but also its form in practice. Now the structure of cases heard in summary procedure has changed (also more complicated cases) and the overall duration of shortened preliminary procedure has become longer – in some cases so much that the word “shortened” in its title is beginning not to make sense.

Translated by: Presto

Použité prameny

Seznam literatury:

- Aebi, M. F., Balcells, M. (2008): The Prosecution Service Function within the Spanish Criminal Justice System. *European Journal on Criminal Policy and Research*, vol. 14, no. 2-3, pp. 311 – 331.
- Aulický, P. (2012): Dohoda o vině a trestu. *Státní zastupitelství*, č. 3, str. 32 – 35.
- Basík, M. (2012): Několik poznámek k dohodě o vině a trestu. *Státní zastupitelství*, č. 4, str. 55 - 57.
- Bohlander, M. (2011): Basic concepts of German Criminal Procedure: an introduction. *Durham law review*. Durham, vol. 1, pp. 1 -26.
- Brants-Langeraar, C. H. (2007): Consensual Criminal Procedures: Plea and Confession Bargaining and Abbreviated Procedures to Simplify Criminal Procedure. *Electronic Journal of Comparative Law*, vol. 11.1, May 2007. Přístupno z <http://www.ejcl.org/111/article111-6.pdf> (citace 13-11-2012).
- Coufal, P. (2009): Nad dalším zrychlením a zefektivněním trestního řízení. *Státní zastupitelství*, č. 10, str. 21 - 24.
- Fenyk, J. (2008): Zkrácené přípravné řízení. Příspěvek přednesený na diskusním setkání České národní skupiny Mezinárodní společnosti pro trestní právo „Zkrácené formy trestního řízení“, konaném dne 5. 6. 2008 v Praze. Přístupno z http://www.ok.cz/iksp/aidp_080605.html (citace 10-1-2013).
- Grzeszczyk, W. (2007): Przebieg postępowania przyspieszonego – po nowelizacji kodeksu postępowania karnego. *Prokuratura i Prawo* 4, Sądy 24-godzinne, pp. 34 - 44. Přístupno z <http://e-prawnik.pl/artykuly/prawo-karne/sady-24-godzinne-1.html> (citace 12-02-13).
- Hulmáková, J., Rozum, J. (2012): Aktuální trendy sankční politiky. *Trestněprávní revue*, č. 11-12, str. 256 - 262.
- Jehle, J., Smit, P. and Zila, J. (2008): The Public Prosecutor as Key-Player: Prosecutorial Case-Ending Decisions. *European Journal on Criminal Policy and Research*, vol. 14, no. 2-3, pp. 161 - 179.
- Jehle, J., Wade, M. (eds. 2006): *Coping with overloaded criminal justice systems – The rise of prosecutorial power across Europe*. Berlin: Springer.
- Jehle, J., Wade, M. and Elsner, B. (2008): Prosecution and Diversion within Criminal Justice Systems in Europe. Aims and Design of a Comparative Study. *European Journal on Criminal Policy and Research*, vol. 14, no. 2-3, pp. 93 - 99.
- Ježek, V. (2001): Zkrácené řízení a zjednodušené řízení před soudem. *Bulletin advokacie*, č. 11-12, str. 78 - 92.
- Klátik, J. (2007): Skrátené vyšetovanie v Slovenskom trestnom konaní, In: *Sborník příspěvků z mezinárodní konference: Dny veřejného práva*, Brno: PF MU, str. 685 - 696.
- Korbel, F., Brňáková, S. (2009): *Dohoda o vině a trestu*, ASPI (původní text psaný pro ASPI).
- Kuchta, J., Válková, H. a kol. (2005): *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck.
- Minárik, Š a kol. (2006): *Trestný poriadok, Stručný komentár*, Bratislava: Iura edition.

- Ministerstvo spravedlnosti ČR: Věcný záměr trestního řádu. Přístupno z <http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4980&d=281460> (citace 5-12-2012).
- Musil, J. (2006): Ochrana práv obviněného v trestním řízení – tendence. *Trestní právo*, č. 11, str. 3 - 8.
- Musil, J. (2008): Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*, č. 1, str. 3 – 26.
- Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. (2007): *Trestní právo procesní*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck.
- Nagin, D. S., Pogarsky, G. (2004): Time and Punishment Delayed Consequences and Criminal Behavior. *Journal of Quantitative Criminology*, Vol. 20, No. 4, December 2004, pp. 295 – 296.
- Novotný, O. (2006): Je naše trestní právo procesní v krizi? Příspěvek přednesený na diskusním setkání „Lidská práva a závažné formy zločinnosti“, pořádaném Českou národní skupinou Mezinárodní společnosti pro trestní právo, konaném dne 11. 5. 2006 v Praze. Přístupno z http://www.ok.cz/iksp/docs/aidp_060511n.doc (citace 10-1-2013).
- Palovský, T. (2007): K některým problematickým aspektům odklonů v trestním řízení. *Státní zastupitelství*, č. 3, str. 23 – 28.
- Palovský, T. (2009): Vybrané otázky k alternativám trestání v Polsku. *Trestněprávní revue*, č. 8, str. 250 - 255.
- Palovský T. (2010): K příčinám institucionalizace odklonů v trestním řízení. *Státní zastupitelství*, č. 7-8, str. 5 – 11.
- Peters, J. et al. (2008): Negotiated Case-Ending Settlements: Ways of Speeding Up the (Court) Process. In *European Journal on Criminal Policy and Research*, vol. 14, no. 2-3, pp. 145 - 159.
- Pradel, J. (2008): Criminal Procedure. In Bermann, G. A., Picard, E. (eds.): *Introduction to French Law*. Kluwer Law International, pp. 127 - 147.
- Róth, E. (2008): The Prosecution Service Function within the Hungarian Criminal Justice System. *European Journal on Criminal Policy and Research*, vol. 14, no. 2-3, pp. 289 – 309.
- Róth, E. (2012): New Tendencies in Hungarian Criminal Justice. *Lex ET Scientia International Journal (LESIJ)* (Lex ET Scientia International Journal (LESIJ)), issue: XIX-1/ 2012, pp. 101 - 106.
- Sepeši, P. (2012): Úvahy o efektívite trestného konania v Slovenskej republike – hľadanie nástrojov a riešení na jeho časové a ekonomické zefektívnenie cestou zmeny právnej úpravy predsúdneho konania, *Magister Officiorum*, č. 3, str. 59 – 79. Přístupno z <http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/Main/TPrintWithHeader.ascx&MID=224&phContent=~/EDL/ShowArticlePrint.ascx&ArticleId=37806> (citace 24-5-2013).
- Sladký, J. (2009): Zkrácené přípravné řízení. *Státní zastupitelství*, č. 12, str. 28 – 30.
- Sotolář, A., Púry, F. A Šámal, P. (2000): *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck.
- Svatoš, R. (2012): Je možné zneužívat novelizovaný institut zkráceného přípravného řízení? *Státní zastupitelství*, č. 2, str. 55 – 57.
- Šabata, K., Růžička, M (2010): Zkrácené přípravné řízení a jeho místo mezi formami přípravného řízení. *Státní zastupitelství*, č. 2, str. 6 - 14.
- Šámal, P. a kol. (2008): *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck.
- Šámal, P. a kol. (2008): *Trestní řád. Komentář. II. díl*. 6. vydání., Praha: C. H. Beck.
- Ščerba, F. (2013): Využívání alternativních opatření v praxi. *Trestněprávní revue*, č. 6, str. 138 - 142.

- Špundová, J. (2004): Diferenciace přípravného řízení pohledem právní úpravy podmínek konání zkráceného přípravného řízení. *Trestní právo*, č. 1, str. 14 – 21.
- Šramel, B. K. (2011): Postavení veřejné žaloby v trestnom konaní vo vybraných krajinách sveta. *Státní zastupitelství*, Roč. 9, č. 5, str. 20 - 30.
- Tak, P. J. P (2003): *The Dutch criminal justice system*. Hague: WODC.
- Tak, P. J. P. (2008): Methods of Diversion Used by the Prosecution Services in the Netherlands And Other Western European Countries. Resource Material Series, Tokyo: UNAFEI, pp. 53 - 64.
- Teryngel, J. (2013): K institutu dohody o vině a trestu v trestním řádu. *Trestní právo*, č. 3, str. 19 – 23.
- Tuzar, V. (2011): Jak krátké je zkrácené přípravné řízení? *Trestní právo*, č. 4, str. 13 - 14.
- Vantuch, P. (2011): Nový návrh na dohodu o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem. *Trestní právo*, 9/2011, str. 4 – 14.
- Vondruška, F. (2009): Jak počítat běh lhůty pro skončení zkráceného přípravného řízení?. *Státní zastupitelství*, č. 12, str. 25 – 27.
- Vrtěl, P. (2002): Ztížené řízení před samosoudcem. *Trestněprávní revue*, č. 4, str. 110 – 111.
- Wade M., et al. (2008): When the Line is Crossed... Paths to Control and Sanction Behaviour Necessitating a State Reaction. *European Journal on Criminal Policy and Research*, vol. 14, no. 2-3, pp. 101 - 122.
- Zeman, P. (2008): Právní úprava zkráceného řízení z perspektivy rekonstrukce trestního procesu. *Trestněprávní revue*, č. 10, str. 293.
- Zeman, P. a kol. (2008): *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: IKSP.

Další zdroje:

<http://cslav.justice.cz>

<http://portal.justice.cz>

www.euro-justice.com

www.nsz.cz

www.psp.cz

Příloha: dotazník použitý v expertním šetření

verze pro soudce (viz poznámku na konci dotazníku)

1. Pro fungování systému trestní justice je vážným problémem vysoký nápad bagatelní trestné činnosti. Jakému přístupu byste při řešení tohoto problému dal/a obecně přednost (uved'te prosím pouze preferovanou variantu, i když byste volil/a spíše kombinaci uvedených přístupů)?

a – projednávání bagatelních deliktů v maximálně zjednodušené formě trestního řízení (včetně využívání odklonů)

b – dekriminlizace bagatelních deliktů a jejich postih mimo trestní řízení (např. jako správní delikty)

c – jiný přístup (uved'te jaký)

.....

d - nevím/nemám názor

2. Pokládáte okruh případů, v nichž trestní řád umožňuje v současnosti konat zkrácené řízení²⁴¹ (§ 179a odst. 1 tr. ř. ve znění novely č. 459/2011 Sb.), za vhodný pro tento způsob projednání věci?

a – ano, je zcela odpovídající

b – ne, je příliš široký (uved'te proč)

.....

c – ne, je příliš úzký (uved'te proč)

.....

d – nevím/nemám názor

3. Je podle Vašeho názoru odpovídající lhůta, stanovená trestním řádem pro provedení zkráceného přípravného řízení (§ 179b odst. 4 tr. ř. ve znění novely č. 274/2008 Sb., § 179f odst. 2 písm. a) tr. ř.)?

a – ano, je odpovídající

b – ne, měla by být kratší (uved'te proč)

.....

c- ne, měla by být delší (uved'te proč)

.....

d – nevím/nemám názor

²⁴¹ „Zkráceným řízením“ v tomto dotazníku rozumíme souhrnně zkrácené přípravné řízení a na ně navazující zjednodušené řízení před samosoudcem.

4. Nakolik podle Vás zkrácené řízení oproti „standardnímu“ trestnímu řízení plní individuálně preventivní roli, tj. odrazuje pachatele od další trestné činnosti a působí na něj, aby vedl řádný život?

a – zkrácené řízení má oproti „standardnímu“ trestnímu řízení větší individuálně preventivní účinek

b – z hlediska individuálně preventivního účinku se zkrácené řízení od „standardního“ trestního řízení významněji neliší

c – zkrácené řízení má oproti „standardnímu“ trestnímu řízení menší individuálně preventivní účinek

d – nevím/nemám názor

Svůj názor prosím stručně odůvodněte:.....

.....

.....

.....

5. Co pokládáte za pozitivní přínos zkráceného řízení podle platné právní úpravy? Míru přínosu u jednotlivých nabízených možností vyznačte na škále od 1 do 6, kde hodnota „1“ znamená žádný či jen minimální přínos a hodnota „6“ znamená maximální přínos. Nejde o pořadí, tj. stejnou hodnotu lze uvést u více možností.

podstatně rychlejší vyřizování významné části trestních věcí					
1	2	3	4	5	6

podstatně rychlejší potrestání pachatele					
1	2	3	4	5	6

uvolnění kapacit orgánů činných v trestním řízení pro závažnější případy					
1	2	3	4	5	6

snížení nákladů trestního řízení					
1	2	3	4	5	6

snížení míry „obtěžování“ svědků a dalších osob na řízení zúčastněných					
1	2	3	4	5	6

větší satisfakci pro poškozeného					
1	2	3	4	5	6

snížení podílu administrativních úkonů na agendě orgánů činných v trestním řízení					
1	2	3	4	5	6

pozitivní působení na veřejnost					
1	2	3	4	5	6

za přínos zkráceného řízení dále pokládám (uved'te co):

.....
.....
.....

6. Co pokládáte za překážku účinnější praktické aplikace zkráceného řízení? Závažnost překážky u jednotlivých nabízených možností vyznačte na škále od 1 do 6, kde hodnota „1“ znamená žádnou či jen minimální překážku a hodnota „6“ znamená maximální překážku. Nejde o pořadí, tj. stejnou hodnotu lze uvést u více možností.

nedostatky v procesně právní úpravě zkráceného řízení					
1	2	3	4	5	6

nevhodný okruh případů, které zákon umožňuje takto vyřídit					
1	2	3	4	5	6

nedostatečná spolupráce jednotlivých orgánů činných v trestním řízení					
1	2	3	4	5	6

skutečnost, že řízení před soudem v bagatelních případech zůstává nadále zbytečně formalistické					
1	2	3	4	5	6

nevhodná aplikace právní úpravy orgány činnými v trestním řízení					
1	2	3	4	5	6

opožděné či neúplné informace o další trestné činnosti (trestech) téhož podezřelého (obviněného), mj. s ohledem na škálu trestů, kterou lze ve zkráceném řízení uložit					
1	2	3	4	5	6

za překážku praktické aplikace zkráceného řízení dále pokládám (uved'te co):

.....
.....
.....

7. Odhadněte v procentech (z celkového objemu 100 %), jaký je podle Vaší zkušenosti vzájemný poměr následujících případů, kdy se koná zjednodušené řízení před soudem:

- zadržený podezřelý je soudu předán spolu s doručením návrhu na potrestání%
- návrh na potrestání je doručen soudu, aniž by byl zadržen a soudu předán podezřelý%

8. Jaký je Váš názor na případné omezení možnosti konání zkráceného řízení na případy, kdy byl pachatel zadržen a může být předán soudu spolu s návrhem na potrestání?

a – s takovým omezením bych souhlasil/a (uveďte proč)

.....

b – s takovým omezením bych nesouhlasil/a (uveďte proč)

.....

c - nevím/nemám názor

9. Pokládáte za přiměřenou obecnou pětidenní lhůtu k přípravě na hlavní líčení v případě, že se hlavní líčení se souhlasem obviněného nekoná ihned po jeho výslechu následujícím jeho předání soudu?

a – ano

b – ne, stačila by lhůta kratší (uveďte jaká)

c – ne, bylo by vhodné zavést lhůtu delší (uveďte jakou)

d - nevím/nemám názor

10. Je podle Vašeho názoru současná právní úprava institutu trestního příkazu vyhovující z hlediska jeho využití při rozhodování o vině a trestu ve zjednodušeném řízení před soudem?

a – je zcela vyhovující

b – má určité nedostatky, které však využitelnost trestního příkazu ve zkráceném řízení podstatně nesnižují (uveďte jaké)

.....

c – má závažné nedostatky, které podstatně snižují využitelnost trestního příkazu ve zkráceném řízení (uveďte jaké)

.....

d - nevím/nemám názor

11. Jak hodnotíte škálu trestů, které lze uložit trestním příkazem?

a – je zcela vyhovující

b – bylo by vhodné ji zúžit (uveďte o jaký druh trestu, příp. proč)

.....

c – bylo by vhodné ji rozšířit (uveďte o jaký druh trestu, příp. proč)

.....

d - nevím/nemám názor

12. Jak se podle Vašeho názoru osvědčilo zavedení institutu „nesporných skutečností“ (§ 314b odst. 2, § 314d odst. 2 tr.ř.) do zjednodušeného řízení před soudem?

a – tento institut se osvědčil (uveďte proč)

.....

b – tento institut průběh řízení nijak významně neovlivňuje

c – tento institut se neosvědčil (uveďte proč)

.....

d – nevím/nemám názor

13. Bylo by podle Vašeho názoru vhodné možnost využití institutu „nesporných skutečností“ rozšířit i na jiné druhy trestního řízení?

a – ano, bylo by jej možno zavést v trestním řízení obecně

b – ano, ovšem pouze na vybrané druhy trestního řízení (uveďte které)

.....
c – ne

d - nevím/nemám názor

14. Jak hodnotíte zvýšení horní hranice zkušební doby podmíněného odložení podání návrhu na potrestání z jednoho na dva roky, k němuž došlo s účinností od 1. ledna 2012?

a – je to spíše pozitivní změna (uveďte proč)

.....
b – tato změna není ani pozitivní, ani negativní

c – je to spíše negativní změna (uveďte proč)

.....
d - nevím/nemám názor

15. Jakou úroveň mají návrhy na potrestání, které jsou Vám doručovány státním zástupcem, z hlediska jejich dostatečnosti pro projednání věci ve zjednodušeném řízení?

a – většinou nemají žádné nedostatky

b – většinou obsahují drobné nedostatky, které však podstatně nesnižují možnost projednat věc ve zjednodušeném řízení

c – většinou obsahují závažnější nedostatky, které snižují možnost projednat věc ve zjednodušeném řízení, ale lze je napravit

d – většinou obsahují takové nedostatky, že nelze projednat věc ve zjednodušeném řízení

e – poměr „kvalitních“ návrhů (tj. uvedených ve variantách a. nebo b.) a „nekvalitních“ návrhů (tj. uvedených ve variantách c. nebo d.) je přibližně vyrovnaný

f - nevím/nemám názor

16. Jak ze své praxe hodnotíte celkově postup státních zástupců ve věcech, projednávaných ve zkráceném řízení? Označte prosím tuto jejich činnost jako ve škole, tj. známka „1“ znamená nejlepší hodnocení, známka „5“ znamená nejhorší hodnocení. Níže pak můžete uvést důvody, které Vás k příslušnému hodnocení vedly.

1

2

3

4

5

.....
.....
.....
.....

17. Jak je v rámci právní úpravy zkráceného řízení podle Vašeho názoru zajištěno právo podezřelého (obviněného) na obhajobu v porovnání se „standardním“ trestním řízením?

Právo na obhajobu je ve zkráceném řízení:

- a – výrazně omezeno
- b - mírně omezeno
- c- zajištěno stejně jako v jiných druzích řízení
- d – mírně posíleno
- e – výrazně posíleno
- f – nevím/nemám názor

Svou odpověď prosím stručně odůvodněte:.....

.....

18. Na konci zkráceného přípravného řízení není podezřelý, na rozdíl od obviněného na konci vyšetřování, seznamován s obsahem spisu. Pokládáte tuto odlišnost zkráceného přípravného řízení za opodstatněnou?

- a – ano (uved'te proč)
-
- b – ne (uved'te proč)
-
- c – nevím/nemám názor

19. Návrh na potrestání na rozdíl od obžaloby neobsahuje odůvodnění. Omezuje podle Vás tato skutečnost možnost realizace práva obviněného na obhajobu?

- a – ano, omezuje ji podstatným způsobem
- b – ano, omezuje ji, ovšem nikoli podstatným způsobem
- c – ne, neomezuje ji vůbec
- d - nevím/nemám názor

20. Jak ze své praxe hodnotíte celkově postup obhájců ve věcech, projednávaných ve zkráceném řízení? Označte prosím tuto jejich činnost jako ve škole, tj. známka „1“ znamená nejlepší hodnocení, známka „5“ znamená nejhorší hodnocení. Níže pak můžete uvést důvody, které Vás k příslušnému hodnocení vedly.

1 2 3 4 5

.....

.....

.....

21. Pro účely statistického zpracování následují dvě otázky k osobě respondenta.

21a. Uved'te prosím svůj věk:

21b. Uved'te prosím počet let Vaší praxe ve funkci soudce:

22. Závěrem uveďte prosím níže (příp. na další list papíru) Vaše případné další (pozitivní i negativní) poznatky o právní úpravě zkráceného řízení a její praktické aplikaci, jakož i Váš případný další komentář k problematice zkracování a zjednodušování trestního řízení. Děkujeme.

Poznámka:

Verze dotazníku pro policisty zahrnovala otázky č. 1 – 6, 18, 19, 21 (upravenou na dle profese respondenta) a 22 z verze pro soudce, a navíc otázku tohoto znění:

Jak ze své praxe hodnotíte celkově úroveň spolupráce se státním zástupcem při provádění zkráceného přípravného řízení?

a – je lepší než v jiných případech (uveďte proč)

.....

b – je v zásadě stejná jako v jiných případech

c- je horší než v jiných případech (uveďte proč)

.....

d - nevím/nemám názor

Verze dotazníku pro státní zástupce byla shodná s verzí pro soudce, jen otázka 21 byla upravena dle profese respondenta a otázky 15 a 16 měly následující znění:

15. Jakou úroveň mají zprávy o výsledku zkráceného přípravného řízení, které jsou Vám doručovány policejním orgánem, z hlediska jejich dostatečnosti pro podání návrhu na potrestání?

a – většinou nemají žádné nedostatky

b – většinou obsahují drobné nedostatky, které však podstatně nesnižují možnost podat návrh na potrestání

c – většinou obsahují závažnější nedostatky, které snižují možnost podat návrh na potrestání, ale lze je napravit

d – většinou obsahují takové nedostatky, že nelze podat návrh na potrestání

e – poměr „kvalitních“ zpráv (tj. uvedených ve variantách a. nebo b.) a „nekvalitních“ zpráv (tj. uvedených ve variantách c. nebo d.) je přibližně vyrovnaný

f - nevím/nemám názor

16. Jak ze své praxe hodnotíte celkově úroveň spolupráce s policejním orgánem při provádění zkráceného přípravného řízení?

a – je lepší než v jiných případech (uveďte proč)

.....

b – je v zásadě stejná jako v jiných případech

c- je horší než v jiných případech (uveďte proč)

.....

d - nevím/nemám názor

ZKRÁCENÉ FORMY TRESTNÍHO ŘÍZENÍ – MOŽNOSTI A LIMITY

Autoři: Petr Zeman
Simona Diblíková
Vladan Slavětínský
Michaela Štefunková

Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
Nám. 14. října 12, 150 21 Praha 5

Určeno: Pro odbornou veřejnost

Tiskárna: Vydavatelství KUFR s.r.o.
Naskové 3, Praha 5

Dáno do tisku: listopad 2013

Vydání: první

Náklad: 210 výtisků

www.kriminologie.cz

ISBN 978-80-7338-133-2